Алевли Юреклер

Гизли иманлылар топлашувында секиз къадын ве оларнынъ пек паалы къыйметнен алынгъан иманы акъкъында икяе.

Кириш сёз:
Грация Бёрнхем

Алевли Юреклер

Гизли иманлылар
топлашувында
секиз къадын ве
оларнынъ пек
паалы къыйметнен
алынгъан иманы
акъкъында икяе.

Кириш сёз:
Грация Бёрнхем

Голос мучеников
EAST

Книга напечатана на пожертвования братьев и сестер с целью призвать церковь к молитве за преследуемых детей Божьих. Книга предназначена для БЕСПЛАТНОГО распространения. О случаях продажи книги просим сообщить по указанному в книге адресу.

Книга надрукована на пожертвування братів та сестер з метою закликати церкву до молитви за переслідуваних Божих дітей. Про випадки продажу книги просимо повідомити за адресою, вказаною у книзі.

Originally published in English as
Hearts of Fire by W Publishing Group, a division of Thomas Nelson, Inc., P.O. Box 141000, Nashville, TN 37214.

© 2003 by Voice of the Martyrs, USA.
All rights reserved. No portion of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means—electronic, mechanical, photocopy, recording, or any other—except for brief quotation in printed reviews, without the prior permission of the publisher.

Crimean Tatar edition © 2011 by Voice of the Martyrs, USA.
All rights reserved.

Published by Voice of the Martyrs.
Graphics by OM EAST

This project is a joint production by Voice of the Martyrs and OM EAST.

Терджиме эткен Эбабиль
Книга предназначена для бесплатного распространения

ISBN 978-617-503-075-2

Азап Чеккенлернинъ Сесине,
САБИНА ВУРМБРАНД гъа багъышлана.

Кириш Сёзю

Бу китапкъа кириш сёзюни язмагъа манъа риджа эткенлерде, мен бунъа ляйыкъ дегилим, деп тюшюндим. Мен озюмни озь иманында къатты тургъан бу къадынларнен къыяслап оламайым.

Алла оларгъа берген джесюрлик акъкъында оларнынъ сарсыткъан тарихларыны окъугъанда, мен оларнынъ дуйгъуларыны анъладым. 2001 сененинъ майысындан 2002 сененинъ июнигедже къадар, Мартин акъайым ве мен Абу-Сайяфа террористлеринде Филиппин джунглилеринде эсирликте эдик. (О йылы мен де умютсизлик алына къалдым, мен де ольмеге истедим.) Меним эвим ёкъ эди, мен ачлыкъ чектим... амма мени азат эткенлеринен, мен баягъы енгиль яшайышкъа къайтаджагъымны биле эдим. Энди мен Америкадам, дюльбер эвде яшайым, меним ашым етерли ве къол тутув группам бар. Бу къадынлар исе Месихнинъ садыкъ аскерлери киби шимди де къыйынлыкъларны озь башларындан кечирмеге девам этмектелер.

Онынъ ичюн, мен ваннада ювунгъанда, дува окъуйым. Мен чыкъышта булунмагъа азырланып, озюмни гузеллештиргенде ве сачларымны тарагъанда, дува окъуйым. Мен балалар ичюн бир шей япкъанда, дува окъуйым. Мен ибадет эвине келип, умют берген языны окъугъанда, менде киби бойле ярдымы олмагъанларнынъ эписилери ичюн дува окъуйым. Иса Месихке инангъанлары себебинден азап чеккенлер ичюн, озюни ялынъыз деп дуйгъан, амма озь иманындан эпбир вазгечмегенлер ичюн дува окъуйым.

Джунглилерде озюм ичюн дува окъугъаным киби, олар ичюн де тамам ойле дува окъудым: «Раббим, Сен оларгъа янларында олгъанынъны дуйдур. Аллары даа бетер олгъанда биле, Санъа садыкъ къалмакъ ичюн оларгъа ярдым эт. Олар ялынъыз олмагъанларыны бильсинлер деп, Озюнънинъ мерametинъни оларгъа косьтер. Ве сонъунда: Сен анда оладжагъынъны мен билем».

Бу китапны окъугъан эр биримиз, Алла Озю кереги киби бизден файдалансын деп, комфорт ве онъайтлылыкътан вазгечмек керек олса биле, озюни кене Аллагъа багъышламагъа истеген олса эди. Бельки де ойле бир кунь келир ки, биз Иса Месихке инангъанымыз ичюн бизни котеклейджек ве ольдюреджеклер биле. Келинъиз, бу адий къадынлардан джесюр олмагъа огренейик.

Алла биз даянып оламайджакъ сынавлардан зияде бермез. О, бизни сынагъан сонъ, чаремизни тапмакъ ичюн ёлны косьтерир, бизге бутюн керегини берир, эписине даянамагъа бизге ярдым этер. Мен Алла эр шейни догъру япкъанына инанам. Адам исе догъру япмай. Биз бу дюльбер дюньяны боздыкъ. Эгер де бу дюньяда яхшы бир шей олса да, о шей Алладандыр.

Алланынъ планы бар. Ве О – Падишадыр. Алла вакъытны бельгилейджегини, эр шейни янъартаджагъыны сабырлыкънен беклеймиз. О вакъыткъадже, бу къадынлар киби, Онынъ ичюн яшамагъа бизге къысмет этсин. О бунъа ляйыкътыр.

Грация Бёрнхем,
«Меним душманларымнынъ огюнде»
китабынынъ муэллифи.

Миннетдарлыкъ

Биз «Азап Чеккенлернинъ Сеси» тешкилятынынъ адындан бу проектни бириндзи кере козь огюмизге алгъанда, бизге тамам бир команда керек оладжагъыны бильдик.

Ильк-эвеля бизге озь шаатлыкъларынен пайлашмагъа истеген къадынлар керек эди. Бу къадынларсыз китап язылмаз эди, ве биз оларгъа джан-юректен миннетдарлыкъ бильдиремиз.

Китапнынъ эр бир бабы устюнде (Сабина Вурмбранднынъ бабындан гъайыры) чокъ адам чалышты, базы бабларыны терджиме этмеге керек эди. Тарихларнынъ буюк къысмыны динълеп алмакъ ичюн, корюшюв ичюн гизли ер тапмакъ ве хавфсызлыкъны тюшюнмек керек эди. Шубесиз, «Азап Чеккенлернинъ Сеси» меджмуасынынъ штаты ве хадимлеринынъ къол тутувы олмаса эди, биз озь макъсадымызгъа иришип оламаз эдик. Оларны хавфкъа огъратмамакъ ичюн, чокъусыларнынъ адларыны айтмайыкъ. Амма биз булунгъан эр бир мемлекетте бизге ярдым эткен эписи адамларгъа озь миннетдарлыгъымызны бильдирмеге истеймиз.

Айры миннетдарлыгъымызны иджадий процессте ве Аиданен Мей акъкъында бабларны язмакъ ичюн малюмат топламагъа ярдым эткен, «Азап Чеккенлернинъ Сеси»нинъ мудири Том Уайткъа бильдиремиз. Томнынъ ёлбашчылыгъы ве бугуньки къувалангъан иманлылар топлашувы ичюн насыл этип сес олмагъа онынъ басирети пек къыйметлидир.

Тодд Неттлетон («Азап Чеккенлернинъ Сеси»нинъ хадими) ве Сью Энн Джонс бизге язмагъа ве муаррирлик япмагъа ярдым эттилер. Сизлер бизге пек муим ярдым косьтердинъиз. Чокъ сагъ олунъыз.

Къувалавнен ве бизим иманымызнынъ даа башкъа къаба адиселеринен багълы проектке эр вакъыт къол тутмагъа къолай дегиль. Амма Грэг Даниэл ве W Publishing Group тешкилятындан бир такъым адам джесюрлик ве исрар акъкъында бу аджайип тарихларны дердж этмеге ярдым эттилер. «Алевли юреклер» китабы дюнья юзюни корьгени ичюн чокъ сагъ олунъыз.

Бизим Джордан ве Элена балаларымызгъа айры миннетдарлыкъ бильдиремиз. Олар чокъ акъшамлар, раатлыкъ куньлер ве бизим эджнебий кезинтилеримизнинъ девамында ана ве бабасыз олмагъа мерametликнен разылыкъ бердилер. Биз бу тарихлар бизим иманымызнынъ эсасынынъ къысмы олсунлар деп, дува окъуймыз.

Стив ве Джинни Клиэри

Кириш

Джесюрлик ве инамнен алевленген юреклер

Хырсызладылар, котекледилер, аписханеге къапаттылар. Бугунь дюньянынъ чешит кошелеринде бу сёзлер месихчи сёзюне аддаш олалар. Бу ерлерде месихчи къадынлар ичюн даа бир къыйынлыкъ бар: олар халкъ тарафтан тамгъалангъанлар кибилер, оларгъа ёлбашчылыкъкъа чарелери олмагъан, энъ ашагъыдаки сыныфкъа киби бакъалар, оларны акъайлар контролирлемеге ве идаре этмеге межбурлар.

«Алевли юреклер» – бу, секиз къадын акъкъында икяедир. Олар вазиетке бакъмадан, буюк инам ве джесюрликни, Иса Месих ве Онынъ иманлылар топлашувына севгини косьтердилер. Энъ мушкюль вазиетлерде олар ёлбашчы олдылар, чагъырувны джесюрликнен къаршылап, буюк джесарет ве исрарлыкъны косьтердилер.

Тек азапларда оларнынъ акълары акъайларнынъ акъларынен тенъ эди, базы алларда исе къадынлар чокъча чекиштилер.

Иман ичюн къувалангъан месихчи къадынларнынъ шаатларына багъышлангъан китап акъкъында биринджи кере тюшюнгенимизде, чокъ къыйынлыкъларгъа расткельдик. Биринджиден, бу бизим замандашларымызнынъ шаатлары олгъаныны истедик. Макъсадымызгъа иришмек ичюн, биз чокъусы алларда бугунь де хавфнынъ юзюне бакъкъан бу къадынларнынъ шимди яшагъан мемлекетлерине бармагъа керек эдик. Бундан гъайры, биз тек озьлери азап чеккен къадынларны дегиль де, ёлбашчылыкъ чизгилерини де косьтерген къадынларны косьтермеге истедик. Ве ниает, бутюн фаджиалы тарихлардан, агъры ве азаплардан гъайры, биз

сарсылмаз умютнинъ ильхамландыргъан нумюнелерини ве бу къадынлар, энъ мушкюль алларда биле, Месихнинъ севгисине ёлны насыл этип тапкъанларыны тасвир этмеге истедик.

Муим бир шейни къайд этмелимиз, «Алевли юреклер» китабында язылгъан къадынларнынъ тарихлары – бутюн дюньянынъ бунъа ошагъан алларгъа расткельген, сайысы пек чокъ олгъан къадынларынынъ тек базы бир тарихларыдыр. Биз месихчилерни къувалагъан ерлерден ве шахсен корюшип олгъан къадынларны сайлап алдыкъ. Биз интервью алгъан къадынлар бизге айтты ки, башкъа къадынлар акъкъында язмагъа керекмиз, чюнки оларнынъ тарихлары зияде фаджиалыдыр. Оларнынъ тарихы месихчи къараманлыгъынынъ бирден бир нумюнеси олгъаныны олардан ич бириси айтмагъа истемеди.

Бу тарихлар чешит-тюрлюдир. Базы къадынлар аписханеде чокъ йыллар кечирдилер, башкъалары аписханеге къапатылмасалар да, эр тюрлю къыйынлыкъларны баштан кечирдилер. Бу къадынлар фаркълы яшларында, тюрлю динлерден эдилер – месихчиликтен ислям динине ве индуизмден атеизмге къадар. Амма энъ аджайип шей шунда ки, эписи къадынлар бир шейде бир-бирине ошай эдилер: оларнынъ эписилеринде терен дин инамы бар эди. Бу оларгъа инсан зайыфлыкъларыны енъмеге ве даянылмайджакъ шейлерге даянмагъа ярдым эттилер.

«Алевли юреклер» китабыны окъуп, сиз озь иманынъызда даа къавий оладжагъынъыз ве яшайыш къыйынлыкъларны къатиен енъеджегинъиз ичюн дува окъуймыз. Эгер сиз бу аджайип шаатлыкъларны окъуп, тек тааджипленсенъиз, демек, биз озь макъсадымызгъа иришип оламадыкъ. Эгер сиз яшайышынъызда бу тарихларгъа ошагъан бир шейлерни тапып олсанъыз, ве эгер бу буюк джесюрликнинъ нумюнелери сизни къуветлендирселер, демек, биз де, озь яшайыш тарихларынен сизни джан-юректен таныштыргъан къадынлар киби, мувафакъиет къазандыкъ.

Бу проектни биринджи кере башлагъанымызда, эр бабындан сонъ къыскъа диний цитаталарны къошмагъа планлаштырдыкъ.

Амма тарихлар язылгъан сонъ, бу цитаталарнынъ кереги олмагъаныны анъладыкъ. Эр бир шаатлыкъта иман ве рух кучюнинъ къыйметли инджилери бар. Сиз, «Алевли юреклер»

китабыны окъугъанда, оларгъа къайгъыдаш олгъанынъызда, бу чизгилер сизинъ омрюнъизде де учкъунны якъарлар, деп эминмиз.

Адель:

Дешет арасында… умют

Индонезия. Саба саат 5.00, базарэртеси, 10 январь 2000 с.

Ель саллагъан пальмаларнынъ талдасында Адель эллиге якъын бала топлады. О, сесини чыкъарып йырламагъа башлады: «Огге, Месих аскерлери». Балалар онынъ йырлавына къошулгъанда, о, оларнынъ козьлеринде къоркъу корьди.

– Мен ольмеге истемейим! – деп къычырды балаларнынъ бири. Онынъ яшы даа онгъа кельмеди.

– Биз ольмемиз. Бизнен берабер эллеринъни шапылдат, – о оны эшитсин деп, эгилип айтты Адель.

Къоркъкъан огъланчыкъ эр кеснен берабер истемейип йырламагъа башлады. Къалтыравукъ эльчиклеринен шапылдап, олар даа бир тюркюни йырладылар. Оларгъа бир бучукъ километр узакълыгъында олгъан, дагъ тёпесине ашадан келип еткен дешет сеслерини Адель токътатмагъа тырышты.

Адель бильди ки, балалар агъламасын деп, хусусан буюклери, о, бойле япмагъа керек. Эгер олардан бири агълап башласа, бутюнлей яйгъара олур. Адель оларнынъ джесюрлигинден айретленди. Балаларнынъ этрафында топлангъан ана-бабалар биле озь джесюр осьмюрлеринден къуветлендилер.

Йырлав девам этильди. Адель топлангъан балаларны козьден кечирип, озь эки баласыны корьди. Кристина энди докъуз яшыны толдурды, Кристиано исе еди яшында эди. «Мен джесюр олып олам», – деп къандырды озюни Адель. О, озь балалары ичюн, эписи балалар ичюн джесюр олып олур эди. О, джан-юректен Месихке инанды. О, озь балалары ичюн, хусусан Кристиано, озь кичкене «Анто» акъкъында къасеветленди. О, озь чагъына коре, пек уфачыкъ эди.

Адель сессиз дува окъумакъта ве Алладан къорчалав истемекте эди, эвден къачкъанда, янына озь Мукъаддес Китабыны алгъанына пек хошнут эди. Энди о, оны ачты ве таныш аетлерни къыдырып, эскирген саифечиклерни яваштан саифелеп, сесини чыкъарып окъуды: «Мени къуветлендирген Иса Месихте эр шейни япып олам».[1] Сонъ Адель Мукъаддес Китапнынъ Зебур йырларынен саифелерини ачты ве эр кес кене йырламагъа башлады.

Олар йырлады, базы балалар исе сув ичмеге ве ашамагъа истегенлерине агъланмагъа башладылар. Уйле вакътындан берли олар тёпеде булундылар, шимди исе кунеш къавушмасы якъынлаша эди ве кок ачыкъ портакъал тюсюнде олгъан къызарынтынен ярыкъланды. Мында, оларнынъ уфакъ индонезиялы Доди адасында кунеш къавушмалары ойле бир парлакъ. Амма бугунъки акъшам къаранлыгъы – оларнынъ коюне тюшмеге азыр олгъан къаранлыкънынъ хайырсыз башыдыр.

Апансыздан Метунынъ сеси балаларнынъ йырлавыны токътатты:

– Къач, Адель, къач!

Адель тёпенинъ кенарына атылып, акъшам къаранлыгъында бир шей корьмеге тырышты. О, сарп сокъачыкътан тёпеге тырмашып чыкъкъан акъай эндамларыны зорнен айырып олды. Метунынъ сеси кене эшитильди:

– Адель, ал балаларны да, къач! Тез ол! Джунгли ичине къач!

Амма Адель дагъ тёпесинден эшитилип кельген атыш сеслерини эшитип ве къара кокке котерильген тютюнни корип, къатып къалды. Олар бутюн койни якътылар. Эписи эвлер ве онынъ эви де янып кетеджегини бильди.

О не япмагъа бильмеди: сарп ёлдан тырмашып чыкъкъан Метугъа ярдым этмегеми, я да балаларгъа чапмагъамы. Эр шей пек тез олды. Тамам ойле де онынъ бутюн омрю хатырасында корюнип гъайып олды. Эки гуль киби баласы... севген акъайы... яшайыш яхшы эди.

О, сонъки кере Метугъа бакъып, балаларгъа къайтты. Ве о ань анасынынъ эвинде сет устюнде инатлыкънен отургъан он еди яшындаки джесюр генчни хатырлады...

«Шимди сизни тек Алла айырып ола»

1989 сене, июль.

– Ана, о, маймунгъа ошай! – ашхане къапусындан башыны узатып ве одада беклеген яш адамгъа дикъкъатнен бакъып, фысылдады Адель.

Анасына онынъ сёзлери ич бир тесир этмедилер. Бельки, акъайгъа чыкъмакъ ичюн Адель даа пек яш эди, амма о, не де олса, яш адамнынъ сарсылмаз азимкярлыгъына урьметнен бакъып ола.

О, эр кунь оларнынъ эвине къарарынен бир вакъытта кельди. Мету эминликнен сет устюне отурып, эр вакъыт айны бир риджаны текрарлады. Адель бу шей оны къувандырамы, я да аксине, къозгъалаймы, анълап оламады. Адель чокъ кере онъа джевап берди, амма Мету онынъ джевабыны я къабул этмеге истемеди, я да озюни эшитмемезликке урды.

– Мен акъайгъа чыкъмагъа истемейим. Мен даа пек яшым. Ве эгер де мен акъайгъа чыкъмагъа истеген олса эдим биле, мен санъа чыкъмагъа истемейим! – исрар этти Адель. О, 17 яшында эди, ве онынъ гузеллиги якъында гуль киби ачылды. Шубесиз, акъайгъа чыкъмагъа онъа чокъ адам теклиф этти, амма о, акъайгъа чыкъмагъа истемеди.

Мету дава этмеди ве онынъ кескин джевапларына дарылмады. О тек отурып, Адель онынъ апайы олмагъа меджбур деп, онъа сабырлыкънен анълатты.

– Мен маймунгъа ошагъанымны беллесенъ биле, бу – Алланынъ истегидир.

Адель, анасынынъ кулюмсиревини корип, азчыкъ кульди. Мету:

– Сен манъа акъайгъа чыкъаджасынъмы? – деп, ич сыкъылмайып, озь суалини текрарлады.

О, онынъ джевабында мантыкъ олмагъаныны бильди, онынъ ичюн Адель тек Метунынъ кеткенини отурып бекледи. Ниает, Мету турды, амма кетмезден эвель, озь кольмегини чыкъарып, оны мисмиль къатлап, Адельнинъ тизлерине къойды.

– Сен манъа джевап бермейсинъ, онынъ ичюн мен

олмагъанда, меним кольмегим джевабынъны беклейджек, – деди.

Адель Метунынъ бу самимий арекетини бегенди. Бельки, о онъа корюнген киби ойле ярамай бала дегильдир...

Учь айдан сонъ Адель ве Метунынъ тою олды.

Ерли адетлерге коре бу аньаневий той эди. Той ачыкъ октябрь куню башлап, яры геджегедже девам этти. Бу къуванчлы вакъианынъ шаатлары олмакъ ичюн кельген бутюн кой сакинлерини эки кере ашаттылар. Бир кунь бир ань киби кечти. Адель даа пек яш ве онынъ акъайгъа чыкъувы бир хата олгъаны акъкъында озь къасеветини аля даа енъмеге тырышты. Еди баладан Адель биринджи олып акъайгъа чыкъты, озь янъы апай вазифелерини онъа насыл этип анълямакъ керек? Ве тек мерасимден сонъ иманлы джемиет башлыгъынынъ сёзлери онъа теселли бердилер.

– Адель, – деди онъа джемаат башы, – энди сени ве Метунны тек Алла айырып олур.

Тойдан бир ай сонъра Адель юкке къалды. Баланы керек муддетинде догъса да, девамлы ве азаплы догъмадан сонъ бала олю догъулды. Адель ве Мету къайгъы-къасеветке къалдылар.

Амма беш айдан сонъ Адель кене юкке къалды. Бу сефер бала учь айгъа эвель догъулды, ве бала сагъ къаладжагъыны кимсе тюшюнмеди. Адельни бакъмагъа кельген достлар «бала ольгенде, о такъаттан кесильмесин деп», оны къуветлендирмеге тырышып, теселли бердилер.

– Меним балам ольмез! – деп, инатлыкънен джевапланды Адель. Юрегинде баласы сагъ къаладжагъына бус-бутюн эмин эди ве къомшу ве къорантасына инанмагъа истемеди. Онынъ даа бир баласы гъайып олмаз.

Адель озь янъы догъулгъан къызыны назикликнен ястыкъкъа къойып, Аллагъа дува этип, бунен берабер явашчыкътан онен лаф этти. О: «Кристина, докъуз ай беклемейип, сен ойле эрте догъулдынъ. Сен пек уфачыкъсынъ, амма мен ве Мету сени пек севемиз. Мен билем ки, Алла сени къорчалар», – деп фысылдады.

Бутюн къоранта ве кой сакинлерининъ айретлерине Кристина

сагъ къалып, сагълам бала олды, эки бучукъ йылдан сонъ исе онынъ агъа къардашы Кристиано догъулды.

Адель ве Мету пек бахытлы эдилер. Тезден, Кристиано догъулгъандан сонъ, олар озь шахсий эвине кочьтилер. Бу эсасен бамбуктан ясалгъан, табаны топракълы, учь одалы адий бир эв эди. Бу пек адий, амма оларнынъ шахсий эви эди. Бельки де, балалар оскен сонъ, оларнынъ балабанджа ве даа яхшы эви олмагъа имкяны олур. Олар бунъа ынтылмагъа тырышаджакълар. Шимди исе олар Метунынъ ана-бабасындан айры яшагъанлары ичюн пек бахытлы эдилер.

Деерли Адель яшагъан бутюн койнинъ сакинлери месихчи эдилер, ве о, ибадет эви ярдымынен азырлангъан балалар ичюн программасына мемнюниетликнен ярдым этти. Кристина ве Кристиано яшында олгъан балалар койде эллиден зияде эди. Адель, къартбабасы онъа бир вакъытлары Мукъаддес Китаптан айны бу окъугъан муджизевий тарихларны балаларгъа окъумагъа севди. Адель бабасы япкъан ишини – Инджильни джайраткъаныны – девам этти, къомшу балаларына Инджильни огретти ве озюни пек бахытлы дуйды.

Джихатнынъ[2] телюкеси астында

Къомшу яшагъан мусульманлар озь биринджи «ресмий зияретини» этмегендже, Адель ве онынъ бутюн коюнинъ сакинлери ичюн яшайыш тынч ве раат эди.

О вакъыт Адель буны анъламаса да, дешет, аслында, 1999 сене сентябрь докъузы куньдюз саат учьте башланды.

Адель о кунни ич бир вакъыт унутмаз. Къыямет сеслерини эшип, Адель аджеле алда эвден чыкъты ве бирден плакатны корьди. Плакатта ири басылма арифлеринен тек эки сёз язылгъан эди: «Муаббетликни сев». Мусульман Дахма коюнден олгъан отуз адам – акъай, къадын ве балалар плакат этрафында топландылар.

– Джемаат, биз сизинъ къомшуларынъыз оламыз ве берабер муаббетликте яшайджагъымызны бири-биримизге сёз бермеге керекмиз, – деп хабер этти орта яшта къара тенли акъай.

Сес янъгъыраткъычлар ёкъ эди, ама онынъ гурь сесини эр кес эшитти. Арыкъ ве юксек бойлу адам топлашув эвининъ эски агъач юксеклигинде турды. – Мусульман ве месихчи койлери арасында озьара анълав олмакъ керек, олар эписи тынч яшамалылар, – деди о.

Юксекликнинъ этрафында топлангъан Адель ве бутюн джемаат эвель оларнынъ арасында ич бир анълашылмамазлыкълар олмагъаныны козь огюне алып, бу сёзлерни худжур деп тюшюндилер, амма акъшамгъадже койде къалгъан мусафирлерине достлукъ къолуны узаттылар.

О акъшам, кечче, Мету ерли оджакъ ишинден къайткъан сонъ, Адель бу вакъианы онъа айтып берди.

– Я эмиш-демишлер? – деп сорады Мету.

1999 сененинъ докъузынджы айнынъ докъузынджы куню Доди аданынъ месихчилери ичюн къара кунь оладжагъы акъкъында худжур лафлар юрди. Амма Адель ве Мету бу лафларны тек эмиш-демиш деп сайдылар. Энди олар мусульманларнынъ зияретини музакере этип, белли бир телюке олмагъаныны къарар эттилер. Асылында атмосфера къуванчлы эди, чюнки оларнынъ балалары берабер ойнадылар.

Дёрт ай ич бир адисе я да шубелер ичюн себепсиз кечти. Иса Месих догъулгъан куню байрамындан сонъ яш сатыджы Юлпиус ададан кетип оламагъаны себебинден койге къайткъан вакъыткъадже Доди аданынъ сакинлери бу тек эмиш-демишлер деп сайдылар. Амма кеткенинден сонъ чокъкъа бармадан Юлпиусны корип, койлюлер ондан не ичюн ойле тез къайткъаныны сорадылар.

– Олар манъа кетмеге разылыкъ бермедилер, – деп хабер этти Юлпиус.

– Ким? Не ичюн разылыкъ бермедилер? – деп сорады бир акъай, башкъалар исе къасеветленип якъынджа кельдилер.

Юлпиус икяе этмеге девам этти:

– Бир талай мусульман мени токътатты, амма не себептен олгъаныны бильмейим. Башта олар манъа, шимди кетме, дедилер, чюнки бу пек хавфлыдыр. Мен наразылыкъ косьтерип, адагъа ашайт кетирмек ичюн манъа кетмеге керек олгъаныны

айттым, амма бу оларны токътатмады. Олар ачувланды, гъалиба, мен месихчи олгъаным оларны акъаретледи. Базы акъайларны мен танытдым. Олар коюмизге келип, бойле денильген бир муаббетликке чагъыргъан такъымдан эдилер. Мен башыма огъурсызлыкълар истемейип, эвге къайттым.

Адель, Мету ве башкъа адамлар 9 сентябрьнен багълы вакъиаларны хатырлап, Юлпиуснен олгъан шейни музакере этип башладылар. Амма къоркъутыджы хавфнынъ делиллери олмагъаны себебинден, олар ич бир шей япып оламай эдилер. 10 январь куню исе энъ ярамай сакъынувлар керчеклешти.

Уйлеге якъын Адель ве о вакъыт хаста олгъан Кристиано юкъламакъта эдилер, амма эеджанлы ве кейфлери бозулгъан къомшуларнынъ къычырувлары оларны уятты. Адель тышарыгъа чапып чыкъты ве, узакъта котерильген тютюн диреклерини корип шашты. Къомшу месихчи кою атеш ичинде эди. Сонъ эп котерилеяткъан яйгъара сеслери эшитильди. Оларгъа къачмагъа керек эди. Учь бинъ силялы мусульман койге кирди ве койлюлерни къоркъутыджы джихатны токътатмагъа ич бир имкян ёкъ эди.

Адель эвге чапып кирди ве Кристинанен Кристианоны къычырып чагъырды. Амма джевапны алмады. Адельнинъ юреги пек кучьлю дюкюльдеп башлады. О, озь балаларыны къыдырып, тышарыгъа чапты ве оларны къычырып чагъырды. Ниает, олар кой артындаки дагълар тарафына чапкъанларыны бирев корьген, дедилер. Адель базы бир шейлерни алмакъ ичюн, даа бир кере эвге къайтты. Энди къапугъа якъынлашкъанда, маса устюнде озь Мукъаддес Китабыны корьди. Оны алып, тез-тез къачты.

«Ана, биз олермизми?»

Саба саат 6.00, базарэртеси, 10 январь 2000 с.

Мету ве оларнынъ коюнинъ башкъа акъайлары уджюм эткен мусульманларгъа дёрт сааткъа къадар къаршылыкъ косьтердилер, амма олар пек чокъ олып, атешли силя, мачете ве мешъаллернен яхшы силялангъан эдилер.

Бутюн кой атеш ичинде эди, ве эр бир ерден: «Аллах Акбар!

Аллах Акбар!» сёзлери эшитильди. Джихат аскерлери тек койни якъып мемнюн оладжакъларына умют этип, Мету ве башкъа акъайлар тайгъакъ ялы кенарындан къачтылар. Амма къылынув хышымы мусульманларны къаплап алды, ве тезден олар да, къачкъан месихчилерни озь тюфеклеринден атып, дагъгъа тырмаштылар.

Мету ве Адель озь балаларыны ве аналарны топладылар. Къуршунлардан къуртулмагъа умют этип, эписилер юксек от ичине яттылар ве бильгенлери киби джунгли тарафына тез сюйрекленмеге девам эттилер. Амма кет-кете сюйрекленмеге агъыр эди, чюнки ерни токътамайып акъып тургъан чамургъа чевирген ягъмур ягъды.

Эки саат къадар олар сыкъ джунгли арасындан кечип, кокос плантация кенарында ерлешкен бакъымсыз сачакъкъа расткельдилер. О, агъачтан ясалгъан, учь тарафтан къапалы ве дамлы эди. Фермаджылар, кунь бою раатланып, берекет джыюв вакътында онда къавратыджы кунештен сакъландылар. Бельки, чекишип къыйналгъан къоранта ичюн бу сачакъ сыгъынакъ олур. Ёлуны девам этмек ичюн олар пек ёргъун эдилер.

Адель Кристина ве Кристианоны бакъымсыз сачакъта тапкъан бамбук хасырына къойгъанынен, олар бирден юкълап къалдылар. Къорантанынъ башкъа азалары киби, балалар да сыланып, устълери чамур эди. Джарты сачакъ насылдыр бир сыгъынакъ берсе де, дамы бутюн тешик эди ве токътамайып акъкъан сув ирмачыкълары балаларнынъ устюне акътылар.

Адель озюни тутып оламады. Онынъ бетинден ирмакъ иле козьяшлар акъты, о окюр-окюр агълады.

Озюни къолгъа алгъан сонъ, олар Метунен берабер къыскъа дуваны окъудылар. Бу къоркъунчлы геджени олар озь аналарынен берабер бу сачакъ тюбюнде кечирдилер. Танъда Кристина ве онынъ агъа-къардашы бу къоркъунчлы дешет, олар беллеген киби тюште дегиль де, керчектен де олгъаныны яваш-яваш анълап, уяндылар. Бир къач вакъыт олар буюклерге бакъып, индемейип отурдылар. Оларнынъ кенъ ачылгъан козьлери теселли акъкъында ялвардылар, амма бутюн къоранта индememезликке урулды, ве олардан ич бириси не айтмагъа бильмеди.

Ниает Кристиано агъламагъа башлап:

– Ана, мен ач олдым, – деди.

Адель озюни къолда тутмагъа тырышты, амма озь кичкене огълуны къолгъа алгъан сонъ, окюр-окюр агълап башлады.

Мету:

– Джаным, Адель, пек агълама, ялварам. Мен ашамагъа бир шейлер барып къыдырырым, – деп ялварды. О озь апайына теселли бермеге тырышты, амма Адель яйгъара алына якъын олгъаныны бильди. Къыйметли балаларынынъ чекишкенини корип, оларгъа ярдым этип оламагъанындан Адельнинъ юреги чильтеленди.

Аш тапмакъ ичюн, Мету тар-мар этильген койге къайтмагъа истеди. Адель, анда барма, деп ялварды, амма эпбир бир шей япмагъа керек олгъаныны бильди. Олар сачакъ тюбюнде аш ве сувсуз къалып оламай эдилер.

Мету кеткен сонъ, вакъыт пек созулды. Къоркъу Адельни ташлап кетмеди. О кене озь къорантасыны джунгли ичине алып кетти. Олар мысырбогъдай тарласы кенарында сакълангъан башкъа койлюлерни расткетирдилер. Адель Кристинаны, Антоны, анасыны ве къайнанасыны мысырбогъдай тарласына къуру къочанларны джыймакъ ичюн алып барды. Энди оларнынъ ашлары олур.

Бир къач сааттен сонъ Мету да оларгъа къошулды. О тапып олгъаныны, яни он эки банка кока-кола кетирди. Амма балалар банкаларны ачмагъа башлагъанларынен, силя давушлары эшитильди. Эр кес ерге атылып ятты. Силя давушлары, кок гудюрдиси киби, бутюн тарлада эшитильди. Силя давушлары къайдан эшитильгенини кимсе бильмеди, онынъ ичюн адамлар къайда чапмагъа да бильмедилер. Кристина анасына бакъып:

– Ана, биз олермизми? – деп сорады.

Адельнинъ башында: «Эбет, олермиз», – сёзлери кечип кетти, амма о, балалар ичюн джесюр олмагъа керек олгъаныны бильди. Оларны къучакълап, эр шей яхшы оладжагъыны оларгъа айтты. Амма онынъ теселли сёзлери оларнынъ мушкюль алыны денъиштирип оламагъанларыны бильди. О, онъа не япмагъа кереклигини бильди. Балаларнен бу энъ агъыр лаф оладжакъ,

амма Адельнинъ башкъа чареси ёкъ эди. О оларгъа айтмагъа меджбур.

– Кристина ве Анто, лютфен, манъа бакъып, пек дикъкъатнен динъленъиз. Эгер де бизге джихатны илян эткен адамлар сизни тутсалар, сизлер мусульман олмагъа истейсинъизми, деп сизден сорарлар. Эгер ёкъ десенъиз, олар сизни ольдюрип де олурлар.

Адель балаларнынъ козьлерине бакъты. Бир догъру джевап олгъаныны Адель бильди, амма ойле уфакъ балалардан ойле джесюрликни насыл этип беклемеге мумкюн?

Амма балалары:

– Биз Исанен олмагъа истеймиз, – деп джевап бердилер.

Артыкъ тюшюнмейип, Адель янына алгъан Мукъаддес Китапны эвден къачкъан вакъыттан берли тюшюнмеге девам эткен ает язылгъан ерде ачты. Адельнинъ къартбабасы, Адель даа бала олгъанда, бу аетни онъа о къадар чокъ окъугъан эди ки, бу ает – Зебурдаки 22-инджи йыр онынъ юрегинде къалды. Балалар онынъ артындан текрарласынлар деп, айтып, окъумагъа башлады: «Рабби – меним Чобаным, меним бир шейге мухтаджым олмаз... Олюм вадийининъ къаранлыгъында юрсем де, яманлыкълардан къоркъмам, чюнки Сен меним янымдасынъ...».

Олар йырны эзберлемегендже, Адель окъумакъны девам этти. Олар эписи ойле бир джесюр корюндилер, амма олар озь алынынъ бутюн джиддийлигини анълайлармы-ёкъмы Адель бильмеди.

Козьлер козьяшкъа толды, оларны силькип:

– Кристина, сен месихчи олгъанынъны айтсанъ, олар сени ольдюрирлер, деп къоркъмайсынъмы? – деп сорады.

Кристина анасына якъынлашты, онынъ козьлерине догъру бакъып, явашчыкътан джевапланды:

– Ана, лютфен, къасеветленме, мен ольмеге къоркъмайым.

Силя давушлары тынгъан сонъ, мысырбогъдайда сакълангъан адамлар тараф-тараф чапып кеттилер. Адель, Мету ве оларнынъ къорантасы сыкъ джунглилерге къайтып, даа эки кунь девамында оларнынъ арасындан кечтилер. Олар тек гедже къаранлыгъында юрдилер ве, даа танъ атмаздан эвель турмакъ ичюн, бир къач саат

юкъладылар. Мету башкъа кой сакинлерини расткетирип, бир къач месихчини ольдюргенлерини олардан бильди. О ойле бир пек севген адамлар ичюн къасеветленип, оларны джунгли ичине алып кетмеге девам этти.

Эр кес пек хорланды ве, ниает, Мету ве Адель балаларгъа ёлны девам этмеге зорлап оламагъанларыны анъладылар. Олар тазе кокос сютюни ичселер биле, эп арткъан ачлыкъ оларны чекиштирди. Балалардан бириси аш сорагъанда, Адель эр сефер агълады. Олар Метунынъ агъасыны ве бабасыны да расткетирдилер.

Олар, Мету сайгъан киби, раатланмакъ ичюн хавфсыз олгъан ерге кельдилер. Балаларгъа отурмакъ ичюн ер олсун деп, Мету бутюн къуру пальма япракъларыны джыйды. Эки къая арасында акъкъан ирмакънынъ шырылдысыны эшитип, Мету ве онынъ агъасы, аш-сув къыдырып, эки къая арасына тюшмеге къарар чыкъардылар.

Анто, кичкенечик оларакъ, сонъки бир къач кунь оларнынъ ашлары не ичюн олмагъаныны анъламайып, онъа пирнич ве балыкъ ашамагъа мумкюнми, деп, ачыкътан сорады.

– Бабанъ шимди къайтып келир ве, бельки де, балыкъ кетирир, ве сонъ биз ашармыз, – онынъ рухуны котермеге тырышып, деди Адель. Амма Метунынъ аш тапмасы шубели олгъаныны Адель биле эди, онынъ ичюн яваштан йырлап ве Антоны саллап, оны сыкъып къучакълады.

Месихнинъ къудретли къаны

Он дакъкъадан аз вакъыт кечти. Адель Метунынъ къычыргъаныны эшитти. Башта Адель Мету акъылдан тайгъан, деп тюшюнди, джихат аскерлерининъ якъын олмасы мумкюнлигини билип, о къадар къычырмагъа не керек. Амма Метуны якъаладылар, ве о, Адель ве бутюн къорантасы къачсын деп, къычырды. Адель бир къач кунь эвель онынъ дамарларында къан токътаткъан: «Къач, Адель, къач!» – деген сёзлерни кене эшитти.

Мету кене къычырып олгъанындан эвель, Адель автомат сеининъ патырдысыны эшитти. О бирден еринден атылып

турды, амма Анто оны аля даа къучакълай эди, ве о сюрюнди. Догърулгъандан сонъ, Кристина Метунынъ къычырувына чапкъаныны корьди. Адель къычырмагъа истеди, амма энди пек кеч эди. Оларны узун беяз урбалы адамлар сарып алды.

Анто Адель оны къалдыргъан ерде ятты. Еринден тургъанда, олардан бириси озь мачетесинен онынъ аркъасына айландырып урды. Адель умютсизликнен къычырды ве, озь кичкене огълунынъ беденчигини озюнен къапатмагъа тырышып, йыкъылды. О, Антонынъ чырайы къоркъу ве шоктан агъаргъаныны корьди, амма онынъ Антоны къорчалав ынтылувлары мувафакъиетсиз эди. Мусульманлардан бириси оны узун къара сачларындан тутып, къолайлыкънен ерден котерди.

Мусульманлар Адельнинъ бойнуна къанлы мачетени къойып, бамбук тереклер тарафына сюйредилер. Олар онынъ урбаларыны йыртып алмагъа башлагъанда, Адель оларнынъ ниетини анълады. О аля даа озь Мукъаддес Китабыны багърына къалтырап баса эди. Амма олар Мукъаддес Китапны да, онынъ урбаларыны киби, ерге фырлаттылар. Адель козьлерини юмды. О, озь къорантасы ичюн дува этип, намусына токъунмакътан оны къорчаласын, деп Аллагъа ялварды.

Сонъра о, озь анасы, къайнанасы ве севимли Антосынынъ къычырувларыны эшитти. Адель оларны эвден къувып чыкъаргъан мераметсиз башкесерлер оларны ольдюргенлерини бильди. Бунъа даянмагъа чаре ёкъ эди. Онынъ къорантасына уджюм эткенлер къайтып, онъа тараф якъынлашкъанларыны корип, эсини джойып, тизлерине йыкъылды. Оларнынъ мачетелеринден къан тамлады. Антонынъ къаны.

– Я Раббим! – деп къычырды Адель. О, энди насыл этип яшамагъа бильмеди. Акъайлардан бириси устюнде язылгъан «Аллах Акбар» озь терли сарыгъыны чыкъарып, Адельнинъ башына сарды. Адель сонъки кучюни топлап:

– Исанынъ къаны къудретлидир! – деп къычырды.

– О месихчи! Домуз! Сасыкъ домуз! Онынъ намусына токъунып, ишимизни битирейик, – деп мыскъыллады олардан бириси. Даа бетер ачувлангъан акъайлар Адельнен не япмагъа керек олгъаныны фикирлешип, онынъ этрафыны сардылар.

Олар ерли шиведе лаф эттилер ве Адель оларнынъ бутюн айткъанларыны анълагъаныны бильмедилер.

Козьяшларыны сакъламагъа тырышып, Адель сес чыкъармайып дува окъуды: «Рабби, олар япкъан шейлеринынъ фаркъына бармагъа оларгъа ярдым эт. Бу пек буюк гуна, лютфен, анъласынлар. Олар япкъанларыны анълямайлар. Адамлар ойле япып оламайлар». О, дува окъумагъа девам этти, акъайлар арасындан исе:

– Адель, бу сенсинъми? – деп, басыкъ бир сес фысылдады. Козьлерини ачып, озь коюнден мусульманлар якъалагъан адамны корьди. Онынъ ады Ханс эди.

Хансны да чыр-чыплакъ союндырып, мераметсиз котекледилер. Адель даа бетер умютинден кесильди ве Ханс акъшамгъаджа яшап оламаджагъына эмин эди. О, Мету ве Кристинаны корьмедими, деп ондан сорады. О, башыны саллады.

Акъайлардан бириси Адельнинъ урбасыны къаталакълап, онынъ къолуна тыкъты. Онъа кийинмеге разылыкъ бермедилер. О, озюнинъ чиль-парча йыртылгъан Мукъаддес Китабына бакъты.

Эки эсирни мачетелернен итеп ве урып эзильген беденлеринынъ энъ зайыф ерлерини сюйрю уджунен санчып, сарп сокъачыкътан дагъ тёпесине кетмеге зорладылар.

Сокъачыкъ тарлашты, Адель ашагъы бакъты. Олар пек юксек котерильгенлерини корьди ве ашагъы секирмеге пек къолай олгъаныны тюшюнди. Эгер де о, ашагъы секирсе, эляк оладжагъыны бильди, ве бу энъ яхшысы олур эди. «Рабби, манъа ярдым эт! Ялварам Санъа, Рабби, манъа ярдым эт!» – деп, Аллагъа ялвармагъа девам этти. Ашагъы секирмек истегини бастырып, ниает, бинъден зияде джихат аскерлери топлангъан дагънынъ тёпесине котерильди. Олар чешит яшта, базылары биле даа осьмюр эди, амма эписи айны узун беяз урбаларгъа кийинген ве башларында сарыкълары бар эди.

Аскерлерден бириси Адельни Ханснынъ артындан турмагъа зорлады. Аскер орта яшлы, кенъ омузлы эди. О, тюфекни къойып, узун мачетени къынындан яваштан чыкъарды. Адель айланып, бу беяз урбаларнынъ дюньясында тек о ве Ханс

месихчи олгъаныны анълады. Бу эр шей, ниает, битеджегине инанып, эмин олып биле, Адель козьлерини юмды.

Бир саниеден сонъ онынъ бетинден ве беденинден джыллы къан тёкюльгенини дуйды.

– Исанынъ къаны къудретлидир! – деп, токътамайып къычырды о. Ханс кене къычырды. Адель бир шей къычыргъан ве талап эткен башкъа акъайларнынъ ачувлы сеслерини эшитти. О, козьлерини ачмагъа джесаретленмеди. Эгер бакъмаса, дюньянынъ о бир тарафында, дженнетте, ачып олурым, деп тюшюнди. Амма онъа эбедийлик киби корюнген бир къач вакъыттан сонъ ачты. Онынъ козь огюнде Ханснынъ сакъат бедени эди.

Учь саде сёз

Адельнинъ устю-башы къан эди, амма бу къан онынъ я да Ханснынъ къаны олгъаныны айтып оламады. Мусульманларнынъ ады-эсабы олмагъан котегинден онынъ бутюн бедени агъыртта, амма ачыкъ яралар беденинде ёкъ эди. Онынъ сеси такъатсызланды, амма о: «Исанынъ къаны къудретлидир!» – деген сёзлерини эп текрарлады. О, Алла оны къорчалагъаныны бильди. О энди чокъ кере ольмеге керек эди. Устюнден урбаларыны йыртып, оны котеклемеге башлагъанларындан энди беш саат кечти. Адель Анто, онынъ анасы, Метунынъ анасы ве Ханс энди эляк олгъанларыны бильди. Башкъа адамлар эляк олгъаныны да дуйды. Амма о сагъ эди, ве бунынъ бир себеби бар эди. Адель бутюн дешет ичинде аджайип умют нурчыгъыны сезди.

Джихат аскерлеринынъ такъымы озь силясыны джыйды. Оларгъа кетмеге вакъыт кельгенини ве Адель оларгъа ёл косьтереджегини айттылар. Оны огге итедилер, ве о, оларны дагънынъ о бир тарафтаки айланчыкъ сокъачыкътан алып кетти. Адель олар къайда кеткенини тюшюнмеди. Ханснынъ мераметсиз ольдюрювининъ сеслери ве онынъ сакъатлангъан беденини унутмагъа тырышып, Адель яры эссиз алда кетти. Беденни парчаларгъа балталагъанларындан къанаатленмейип,

беден устюне якъын оскен тереклерден пальма япракъларыны ташлап, бензин тёкип якътылар.

Олар дагънынъ этегине барып еткенде, Адель къылавуз киби артыкъ керекмей эди. Акъайлар оны озь Дахма кою тарафына итедилер, даима оны сачларындан ташыдылар, къылындылар ве озь мачетелеринен оны чыплакъ бедениндеи шап-шап этип урдылар. Эр бир урушнен Адель: «Месихнинъ къаны къудретлидир! Месихнинъ къаны къудретлидир!» – деп къычырмагъа девам этти. Кимерде олардан бириси Адельнинъ аркъасы тарафындан якъынлашып, онынъ башы устюнде озь мачетесини саллады. Чул къокъласы киби, ерге йыкъылып, къолларынен башыны къапатты. Онъа башына бинълернен ине урып санчкъанлары киби корюнди, амма къолларына бакъкъанда, къан олмагъанына тааджипленди. Алла насылдыр бир муджизенен оны къорчалагъаныны анълагъанда, Адель джесюр олды. Амма не ичюн? Башкъаларны ойле мераметсиз ольдюргенде, о не ичюн даа нефес алгъаныны анълап оламады. Оны эсирликке алгъанлар биле бир тюрлю сыкъылгъан киби эдилер, ве бойле имаесиз къадын оларнынъ сонъсуз уджюмлерине насыл чыдап олгъаныны олар да озь-озьлерине суаль къойгъанларыны тюшюнди. Адель Месихнинъ къаны акъкъында къычырмагъа девам эткени оларны даа бетер къозгъалады.

Ниает олардан бириси оны токътатты, бир авуч тютюн япрагъыны якъып, онынъ агъзына тыкъты. Адель, атеш онынъ бетине насыл якъынлашкъаныны корьгенде, дешеттен козьлерини агъартты. О къаршылыкъ косьтермеге тырышты, амма онынъ кучьлю къолларындан къуртулып оламады. «Кяфирни» сусмагъа, ниает, меджбур эткенинде эмин олгъан акъай озюнен мемнюн олып, достларына кулюмсиреди. Амма оны йибергенинен, Адель тютеген япракъларны тюкюрип, эминликнен: «Месихнинъ къаны къудретлидир!» – деди.

Учь саде сёз даа зияде акъикъий олгъанынен берабер къоркъунчлы дешет эп девам этти.

Кунь къавушты, ве деерли толу айнынъ ярыгъы Дахма коюне оларнынъ ёлуны ярыкълатты. Адель эвлерде ярыкъ ве ойнагъан

балаларны корьди. О, озь коюни козь огюне кетирип, акъшамлары анда балалар, тамам бу балалар киби, ойнагъанларыны кедернен тюшюнди.

Такъым токътады ве Адельге кийинмеге эмир бердилер. Эки силялы генч – яшлары йигирмиден зияде дегиль эди – Адельни къаравулламагъа къалдылар, къалгъанлары исе койге узакъча кеттилер. Адель эки генчтен онынъ къызынен не олгъаныны олар билеми, деп сорады.

– Эбет, биз оны ольдюрдик, – мыскъылнен деди олардан бири. Олар ялан айткъанларыны Адель дуйды, амма олар онъа нефретнен бакътылар. Онынъ юрегинде нефрет къувамына кельгенини дуйды ве бу дуйгъудан оны къорчаламагъа дува этип, Аллагъа риджа этти.

Бир къач вакъыт кечкен сонъ, Адельни койге алып кеттилер. Анда мыскъыллап, онъа кене къылындылар. Аскерлер пек мераметсиз эди, амма Адель къуветли эди. Эгер де эджели еткен олса, джихат аскерлерининъ къолундан биле олса, Адель азыр эди. Адель екяне реине олгъаныны даа бир кере анълады. Къач адам ольдюрильгенини тюшюнмеге биле джесаретленмеди. О дакъкъа Адель не яхшы олгъаныны бильмеди – олю олмагъамы, я да бу мераметсиз къатиллернинъ мабюси олмагъамы. Эр сефер аскер озь нефрети себебинден онынъ назик беденини ургъанда, о, азапларгъа бакъмадан, сесини чыкъарып: «Месихнинъ къаны къудретлидир!» – деп, текрарламагъа девам этти.

Джихатнынъ командирлик еринде Адельни кене союндырдылар. Учь къадын оны узакъ одагъа алып кирип, тотлу маден легенде сувукъ сувнен ювмагъа башладылар. Адель, онъа озюне ювунмагъа имкян берсинлер деп, риджа этти, амма олар ред эттилер. Адель риджасыны кене текрарлагъан сонъ исе, олар оны балабан агъач къашыкъларынен котекледилер. Сонъ онъа эски футболка ве йыртыкъ штан бердилер. Къадынлар онынъ шахсий урбасыны якъаджакъларыны онъа айттылар, чюнки олар ичюн бу «пусюр домуз»нынъ урбасы эди.

«Месихчилер къайда сакъланалар?»

Он бир адам Адельни соргъугъа чекмеге эмир алдылар, отуз я да къыркъ адам даа исе чевре-четинде сюрюлишип топландылар. Адель оларнынъ чокъусыны таныды, олар 9 сентябрьде оларнынъ коюне къолларында шиарларны тутып: «Доди адасында тынчлыкъ олсун», – деп чагъырдылар. Соргъуны идаре эткен адам, о куню юксекликте эминликнен лаф этип тургъан айны шу адам эди. Адель, «барышыкъ» шартнамесини тизмеге кельген айны шу адамлар кене келип, койге уджюм этип, онынъ достларыны, къоранта азаларыны ве севимли Антосыны ольдюргенлерини анълагъан сонъ, нефрети уянгъаныны кене дуйды. Энди о, ода ортасында агъач скемлесинде отурып, оларнынъ тынчлыгъы акъикъатен де насыл олгъаныны тюшюнди.

– Башкъа месихчилер къайда сакъланалар? – деп, ашыкъмадан сорады узун бойлу арыкъ акъай.

– Мен сизге айтып оламайым. Ольдюринъиз мени, мен сизге эпбир айтмам.

Адель месихчилернинъ чокъусы къайда сакъланып олгъанларыны бильди ве эгер о буны айтса, оларнынъ оладжакъ алыны да бильди.

– Биз оларгъа бир шей япмамыз. Биз тек оларнынъ булунгъан ерини бильмеге истеймиз. Аджеба сен эвге къайтмагъа истемейсинъми?

Адель оларнынъ суаллерине джевап бермеге ред этип, сесини чыкъармайып отурды. Соргъу даа ярым саат девам этти ве шамарнен битти. Онынъ огюне бир чанакъ аш къойдылар, о ашамагъа ред этти. Амма эки акъай онынъ агъзыны ачып, ашны агъзына тыкъмагъа башладылар. Адель учь кунь бир шей ашамаса да, эписини тюкюрди.

Адель аш ашамагъа ве лаф этмеге вазгечкенини тезден бутюн Дахма кою бильди, ве чокъ адамлар командирлик еринынъ этрафында топланып:

– Оны бизге беринъиз! Биз оны парча-парча этип, ерге комермиз! – деп къычырдылар.

Адель оларнынъ ачувлы сеслерини эшиткенде, оны нефрет ве къоркъу далгъасы къаплап алды. Ниает одагъа Сабум Сабар деген эсли акъай кирди. О, башкъалары киби, ойле мераметсиз дегиль эди. Адель отургъан скемленинъ янына отурып, о оларгъа башкъа месихчилер къайда сакълангъанларыны айтып оламы, деп сорады.

– Ёкъ, мен айтып оламайым, – деп джевап берди о. О пек къоркъкъанындан агълап йиберди. Сабар турып:

– Бу апай меннен кетсе, яхшы олур. Эгер о мында даа къалса, оны ольдюрирлер, – деп командирге айтты.

Адельни Сабарнынъ эвине алып кеткенде, бир такъым акъай къычырмагъа девам этип, оны ольдюрир, деп къоркъузды. Оны ольдюрмек ичюн фырсатны беклемеге сёз бердилер. Амма Сабар онъа:

– Сен мында хавфсызлыкъта оладжасынъ. Бош одада юкълай билесинъ, – деди.

Саде донатылгъан одагъа кирип, Адель артындан тез-тез къапуны къапатты. Сонъ кроваткъа – от хасырына – отурды ве, озь севимли Антосы акъкъында тюшюнип, яш тёкип башлады.

«О сени бундан къорчалап олурмы, деп тюшюнесинъми?»

Келеджек куню койге арбий урбагъа кийинген аскерлер такъымы кельди. Оларны бирден Сабарнынъ эвине алып кельдилер, олар Адельни корьмеге истедилер. Олар да ондан башкъалары сорагъан шейлерни сорадылар: «Башкъа месихчилер къайда сакъланалар?» Адель кене джевап бермеге ред этти. Онъа одагъа къайтмагъа разылыкъ бердилер, амма о, индже дивarларнынъ артындаки акъайларнынъ лафыны эшитти.

Аскерлернинъ башкъа месихчилерни тапмагъа бир макъсады бар эди. Ве Адель оларгъа ёл косьтермеге керек, деп къарар чыкъардылар. Адель дешетке кельди. О олер, амма оларнен кетмез, деп ичинден къарар этти.

Акъшамгъа якъын койнинъ учь къадыны Адельге аш кетирдилер. Амма о кене ашамагъа ред этти. Къадынлар озьара

лаф этип башладылар, ве Адель оларны эвель бильгенини анълады. Олар башкъа койден эдилер ве бир вакъытлары месихчи эдилер, амма сонъ мусульманларгъа акъайгъа чыкъып, ислям динини къабул эттилер. Къадынларнынъ бириси, Уми, Адельге:

– Сен ислям динини къабул этмеге ред эттинъ, энди чекишесинъ. Сен Месихке инанмагъа истейсинъ, О сени бундан къуртарыр, деп тюшюнесинъми? – айтып, ачувнен опькелеп башлады.

– Уми, сесинъни кес! Ойле айтмакътан вазгеч! – эмир берди башкъа къадын. – Сен не беллейсинъ? Бизни Мухаммед къуртарыр, деп беллейсинъми?

Адель къадыннынъ козьлеринде йымшакълыкъ корьди ве кетмесинден эвель оны къучакълады. Къадын агълап башлады ве:

– Бельки бир вакъытлары мен Месихке къайтарым, – деп Адельге фысылдады.

Адель къадын энди къарар этильген шей киби акъкъында айттымы, я да олмасы мумкюн шей акъкъында сорагъаныны айтып оламады. Адель онынъ гъамлы бетине бакъып:

– Эгер сен акъикъатен де Раббиге къайтмагъа истесенъ, О санъа ёлуны косьтерир, – деп джевап берди.

Акъшам олды, ве аскерлер къайттылар. Ададаки эписи месихчилерни сарымгъа алмагъа керек олгъаны акъкъында къарар чыкъарылды, Адель исе оларны тапмагъа ярдым этеджек. Оларны тапкъанынен, эр бирини якъаджакълар. Ич кимсени сагъ къалдырмайджакълар. Адель бу къоркъунчлы планларны денъиштирмек ичюн бир шей япып оламагъаныны бильди. О, одада къапалы эди ве Аллагъа онъа къувет бермеге риджа этти. Адель, эгер олар оны ёл косьтермеге меджбур этселер, онынъ ярдым этмеге ред этюви догъру олюм оладжагъыны бильди.

Сабарнынъ эви янындаки адамлар къычырып башладылар. Адамлар не ичюн ойле эеджанлангъаныны тешиктен бакъмакъ ичюн, Адель тышкъы диваргъа сюйрельди. Аскерлер даа бир месихчилер къорантасыны якъаладылар. Акъайны ольдюрдилер,

апайны ве учь баланы исе Дахмагъа алып кетелер. О олар апайнынъ ады Роза деп айткъанларыны эшитти.

Адель бу къорантаны яхшы биле эди. Балаларнынъ бириси Антонен бир яшында эди ве деерлик эр кунь оларнынъ эвинде ойнады.

Яры геджеге якъын Сабар онынъ одасына кирди.

– Адель, биз не япмалымыз? Аскерлер сенинъ оларнен кеткенинъни талап этелер.

Сабар «биз» дегенине Адель тааджипленди. О, гъалиба, онынъ азапларыны анълады. Онынъ мерамети нефрет денъизинде бир тесели адачыгъы киби эди. Амма Адель онынъ башкъа чареси олмагъаныны бильди.

– Оларгъа айт, мени тургъан еримде тюфектен атсынлар. Мен оларнен кетмейджем.

– Сен не ичюн олардан ойле къоркъасынъ? – деп сорады Сабар.

– Чюнки мен оларнынъ планларыны билем. Мен оларнынъ лафларыны эшиттим ве адам ольдюрмеге оларгъа ярдым этмейджем, – деп джевапланды Адель.

Сабар одадан чыкъты. Даа бир юкъусыз гедже. Адель аля даа аштан вазгече эди. Даа бир къоранта ольдюрильгени... чокъ къадын ве балалар эсир этильгени... яш къыз тапылгъаны акъкъында хаберлер танъ атмаздан эвель кельди. Адель, эгер Кристинаны якъалагъан олсалар, онынъ акъкъында бир шей эшитирми экен, деп тюшюнди. Эгер Кристинаны ольдюрген олсалар, бу бельки даа яхшы олур эди, деп тюшюнди о. Бу дешетли тюшюндже эди, амма о, аскерлер онынъ севимли, къабаатсыз къызчыгъынен япаджакъларындан къоркъты.

Кристина

Саба саат дёртте Адель Раббиге: «Не ичюн Сен манъа ольмеге ёл бермейсинъ?» – деп мурааджат этти. Оны чекиштирген «Не ичюн?» суалини текрарлагъанда, янакъларындан козьяшлар акъты.

Мераметсиз къоркъутувлар тышарыда девам этмекте эдилер. Акъайларнынъ бириси аз къалды озь мачетесинен ода диварындан оны тешмеге. Адельге эвель келип тургъан къадынлар кене келип, онъа бир шей ашамагъа риджа эттилер. Амма о ред этти. Сабагъа якъын юкълап къалып, о озь одасында къалды, амма вакъытнынъ эсас къысмыны дивар янында отурып агълады. О озь Мету ве тувгъанлары ичюн дува окъумагъа девам этти, амма эсасен Кристина ичюн дува окъуды.

Сонъ о, бир хабер эшитти. Сабар одагъа чапып кирип:

– Адель! Адель! – деп чагъырды оны. – Насылдыр бир адамлар кельди. Олар сенинъ къызынъны, Кристинаны якъалагъанларыны айталар.

Бу телюкели, пек телюкели иш эди, амма Адель бильмеге керек эди. Бельки Кристина сагъдыр? Я да бу оны Сабарнынъ эвинден алдатып чыкъармакъ ичюн мераметсиз ялан эдими? Бу акъикъатен де ойле олгъаныны бильмеге ичюн тек бир ёл бар эди.

Алты джихат аскери, Адельнинъ риджасына коре оларнен олмагъа разы олгъан Сабар, Адель ве Макси ады олгъан яш эсир Салуби коюне къайыкъ ичинде кеттилер. Макси тек еди яшында эди. О да Антонен дост эди. Адель къызчыкъны пек къучакълады. Максининъ къарышыкъ сачларыны тюзетип, онъа бакъып, агълады. Бу таныш къызчыкъ къорантанынъ досту эди.

Адель Максининъ янында отурды. Салубиге къадар бутюн къыскъа сеят девамында Адель оны пек къучакълап охшады. Макси онъа Антоны пек анъдырды. Амма тынч дакъикъалар пек тез кечти, ве Адель ялы янында оларны беклеген аскерлерни кене корьди. Олар Адельни къайыкътан чекип чыкъардылар, ве о, олар озьлерини онен пек мераметсиз алып баргъанларыны кене хатырлады.

Аскерлер Адельнен пек мераметсиз мунасебетте олгъанларыны корип, Макси пек коркъты. О пек къычырды, ве онынъ беденини къалтырав къаплап алды. Онынъ къычыргъаныны эшитип, Адель кене: «Месихнинъ къаны къудретлидир!» – деп бильдирди. Энди о, Салубиге барып келюв Кристинанен асла багъы олмагъаныны

къоркъты. О умюттен кесильди. Оны котеклемеге девам эттилер. Котеклевни токътатмагъа ялварып, Сабар акъайларнынъ устюне къычырмагъа башлады. Оларнынъ къолундан Адельни къуртарып, Сабар оны озен ялысындаки олгъан балабан эвге алып кирди. Анда башкъа эсирлер де бар эди. Сонъ о, онъа кетмек керек олгъаныны Адельге айтты. «Сенинъ ичюн башкъа ич бир шей япып оламайым, мени багъышла. Эгер де мен шимди къарышсам, олар мени де ольдюрирлер».

Эвде къоркъудан къалтырагъан башкъа къадынлар да бар эди, акъайларнынъ дешетли къычырувлары исе эп девам этмекте эдилер. Адель агълай-агълай къолларынен бетини япты. Апансыздан онъа бирев чапкъаныны эшитти. Адель бетини ачып, Кристинаны корьди.

Кристина анасынынъ къучагъына чапып, агълап йиберди.

– Ана! Аначыгъым!

Олар пек къучакълаштылар, ве Кристина бир шейлер онъа айтмагъа тырышты.

– Аначыгъым, олар битамны ольдюргенлерине пек языкъсындым, ве мен онынъ джеседини де корьдим, мен Антоны корьдим, ана, оны да ольдюрдилер. Вай, аначыгъым!

– Мен билем, Кристина... Оларны ольдюргенлерни билем.

Хатыра даа пек тазе эди, ве Адель окюр-окюр агълап башлады. Кристина анасына не айтмагъа бильмеди, о тек токътамадан оны опьти.

Джевапларны къыдыргъанда

Озь эсирлигининъ алтынджы кунюнинъ акъшамында Адель ве башкъа алтмыш эсирни бир ерге топлап, келеджек сабасы олар ислям динини къабул этмек керек олгъаныны оларгъа илян эттилер.

– Мен ич бир вакъыт мусульман олмам, – деп джевапланды Адель.

– Яхшы. Керекмей. Амма эгер олмасанъ, я да сизден бир кимсе ред этсе, биз эпинъизни ольдюрирмиз, – деди командир. – Ве оларнынъ къаны сенинъ бойнунъда оладжакъ.

Эсир месихчилер митингге топлаштылар. Уджюм вакътындан берли биринджи кере оларгъа берабер топлашмагъа разылыкъ бердилер. Олар къучакълашып агъладылар. Месихчилер оларгъа не япмагъа къарар чыкъармагъа керек олгъаныны бильдилер. Олар ислям динини къабул этмеге разы оладжакълармы, я да ольдюрильген месихчилернинъ сыраларыны толдураджакълар.

– Биз сёзлерни текрарлап оламыз, оларнынъ дуваларыны окъуп оламыз. Алла гонъюллеримизни биле. О бизни суд этмез, – ниает, деди бир акъай.

– Биз буны насыл этип олурмыз? Биз о къадар вакъыт къаршылыкъ косьтердик. Бу эписи бошунамы?

– Я балаларымыз не оладжакъ? Балаларымызны козюмизнинъ огюнде ольдюргенлерини истеймизми?

– Аджеба Алла биз эпимиз мында бу мусульман коюнде ольгенимизни истейми?

Давалар девам этти. Адель, оларнынъ агъыр вазиети акъкъында тюшюнип, деерлик оларны динълемеге токътады. О озю ислям динини къабул этмеге къолайлыкънен ред этер эди. О онынъ иманы онъа сонъунадже ярдым этеджегини бильди. Амма онынъ арекетлерине Кристина баласы ве башкъа адамларнынъ такъдирлери багълы оладжагъы адалетлими? Бу меселе Адельни чекиштирди, ве о, джевапны Алладан сорады. Амма джевап ёкъ эди.

Келеджек куню сабасы месихчилерни азбарда топладылар.

– Энди къарар чыкъардынъызмы? Ислям динини къабул этеджексинъизми, я да оледжексинъизми? – деп сорады джихат аскери.

Биринджи оларакъ джевап бермеге кимсе юрекленмеди. Озь динине садыкъ къалмагъа тырышып ве къоркъу ве ички курештен къатып къалып, кичкене балалар биле лаф этмеге ред эттилер. Оларнынъ инат индемемезлиги командирни даа зияде ачувлатты, ве о, озь тувгъан тилинде парча-парча ве кескин шекильде эмирлер берди. Аскерлер къолларында онларнен къашыкъ тутып къайттылар. Топракъны сувнен къарыштырып, месихчилерге чамурны ашамагъа зорладылар. Адель эписини тюкюргенде, командир онынъ бетине бир шамар яндырды.

– Аша! Деръал аша! – деп онынъ устюне къычырды о.

Адель ред этти.

Сонъ шлангны кетирип, эр бир эсирге «ислям динине дёндюрювни» япып, сув тёктилер. Бундан сонъ мусульманлар Къурандан аетлерни йырлап окъумагъа башладылар. Битирген сонъ, месихчилерни ислям динине дёндюрювнинъ хаялий гъалебесини къайд этип, саргъушлар киби ойнамагъа ве авагъа атеш ачмагъа башладылар. Месихчилер, бир ерде берабер индемейип турдылар ве аскерлер бир шейге ошамагъан озь байрамыны девам эткенлерини шашкъынлыкънен козеттилер.

Амма оларгъа таба бензин канистраларыны кетирген аскерлерни корьгенде, пек къоркътылар. Яхшы кийинген забит кибирли къыяфетнен огге адымлады. Адель оны таныды. О, Ява адасындан олгъан ёлбашчы эди. О, ич бир видждан азабына бакъмадан, забитлерге эписи месихчилерни эвлернинъ биринде къапатып, эвге бензин тёкмеге ашыкъмадан эмир берди.

Месихчилерни якъын ерлешкен къулюбеге къапаттылар, ве олар, кичкене балаларнынъ этрафында топлашып, дешеттен къычырмагъа башладылар. Олар Месих ичюн ольмеге къоркъмадылар. Олардан эр бири буны эсирликте бир къач кере исбатладылар. Амма оларны джанлы алда якъаджакъларны ве оларнынъ кичкене балалары атеште эляк олгъаныны олар кореджеклери акъкъында фикирге даянмагъа мумкюн дегиль эди. Бойле къоркъунчлы олюмден оларны къорчаламагъа Аллагъа ялварып, эписилер бир кереден тиз чёктилер.

Олар дува окъугъан вакътында, аскерлер арасында олар месихчилерни якъмагъа керекми, деп дава чыкъты. Аскерлерден бири, олар энди мусульман олды ве джихат ичюн файдалы оладжакъларыны исбатлады. Къалгъанлары разы олды. Эгер эсирлер джихаткъа къошулмагъа истеселер, бу оларнынъ Аллагъа антыны тасдыкълар, ве оларны аджырлар.

Исьяннынъ фияты

Тышарыда дава эткен вакътында, Адель ве башкъалары шок алында эдилер. Олар ойле джевапкъа умют этмедилер. Амма

къарар чыкъармагъа керек оладжакъ. Эгер де буюк эсирлер невбеттеки джихаткъа аскерлернен кетмеге разы олсалар, эр кес къуртарылыр эди. Башкъаджасына, къулюбеге бензин тёкип, эписи месихчилерни якъарлар. Къалтырагъан эсирлер, тизлери устюнде турып, биринджи лаф этмеге кимнинъ джесюрлиги етер, деп, бири-бирине бакъып тюшюндилер. Командир къулюбеге кирип:

– Эгер мачетени къолунъызда тутмакъ ичюн яшынъыз этишкен олса, джихаткъа къошулынъыз. Шенъ оладжакъ! – деп, яхшы хаберни айтты.

Аскерлернинъ мыскъылларыны динълегенде, Адельнинъ юрегинде гъазап къайнады. Юрекленгенини дуйып, Адель еринден турды. Командир, бу биринджи озь истегинен кетеджек адамдыр, беллеп, кулюмсиреди, амма Адель башкъа эсирлерге мураджаат этти.

– Кетменъиз оларнен. Эгер олар бизни ольдюрмеге истеселер, мында ольдюрсинлер. Ич олмагъанда, эпимиз берабер олурмыз.

Онынъ ачыкъ бойсунмамазлыгъы ичюн пек ачувлангъан командир оны къолундан тутты.

– Сен не айттынъ?

Адель:

– Биз джихаткъа къошулмайджакъмыз, энди исе, лютфен, ёкъ олунъыз, – деп текрарлады. Командир Адельнинъ козюне догъру бакъып, къолуны пек сыкъты. Онъа ич бир шей айтмагъа керекмей эди. Онынъ козьлери хышымгъа толу эди. Амма Адель Алла оларны мерамет этеджегине инанды.

Бундан да гъайры онынъ ачыкъ бойсунмамазлыгъы онъа паалыгъа чыкъаджагъына инанды. Командир одадан тез айланып чыкъкъанда, башкъа эсирлер онынъ джесюрлигинен айретленип, бу оларнынъ такъдирлерине насыл тесир этер, деп тюшюндилер.

Аскерлер де кеттилер. Эсирлерни къулюбеден чыкъардылар.

Эки афта кечти. Адельни даима къоркъузып отурдылар. Мусульманлар Адель башкъа эсирлерге тесир эткенини билип, оны ольдюрмеге керек, деп сайдылар. Энди о, аз-аз ашап башлагъан сонъ, кучь-къуветке толып башлады, чюнки буны Кристина талап этти.

Арбий командирлер эсирлернен не япмагъа керек олгъаны акъкъында фикирлешмек ичюн уфакъ койге деерлик эр кунь кельдилер. Олар месихчилернинъ ислямгъа дёнюви самимий олгъанына шубелендилер. Олар озь коюни даа зияде арамламамакъ ичюн, оларны эвель планлаштырылгъаны киби, къулюбеде якъмакъ керек олгъаныны исбатладылар. Эсирлерни ислямгъа дёнювини тасдыкъламакъ ичюн, эписи къадынлар сюннет олмагъа меджбур, деп къарар чыкъардылар.

Базы къадынлар дешетке келип, яйгъарып агъламагъа башладылар. Оларнынъ къаршылыкъ косьтерюви командирнинъ шубесини тасдыкълады, ве о, оларны ольдюрмеге кене талап этти. Башкъа аскерлер, месихчилер сагъ къалса, оларнынъ файдасы тиер, деп тюшюндилер, онынъ ичюн мусульманлар оларны сагъ къалдырмагъа къарар чыкъардылар. Амма олар эписи осьмюр къызларны ве Кристинаны алып сюннет эттилер. Агъры пек азаплы эди, ве Кристина токътамайып агълады. Адельнинъ юрегинде гъазап къайнап башлады, ве о, ичинде къайнагъан таныш гъазапны косьтермемеге тырышты. Онынъ озь чекишкени пек къыйын эди, амма къызынынъ азапларыны корьмек даа агъыр эди. Сабардан гъайры Адельнинъ эписи мусульманларны кореджек козю олмады. Нефрет – гонъюль ичюн рактыр, ве буны тек багъышлавнен денъиштирмеге мумкюн олгъаныны бильди. Амма багъышлав ич мумкюн дегиль киби корюнди. Онынъ къолундан тек дува окъумагъа кельди.

Алты афта кечти. Олар олюм джезасы телюкесини эшитмедилер. Амма Адель пек раатсыз эди, чюнки мусульман акъайлары онъа насыл бакъкъанларыны корьди. Олар энди онынъ намусына токъунмагъа тырыштылар. Оларнынъ нефси кунь-куньден арткъаныны дуйып, озюни олардан даа не къадар вакъыт къорчалап олур, деп тюшюнди. Командир биле онен джильвеленмеге тырышты. Адель Метуны ве онынъ теселли сёзлерини сагъынып, о сагъмы экен, деп тюшюнди.

Мету

Бир саба Салубиге бир такъым укюмет мемурлары къайыкъта келип чыкътылар. Олар койде месихчи реинелери олгъаны акъкъында бильдирювни тешкердилер. Мусульман аскерлери буны къатиен ред этти. Амма къайыкънынъ саиби Нахор месихчи эди ве ады Адель олгъан къадынны эсирликте туткъанларны эшитти. Ёлджуларны тюшюрген сонъ, о бирден Адельни къыдырмагъа кетти.

Бирев Нахоргъа Адельни косьтерген сонъ, о:

– Сен Адельсинъми? – деп явштан сорады.

– Сен кимсинъ? – деп, шубели сорады ондан Адель.

Буны айткъанынен, Нахор оны пек къучакълап, агъламагъа башлады.

– Сеннен не олгъаны ве сенинъ алынъ акъкъында мен эр шей билем, – деди о.

– Не? Сен мени къайдан билесинъ?

– Манъа Мету айтты.

Адель эшиткенине инанып оламады. Мету сагъ эди! Адель алты ай ичинде бириндже кере къуванчны сезип, кулюмсиреди.

Адель эшиткенине эмин олмакъ ичюн:

– Мету сагъмы? – деп сорады.

– Эбет сагъ. Онъа мектюп язмагъа истейсинъми? – деп сорады Нахор.

Метугъа мектюп язмакъ акъкъында фикир Адельнинъ башындан кечип кетти. Адель онъа язмагъа пек истеди! Амма о бундан даа муим ишлер олгъаныны бильди.

– Э, мен Метугъа мектюп язмагъа пек истер эдим, амма бундан эвель япыладжакъ ишим бар. Тез-тез манъа къалем ве кягъыт бер.

Адель отурды ве эписи эсирлернинъ адларыны тез-тез язып башлады. Командир якъынлашкъаныны корьгенде, о аля даа яза эди.

– Нахор, тез-тез буны янынъа ал. Лютфен, мукъайт ол!

Адель Метугъа тезкере язып оламагъаныны языкъсынып, тез-тез Нахорны къучакълап къачты. Онъа эр шейни... оны насыл севгенини... насыл сагъынгъаныны... оларнынъ Кристинасы

насыл джесюр олгъаныны айтып бермеге пек истеди. Амма вакъыт аз эди ве онъа башкъа эсирлер акъкъында хабер этмеге керек эди. Шубесиз, оларнынъ къоранталары да къасеветлене. О, Нахорнен лаф эткенини бир кимсе корьмеди, деп умют этти.

Адель къайыкънынъ саибинен лаф этмектен гъайры даа онъа тезкерени бергенини бильген сонъ, командир пек ачувланып:

– Сен не яздынъ? – деп сорады ондан. – Сен мектюп ёлладынъмы?

– Ёкъ, мен мектюп язмадым, – деп джевапланды Адель.

О Адельнинъ богъазына пычакъны къойды ве ашыкъмайып:

– Сен не яздынъ? – деп ачувнен сорады.

– Мен тек сиз эсирликте туткъан эписи адамларнынъ адларыны яздым, – деп ашыкъмадан джевапланды Адель.

Командир ачувындан къайнап:

– Сен не яптынъ? – деп къычырды. Адель, командир онынъ богъазына пычагъыны санчыр, деп тюшюнди, амма бириндже кере о къоркъмады. О, сайгъаны киби, япмагъа керек олгъан шейни япты ве Мету сагъ олгъаныны бильди. Бугунъ пек яхшы куньдир.

Бойле яхшы кунни мераметсиз командир биле бозып оламады.

– Мен, биз мында бир кимсени меджбурнен тутмагъанымызгъа янъчыкъ укюмет векиллерини эмин этим. Мен анълашманы имзаладым. Сен исе оларгъа эсирлернинъ джедвелини бересинъ! Сен домузсынъ! Япкъанынъ ичюн чекеджегинъ бар!

Командир сёзюни тутып, дегенини япты. О кунь ве даа чокъ куньлер девамында Адельни урдылар.

Эки айгъа бармады, ве Солуби коюни кене тешкердилер. Адель тизген джедвелини укюмет векиллери ве эсирлернинъ къоранталары, шу джумледен Метунынъ да арасында даркъаттылар. Мету укюмет векиллеринен берабер оны ве Кристинаны алып кетмек ичюн келеджеклери акъкъында хаберлер Адельге келип етти.

Адель къуванды. Адель ве онынъ къызы козь огюне кетирмек биле мумкюн олмагъан дешетни башындан кечирдилер. Энди исе олар эвге къайтаджакълар. Онынъ кейфи яхшылашты, о

кулюмсирегенини эследи биле. Амма Кристина бунъа инанмады.

– Биз керчектен де эвге кетеджекмизми? – деп инанмайып сорады о. – Биз бабамнен кетеджекмизми? Я эгер де олар бизге кетмеге разылыкъ бермеселер?

Адель Кристинанынъ сесинде къасеветни дуйып, онынъ суаллери делилли олгъаныны бильди. Озь джесюр къызыны къучакълап, оларны насыл маначыкънен азат этип оламазлар, деп тюшюнди. Келеджек куню Адель буны бильди.

«Мен сизнен кетип оламайым!»

Адельни ве Кристинаны эписи топлангъан мабюслернинъ огюне турмагъа меджбур эттилер. Командир, месихчилерге мураджаат этип:

– Тезден биз Кристинаны ве Адельни онынъ месихчи акъайына Дахма адасына алып кетеджемиз, – деди.

Метунынъ келюви акъкъында хаберни энди эписи эсирлер бильди. Олар Адельнинъ табиатыны бильдилер. Эгер де онъа кетмеге имкян берселер, о, башкъа мабюслер азат этильмегендже, тынчланмаз эди. Адель оларнынъ къуртулув йипчиги эди.

Сонъ командир олагъа таныш къоркъутыджы сеснен:

– Адельден ве Кристинадан, олар мында сизнен къалмагъа я да Метунен кетмеге истейлерми, деп сорайджакълар. Эгер де олардан бири биле Метунен кетмеге истесе, биз эпинъизни ольдюрирмиз, – деп девам этти.

Командир четке чекилип, яшы бештен зияде олмагъан кичкене къызчыкънынъ огюне чёкип отурды. Пычакъны къындан чыкъарып, дешеттен къалтырагъан къызчыкънынъ богъазына къойып:

– Сени биле, – деп ачувнен къошты.

Месихчилер Адельге къаршы тикленип турдылар. «О насыл этип ойле къарар чыкъарып олды?» – деп тюшюнди олар. Бундан да гъайры олар, эгер онынъ еринде олгъан олсалар, насыл этер эдилер экен, деп тюшюндилер. Адель бильди ки, эгер о я да Кристина Метунен кетмеге истеселер, оларны

кимсе къабаатламаз. Амма о джевапланмаздан эвель, командир онъа:

– Юр, – деди.

О вакъыт Адель Мету энди оларны беклегенини бильмеди. Эр шей пек тез олып кечти. Онъа дува окъумагъа, командир акъикъатен де оларны эписини ольдюреджекми, я да бу тек яланмы, деп тюшюнмеге вакъыт керек эди. О насыл этип Метудан чевирилип ола? Амма башкъа эсирлерни олюмге кетирген сайлавны насыл япып ола?

О тюшюнип етиштирамады, оларны одагъа кирсеттилер. Анда забитлер арасында Мету отура эди. Олар одагъа кирген сонъ, командир Адельнинъ къулагъына:

– Акъылынъда тут, эгер сизден бириси онен кетсе, мен эписи эсирлерни ольдюририм. Ве тек оларны дегиль. Метуны да ольдюририм. Ант этем, оны да ольдюририм, – деп фысылдады. Онынъ сувукъ сёзлеринден Адельнинъ аркъасында къырмыскъалар чапышты. Адель, о дегенини япар, деп анълады.

Адель Мету пек азаплангъаныны онынъ козьлеринден корьди. О озь апайы ве къызынен олмагъа пек истер эди! Сонъки учь ай онъа эбедийлик киби корюнген керек олса, амма энди о умют эте. Мету одадан оларсыз чыкъмаз, деп къатиен къарар чыкъарды. Адельнинъ япып олгъан шейи – тек Аллагъа онъа къувет бермеге дува этмек эди.

Забит озюни мистер Саид киби таныш этип, ич боджаланмайып:

– Адель, сен Метунен кетмеге я да мында къалмагъа истейсинъми? – деп сорады. Адель суаль бойле оладжагъыны бильди. Ве онъа насыл джевап бермеге керек олгъаныны хабер эттилер. О джевап бермеге тырышты, амма дудакълары сессиз аректет этти.

– Адель, сен Метунен кетмеге я да мында къалмагъа истейсинъми?

Адель, о не ичюн ойле чокъ вакъыт джевап бермегенини анъламагъан Метугъа бакъты.

– Мету... – Адельнинъ нефеси тутулып: – Мен сеннен кетип оламайым, – дегенде, онынъ бетинден козьяшлары акъты.

Мету скемледен атылып, Адельнинъ янына чапмагъа ве «Не ичюн?» – деген суалини бермеге азыр эди, амма Саид, сорамагъа имкян бермейип, оны тутты. Ве бу суальни бирден Кристинагъа берди. Адель аля даа агълап, къызы насыл джевап береджегини бильмейип, онъа бакъты. Кристинанен акъыл танышмагъа онынъ вакъты ёкъ эди ве, эгер олардан бириси Метунен къайтмагъа разы олса, олар Метуны ве эписи эсирлерни ольдюреджеклерине энди эмин эди. Амма онынъ докъуз яшындаки къызы бабасынен къайтмагъа разылыгъынынъ нетиджесинде оладжакъ шейлерни насыл анълап олур?

– Языкъ ки, бабам, амма мен сеннен кетип оламайым… – бабасынынъ огюнде багъышлав сорамагъа ве алыны анълатмагъа тырышып, агълады Кристина.

Саид къаба шекильде онынъ сёзюни кести.

– Олды. Биз битирдик. Биз бу акъкъында башкъа лаф этмейджекмиз. Анълашылдымы?

Бакъымсыз къалдырмайып ве фысылдамагъа олмай, деп эмир берип, Адель ве Кристинагъа Метунен лаф этмеге имкян бердилер. Эмирлерни бозып, Адель, оны эшитмесинлер деп, дува окъуп, яваштан лаф этти.

– Мету, бойле джевап бермеге меджбур эдим. Эгер биз сеннен кетсек, олар башкъа адамларны ольдюрирлер, деп къоркъуттылар. Лютфен, мени къабаатлама. Мен омрюмнинъ сонъунадже умюттен кесильмем. Бир вакъытлары биз кене берабер оладжагъымызны билем.

Мету озь дюльбер апайына бакъты. О онынъ козьлеринде дерт корип, онынъ джесюрлигинен айретленди. Айтаджакъ лафы ёкъ эди. Озь къорантасына бакъып:

– Мен анълайым, – деди.

Умютке япышып

Даа башланмагъан корюшюв энди битти. Адель ве Кристинаны одадан алып чыкътылар. Адель Метугъа даа бир кере бакъмакъ ичюн башыны чевирмеге истеди, амма командир аркъасына бир юмрукъ урып:

– Онъа чевирилип бакъма. О, Исагъа инана. О домуз! – деп фышылдады. Адель умюттен кесильди. О тек агълап, келеджекте не оладжагъыны тюшюнип олды.

Невбеттеки бир къач афта Адель бир вакъытлары Метунен берабер олмагъа умют багълады. Бу умют хаялий арзу олса да, онынъ азап агърыларыны енгиллештирди ве гонълюни котерди.

Сонъ, 10 апрель куню онынъ арзусы дешетке чевирильди...

Командир:

– Адель, сеннен не япаджагъымны билем. Сенинъ ичюн мен чокъ огъурсызлыкълардан кечтим. Сен бизге раат яшамагъа бермейсинъ. Мен озь адамларымнынъ бирисине санъа эвленмеге разылыкъ бердим. Бельки о сени баш этип олур, – деп башлады.

Адель эшиткенине инанып оламады.

– Мен акъайгъа чыкъып оламайым. Меним энди Мету акъайым бар!

– Мету адам олмагъаныны энди санъа айттым. О, домуздыр, ве сенинъ эвлилигинъни мен танымайым. Эгер мен сенинъ ичюн сайлагъан адамгъа акъайгъа чыкъмагъа разы олмасанъ, аскерлернинъ эписине сенинъ намусынъа токъунмагъа разылыкъ беририм.

Командир бир шей динълемеге истемеди. Адель о ойле де япаджагъыны онынъ инат чырайындан бильди. Башкъа чаре ёкъ эди.

Адель башкъа эсирлернинъ янына барып, онъа ярдым этмеге ялварды. Адель олар ич бир ярдым берип олмагъанларыны бильди, амма олар онен берабер зорбалыкънен къылынгъан никяхкъа къаршы чыкъарлар, деп умют этти. Амма олар озь джанларыны къуртармакъ ичюн индемедилер. Ниает, олардан бири:

– Эгер сен оларнынъ бирисине акъайгъа чыкъмасанъ, олар намусымызгъа токъунып, бизни эпимизни ольдюрирлер, – деди. Адель шашып къалды.

О бу къадынларны о къадар къорчаламагъа тырышты, энди исе онъа хаинлик япкъанларыны дуйды. О агълады.

– Озь джанларынъызны къуртармакъ ичюн мени мал этип, насыл сатып оласынъыз?

Башкъа къадынлар тек афу сорап агъладылар. Олар оларны мусульманларгъа акъайгъа чыкъмагъа зорлайджагъыны бильдилер. Адель ве Кристинаны Адельнинъ янъы акъайы Алминнинъ эвинде яшамагъа зорладылар. Адель бундан да бетер шей ёкъ, деп тюшюнди. Амма онынъ алы даа бетер зайыфлашты. Бир къач айдан Адель юкке къалды.

Янъы омюр

Октябрь айына Адельнинъ рухий алы даа бетер олды. Онъа о, сонъсуз чукъургъа ашагъы тюшкени киби корюнди. Бу джанаварлар онынъ анасыны ве огълуны ольдюрдилер. Олар оны пек чокъ кере котеклеп эзмесини чыкъардылар. Энди онъа олар оны Метунен къавушмагъа умюттен кестилер, деп корюнди. Оны якъалагъанда, о къоркъунчлы куню пейда олгъан нефрет онынъ ичиндеки янъы омюрден тез осьти. Насылдыр бир умют тапмагъа тырышып, о агълады, амма ич бир умют тапмады. О, юреги тюбюнде ташыгъан къабаатсыз баланы биле севип оламады. Адель ичюн бу бала тек онынъ джойгъан шейлерининъ эслетмеси эди.

– Мен оларгъа менден даа бир шей тутып алмагъа ёл бермем, – деп къарар чыкъарды о.

Бир озю къалгъаныны беклеп, сонъ ашхане масасындан пычакъ алды. Эр шей ойле оладжагъына инанмагъа агъыр эди. Адель «Не ичюн бойле умютсизликни чекмек ичюн о сагъ къалды?» деген суалини озюне къойды. Адель Алла оны къуртаргъаныны бильди, амма яшап оладжагъыны артыкъ дуймады. Явштан пычакъны къурсагъына кетирди, козьлерини юмып, Алла оны багъышласын деп, дува этти.

Кристина одагъа чапып кирип:

– Ана, вазгеч! – деп къычырды ве онынъ къолундан пычакъны тутып алды.

Адель агълап полгъа йыкъылды. Кристина онынъ янында отурып агълады.

– Анам, сен не япасынъ? Сен озюнъни ольдюрип оламазсынъ. Бу балачыкъ да ич бир ярамайлыкъ япмады. О къабаатсыз.

Адель такъаттан кесильди. О, саатлернен агълады. Кристинанынъ сёзлери онынъ гонълюне барып еттилер. О, оны эсирликте туткъанларгъа нефрет беслегенини танып, Аллагъа оны багъышламагъа ялварды. О анълады ки, тамам джихат аскерлери онен япкъаны киби, онынъ ачувы да аз къалды къабаатсыз омюрни ольдюрмеге. Бу айындыргъан акъикъат эди. Адель оны чекиштирген адамларны бир кереден багъышламаса да, Алланынъ мерамети онен булунмагъа керек олгъаныны бильди. Онынъ нефрети Алланынъ тедавийлев севгисини дуймагъа ёл бермеди.

Адель озь къурсагъыны шефкъатлыкънен сыйпап, ичиндеки янъы омюрнен лаф этип башлады. Бу бала къызчыкъ деп инанып, онынъ адыны Сара къойды.

– Сара, лютфен, мени багъышла. Лютфен, ананънынъ гунасыны багъышла. Сен ич бир ярамайлыкъ япмадынъ. Сен бу алда энъ яхшы оладжакъ шейдир. Мен сени севем.

Дува эткенде ве Саранен лаф эткенде, къара булут ёкъ олгъан киби корюнди. Эвель Адель даа догъулмагъан баланы даа бир душман киби, онынъ шахсий огълунынъ къатилининъ баласы киби сайды. Энди о, бу онынъ баласы ве Алланынъ яраткъан шейлеринден бири олгъаныны анълады.

Келеджек куню Адель бир къягъыт алды. О, Метунен багъланмагъа керек олгъаныны бильди. О, онен бутюн олгъан шейлерни Метугъа айтып бермеге ве ондан багъышлав сорамагъа керек. Эгер Мету энди ич бир вакъыт оны озь апайы киби саймаса, Адель анълар, ве онынъ джаны агъырмаз. Адель оны севе ве олар берабер оладжагъына умют эте. О язды, онынъ козьяшлары исе мектюпке тамлап, мерекепнен къарышып кеттилер. О бу мектюпни окъуп олур экенми? Адель алты саифели мектюпни язып битирди. Адель ичюн бу севги толу мектюп энъ муим ве азаплы эди. Мектюпни яхшы къатлап, Метугъа бермеге имкян тапылсын деп, дува окъуп, оны сакълады.

Декабрьнинъ дёртюнджи кунюнде эсирлерни кокос плантанциясында чалышмагъа меджбур эттилер. Бу пек агъыр

иш эди, хусусан алты ай юкю олгъан Адель ичюн. Амма эсирлер бу Милят Байрамынынъ арефе куню олгъаныны биле эдилер ве оларнынъ эр бири кечкен байрамларны хатырлады. О акъшам, Адель «Раат акъшам» тюркюни яваштан йырлап башлагъанда, башкъа адамлар онъа къошулды. Тезден олар эписи йырладылар, серт къаравуллар исе шубенен динъледилер. Оларнынъ эр бири Месих акъкъында аньаневий милят тюркюни йырламагъа пек хавфлы олгъаныны бильди. Амма оларгъа эписи бир эди. Йырламагъа пек къуванчлы эди!

Олар чокъ йырлап, озь къоранталарыны хатырладылар. Озь тюркюсини Аллагъа йырлагъанда, оларнынъ беденлери эсирликте эди, амма гонъюллери азат эди. Келеджек саба олар, озь эсирлиги акъкъында агълап, къайгъы ве къуванч козьяшларыны тёктилер. Амма олар хайырлы вакъыт келеджегине умют эттилер. Тарлада берабер къаршылагъан Милят Байрамыны олар ич бир вакъыт унутмазлар.

Мартнынъ он секизинде Сара дюньягъа кельди.

Энди, бала догъулгъан сонъ, Кристина анасына:

– Сен ве Сара къачмагъа тырышмагъа керексинъ. Эгер сен къачмасанъ, биз мында эпимиз олермиз, – демеге вакъыт кельгенини дуйды.

– Кристина, мен сени къалдырып оламайым. Мен сени ич бир вакъыт къалдырмам, – деп къандырды Адель къызыны.

– Анам, мени динъле. Санъа къачмагъа керек, – дегенинде турды онынъ он яшындаки къызы. – Алмин ич бир вакъыт эпимизге кетмеге разылыкъ бермез. Амма эгер сен ве Сара къачсанъыз, о, сен мытлакъа къайтарсынъ, деп тюшюнир. Амма санъа къайтмагъа керекмей. Санъа бабама барып етмек керек. О мени къуртармагъа келир. Бу бизим сонъки умютимиз.

Адель, къызы акълы олгъаныны бильди, амма буны насыл этип беджермеге бильмеди. О, Мету оны къабул этерми-ёкъмы биле бильмеди. Энди исе онда Сара бар. О къадар суаль олгъанда, къачувны планлаштырмагъа Адельнинъ джесюрлиги ёкъ эди.

Онъа бир фырсат чыкъты. Адель алты айдан зияде мектюпни ташыды. Метугъа бермеге имкян тапылсын деп,

дува окъуп, умют этти. Бир кунь, оларнынъ коюнде бир къач бала мусафирликте олгъанда, бойле имкян чыкъты. Адель къызчыкълардан бирини биле эди ве олар ойнагъан ерге ашыкъмайып кетти. Онъа тез-тез мектюпни берип, онынъ акъайына, Метугъа бермеге риджа этти. Мектюпни алып, къызчыкъ къатиен башыны саллады.

Адель эвге къайтты, ве мектюп Метунынъ къолуна тюшсюн... о оны багъышласын... оны даа севсин деп, дува окъуды. Адель, къызчыкънынъ кене келеджегине умют багълап, койни эр кунь дикъкъатнен козетти. Бир къач куньден сонъ о кене къызчыкъны корьди.

– Сен Метуны корьдинъми? Онъа мектюпни бердинъми? – деп тез-тез сорады мектюпни берген къызчыкътан о.

– Э, мектюпни Метугъа бердим, о исе бирден манъа мына буны берди, – деди.

Къызчыкъ онъа мектюпни бергенде, Адель айретленди. Мету онынъ мектюбини алмаздан эвель онъа язды. Адель озь мектюбини онъа бермек имкяныны чокъ беклегени киби, о да озь мектюбини чокъ ташыды. Адель буны тюсюни джойгъан ве кенарлары бурюштирильген мектюп зарфындан анълады.

О оны бир кереден окъумагъа истеди, амма фикрини тез денъиштирди. Я эгер Метунынъ оны кореджек козю олмаса? Я эгер башкъасына эвленсе? Адель, шашмалап, эвине чапты. Мектюптеки сёзлерни окъугъанда, юреги шув этти.

> «Адель, сен он акъайдан он бала догъып оласынъ, амма сен эпбир меним апайымсынъ. Ёкъса сен джемаат башынынъ, айткъаныны акъылынъда тутмайсынъмы? Бизни тек Алла айырып олур. Мен сени севем».
>
> Мету.

Адель джевабыны алды, энди о, озь къачувыны планлаштыраджакъ.

Къачув ве къуртарув

Эки ай кечкен сонъ, 18 июньде, Алмин Адельге къомшу ададаки сой-сопларыны барып бакъмагъа разылыкъ берди. Адель Сараны пек къучакълады ве кичкене къайыкъ-салгъа отурып, Кристинаны алмагъа узанды. Амма Алмин:

– О мында къаладжакъ, – деп, Кристинаны токътатты.

Адель Алминге Кристинагъа кетмеге разылыкъ берсин деп, ялварды, амма о разы олмады.

– Мен Кристинасыз кетмейджем, – деп исрар этти о. Амма Алмин разы дегиль эди. О биле эди ки, эгер Кристина Адельнен кетсе, «апайы» къачар.

Амма эр шей Кристина планлаштыргъан киби олды. О анасыны къучакълады ве къулагъына:

– Лютфен, анам! Лютфен, сен ве Сара бабама кетеджексиз, деп манъа сёз бер. Лютфен, ялварам сени. Меннен эр шей яхшы олур, – деп фысылдады. Адель Кристинаны бир озюни къалдырмакъ къарарына кельмейип, оны пек къучакълады. Адель къызы ойле джесюр олгъанына айретленип, оны опьти ве сагълыкълашты онен. Адель бельки оны даа чокъ вакъыт корьмейджегини, я да бельки де ич бир вакъыт корьмейджегини бильди.

Адель къайыкъ-салнынъ пармакълыгъынынъ янында турып, Кристинанынъ къаралтысы узакъта насыл ёкъ олгъаныны бакъты. О, Сараны къучакълап, озюнден онынъ япкъаны догърумы, деп сорап, агълады. Адель озь узакъ сой-сопларыны барып бакъмагъа ниет этмеди. Алмин онынъ къачкъаныны анъламаздан эвель, о тез-тез Метугъа барып чыкъар. Сонъ олар бир шейлер япып, Кристинаны алмагъа кереклер.

Адельге Мету олгъан ерге барып чыкъмакъ ичюн бир афта керек олды. Сеят узун ве агъыр эди, онынъ ичюн Адель Метугъа озь акъкъында хабер этмеге истемеди, чюнки Алмин онынъ япаджагъыны билир деп къоркъты. Мусафир эвиндеки кроватта отурып (Сара башкъа одада юкълай эди), Адель къасевет этип беклемекте эди. «Мету кене меннен олмагъа истер экенми?» – деп, озь-озюнден сорады о. «Я Сараны северми?»

Шимди, Адель азат олгъанда биле, озюни аля даа эсир киби дуйды. Даа бетери, о озюни хаин киби дуйды. О, башкъа акъайгъа

чыкъты ве озь Кристина къызыны эсирликте къалдырды. Насыл этип Мету оны багъышлап олур? Озь чыкъаргъан къарары ичюн Адельнинъ ичи шек-шубеге толды. О чокъ агълады ве, ниает, юкълап къалды.

Мету эвге киргенини эшитип, Адель бир кереден юкъудан айынды. О, тёшекте къалтырап отурмакъта эди. Сонъ, даа юкълагъан Сараны къолгъа алып турды. Дешетли хата япкъанына эмин олып, Адель эвден къачмакъ истегине берильди. О къайда бараджагъыны тюшюнмеди, о тек къачар. О, Метунынъ козьлерине бакъып оламай.

Амма о, къапугъа якъынлашкъанындан эвель, Мету кирди. Ич бир дакъкъа боджаланмайып, апайынынъ янына кельди ве къуванып оны къучакълады. Сонъ Адель къолунда туткъан къызчыкъкъа бакъып кульди.

– Демек, бу бизим кичкене къызымыз, – деди о. Адель агълады, амма бу энди къуванч козьяшлары эди. Адель Метунен чокъ бекленильген бирлешювнинъ сефасыны сюрьди. Адель бутюн вакъыт Метуны тутып турмагъа ве онынъ кучьлю къучагъында хавфсызлыкътан зевкъланмагъа истеди. Амма о, Мету кетмеге меджбур олгъаныны бильди. О, Мету Кристинаны къуртармагъандже, тынчланмайджагъыны бильди.

Адель къасеветленип, эр кунь бекледи, амма Мету я да Кристинадан ич бир хабер ёкъ эди. Я эгер олар энди Кристинаны ольдюрген олсалар?

Я Мету ольген олса? «Бунда бутюнлей меним къабаатым». Адель, Аллагъа ялварып, Ондан къорчалав сорап, даима оны чекиштирген тюшюнджелерини ёкъ этмеге тырышты.

Адель онынъ 18 ай эсирлигининъ девамында онъа пек етишмеген Инджиль метинлеринде теселли тапты. О, джихат аскерлери онынъ Мукъаддес Китабыны джунглиде парча-кесек эткенлерини акълында тутты. Адель эр вакъыт япкъаны киби, Филипплерде яшагъан иманлыларгъа язылгъан азиз эльчи Павелнинъ мектюбининъ 4:13 аетини кене ачты ве сесини чыкъарып: «Манъа кучь берген Иса Месихнинъ ярдымынен эр шейни япып олам» сёзлерни окъуды. Бу сёзлерни сонъки кере не вакъыт окъугъаныны хатырлады. Бу, мусульманлар

уджюм эткен куню кой артындаки тёпеде эди. О вакъыттан берли бир эбедийлик кечти, о, джеэннемге барып къайтты. Амма онынъ дешети даа битмегенини бильди. Адель озюнден къызына хаинлик япмадымы, деп сорап, Кристина акъкъында даима тюшюнди.

Мету эки афта ёкъ эди. Амма сонъ о, Кристинанен берабер олгъаныны Адельге хабер эттилер. Адель оларгъа кетмеге керек эди. Ниает олар озь къорантасында берабер оладжакълар. Онынъ янакъларындан къуванч козьяшлары акъты. Адель Мету Кристинаны къуртарып олгъаны ичюн Аллагъа тешеккюр этти. Энди исе Адель, Алмин оларны къайтармакъ ичюн, не япар экен, деп тюшюнди.

Эпилог

Биз Адельден интервью алгъанда, о ве Мету Къуванчлы Хабернинъ даркъатыджыларны азырлагъан гизли месихчи мектебинде окъумакъта эдилер. Адельнинъ къачувындан бир къач ай кечсе биле, чокъ мусульманлар ярдымынен оны къыдырмагъа девам эктен Алминден сакъланмакъ ичюн, о ве онынъ къорантасы эр вакъыт башкъа ерге кочьтилер. Эки кере Адель аз къалды биле оларнынъ къолуна тюшмеге.

Адель озь къуртарувындан сонъ эки муим меселени чезмеге керек эди. Биринджи меселе онъа ич бир вакъыт чезильмейджек киби корюнди. Адель месихчи олып, джихат аскерлерини багъышламагъа керек олгъаныны бильди. Бу, даа Адель юклю олгъанда башланды. О вакъыт Кристина онъа хатырлатты ки, о беклеген бала ич бир ярамайлыкъ япмады, Сара къабаатсыз эди. Адель бильди ки, «мен багъышлайым» сёзлерини о айтып ола, амма олар джан-юректен олмакъ керек, чюнки акъикъий багъышлав айны анда пейда ола. Адель озь къачувындан сонъ чокъ дува окъуды. О, оны къыйнагъанлар ве озь къорантасы ичюн дува окъуды. Адель онынъ багъышлавынынъ анахтары дува олгъанына инанды.

Экинджи меселе де пек къыйын эди. Адель Алминнен истемейип япылгъан никях ичюн озюни багъышламагъа

керек эди. О озюни хаин киби сыкъ сайды. Языкъ ки, башкъа месихчилер де онынъ фикрине къошулдылар, ве бу фикирлер даима оны чекиштирди, раатсызлады, хусусан къачув вакътында. Кимерде онъа Мету ве онынъ месихчи достлары бу зорлангъан никях ичюн ондан ред этерлер, деп корюнди. Базы вакъытлары бу ичтеки шашмалав о чыдамагъа меджбур олгъан беден зорбалыгъындан да агъыр эди.

Адель эсирликтен азат олгъандан сонъ, Метунен дост олгъан ве чешит ёлларнен мемлекетте ве мемлекеттен тыш ерлерде онъа ярдым этмеге тырышкъан бир сыра месихчи огретиджилернен лаф этти. Адель озь акъайына къайткъан сонъ, Рабби онынъ гонълюни котерди ве Метунынъ биринджи сёзлери: «Адель, сен хаин дегильсинъ», – эди.

Бу сёзлерни эшитип, Адель агълады ве о кунь озюни аз-аз багъышламагъа башлады.

Адель ве Мету онен эсирликте олгъанларны азат этмек ичюн чалышмагъа девам эттилер. Оларнынъ базылары аля даа эсирликте булуналар.

Адель биз олар ичюн дува окъугъанымызны истей.

Пурнима:

Бала аписханеде, гонълю исе азат.

Бутан
1993 сене, 1 март.

Айны о пек сувукъ ве кеч къыш акъшамы полиция кене иманлылар такъымыны сарып алды ве район мемуриетининъ офисине алып кеттилер. Он учь яшындаки Пурнима къалтырап турмакъта эди. Оны ве башкъаларны, соргъу девам эткендже, азбарда турмагъа зорладылар. Забитлер оларгъа эр вакъыт сорагъан суаллерни бердилер: «Сен не ичюн месихчи олмагъа истейсинъ?», «Ким сизге ярдым эте?», «Бу – буддист мемлекети, ве сиз башкъа динни къабул этип, бизге урьметсизлик косьтердинъиз. Не ичюн сиз озь халкъынъызны озюнъизге къаршы чыкъмагъа арекет этмеге истейсинъиз?»

Бутюн о узун сувукъ гедже девамында олар отуз беш иманлыларны соргъугъа чектилер. Забитлернинъ сайысы йигирмиге якъын эди. Оларнынъ чокъусы мазаллы, къоркъутыджы къыяфетте олгъан акъайлар эди. Пурнима, олардан бириси онынъ янындаки месихчини яндыргъанда, сыкъылды. Такъымдаки базы адамлар агълады, базылары озьлерини къорчаламагъа тырышты. Он учь яшындаки Пурнима, ондан устюн олгъан акъайларнынъ огюнде турып, суаллерге джевап бермеге джесюрлиги етсин деп, дува окъуды.

– Сизге Пурта коюнде Иса Месих догъулгъан куню байрамыны япмагъа ким разылыкъ берди? Бу Бутан. Бутанда Иса Месих догъулгъан куню байрамыны япмагъа мумкюн дегиль. Бу сизинъ сонъки имкянынъыз. Я да сиз буддизмге къайтарсынъыз, я да Бутандан кетинъиз.

Забит энди догъру Пурнимагъа:

– Сен анълайсынъмы? Санъа мында къалып, бу башкъа

динни кутьмеге мумкюн дегиль. Сен нени сайлайсынъ? – деп мурааджат этти.

Пурнима забитнинъ джиддий сёзлеринде ич бир дакъкъа шубеленмеди. Оларнынъ иш шерефине коре, олар месихчилерни месихчиликтен вазгечмеге я да оларны хаинлер киби халкъ огюнде мейдангъа чыкъарып, мемлекеттен къувмагъа керек эдилер. Оны энди эвден ве койден къуваладылар. О къайда бараджагъыны бильмеди, амма не япмагъа керек олгъаныны бильди.

– Мен Месихтен вазгечмем! Мен озь мемлекетимни къалдырмагъа истемейим ве Месихни де къалдырмам. Мени ве сизни тек О къорчалап олур!

Пурнима ачувдан къызаргъан забитнен серт лаф эткенде къалтырагъаныны дуйды, амма юрегинде онъа не япмагъа керек олгъанына къарар чыкъарды ве баш язысы белли олгъаныны бильди. Онъа ве башкъаларгъа Бутандан кетмек ичюн беш кунь бердилер. Оларгъа Непалгъа кетмекни айттылар.

Беш кунь.

Пурнимагъа о яшагъан адеттеки яшайышнынъ беш куню къалды. Забитлернинъ къоркъузувы оларнынъ ерлеринден пек тез даркъалды. Онынъ татасы ве эништеси озь джанларыны къуртармакъ ичюн энди кеткен эдилер. Энди, месихчилерни ресмий шекильде хаин деп адландыргъанда, базы кой сакинлери буны оларгъа къаршы уджюм этмеге разылыкъ киби анъладылар. Пурнимагъа кетмезден эвель анасынен корюшмеге керек эди. Ана-бабасы оны эвден къувалагъанындан энди бир йылдан чокъ кечти. Энди о гизли къайтмагъа истей. Онынъ тезден кетеджеги акъкъында хабер энди оларгъа барып еткен, деп эмин олып, ана-бабасы озь кичкене къызчыгъынен сонъки кере корюшмеге истесинлер деп, дува окъуды. Гедже маалинде Пурнима эвине гизлиден барып чыкъты. О бу эвде осьти ве, 12 яшында олгъанда, оны андан къувдылар...

Муджизевий тедавийлев

Пурнима шаркъий Бутаннынъ ешиль тёпелери арасында ерлешкен кичкене буддист коюнде осьти. Онынъ бабасы ерли

сахрибаз эди ве оларнынъ коюне телюке олгъан ярамай рухларны къуваламакъ ичюн къурбанлар чалды ве мерасимлер кечирди. Ерли стандартларгъа коре, оларнынъ секиз адам къорантасы бай да дегиль, фукъаре де дегиль эди, амма оларнынъ балабан эви бар эди ве олар муаббет яшадылар. Пурниманынъ Майя татасына эвленген Сивал да оларнен яшады. Эгер де хаста Майя муджизе ярдымынен тедавийленмеген олса эди, бельки, Пурнима да, койдеки башкъа балалар киби, осер эди.

Учь йыл девамында Пурнима онынъ бабасы озь къурбанлыкъ еринде чипчелерни къурбан чалгъаныны, озю япкъан давулгъа урып, рухларны чагъыргъаныны ве оларгъа онынъ къызыны тедавийлемеге риджа эткенини корьди. Бундан сонъ Пурнима Майянынъ кроваты башында отурып, о тюзелир, деп умют этти. Амма Майя тюзельмеди. Кимерде онынъ алы яхшы эди, кимерде ярамай, амма токътамагъан баш ве ашкъазан агърысы оны сыкъ-сыкъ чокъ вакъыткъа тёшекке яткъызды. Татасынынъ чекишкенини корип, Пурима анасындан сыкъ-сыкъ:

– Не ичюн рухлар ойле ачувланалар? Чалынгъан къурбанлар не ичюн ярдым этмейлер? – деп сорады. Амма джевап ёкъ эди.

Энди хасталыкънынъ азаплы йылларындан сонъ Майя тюзельди. Агъры кечти... ве баштаки шамата ёкъ олды. Пурниманынъ ана-бабасы оларнынъ къызынынъ алы баягъы яхшылашкъанына пек къувандылар. Амма Майя, оны Иса тедавийлеген, дегенини олар бегенмеди.

– Сен насыл ойле айтып оласынъ? Озь къорантанъны ве джемаатынъны насыл этип ойле яманлап оласынъ? – деди оларнынъ бабасы. – Биз буддистмиз ве чет мемлекеттен алла акъкъында ич бир шей эшитмеге истемейим. Сен анълайсынъмы? Ич бир шей!

О, пек ачувланды. Даа бетери, о, эгер кой сакинлери бильселер, не дерлер, деп къоркъты. О озь джаны ичюн къоркъты.

Амма Майя ве Сивал озь янъы иманындан вазгечип оламадылар. Сивалнынъ бир досту Майянынъ хасталыгъы акъкъында бильгенде, о, месихчи олгъаныны оларгъа ачты ве Сивалгъа Мукъаддес Китапны берди. О даа Майяны

Иса тедавийледжегине инангъаныны Сивалгъа айтты. Ве О тедавийледи. Бундан сонъ оларнынъ иманы къавийлешти, ве олар берабер Мукъаддес Китапны окъудылар.

– Эгер сиз месихчи олгъанынъызны къатиен айтсанъыз, сиз мында артыкъ къалып оламайсынъыз, – деди сонъки акъшамы Пурниманынъ бабасы Сивалгъа ве Майягъа. – Койдешлер ич бир вакъыт разы олмазлар. Олар бизни де къуварлар ве сизинъ янъы дининъиз бизим бутюн къорантамызнынъ адыны чыкъарып, эпимизни белягъа огъратыр.

Пурнима татасыны ве эништесини ана-баба эвинден къувгъанларыны корип, пек кедерленди. Амма он яшында олса да, бабасы догърусыны айткъаныны пек яхшы анълады. О бильди ки, кой сакинлери бу янъы динни ич бир вакъыт къабул этмезлер. Амма Майянынъ яхшылашкъан сагълыгъы ве о бильген екяне эвден кетмек ичюн озь къыт абур-чубурларыны джыйгъанда, онынъ янъы, ачыкъ чырайы Пурниманы айретлендирди. Шимди исе, Майянынъ алты ай юкю олгъаныны бильгенде, Пурнима даа бетер кедерленди.

Олар кеткен сонъ, эвдекилери озьлерини санки биревни дефн эткенлери киби дуйдылар. Пурниманынъ анасы депрессиягъа огърады, бабасы исе къорантасынен не олгъаныны ич анълап оламады. Пурнима анасынен Майя акъкъында лаф этмеге истеди, амма эр кеске онынъ адыны биле анъмагъа ясакъ эди. Ве ич кимсеге оларны сюргюн этильген ерге – къомшу койден бир къач километр узакълыгъында ерлешкен кичкене бамбук къулюбеге барып бакъмагъа мумкюн дегиль эди.

Амма Пурнима Майя огълан догъгъаныны бильген сонъ, айрылыкъкъа артыкъ даянып оламады. О, татасы сагълам баланы догъгъанына айретленди ве татасынынъ муджизевий тедавийлеви акъкъында аля даа тюшюнмеге девам этти. О, татасынынъ баласы насыл олгъаныны озюне тасавур этти.

Онынъ башында даима джиддий тюшюнджелер эди:

– Насыл Алла тедавийлей де, ве онынъ ерине ич бир шей сорамай? Майя ве Сивал озь дининде не таптылар? Ким оларгъа къорантагъа ве джемааткъа къаршы чыкъмагъа, тап къорантадан къувгъун олмагъа биле, кучь берди?

Бу суаллер Пурниманы юреклендирип, татасынынъ эвине гизли олып кельмеге меджбур эттилер. О, тереклернинъ талдасында сакъланып, тарлалардан кетти ве оны татасынен чокъ афталар девамында айыргъан месафени тез-тез кечти. Майя озь кичкене эски къулюбесининъ къапусыны ачып, къалтырагъан Пурниманы корьгенде, онынъ айрети тез кечти, ве о, озь кичкене къардашыны къучакълап козьяш тёкти.

Пурнима даима Майягъа гизлиден келип башлады. О чокъкъа къалып оламай эди, кимерде тек он беш дакъкъагъа кельди. Амма эр кельгенинде, Майя онъа Мукъаддес Китаптан парчалар окъуды. О, эр бир уфакъ шейге къулакъ асып, дикъкъатнен динъледи. О, Муса акъкъында парчаны пек бегенди. Алла Муса ярдымынен косьтерген муджизевий кучю акъкъында фактны дегиль де, Муса эвден чыкъып кетмек меджбур олгъаныны ве, лаф этмеге къыйын олса да, ахырсонъу Алланынъ сеси олгъаны акъкъында фактны пек бегенди. Эгер Пурнима месихчи олгъан олса, деп тюшюнди о, Муса киби олмагъа истер эди.

Келеджек йылы Майя даа бир баланы, Эстерни догъды ве Пурнима сыкъча келип башлады. Кичкене Пурнима ичюн бу бир вакъиа эди: озь къувалангъан татасыны ве онынъ кичкене къызыны ве огълуны бакъмакъ ичюн сокъакълардан гизли олып кельмек. Оны тутсалар биле, деп тюшюнди о, буюк белягъа огърамаз. Ич олмагъанда, о даа бала эди.

Амма Пурниманынъ анасы башкъа фикирде эди.

– Пурнима, сенинъ япкъанынъны биз билемиз, – деди онъа бир кунь о. – Мен энди бир къызымны джойдым ве экинджисини джоймагъа истемейим. Сен анълайсынъмы?

Пурнима къатиен башыны саллады. Анасы месихчилик энъ алчакъ табакъа адамларынынъ дини олгъаныны анълатмагъа девам этти.

– Бу дин бизим коюмиз ве мемлекетимиз ичюн дегильдир. Майяны Сивал ве онынъ досту алдаттылар, – деп ёкюнледи о.

Аллагъа олгъан анълашылмаз авеслик

Амма Пурнима татасынен вакъыт кечирмекни бегенди ве гизли зияретлер девам этти. Милят байрамына Майя ве Сивал Пурнимагъа оларнынъ сонъки он секиз ай ичинде тешкиль олунгъан уфакъ муаббет группасына къошулмагъа разылыкъ бердилер. Бу сыкъ зияретлер Пурниманынъ юрегинде иман урлукъларыны сачтылар ве, Месихнинъ догъулувы акъкъында хутбени динълегенде, – яни О тийильмеген къыз Мерьемден догъулгъаны ве адамларгъа къуртарув кетирмек ичюн дюньягъа кельгени акъкъында, – онынъ юреги джошкъунлыкънен Аллагъа ынтылгъаныны дуйды.

Чокъ куньлер девамында о, месихчи олмакъ акъкъында озь къарарыны кимсеге айтмады. Келеджек сефер Пурнима Майягъа гизли олып кельди ве сувгъа батырылып чыкъмагъа истегенини айтты. Майяны къардашынынъ къарары къувандырды, амма бу хаберни Пурнима ана-бабасына насыл айтыр, деп, ичинден къасеветленди. Учь афта кечкен сонъ, парлакъ кунешли куньде Пурнима сувгъа батырылып чыкъарылды. О озь инамында тасдыкъланып:

– Мен энди озь япаджагъымны билем. Мен бу хаберни ана-бабама айтмагъа кереким. Мен буны башкъа гизлеп оламайым. Мен энди Месих ичюн яшагъанымны эр кес бильгенини истейим ве адамларнынъ меним акъкъымда айтаджакъ шейлерине, я да манъа къаршы япаджакъ аректетлерине къулакъ асмайджам, – деди.

– Пурнима, амма сен ойле яшсынъ, сен олды-оладжагъы тек он эки яшындасынъ, ве оларнынъ япып олгъан шейлерини сен билесинъ. Сен керчектен де бунъа азырсынъмы? Меним янымда Сивал бар эди, онынъ ичюн манъа эвимни къалдырмагъа о къадар агъыр дегиль эди. Бельки де бу хабернинъ айтыладжакъ вакъты даа кельмеди ве дува окъумакъны девам этмеге керек.

Пурнима озь дегининден къалмады.

– Майя, мен ойле япып оламайым. Энди мен бутюн эшиткенимни, сен манъа Мукъаддес Китаптан окъугъан бутюн шейлерни анълайым. Мен ич бир вакъыт озюмни ойле дуймадым ве, сен айткъанынъ киби, бу эр шей керчек олгъаныны билем.

Буны сакълап да, ана-бабама насыл этип айтмам? Бундан да гъайры менде сен барсынъ...

Бу сёзлерден сонъ Майя пек севинди ве къардашыны къучакълады.

– Эльбетте, сенде мен барым. Мен сеннен кеткенимни истейсинъми?

– Ёкъ, – деп джевапланды Пурнима. – Санъа койге якъынлашмагъа пек хавфлыдыр. Къасеветленме, меннен эр шей яхшы олур.

Майя къардашы эвге насыл чапкъаныны къарышыкъ дуйгъуларынен бакъты. Онынъ къардашы ойле джесюр олгъанына инанып оламады. Майя ана-бабасы бу хаберге насыл бакъарлар, деп раатсызланса да, Пурнима ве онынъ джесюрлиги ичюн пек гурурланды.

– Бельки де онынъ ичюн Алланынъ махсус планы бардыр? – деп тюшюнди о.

Он эки яшында къабаатсыз бала олып, Пурнима эвге кельди ве:

– Ана, мен месихчи олдым! – деген хаберни бир кереден айтып берди. Бу сёзлерни эшитип, анасы къатып къалды.

– Сен, эльбетте, шакъа этесинъ, – акъикъаттан къоркъып, деди о. – Месихчи олмакъ ичюн сен даа пек яшсынъ. Бундан да гъайры, мен экинджи къызымны джоймагъа истемегенимни санъа айттым.

Амма Пурнима озь къарарыны тасдыкълады.

– Ана, мен Майя киби кетмеге истемейим. Мен къалмагъа истейим. Амма мен месихчи олмагъа къарар чыкъардым, ве ич бир шей меним къарарымны денъиштирмез.

Айны о акъшамы оны эвден къувдылар. О энди онъа таныш олгъан сокъакътан Майянынъ эвине озь къыт абур-чубурларынен кеткенде, анасы насыл агълагъаныны эшитти. О, анасы эки къызыны да севгенини бильди, амма койдешлери оларнен япып олгъан арекетлерден къоркътылар. Эвельден Пурнима да къоркъты. Амма къаранлыкъта Майянынъ эвине кеткенде, артыкъ къоркъмайджакъ деп къарар чыкъарды.

О вакъыттан берли Пурнима Майя ве Сивалда яшады. Татасынынъ къорантасында яшамагъа бегенсе де, яшайыш

шараитлери анда пек къыйын эди, ве олар эписи яшамакъ ичюн тырыштылар. Сонъра 1992 сенеси Милят байрамы вакътында, тамам Пурниманынъ сувгъа батырылып чыкъарылгъанынынъ бир йылы кечкен сонъ, апислер башланды.

Кой полициясы бу ердеки месихчилернинъ сайысынынъ артмасындан пек къоркъып, иманлыларны даа бетер сыкъыштырып башладылар. Он кунь ичинде месихчилерни он кере соргъугъа чектилер ве эр сефер акимиет оларны къандырмагъа тырышты я да айнеджиликнен оларны Месихтен вазгечмеге ве озь буддист иманына къайтмагъа меджбур этмеге истеди. Акъайларнынъ бетлерине шамар урып котекледилер. Базыларыны ильк апис камераларында бир афта я да даа чокъ вакъыт туттылар. Анда оларны даа бетер котекледилер. Якъалангъан апайларны ашаладылар ве ороспулыкъта къабаатладылар. Пурниманынъ такъымынынъ базы азалары разы олып, Месихтен вазгечтилер. Амма кичкене Пурнима даа метанетли олды.

Энди Пурнимагъа, онынъ Майя татасына, Майянынъ Сивал акъайына ве оларнен достлашкъан къомшу койлериндеки достларына акимиет: «Бутандан кетинъиз», – деп эмир этти.

«Сен насыл ойле джесюр олып оласынъ?»

Ёлуны тарлада девам этип, эвельден онынъ да эви олгъан ана-бабасынынъ эвининъ пенджерелеринде ярыкъны корьди. Анасына не яйтаджагъыны тюшюнди. О оны киргизирми? Пурниманы къувулгъан геджеден берли олар лаф этмедилер ве бири-биринен корюшмедилер биле. Энди Бутандан кетмеге меджбур олгъан Пурнима озь анасыны бир кунь корерми я да ёкъмы, деп тюшюнди.

О, кириш къапугъа яваштан якъынлашып, кирмеге къарар чыкъарды.

– Анам, аначыгъым, бу меним.

– Пурнима? – Анасы оны пек къучакълады. – Лютфен, сен эвге къалмакъ ичюн кельгенинъни манъа айт. Лютфен, сен артыкъ месихчи олмагъанынъны манъа айт.

Пурнима бир къач дакъкъа индемейип турды. Анасы пек кедерли олгъаныны корьди. О энди бир къач дакъкъа агълады. О, анасыны даа зияде кедерлемеге истемеди, амма онъа айтмагъа меджбур эди.

– Анам, мен Бутандан кетмеге меджбурым. Мында яшамагъа полиция манъа разылыкъ бермей. Багъышла мени.

Онынъ анасы озь кичкене къызына бакъып, онынъ джесюрлигине сукъланды. Амма о даа ойле уфачыкъ, ойле къабаатсыз.

– Пурнима, сен даа он дёрт яшыны биле толдурмадынъ. Сен насыл ойле джесюр олып оласынъ? Озь мемлекетинъни насыл ташлап кетип оласынъ?

Пурнима анасынен берабер агълады.

– Аначыгъым, мен озь мемлекетимни ташлап кетмейим, – деп агълады о. – Меним мемлекетим мени ташлап кете.

О, анасы оны пек севгенини ве ич бир вакъыт оны эвден къувмагъа истемегенини бильди. Амма эписи ойле бир къоркътылар. Месихчилерден къоркътылар, Милят байрамындан къоркътылар, Месихтен къоркътылар. Пурнима оларны о къадар не къоркъузгъан экен, деп тюшюнди.

– Мына буны ал, – Пурниманынъ бабасы онъа бир кичкене акъча дестечигини берди. – Ве, лютфен, мукъайт ол.

О, къызынынъ козьяш толу козьлерине бакъты ве, тез-тез оны къучакълап, одадан чыкъты.

Пурнима даа бир къач дакъкъагъа анасынен къалды. О, анасынынъ къыйметли бетининъ эр бир сызычыгъыны, сесини, кульгенде онынъ козьлери насыл йылтырагъаныны акълында къалдырмагъа тырышты. Онынъ анасы о къадар дюльбер эди, о исе оны не вакъыт даа, я да асыл кореджекми, бильмеди. Сонъки къучакълавлар, ве Пурнима ёкъ олды.

Эртеси куню о онынъ такъымындан олгъан секиз месихчилерге къошулды. Оларны да Бутандан къувдылар. Акимиет оларны койден Индистаннынъ сынърына таба алып кетмек ичюн автобус берди.

Андан олар озьлери барып етеджеклер.

– Кетеджек еримизге ким бизге ёл косьтереджек? – деп

къасеветни ёкъ этмеге тырышып, озьара шакъалашты олар. Олардан ич бири озь коюнден узакъ ерлерде олмады ве кетеджек ерини бильмеди.

Сынъырны кечип, автобус токъталды, ве докъуз къачакъ чыкъты. Олар автобуснынъ артындан чыкъкъан боз газ дивары ичинден автобус насыл айланып кеткенини бакътылар. Бу оларнынъ Бутаннен сонъки багъы эди. Энди исе о да ёкъ олды. Оларгъа «о тарафкъа», Индистаннынъ дагъларындан Непалгъа таба кетинъиз, дедилер.

Сонъсуз тюшлер

Месихчилер ич вакъиасыз учь кунь джаяв юрдилер, амма кеткен сайын даа пек болдурдылар, чюнки дагълы ерлерден юрмекте эдилер. Олар ёл четиндеки пек балабан терекке якъынлаштылар. Оларнынъ ёлбашчысы олгъан Джон, такъатны ерине кетирмек ичюн бир-эки куньге шу терек тюбюнде лагерьни къурмагъа насиат берди. Ашыкъмагъа ер ёкъ эди, амма эр кес насыл алгъа къалгъаныны анъламагъа башлады. Пурнима даа бетер къоркъты. О, башкъалар бильгенлерини истемеди, амма юкълап къалмаздан эвель чокъ агълады. Озь коюнден кеткенинден берли, о эр вакъыт озь анасы акъкъында тюшлер корьди. Бу гедже де башкъа геджелерге ошайджакъ...

Март секиз куню. Пурниманынъ догъулгъан куню. Пурнима айдын коктеки йылдызларгъа бакъып, анасыны къучакълап отурмакъта. Кокте корьген шейлерни бири-бирине косьтерип, коктеки парылдагъан йылдызларгъа бакъмагъа бегендилер.

Анасынынъ кичкене къызы олып, Пурнима озь анасынен чокъча вакъыт кечирди. Экиси берабер олгъанда, Пурнима озюни энъ буюк хавфсызлыкъта дуйды.

– Демек, энди, етишкен къыз олгъан сонъ, не япаджакъсынъ? – деп шакъалашты анасы.

– Етишкен къыз? Етишкен къыз дегенде, нени козьде тутасынъ? Мен тек он дёрт яшыны толдурдым, – деди

кулюмсиреп Пурнима. О озь генчлик кейфи ве буюк адамнынъ айдын пейда олаятмагъан месулиетлиги арасында тузакъта киби сыкъ дуйды. Амма бугунь о, анасынынъ кичкене къызы эди.

Пурниманынъ къуванчы чокъкъа сюрмеди ве оларгъа таба догъру кеткен дёрт забитни корьгенинен битти. Олар оны алмакъ ичюн кельгенлерни билип, о шашмалап башлады. Амма анасы буны корьмеген дайын эди. Пурнима къачып оламады. Дёрт забит онынъ этрафыны сарып алды. Олардан бири оны къолундан къатты тутты. Забитнинъ тырнакълары къолуна ойле бир сапланды ки, дамарлардаки къан токъталды ве пармакълары къатып къалды.

– Мени йиберинъиз. Сиз къолумны агъырттырдынъыз! – деп ялварды о.

Джевабы ёкъ эди. Пурниманы анасындан яваштан четке чекип, эвден алып кеттилер. Экиси де узакъта ёкъ олды.

– Ана! Аначыгъым! – эшитилип турды Пурниманынъ сеси. – Лютфен, манъа ярдым эт! Лютфен, олар мени йиберсинлер!

Амма эр шей файдасыз эди. Анасы индемейип скемле устюнде отурмакъта эди, санки бир шей олмагъан киби...

Пурнима, агъыр нефес алып, абдырап юкъудан айынды. О яваш-яваш реалликке къайтты. Дудакълары козьяшларындан тузлу эди. О, ялынъызлыкъкъа бир вакъыт алышып олурмыёкъмы, деп тюшюнди.

Гедже пек къаранлыкъ эди. Тек зайыф ярыкънен онынъ башы устюндеки балабан пытакъларны айдынлаткъан айнынъ уджу корюнди. Онынъ беденини къалтырав къаплап алды, ве о озь юфкъа курткачыгъыны яхшыджа тюйди. Ястыкъ ерине олгъан свитерни тюзетип, Пурнима къаранлыкъкъа эхшы этип бакъты. О, гедже къаранлыгъы о къадар къоркъутыджы олгъанына шашып къалды.

«Бугунь керчектен де меним догъулгъан кунюм», – деп тюшюнди Пурнима. О, куньлерни саймагъа тырышты, амма файдасыз. Сонъки афталарнынъ вакъиалары ойле бир тез кечти ки, о, куньлернинъ эсабыны джойды. Амма шимди бунынъ эмиети ёкъ эди.

Шимди Пурнима бу куньлерни, афталарны, йылларны биле насыл этип кечирмеге тюшюнди. Пурнима тек бир шейни, яни эвини сагъынгъаныны дос-догърудан бильди. Юкъугъа далгъанда, Пурнима кене анасынынъ муляйим бети ве онынъ назик тиюви акъкъында тюшюнди.

Устю-башы сиярынты, къан... ве боюны эгген

– Турунъыз! Турунъыз ве бизге озь акъчаларынъызны беринъиз, сонъ биз сизни ольдюрмемиз!

Гурь къаба сеслер Пурниманы уяттылар. Агъыр потик оны янына яндырды.

– Тур, дедим!

Таныш олмагъан адам оны кене яндыргъанда, агъры бутюн беденини къаплап алды. О оларгъа къач адам уджюм эткенини анълап оламады, амма айдутлар бир къач эди. Онынъ уфакъ такъымы къорчаланып оламады.

Онынъ ёлдашларынынъ гурь къычырувлары хырсызлар оларны да котеклегенлерини анълатты. Пурниманы котеклемеге девам эттилер, ве о озюни къорчаламагъа тырышты. Къоркъу онынъ беденини джансызландырды, амма апансыздан хатырада Мукъаддес Китаптан ает пейда олды. О, бу ает «Матта ярдымынен берильген Инджиль»ден олгъаныны тюшюнди – «Беденни ольдюргенлерден къоркъманъыз»[1].

«Беденни ольдюргенлер», – бу онынъ такъдири олмасын деп, дува окъуп, ичинден текрарлады о. Бабасы онъа берген акъчаны хатырлагъанда, фикирлери анда-мында айланды. Хырсызлар океленмеге ве оларнынъ эписи къыт абур-чубурларыны алып, абул-къубул къурулгъан лагерьни чайпамагъа девам эттилер. Пурнима шейлер ичинде сакълангъан акъчаны алмагъа тырышты. Аркъасына пек кучьлю, тап нефеси тутулып кетти, дарбе урулгъанындан эвель къолу къыдыргъан шейни тамам тапты. Озюни къорчаламагъа ве беденине киреяткъан агъыр потиктен бурулмагъа тырышып, Аллагъа ялварды.

Айдутлар, гъарип ёргъун къачакъларны къоркъузып, оларнынъ бутюн шейлерини тутып алгъан сонъ, дёрт месихчини,

шу джумледен Пурниманы да, сырагъа тиздилер. Къачакълардан кимсе бир сёз биле айтмагъа юрекленмеди. Оларгъа уджюм эткенлерге бакъып, олар индемейип турмакъта эдилер. Олар он эки адам эди, эр биринин бети яры-ярыгъа явлукънен къапалы эди. Пурнима онынъ янында тургъан ёлдашларына бакъты. Эписи къоркъудан къатып къалды. О, айдутлар ичюн оларны тургъан еринде ольдюрмеге бир шей дегиль олгъаныны бильди.

– Полициягъа бармагъа ясакътыр, – деп, пистолетнен къоркъутып, бильдирди олардан бири. – Эгер полициягъа барсанъыз, биз къайтып сизлерни ольдюрирмиз.

Озь сёзлерини тасдыкъламакъ ичюн, пармагъыны тетикте тутып, эр бирнинъ бетине пистолетни тыкъты. Пурнима козьлерини юмды ве атыш сесини эшитирми-ёкъмы, деп тюшюнди. Козьлерини ачкъанда, хырсызлар энди ёкъ эди.

Уджюмнинъ яралангъан къурбанлары топланып бакъындылар. Эписи озь джанларыны къуртаргъанлары ичюн Аллагъа миннетдар эдилер, амма усть-башлары сиярынты ве къан эди. Оларда бир шей къалмагъаныны да анъладылар. Хырсызлар эр шейни, урба тутумыны биле алып кеттилер. Оларнынъ Непалгъа сеяаты ойле хавфлы оладжагъыны бильмедилер.

Эртеси куню сабасы Джон фермаджынынъ къолнен ясалгъан юксек агъач кенарлы балабан юк машинасыны токътатып олды. Юк машинасы Непалгъа кеткенини билип, айдавджыгъа:

– Бизни янынъызгъа алып оламайсызмы? Биз мында къалып оламайыкъ. Бу пек хавфлыдыр, – деп ялварды.

– Я акъчанъыз бармы? – деп машинадан чыкъты ве бир къач доллар къазанмакъ фурсаты акъкъында тюшюнип, сорады эсли башлы айдавджы.

Джон оларны кечкен гедже чайпагъанларны ве олар бутюн олгъан шейлерсиз къалгъанларны анълатты.

– Лютфен, – девам этти о, – базыларымыз котеклевден сонъ зорнен юрип ола.

Амма оларнынъ яраларыны корьген сонъ биле, юк машинасынынъ айдавджысы оларны алып кетмеге разы олмады. О бираз акъча къазанмагъа истеди.

Джон ве башкъалары фурсаттан файдаланып оламагъанларына

языкъсынып, кетмеге башладылар. Амма Пурнима:

– Меним акъчам бар, – дегенде, башкъалары онъа айретнен бакъты. Ойле уджюмден сонъ, олар баштан эписи кечирген шейлерден сонъ, насыл этип онда акъча бар экен? Айдутлар пек яхшы къыдырдылар.

– Мен оларны пек яхшы сакъладым, десем оладжакъ, – айдавджыгъа акъчаны берип, кулюмсиреп деди Пурнима. Къачакъларнынъ энъ кичиги оларнынъ къараманы олды, ве олар эписи оны къучакъладылар. Къачакълар юк машинасына миндилер. Мерametли ве джумерт Пурниманынъ файдасы даа тиер.

Котерильген кунеш балабан олмагъан месихчи такъымыны къыздырды, ве олар сувукътан къалтырамагъа токътадылар, чюнки олар сувукъ серс ерде юкълагъан эдилер. Башкъалары юкъламагъа имкянынен файдалангъанда, Пурнима кене озь анасы акъкъында тюшюнди. О, онынъ къарары догърумы-ёкъмы тюшюнип, бириндже кере шубеленип башлады. Бельки, бир вакъытлары Майя акъыл огреткени киби, онъа озь иманыны гизлемеге керек эди. О, Сивал онъа сувгъа батырылып чыкъарылгъан сонъ багъышлагъан Мукъаддес Китапны ачты ве хырсызлар оны алмагъанлары ичюн Аллагъа миннетдарлыкъ бильдирди.

Мукъаддес Китапны саифелеп, Пурнима озь севимли аетлерини тез-тез тапты. О оларны чокъ кере окъугъан ве оларны тездже тапмакъ ичюн бельгилеген эди. О даа озь татасыны бириндже гизли зиярет эткенде, Мукъаддес Китапнынъ вакъиаларындан гонъюль алды. О, Мерьем ве Юсуф Мысырдан къачкъанларыны, Давут Саул падишадан насыл къачкъаныны тюшюнди. О, Мысырдан къачкъан, Мукъаддес Китаптан олгъан озь севимли къараманы Муса акъкъында тюшюнди. Бу вакъиалар Пурниманы юреклендирдилер. Мукъаддес Китапны багърына басып, онынъ яхшы ёлдашы олгъаныны бильди.

Къачакълар кене берабер

Акъшам олды. Ниает, айдавджы Индистаннынъ Азон шеэринде токъталды. Ёлджуларгъа онъа бакны толдурмагъа ве аш алмагъа керек деп, оларда исе кетювге къадар бир къач саатлери олгъаныны айтты. Язылмагъа фурсатнен файдаланып, Пурнима ве башкъалары шеэрге кезинмеге кеттилер. Анда ерли иманлылар джемиетининъ башлыгъыны расткетирдилер.

Джемиет башлыгъы Бутандан асыл эди. Оларнен олгъан бутюн шейлерге ве, эр шейни къалдырып, оларнынъ Иса Месих косьтерген ёлунен кетмеге ынтылувларына шашып къалды. Эписилерден зияде оны Пурнима шашырды. Джонны четке чагъырып, о къач яшында олгъаныны сорады.

– Эмин дегилим, амма он учь я да он дёрт, гъалиба, – деп джевапланды Джон.

– О мында къорантасынен бераберми? – деп сорады джемаат башы.

– Ёкъ. Татасынынъ къорантасы да Непалгъа ёл тута, амма олар бизден эвель кеттилер. Биз олар къайда олгъаныны бильмейик.

Джемиет башлыгъы кичкене Пурниманы аджыджы. О, кичкене Пурниманы озь къорантасына яшамагъа давет этмеге истегенини Джонгъа айтты. Джон бу яхшы фикирнен разы олды. О да онынъ акъкъында къасеветленди. О, джемиет башлыгъына Пурниманен лаф этсин, деди.

Пурнима джемиет башлыгъынен ве онынъ апайынен яшамагъа разы олды. Къорантада яшамагъа яхшы эди. Амма бу онынъ къорантасы дегиль эди, ве о, Майянен берабер олмакъ ичюн даима дува этти. О, бу насыл олур, деп бильмеди. О тек бу акъкъында дува этти.

Учь ай кечти ве джемиет башлыгъы олар Азоптан узакъ олмагъан ерге месихчи конференциясына кетеджегини айтып, Пурниманы оларнен кетмеге давет этти. Татасынынъ акъайы Сивал да конференцияда оладжагъыны бильмейип, о, къуванчнен разы олды.

Сивалны кене корьгенине пек севинип, бирден онен Непалгъа кетмеге къарар чыкъарды. Онынъ бу къарары джемиет башлыгъыны ве онынъ апайыны раатсызлады.

– Пурнима, кетмеге истегенинъе эминсинъми? – деп сорады ондан джемиет башлыгъы. – Непалда санъа пек къыйын оладжагъыны билесинъми? Сен къачакълар ичюн лагерьде яшамагъа меджбур оладжакъсынъ.

Пурнима о акълы олгъаныны билип, онынъ йымшакъ къандырувыны динъледи. Джемиет башлыгъы ве апайы оны озь къызы киби бакътылар. Онъа, акъикъатен де, олардан кетмеге агъыр эди. Амма о, къарар чыкъарды.

– Эбет, мен эминим, – деп джевап берди о. – Мен озь къорантамнен олмагъа истейим. Сизинъ мераметлигинъиз манъа пек къыйметли, амма бу Алланынъ истеги олгъаныны билем.

Пурнима ве Сивал Непалнынъ шималий сынърында ерлешкен къачакълар лагерине акъшам кеч кельдилер, онынъ ичюн озь янъы эвини бирден корьмеди. О вакъыт тек бир шей муим эди – кене Майяны корьмеге. Тата-къардаш къуванчнен бир-бирини къучакъламагъа ашыкътылар. Сонъ Пурнима инджe бамбук хасырында тез юкълап къалды.

– Пурнима, тур! – кичкене Эстер къолларыны шапылдап ве кулип, Пурниманынъ янында чапкъалады. Пурнима козьлерини ачкъанда, биринджи корьген шейи бу къалын пластик тартылгъан шалтыравукъ бамбук черчивеси, яни оларнынъ къулюбесининъ дамы эди. О отурды ве, санки юзлернен адамлар къулюбе киришинде къыймылдагъанларны киби, сес эшитти. Пурнима бинълернен къоранталар насыл агъыр шараитте ве фукъареликте яшагъанларны тез анълады. О, не къадар чокъ корьсе, о къадар чокъ умюттен кесильди.

Къардашынен кене берабер олгъаны себебинден бахытлы Майя Пурниманы юреклендирмеге тырышты.

– Пурнима, манъа бакъ, – деди о озь къардашына, – бу пек къоркъунчлы ер олгъаныны билем, амма, къайда олгъанымызгъа бакъмадан, Раббининъ къолу даима устюмиздедир. Иса Месих акъкъында ич бир вакъыт эшитмеген мындаки адамларны тюшюн. Адамлар исе санъа эр вакъыт пек ынтылгъанларыны билесинъ. Сен оларгъа Алла акъкъында айткъанда, олар сени динълейлер, чюнки ойле яш ве дюльбер ваизни корьмеге алышмадылар.

Пурнима къызарып кулюмсиреди.

– Бельки, – деди о. – Амма бизге даа не къадар мында къалмагъа керек олур, сен насыл беллейсинъ? Аджеба Алла биз ич бир вакъыт эвимизге къайтмайджагъымызны планлаштырды?

Майя насыл джевап бермеге бильмеди, амма Пурниманы пек къучакълады. О, озь къардашы огюнде кучьлю олмагъа истеди, амма озь-озюне айны суальни къойды.

Афталар кечти ве Пурнима озь ичюн лагерьде яшамакъ шараитлерини ачты. Лагерьден чыкъмагъа ве къомшу койлерге бармагъа истегенде, «пропуска» алмагъа керек. Инджильни джайратмагъа кеткенинъни айтмагъа керекмей. Лагерьде балабан месихчи топлашувларыны джыймагъа олмай. Такъымлар уфакъ ве корюшювлер «эв топлашувларында» олмагъа керек. Дерслерге къатнап, тильни огренмеге мумкюн, ве иляхре. Къачакъларнынъ лагеринде озь яшайышы бар эди. О, Пурнима умют эткен яшайышкъа ошамады.

Инджильни джайратмагъа ынтылув

Пурнима ичюн лагерьнинъ яшайышында бинълернен къачакъларнынъ арасында иманлыларнынъ тез осюви энъ муим эди. О, Месих къорантасынынъ хавфсызлыгъынен кейфленди. Онда чокъ дост пейда олды. О ве онынъ достлары къомшу лагерь ве койлердеки башкъа месихчилерни бакъмагъа корюнмез, уфакъ такъымларнен чокъ кере гизлиден бардылар. Озь янъы тилинде Алланынъ Сёзюни огретмек ичюн олар бу фырсатнен файдаландылар. Пурнима бу вакъиалардан хошнут эди. О озюнде музыкагъа олгъан къабилиетини ачты ве ёлуны шашыргъанларгъа даа зияде дуйгъудашлыкъ этти. Инджильни огретмеге истидатына бутюнлей берилип, о, лагерьдеки факъыр яшайышыны аман-аман унутты.

Пурнима ве онынъ достлары къомшу лагерь ве койлерде Инджильни джайратув сеяатларыны девам эттилер, лякин оларны келеджек сене алып туттылар.

Танъда, августнынъ базар кунюнинъ тазе сабасында такъым Хонанынъ эвине тараф эки саатлик сеяаткъа чыкъты. Хона

къачакълар лагеринден олгъан къызгъын месихчилер акъкъында эшитип, олардан бир къач адамны ерли базар мейданында Инджильни огретмек ичюн озь эвине чагъырды. Пурнима ве башкъалары къуванчнен разы олдылар.

Он бир адам эки-учь адамдан такъымлар тешкиль этип, яваш-яваш къачакълар лагеринден чыкътылар ве ёлда, лагерьден бир бучукъ километр узакъта олгъан ерде корюштилер. Олар Мукъаддес Китаплар, бир къач Инджиль китапчыкъларыны ве гитараны алып кеттилер. Олар янъы койде бельки ич бир вакъыт Инджиль акъкъында эшитмеген адамларны огретмек имкянына къувандылар. Амма акъшамгъаджа лагерьге къайтмакъ ичюн олар тез-тез кетмеге керек олгъаныны бильдилер.

Уйле вакътында олар Хонанынъ эвине кельдилер ве бир къач саат къонушып, базар мейданына кеттилер. Олар бир къач тюркю йырламагъа азырлангъанларынен, оларнынъ янына беш полициялы кельди.

– Бизнен юрюнъиз! – деп буюрды олар.

Отю патлагъан месихчилер забитлернинъ артындан кетмектен гъайры ич бир шей япып оламадылар. Тезден олар джиддий корюнишли капитаннынъ огюнде турдылар.

– Сиз къайдан кельдинъиз? – деп талапкяр сеснен сорады о. – Сизге лагерьден чыкъмагъа ким разылыкъ берди? Сизге ким озь динини Непалда джайратмагъа разылыкъ берди?

«Сизинъ акъ-укъукъларынъыз мында ёкъ»

Олар бутюн кунь къаранлыкъ кирли аписхане камерасында оларны бирер-бирер, башта акъайларны, сонъ исе апайларны капитаннынъ огюне соргъугъа чагъыраджакъларны беклеп отурдылар. Пурнима безди ве, бу бир анълашылмамазлыкъ олгъаныны тюшюнип, капитангъа риджа этмеге къарар чыкъарды:

– Биз ич бир ярамай шей япмадыкъ. Не ичюн бизни мында тутасынъыз? Лютфен, бизни йиберинъиз. Бизге къаранлыкъ тюшмегендже лагерьге къайтмагъа керек.

– Ёкъ! – деп къычырды капитан. – Бугунь сиз мында къаладжакъсыз, ярын исе район полиция болюгине кетеджексинъиз.

Пурнима капитан оларны тутып къапаткъанына мемнюн олгъаныны корьди. Оны ве башкъа учь апайны уфакъ кирли камерада къапаттылар. Анда олар, бир-бирине япышып агъладылар ве Раббиге оларны къорчаламагъа джошкъунлыкънен дува эттилер. Олар Непалда Инджильни огретмеге хавфлы олгъаныны бильдилер, амма Инджиль акъкъында ич бир вакъыт эшитмеген пек чокъ адамлар оны бильмеге истедилер. Бунынъ ичюн хавфлы ишини этмеге керек эди.

Келеджек куню сабасына полиция кене он бир месихчини берабер топлады.

– Эгер акъчанъыз олса, озюнъизге ашамагъа бир шейлер сатын алынъыз, – деди забитлерден бири. – Ёлумыз узакъ.

Пурнима суалли бакъышнен достларына бакъты, амма раатсызланмамагъа къарар чыкъарды. Эльбетте, бугунь район болюгинде эр шей анълашылыр.

Кунь бою олар ёргъун алда джунглиден сюйрекленип кеттилер – он бир месихчи ве автоматлары олгъан докъуз полициялы. Пурнима, силягъа бакъып:

– Менимдже, корюнишимиз пек къоркъунчлы, – деп тюшюнди. Онда ве башкъа месихчилерде акъча ёкъ эди, онынъ ичюн не ашлары, не де сувлары бар эди. Ирмакътан кечкенде, ондан сувгъа ичип тойдылар.

Ниает, район болюгине кельгенде, энди къаранлыкъ тюшти. Пурнима пек къыйналды. О бузлады ве ач олды, амма Алла оларнен олгъаны акъкъында фикир оны къуветлендирди ве олар тезден эвге къайтаджакъларына эмин эди. Амма соргъу башлангъанынен, о умюттен кесильди. Соргъу ичюн зайыф ярыкълангъан одада балабан агъач маса башында беш забит отурмакъта эди. Олар ачувнен суаллерни къычырып бердилер:

– Сизге ким Йап базар мейданында огретмеге разылыкъ берди? Сизге ким къол тута? Китапларынъызны къайдан алдынъыз? Сиз – пусюр къачакъларсыз! Сизинъ акъукъукъларынъыз мында ёкъ.

Бу суаллерге джевап бермеге тырышкъан эр бирининъ бетине шамар урдылар, тюрттилер, котекледилер. Амма эсирлерни, олар джевап бермегенде де, котекледилер ве аякъненептилер. Забитлерден бири:

– Бугуньге етер. Оларгъа аш беринъиз. Ярын девам этермиз, – демегендже, суаль берюв ве котеклев чокъ саатке сюрюльди.

Бу камеранынъ шараитлери биринджи аписханеде олгъан шараитлерден де бетер эди. Пурнима топлангъан къозгъалувны баш этти. Камерадаки ава пек сасыкъ, цемент полу сувукъ, аякъёл ерине къопкъа биле ёкъ эди.

Саба Пурнима ве камерадаки башкъа апайлар къоркъып отурмакъта эдилер. Аскерлер эсирлерни бирер-бирер соргъугъа алып чыкътылар. Болюк команданы, Пурнима ве онынъ достлары буддист сарайыны бозып, оларнынъ аллаларыны акъаретлегенлерине оларнынъ къолунда делиллер олгъаныны Пурнимагъа айтты.

– Ёкъ, бу ялан! – деп онынъ сёзлерине инанмайып, къычырды Пурнима. Забит онынъ бетине пек къатты шамар яндырды.

– Кичкене юзьсюз яланджы, – деп къыямет къопарды о. – Бизге догърусыны айт ве аладжакъ муддетинъ къыскъа олур. Эгер ялан айтмагъа девам этсенъ, федераль аписханеге чокъкъа тюшерсинъ.

Пурнима теляшланып башлады, амма дегенинден къалмады. Онынъ бетине кене шамар урдылар, ве кене аякъненептилер. Мераметсиз котеклевден сонъ бир къач вакъыт кечкенинен, о энди бир шей анъламады. Индистанда о биринджи геджеде Пурнима адамлар ойле мераметсиз ве ачувлы олгъаныны даа бильмеди. Амма невбеттеки 28 кунь девамында о, буны бильди. Он беш яшындаки къызчыкъ ичюн бу пек агъыр дерс эди.

Соргъуларнынъ узун куньлери пек яваш кечти. Полиция озь вазифесини беджермеге девам этти: Пурнима ве онынъ достларыны рухтан тюшюрмек. Соргъунынъ тертиби эр вакъыт бир эди. Олар тек куньде олгъан котеклевге ве соргъугъа кимни биринджи чагъыраджакъларны бильмедилер. Суаль, догъру олмагъан джевап, дарбе. Даа бир суаль, экинджи догъру олмагъан джевап, даа бир дарбе. Ве иляхре, ве иляхре.

Камерада Пурнима ве башкъа апайлар явашчыкътан йырладылар ве баягъы, бир-бирини умют сёзлеринен къуветлендирип, яры геджегедже дува окъудылар.

– Джесюр ол, тезден эр шей битер ве биз эвге къайтырмыз, – деп фысылдадылар олар къаранлыкъта.

«Эв не ерде экен?» – деп мыскъылнен тюшюнди Пурнима.

Раббининъ тынчлыгъынынъ ярыгъы

Лагерьде Пурнима даима озь ана-бабасы акъкъында ве Бутандаки эвине насыл къаарьленгенини тюшюнди. Шимди исе о озь татасы ве къачакъларнынъ мескюн лагериндеки кирли къулюбе артындан къаарьленди. О оларнынъ артындан ойле къаарьленеджегини башына биле кетирип оламады. Онъа татасынынъ огълу ве къызы не япкъанлары меракълы эди. О, Майя ичюн къасеветленди. Майя Пурниманынъ булунгъан ери акъкъында хабер алдымы экен?

«Ах, Майя, мен сени къасеветке къалдыргъаныма пек языкъсынам. Сен бельки акъылынъдан айырылгъандырсынъ», – деп тюшюнди Пурнима.

Къачакъларнынъ лагерьдеки базы месихчилер ве къардашлыкънынъ джемиет башлыгъы такъым апис олунгъаныны эшиттилер. Олар Пурнима ве башкъа адамларны къапаткъан аписханеге биле бардылар, амма аскерлер оларны мераметсиз котеклеп къувдылар. Он бир мабюс месихчиге олгъан шейни хабер эттилер, ве олар достларыны котеклегенлерге пек кедерлендилер.

Аписнинъ 25-инджи кунюнде къаравуллардан бири Пурниманы алып кетмек ичюн пек эрте кельди. Озь мераметсизлигини косьтермеге азыр командир онъа таныш соргъу одасында оны бекледи. Ве кене соргъу башланды:

– Огретмеге санъа ким буюрды? Сен пек яшсынъ. Бельки де, бу сенинъ къабаатынъ дегильдир. Эльбет, бирев, акъча беририм деп, бу динни къабул этмеге сени зорлагъандыр. Китапларны сизге ким ёллай? Сизге ким къол тута? Эгер манъа бу адам ким олгъаныны айтсанъ, сени артыкъ котеклememиз. Сен лагерьге биле къайтып олурсынъ.

Невбеттеки бир къач дакъкъа Пурнима ичюн эбедийлик киби корюнди. О, аш эксиклиги себебинден (мабюслерни куньде эки кере ашаттылар) пек къыйналгъан, азгъан ве кирли эди (ювунмагъа ер ёкъ эди), амма соргъу вакътында Раббининъ тынчлыгъы онынъ ичинде парылдагъаныны дуйды. О озюни Аллагъа ишандырды, Алла онынъ залымларыны багъышласын ве эр шейге даянмагъа кучь берсин деп, дува этти, ве шу онъа пек ярдым этти.

– Суаллериме джевап бер! – деп къычырды о.

Пурнима дарбеге азырланып, бар джесаретини ярдымгъа чагъырды. Онынъ джевабыны о бегенмейджегини бильди.

– Мен акъча, къол тутув я да башкъа шей ичюн месихчиликни къабул этмедим! Мен Месихни къабул эттим, чюнки татам учь йыл девамында хаста эди, сонъ месихчиликни къабул этип, муджизевий алда тюзельди. Мен чокъ муджизе корьдим. Мен къуванчлым ве раатым. Башкъа себеби ёкъ.

Ачувлангъан командир онынъ янына келип олгъаны къадар якъын кельди. Онынъ нефесини дуйып ве козьлериндеки къара ачувны корип, Пурнима къоркъты, амма къыбырдамамагъа тырышты.

– Сен ялан айтасынъ! – деп бетине къычырды о. – Сен бир шейлер гизлегенинъни билем. Сен догърусыны айтмайсынъ. Энди сен аписханеге чокъкъа тюшерсинъ. Сен бунъа азырсынъмы?

Пурнима джевап бермезден эвель, о оны пек урды ве Пурнима скемледен йыкъылды.

– Оны камерагъа алып кетинъиз, – деп буюрды о.

Пурниманен отургъан мабюслер онынъ назик бети кучьлю дарбеден бутюн сиярынты олгъаныны корьгенде, шаштылар. Онынъ бети козь огюнде энди шишмеге башлады.

– Къасевет этменъиз, – деп козьяш толу козьлернен ялан айтты Пурнима. – Бетим корюнген киби къадар агъыртмай.

Апайлар бу ялан олгъаныны бильдилер, чюнки оларны да мераметсиз забитлер урып ашаладылар. Олар, сёзлерине инанмагъанларына языкъсынып, къолундан кельгени къадар Пурниманынъ гонълюни алдылар. Полициялылар

ябанджылардан ич бир ят ярдым алмагъанларына инанмадылар. Олар Мукъаддес Китаплар ве диний китапчыкълары Непалдан дегиль де, башкъа мемлекетлерден кельгенине эмин эдилер, чюнки месихчилик башкъаларнынъ динидир. Олар месихчилик Непалда ич меджбуриетсиз я да ваде этильген шахсий кярсыз джайратылгъанына инанмагъа истемедилер.

Невбеттеки бир къач кунь тынч кечти. Пурнима ве онынъ достлары озь такъдирлери акъкъында тюшюндилер. Дувалар ве явашчыкътан йырлав вакътыны къыскъартмакъ ве гонълюни ачмагъа ярдым этти. Амма Пурнимада къасевет дуйгъусы пейда олды. О оларны соргъугъа не ичюн чыкъармагъанларнынъ себеплери акъкъында тюшюнди. «Олар анда не япалар? Бизни не ичюн йибермейлер?» – деп тюшюнди о.

«Мен пек бахытлым»

Ниает, йигирминджи сентябрьнинъ салы куню саба эртесинде такъымны кене командирнинъ одасында топладылар. Пурнима бир шей оладжагъыны бильди, чюнки бу вакъыткъадже апайларны акъайлардан айры туттылар. Къачакъларны абул-къубул тиздилер, къолларына демир билезликлерни такъып, кой мейданындан тенеке дамлы суд бинасына алып кеттилер. Пурнима кунеште бир къач дакъкъа олмагъа имкянына къуванып, оларны беклеген шейлерге къасеветленгенини унутты биле.

Одада пек чокъ адам бар эди, ве къачакъларнынъ такъымыны огге кечирип, суд тайин эткен адвокатнынъ янына отурттылар. Оданынъ къаршы тарафында девлет прокуроры отурды. О, он бир адам неде къабаатлангъанларыны окъуды. О, уйдурылгъан къабаатлав джедвелини окъугъанда (анда буддист сарайларынынъ бозувы ве азиз сыгъырларнынъ ольдюрюви акъкъында яланлар бар эди), Пурнима, акъикъатен де, даа бир шейге умют этмекте эди. Бельки де, бу оларнынъ акълав куню оладжакъ ве оларны йиберирлер. Къады, эльбетте, олар къабаатсыз олгъаныны анълар.

Оларнынъ адвокаты баягъы къандырыджы исбатлады, амма прокурор сценарий боюнджа арекет этти. Онынъ эсас

ниети месихчилерни оларнынъ мисалинен джезаламагъа эди. Акъшам тюшти. Аман-аман саат онларда къады, ниает, къарар чыкъарды ве къыйналгъан адам такъымына оларнынъ къарарыны окъудылар. Башкъаларнен берабер Пурниманынъ адыны да окъугъанда, о турды. Къады оларны къорув астына алып, учь йылгъа федераль апысханеге къапатаджакъларны серт илян эткенде, о дешетке кельди.

Учь йыл. Пурниманынъ башында бу сёзлер чынълады.

Пурнима Аллагъа, О оны къайда йиберсе йиберсин, Онъа садыкъ оладжагъына сёз берди. Фаркъы ёкъ: эвден узакъ ергеми... Бутанданмы... я да къачакълар лагерине олсун.

Амма апысханеге? Бунъа он беш яшындаки къызчыкъ даянып оламаз. О, козьлерини юмды ве эзберден бильген Мукъаддес Китаптаки икяелерде теселли тапмагъа тырышты. О, Иса дагъ тёпесинде отурып, озь шегиртлерини огреткенини козь огюне кетирди. «Акъикъат ичюн къувалангъанлар не де бахытлылар, чюнки Кок Падишалыгъы оларнынъки. Акъикъат ичюн къувалангъанлар бахытлылар... Бахытлылар...»[2] – таныш сёзлерни хатырлагъанда, онынъ джесюрлиги насыл къавийлешкенини дуйды. О сусты, чюнки акъикъатны анълады: «Мен бахытлым...»

Апис – бу Алланынъ разылыгъы, деп тюшюнмеге агъыр эди. Рух ве Пурниманынъ гонълю бу керчекни онынъ акълы анълагъанындан эвель къабул эттилер. Амма невбеттеки куньлерде бу сёзлер мабюслер ичюн къувет менбасы олдылар, ве олар бирликте сыкъ-сыкъ оларны текрарладылар.

Энди оларны экишер-экишер багълап, суд бинасындан чыкъардылар ве даа бир кере кечильмез джунгли ичинден алып кеттилер. Апысхане бир къач километр узакълыгъында дагъ тёпесинде ерлешти. Пурнима суд топлашувыны хатырлады ве оларнен олаяткъан вакъиаларда Алланынъ эмиетинде къанды. Оларны уйдурма шейлерде къабаатладылар ве Месихнинъ иши ичюн апысханеге алып кетелер. Бу Пурнимагъа теселли берди, ве Месихнинъ огърунда азап чекмеге онынъ ичюн буюк шереф олгъаныны дуйды. Джунгли ичинде болдурып кеткен он достуна бакъып, о, яхшы адамлар арасында олгъаныны бильди.

«Джеэннемге хош кельдинъиз»

Гедже саат учьте олар аписханенинъ араба къапусына кельдилер. Ай ярыгъында Пурнима аписханенинъ этрафыны саргъан юксек диварны ве оларны йибермек ичюн къырсылдавнен ачылгъан араба къапусыны корип олды. Бина салмакълы ве къоркъунчлы эди. Бельки бир вакъытлары бу эйбетли къале эди, амма шимди бина пек къыйралды. Азбарнынъ ичинде тургъан биналаргъа таба ачыкъ азбардан кечкенде, Пурнима сонъки кере айланды ве балабан араба къапусы оларнынъ артында къапатылды.

Гурь жанъгъырды саданен бутюн аписхане этрафына, онынъ янъы эвине кечип кетти.

Пурнима ве башкъа апайларгъа бирер индже тобан кийиз берип, камерагъа алып кеттилер. Анда пек къаранлыкъ эди, амма олар полда юкълагъан башкъа адамларнынъ къаралтыларыны яваш-яваш корип башладылар. Ерден худжур сес эшитильди:

– Хош кельдинъиз. Джеэннемге хош кельдинъиз.

Пурнима онынъ камера къомшулары ким олгъаны акъкъында къасеветленип тюшюнди. Олар насыл джинаетлер япты? Олар мераметсизми? Олар оны бегенирлерми? Джеваплары олмагъан бу суаллер оны раатсызлады. Тыш дивар янында бош ерчик тапып, тизлерини сакъал тюбюне чекип отурды. О пек къыйналды, амма юкълап оламады, чюнки пек къоркъты.

Бир къач сааттен диварнынъ тёпесиндеки чабакълы тешиклерине ярыкъ ойнап кирди ве Пурнима достларынен бакъынып олды. Ода кичкене эди, амма къарардан зияде толу дегиль эди. Оларнынъ камерасында беш мабюс бар эди, ве эр бир апайнынъ озь ери олса керек. Къыт абур-чубурлары ерде оларнынъ янында тура. Ванна ерине, эгер де онъа ойле айтмагъа мумкюн олса, тыш диваргъа къошулгъан, котеринки цемент мейданчыкъ бар эди. Анда тотлу раковина бар эди, амма сабун ёкъ. Сыджакъ сув ёкъ эди, къапу ёкъ эди. Цементте тешик ве ич бир вакъыт темизленмеген чукъур бар эди. Ондан бутюн камераны сасыткъан кескин къокъу чыкъты.

Аписханенинъ бетон диварлары чокъ йыллыкъ кирнен орьтюльген боянен бояланды. Пол сувукъ, серс ве пек кирли эди.

Козь юксеклигинде олгъан уфакъ пенджере мабюслерге азбарны ве азбарнынъ къаршы тарафында оларнынъ камерасындан баягъы балабанджа акъайларнынъ камерасыны корьмеге имкян берди. Юкъарыда, азбарнынъ устюнде аписханенинъ къаравуллары мабюслерни бакъып олсунлар деп, къоралангъан тар копюрчик бар эди. Амма Пурнима анда къаравулларны даа корьмеди. Туласа озюнджесине камеранынъ ёлбашчысы эди. Пурнимагъа бакъып:

– Сен не ичюн мында тюштинъ? – деп къаба сорады о. – Аписханеде отурмакъ ичюн сен даа пек яшсынъ.

– Мен бильмейим, ойле пек яшыммы, – деп джевап берди Пурнима, – амма биз месихчи олгъанымыз ичюн мында тюштик.

– Месихчисиз? – бу сёзни тюкюрген киби айтты Туласа. – Не ичюн сиз месихчи олгъанынъыз ичюн сизни къапаттылар? Токъал олмагъа къанунгъа къаршы шей дегиль.

О ве къалгъанлары кульди. О таныш олды, амма сёзлеринде сыджакълыкъ ёкъ эди.

– Мен къайнанамны ольдюрдим, дейлер, – ырылдады о. – Онынъ ичюн бир къач вакъыт мен мында оладжам, ве манъа кедер этмеселер, пек мемнюн олурым.

Туласанынъ къаба сёзлери Пурниманы къоркъузса да, о дикъкъатнен онъа бакъмагъа девам этти. Пурнима бу сувукъ корюниш артындан мераметли, йымшакъ гонъюль сакъланъгъаныны бильди. Энди о, бу гонъюльни тапмагъа Алла онъа имкян берсин деп, дува этти.

Сёгюнип, Туласа камерадаки озь ерине къайтты. Пурнима онынъ чокъ ёргъанлары ве шахсий шейлери олгъаныны корьди. Бу, Талуса энди мында чокътан отургъаныны ве базы шейлерни дост ве къоранта азалларындан алгъаныны анълатты. Янъ кельгенлернинъ устьлериндеки урбаларындан гъайры ич бир шейлери ёкъ эди. О бириндже саба олар дува эттилер. Берабер топланып, эр сабаны дуванен башламагъа ве эр джума куню ораза тутмагъа къарар чыкъардылар. Янъы мабюслерге тарелка ве къашыкъ бердилер. Оларны куньде эки кере ашаттылар, адет узьре къартоп ве пирничнен. Кимерде оларгъа шахсий ихтияджларгъа азчыкъ акъча берип турдылар.

Месихчилер тезден аписханедеки яшайышына, къачакъ лагерьдеки яшайышына киби алышмагъа мумкюн олгъаныны анъладылар. Къаиделерни огрен, огъурсызлыкълардан четленмеге тырыш ве сакът ол. Амма фаркъы олар азат олмагъанларында эди, ве огъурсызлыкълар олгъанда, къаравуллар къарышмагъа истемедилер.

Амма мында энъ аздан, куньделик соргъулар ве котеклев ёкъ. Башкъа мабюслернинъ сонъсуз мыскъыларына ве токътамагъан сёгюнчлерине бакъмадан, олар берабер дува этип олгъанларына къуванып олдылар, деп тюшюнди Пурнима. Пурнима эр шейден зияде олар кельген сонъ бираздан башлангъан къаравулларнынъ джынсий истеклеринден къоркъты.

Бириндже бир къач ай пек яваш кечти. Пурнима аз юкълады. О, башкъа мабюслер озь «эвини» тыш дивар бою не ичюн япмагъанларыны тез анълады. Анда пек сувукъ эди. Къыш кельгенинен онынъ сагълыгъы зайыфлашты. Онынъ не сыджакъ урбасы, не де ёргъаны бар эди. Яваш-яваш онынъ оптимизмининъ ерини ички умютсизлик дуйгъусы алды. Буны анълап, Пурнима озь имаесизлигине ве иманынынъ сёнювине къасеветленди. О кене янълыш япкъаныны тюшюнди, кене тюшюнде озь анасынынъ эвини корьди. Геджелери даа бетер даянылмаз олды. О, эр шейден вазгечмеге азыр эди.

Бир кунь Пурнима акъай камерасындан чыкъкъан къычырувлар ве:

– Ох олсун! Ох олсун! Ольдюр оны! – деген сёзлерни къычыргъан къаба сеслерни эшитти. Акъай камерасында къавгъалар сыкъ-сыкъ олды, амма бугунь:

– Ольдюр оны! Олю месихчи дува этип ве йырлап оламаз! – деген къычырувны эшиткенде, онынъ тени чимирдеди.

Пурнима къоркъузувлар акъикъий олгъаныны бильди. Туласа онъа, акъай камерасында олар кельмезден эвель, биревни ольдюргенлерини айтты. Онынъ месихчи къардашларындан бири башкъа мабюслер тарафындан ольдюрилип олгъаныны билип, Пурнима исрарлыкънен къаравулларны чагъырды, амма кимсе кельмеди. О озь кийизине йыкъылды ве агълап дува этти. О заман онынъ месихчи къардашларына пек агъыр олгъаныны

анълады, чюнки камерада эки юзден зияде акъай ве оларнынъ чокъусы ачув толу джинаетчи эди.

– Мерametли Раббим! – деп дува этти о, – ялварам Санъа, оны сагъ къалдыр, оларгъа оны ольдюрмеге ёл берме.

Сонъ Пурнима тек озю ичюн дегиль де, оларнынъ эписилери ичюн де агълады.

Ашок адлы месихчи акъай камерасында уджюмнинъ къурбаны олды. О зорнен сагъ къалды. Онынъ тюзелюви ичюн миннетдар Пурнима озь камерасында апайларгъа динини насыл анълатмагъа ёл къыдырды. Эгер о озь учь йыллыкъ аписине даянмагъа умют этсе, онъа арекет этмеге керек олгъаныны бильди. Сонъки афталарда о тек озь беденини дегиль де, амма озь рухуны ве джаныны де аписханеге къапатмагъа ёл берди. Буны денъиштирмеге керек. «Раббим, манъа акъыл огрет, мен не япайым?» – деп дува этти о. «Мен бир шейге бакъмадан, Санъа ибадет этмеге азырым».

Шу дакъкъасы онынъ акълына тезден Милят байрамы оладжагъы кельди.

Милят бахшышы

«Дайы» лагъабынен белли адам федераль аписханеде энди чокътан берли яшады. О аписханеде пек чокъ вакъыт эди, ве анда ойле бир сербест кезди ки, янъы кельген мабюслер адет узьре оны аписханенинъ хызметчилеринден бири деп белледилер. О, оларгъа базардан керек олгъан шейлерни мабюслерден сорап, эр афта камераларны айланып чыкъты.

– Селям алейкум, Пурнима, – деп селямляшты о куню о. – Бугунь санъа базардан не алайым? Я да сени аписханеден чыкъармагъанджа акъча топламагъа истейсинъми? Сен оларны неге топлайсынъ? Эгер акъчаны масраф этмесенъ, оларнынъ не файдасы бар?

Буны айткъанынен, онынъ башына бир фикир кельди. Мына мен нени япарым. Чокъ сагъ олунъыз, Дайы.

О, бутюн топлагъан акъчаны онъа тез-тез сокъты ве камера пармакълыгъындан онъа керек шейлерни фысылдады. Дайы

апай камерасындан ашыкъмайып кеткенини бакъып, о айны айткъан шейлерни онъа алсын, деп дува этмекте эди. Дайы онынъ риджасыны эшиткен сонъ, о, акъылындан тайгъан, деп тюшюнди, амма сакин сеснен:

– Бу масюм бетчикке насыл этип ёкъ дейим? – деп джевап берди.

О къайткъан сонъ, Пурниманынъ къолуна пакетни берди.

– Эр шей мында, – деп къандырды о, – амма, менимдже, сен акълындан тайдынъ. Аписханеде ойле шейлер ола.

Пурнима кулюмсиреди ве, пармакълыкътан онынъ къолуны сыкъып, тешеккюр бильдирди. Сонъ о, азырлыкъ корип башлады, башкъалары исе онъа бакътылар. Ниает, озь мерагъыны сакълап оламайып, олар онынъ янына барып, о не япкъаныны сорадылар. Амма Пурнима индемеди ве озь ишини девам этти. О, куннинъ бутюн экинджи къысмы девамында чалышып, озь ишини беджермеге ниет этти. Ниает, эр шей азыр олгъан сонъ, о оларнынъ янына барып:

– Мен мында олгъанымдан берли, Алла манъа аписхане акъчаларыны масраф этме, деди. Бугуньки сабагъадже О не ичюн ойле айткъаныны бильмедим, амма сонъ анъладым. Мен бу акъчагъа энъ яхшы тавукъ эти ве себзе алмагъа Дайыгъа риджа эттим. Мен оларны сиз ичюн пиширип азырладым, – деп хабер этти.

Мабюслер онъа айретнен бакъып индемедилер. Туласа бир де бир яманлыкъ беклеп ве, о ич бир вакъыт яхшы сёз Пурнимагъа айтмаса да, о ойле ашлар азырлагъанына айретленип, онъа шубели бакъты.

– Не акъкъында айтасынъ? Бу даа насыл айнеджилик я? – деп сарказмнен сорады о.

– Туласа, мен буны сеннен пайлашмагъа истейим, сизлернинъ эпинъизнен, мында ич бир айнеджилик ёкъ. Келинъиз, ашайыкъ!

О акъшам апай камерасында мабюслернинъ бутюн апис вакътында энъ яхшы акъшамлыгъы эди. Къаравуллар биле камера янындан кечип бакътылар. Аписханеде тез-тез: «Пурнима аш азырлады!» хабери даркъалды.

Келеджек акъшам Туласа озь кошесинден чыкъты ве

Пурниманынъ янында отурды.

– Буны не ичюн бизге яптынъ? – деп незакет ве самимийликнен бириндже кере сорады Пурнимадан о. – Биз эр вакъыт, сиз мында тюшкенинъизнен, сенинъ ве башкъаларнынъ устюнъизден кульдик. Бу тек сенинъ акъчанъ эди, тек сенинъки. Сен оларны озь ичюн масраф этип олур эдинъ, не ичюн бизге масраф эттинъ?

Туласа бойле мерametликни анълап оламады. О, Пурнима я да пек акъылсыз, я да пек икметли олгъаныны тюшюнди. О буны анъламагъа истеди.

– Туласа, – кулюмсиреп башлады Пурнима, – сен Милят байрамы акъкъында бир вакъыт эшиттинъми?

Бойлеликнен, ольдюрюв ичюн суд этильген ве яш месихчи эки мабюс арасында достлукъ пейда олды. Пурнима учь йыл эвельси Милят байрамынынъ дин хызметинде Месихке насыл кельгенини Туласагъа айтып берди. Невбеттеки бир къач ай ичинде Пурнима озь муляйимли, амма гъайретли тарзында Туласагъа Месих акъкъында сыкъ-сыкъ айтты. Бу аджайип корюнсе де, амма олар энъ якъын дост олды. Туласа, аз олса да, Пурниманынъ анасыны анъдырды, ве буюк апайнен достане мунасебетлер къызчыкънынъ гонълюни алды. Оны келеджекте не беклегинини бильмесе де, Пурнима оны джесюрликнен къаршыламагъа къарар чыкъарды. О озь эксикликлерини бильди ве оларнынъ устюнден чалышты. О, къыйынлыкъларны енъеджек, къалгъаныны, Муса япкъаны киби, Аллагъа ташлай.

Эпилог

Пурниманы башкъа месихчилернен берабер он дёрт ай ве алты куньден сонъ азат эттилер. Оларнынъ аписи акъкъында къачакълар лагеринде ве, ниает, бутюн дюньяда бильдилер. Чешит мемлекетлернинъ месихчи ёлбашчылары топланып, Непал акимиетине оларны азат этмеге ресмий риджанен мураджаат эттилер. «Сиз он бир месихчини федераль аписханеде туткъанынъызны ве олардан бириси даа бала олгъаныны билемиз!» – деп Непал падишасына мураджаат эттилер олар.

Сонъ Пурнимагъа ве башкъаларгъа оларнынъ вакътындан

эвельки азатлыгъы олар анълагъанларындан зияде бир хайыр олгъаныны айттылар. Оларны аписханеде еди йыл тутмагъа къарар чыкъарды (башкъаларны месихчиликни къабул этмеге къандыргъан адамлар ичюн муддет).

Озь азатлыгъындан сонъ олар, аписхане акимиетининъ айретине, деръал озь сабыкъ камерадашларынен корюшмеге истедилер. Учь айлыкъ апистен сонъ месихчилер озь къоранталарындан ярдым алып башлагъан эдилер. Энди олар оларда топлангъан шейлерни ве Пурнима махсус аллар ичюн туткъан акъчаны оларгъа бердилер. Олар башкъа мабюслерге оларны Иса Месихке инангъанлары ичюн къувалагъанларны анъдырдылар. Базы мабюслер месихчи олды ве оларны «Имангъа садыкъ олмагъа» юреклендирдилер. Он бир месихчи олар ве башкъалары ичюн дува этмеге сёз бердилер.

Ашокнынъ котеклевинде иштирак эткен акъайлардан бири огге чыкъып:

– Бизим аписханемизге парлакъ ярыкъ кирди, энди исе о ёкъ ола, – деди.

Кетмезден эвель Пурнима сонъки кере месихчи олгъан Туласаны къучакълады. Бир къач вакъыт кеткен сонъ Туласаны акъладылар ве азат эттилер. О энди иманлылар топлашувынынъ аректетчен ёлбашчысыдыр.

О бириндже кереден, Майя Пурнимагъа Мукъаддес Китаптаки икяени окъугъанда, Пурнима Мусадан айретте къалды. Оны мемлекеттен къуваладылар, ве онъа лаф этмеге кучь олмаса да, Алла оны хайырлыкънен ишлетти. Пурнима да ойле, озь чагъы ичюн сыкъ-сыкъ сыкъылгъан олса да, Непалда намлы олды. Оны къачакълар лагеринынъ этрафындаки иманлыларнынъ ибадет эвлеринде озь шаатлыкъларынен болюшмеге сыкъ-сыкъ чагъыралар. О анда Севал, Майя ве онынъ къызы ве огълунен яшамагъа девам эте.

Энди о, бир вакъытлары озь ватанына Бутангъа озь анасыны корьмек ве Инджильни огретмек ичюн къайтаджагъы акъкъында дува эте.

Аида:

Сеслери олмагъанлар ичюн сес

Русие.
1968 сене, июль.

Онъа адвокат керекмей эди. Скрипникова Аида Михайловнагъа совет акимиетинен хусусан тайинленген «агъыз» керекмей эди. О озь-озюни къорчаламагъа, озь ишини къадыгъа озю анълатмагъа истеди. Совет судунда адвокат масасынынъ башында, агъач панелли одада отургъанда, о, къадынынъ четинден тертибатнынъ «бабасы»нынъ, Лениннинъ ресимине бакъмакъта эди. Шимди о, шу тертибатнынъ мабюси эди.

Прокурор бунъа къаршы эди. О, суд этильген къадын озь-озюни къорчалагъаныны истемеди, чюнки шу онъа пек чокъ азатлыкъ береджек эди. О, суд этильген къадын психиатрик хастаханесинде тедавийленгенини айтты. Насыл этип о, джинаий джинаетнинъ къорчалавыны алып бараджакъ?

Ниает, къады Аиданен разы олды ве онынъ адвокаты суд топлашувынынъ залындан чыкъты. Энди Аида озь иши ве джинаети ичюн озю джевапкяр эди. Суд залында Аида бириндже кере дегиль эди ве оны о, иманлы, месихчи олгъаны ичюн къабаатлагъанлары да бириндже кере дегиль эди. Эгер къады оны къабаатлы сайса ве о, джезасыны аписханеде чексе, онынъ анда тюшеджеги бириндже кере олмаз. Ёкъ, о, бунынъ эписини эвель азап чекип баштан кечирди. Бу иш башкъаларындан фаркъланды, чюнки онда акимиетнен тайинленген пассив адвокат олмайджакъ. Бириндже кере о озь-озюни къорчалайджакъ, бутюн мемлекетнинъ иманлылары адындан озь ишини айдынлатаджакъ.

Къабаатлавлар чокъ эди, ве къады эр бирини дамарларда къанны сувуткъан гурь сеснен окъуды. Аиданы о, Ленинградда

джедвельге алынмайп яшагъаны ичюн къабаатладылар (оны джедвельден алып ташладылар). Бундан гъайры о, регистрация япылмагъан иманлылар топлашувы сектасынынъ азасы олгъаны ичюн ве нешир этильген иманлылар топлашувы эдебиятыны легаль олмагъан алда джайраткъаны ичюн къабаатладылар.

Акъикъаткъа къаршы ялан

Онъа къаршы энъ муим къабаатлавларнынъ меркезинде тек бир сёз бар эди: ялан. Прокурор, Аида Совет Бирлигинде месихчилернинъ аписи, оларны насыл суд эткенлерни ве аписханеге отуртмагъа къарар чыкъаргъанлары акъкъында «ялан» малюматлар топлап джайраткъаныны исбатлады. Энъ джиддий къабаатлав, акимиетнинъ фикрине коре, о бу малюматларны четэль адамларына, яни Совет Бирлигини мейдангъа чыкъаргъан малюматларны башкъа мемлекетлерге бильдирмеге тырышкъаны эди.

Прокурор «ялан» сёзюни къайд этти, Аида исе озь къорчалавыны «акъикъат» сёзю ярдымынен кечиреджек. О бойле тюшюнди: эгер о бильдирген малюматлар догъру олса, олар ялан олып оламай. Ве о, малюматлар, шубесиз, догъру олгъаныны судкъа исбатламагъа умют этти.

Къабаатлавларнынъ джедвелини окъугъан вакъытта, Аида акъ-укъукъ къоруйыджы органлар оны яхшы козеткенлерини биринджи кере бильди. Олар Совет Бирлигине Аидадан малюмат алмакъ ичюн кельген гузель исвечли мисс Юрсмар акъкъында бильдилер. Олар Аида ве мисс Юрсмар къайда ве не вакъыт корюшкенлерни бильдилер. Олар Аиданен корюшювлер акъкъында язылгъан мисс Юрсмарнынъ джеп дефтерчигини тутып алдылар. Къады Аида мисс Юрсмаргъа берген эр бир дерджни сайып косьтерди биле, ве онынъ сесинде сарказм нефрети дуюлды.

«Юрсмар алгъан малюматны мемлекеттен алып чыкъмагъа тырышты, – деп девам этти къады, – амма гумрюкханеде юкъары къайд этильген малюматлар мейдангъа чыкъарылды ве конфискация этильди». О, къабаатлав къарарындан козюни

алды ве, гъалебе къазангъан киби кулюмсиреп, суд этильген къадынгъа тикленип бакъты.

Олар Дэвид, даа бир четэль месихчи-досту ве Аида онъа берген «Къуртарувнынъ хаберджиси» месихчи меджмуанынъ копиясы акъкъында бильдилер. Олар о, башкъа виляетке озь татасыны бакъмагъа баргъаныны бильдилер. Аида онъа меджмуаларны алып кетти. Кечче олар гизли иманлылар топлашувынынъ месихчилерине берильди. Акъ-укъукъ къоруйыджы органлар Аида корюшкен эписи адамларны ве о, эписи джайраткъан малюматларны бильдилер.

Аида, олар даа насыл малюматларны бильгенлерини ве аписханедеки даа насыл месихчи мабюслери акъкъында ич бир шей белли олмагъаныны бильмеге истеди.

Къады текрар алда айны сёзлерни текрарлады. Къабаатлавда айтылгъан киби, Аида «Совет Бирлигине ве ичтимаий низамына эвельден ифтира эткен ялан малюматны» джайратты.

Тынч эминлик

Аида къорчалавнынъ къатты агъач скемлесинде тынч отурмакъта эди. О ачувланыр ве къасеветленир, деп белледи. Амма о тынч ве эмин эди. Онда Иса Месих залда олгъаны киби дуйгъуда эди. Иса озь издешлерини, олар къады ве падишаларнынъ огюне тургъанда, не айтаджакъларыны тюшюнмесинлер, деп огретти, ве Аида ич къасеветленмеди.

Оны милицияда соргъугъа чеккенде, къады къабаатлав къарарыны окъумагъа девам этти, о озь къабаатыны танымады, амма месихчи китапларыны ве меджмуаларыны джайраткъаныны ве алып барып бергенини ред этмеди. О алып барып берген чокъусы малюматларнынъ копияларыны онынъ квартирасында тапып, милициягъа хабер эттилер ве онъа къаршы джинаий иш ачтылар. О, малюматларда ялан олмагъаныны, олар тек «мемлекетимизде иманлылар топлашувынынъ алыны догъру косьтерген»лерини милициягъа айтты.

Ниает, къады къабаатлав къарарыны окъумагъа битирди. Аидагъа серт бакъып:

– Суд этильген къадын, сизге къаршы чыкъарылгъан къабаатлавларны анълайсызмы? – деди.

О, къадынынъ къара козьлеринынъ бакъышына эминликнен чыдап:

– Эбет, – деди.

– Къабаатынъызны таныйсызмы?

– Ёкъ.

Онынъ сеси тынч ве къатты эди.

Къады озь язувларына бакъып, суд шу дакъкъасы башланаджагъыны айтты.

– Бириндзи шаат Аиданынъ озю оладжакъ, – деди о.

Къоранта кедерлене

Аида 21 яшында иманлы олгъанда, о, Иса Месих оны алып бараджакъ ёл суд залына кетиреджегини даа бильмеди. О, месихчилернинъ къорантасында догъулды ве балалыкъ чагъындан Иса ким олгъаныны бильди. Амма 1942 сенеси онынъ бабасыны арбий хызметинден вазгечкени ичюн апис эттилер ве къоранта буюк дерт чекти. Оны арбий хызметинден бошатмагъа сёз бердилер, амма весикъаны бермедилер. Оны ольдюрдилер ве эки яшындаки Аида оны хатырламай биле.

Онынъ анасы балаларны бир озю осьтюрди. Олар Сибирьде кичкене шеэрчикте яшадылар. Анасы чокъ чалышты ве дува этти. О эр вакъыт балаларгъа Мукъаддес Китапны окъуды. Ве, апис ве къувалавлар телюкесине бакъмадан, балаларны бир-бирининъ эвинде гизли топлангъан месихчи топлашувларына алып барды.

Кимерде онынъ дайысы, эв янында аскерлер я да милиция кельмейми, деп козетмек ичюн бакъып турды. Аида бир базар куню оларнынъ эвине топлашув вакътында милиция кельгенини яхшы хатырлай. Эвден кеткенде, олар онынъ дайысынынъ ве эки месихчи акъайнынъ къолларына демир билезликлерни такъып, алып кеттилер. Оларны джинаий джинаетте къабаатладылар.

Аида он бир яшында олгъанда, онынъ анасы кечинди. Аида онынъ анасы, онынъ балалары буюген сонъ, Иса Месихке

инанувындан вазгечип олгъанына пек къасеветленгенини яхшы хатырлай. Анасынынъ гъайретине бакъмадан, Аида имандан четленди. О буны аселет япмады, онынъ мерагъы джоюлды. Аиданы татасы осьтюрип тербиеледи, ве куньделик яшайыш къыймылдысында къоранта иманлыларнынъ топлашувларына бармагъа токътатты. Мектепте, Алла ёкъ, деп огреттилер, ве оларнынъ къорантасы яваш-яваш Алланы унутты.

Гъайрыдан тикленген иман

Аида 19 яшында олгъанда, о Ленинградгъа кочьти (шимди Санкт-Петербург). Онынъ Виктор агъасы ондан 5 яш буюк эди. О денъизджилер окъув юртуны битирди ве Ленинградда ерлешти. Онъа якъынджа олмакъ ичюн, Аида анда кочьти. Бир кунь олар дин акъкъында лаф этип башладылар.

– Мен бильмейим, Алла бармы, я да ёкъмы, – деди Аида. Агъасынынъ исрарлы джевабы оны айретлендирди.

– Санъа не олды? Мен бунда ич шубеленмедим! Мен Алла олгъаныны билем! – деп айретте къалды о.

Аидада агъасында киби ойле эминлик олмагъанына пек язык эди. Онъа делиллер керек эди.

Тезден, агъасынен лаф эткенден сонъ, Аида антиквар китап тюкянынынъ янындан кечкенде, анда кимерде Мукъаддес Китап сатылгъаныны онъа бирев айткъаныны хатырлады. О мерагъы ичюн тюкянгъа кирди ве оларда Мукъаддес Китаплар бармы, деп сорады. Сатыджы, Мукъаддес Китаплар пек сийрек олгъаныны ве шимди олар ёкъ, деп онъа айтты. Аида чыкъты, башкъа алыджы исе онынъ артындан чыкъып, онъа 150 кумюшке Янъы Васиетни сатын алмагъа тевсие этти.

Бу онынъ эписи акъчасы эди, амма о оны къадимий Китап олгъаны ичюн бу адамгъа берди. Аиданынъ агъасы алынгъан шейге къуванды, чюнки о вакъыт Китап онъа эр шейден зияде керек эди. Онда ярамай хасталыкъ таптылар, ве эким хасталыкъ тедавийленмейджегини онъа айтты. Виктор Аидагъа ибадет эвине бармагъа ве онынъ алыны достларына хабер этмеге риджа этти.

Аида онынъ риджасыны беджерди, ве достлар эр вакъыт Викторны бакъмагъа ве онъа къувет бермеге кельдилер. О, хасталыкъ агъасынынъ беденини къабирге алып кеткен вакътында руху даа сагълам олгъаныны корьди. Аида агъасынынъ бедени зайыфлашкъан вакътында онынъ Месихке иманы къавийлешкенине айретленди. О, агъасында киби иман саиби олмагъа истеди. О, олюмге къоркъу ве къасеветнен дегиль де, эбедий омюрге терен эминликнен якъынлашты.

Хасталыкъны тапкъанларындан дёрт ай кечкен сонъ, Виктор кечинди. Олю алда яткъан агъасынынъ башында турып, Аида, агъасы «Эльвида» дегиль де, «Корюширмиз» демеге истегенини дуйды.

Аида агъасында киби эминликнинъ саиби олмагъа истеди. Викторнынъ омрю ве олюми онынъ чокъусы суаллерине джевап берди. О озь суаллерини Викторнынъ ибадет эвиндеки достларынен фикирлешти. Ниает онъа эр шей анълайышлы олды: озь иманында о, Иса Месих артындан кетеджек.

Яш къадыннынъ бу къарары онъа пек паалыгъа тураджакъ, амма о ич бир вакъыт бу къарар ичюн языкъсынмады.

Китаплар ве Сёзнен денъишюв

– Сизге къаршы чыкъарылгъан къабаатлавлар боюнджа судкъа изаатлар бермеге истейсизми? – деп сорады къады.

– Эбет, истейим, – деп джевап берди Аида. Аида, къады озю суаллерни береджегини биле эди. Бу иште о эм онынъ прокуроры, эм къадысы, эм де жюриси оладжакъ. – Мен малюматларны джайраткъанымны ве анъылгъан адамларгъа оны бергеним ичюн къабаатлавларны таныйым.

«О, делиллерни таный. Бу иш мен тюшюнгенимден биле тездже кетеджек. Онъа адвокатны алмагъа разы олмагъа керек эди», – деп тюшюнди къады.

Къады исрар этти, ве Аида, къабаатлавда къайд этильген киби, о малюматларны берген эписилерни сайып айтты. Къабаатлавда эки-учь саифели китапчыкъны «меджмуа»

деп адландыргъанларына разы олмады, амма малюматларны джайраткъаныны ве четэль адамларына биле оны бергенини таныды.

– Къабаатлав нетиджесинде къалгъанлары догърумы?– деп, о битирген сонъ, сорады къады.

– Эбет, – джевап берди о. – Мен малюматларны джайраткъанымнынъ делиллери догъру айтып берильди. Амма бу малюматларда Совет Бирлигине ве ичтимаий низамына ифтира эткен ялан тасдыкълавлар ёкъ эди, яни къабаатлав 190/1 маддеге огърамай ве малюмат джайратувы озю-озюнден джинает сайылмай. Онынъ ичюн мен озюмни къабаатлы танымайым.

Онынъ сёзлерини бирден тешкермекнинъ ерине, къады исвечли мисс Юрсмар акъкъында сорады. Аида онъа малюматларны ве Совет судларында месихчилер устюнде олгъан эки ишнинъ копияларыны берди. Аида бу онынъ «шахсий иши» деп, мисс Юрсмарнен къайда корьгенине джевап бермеге ред этти.

Аида озь ишини алып баргъаныны динълеп, прокурор джанланды: «Бельки де бу яш месихчи къадын мен тюшюнгенимден де яхшы озюни къорчалайджакъ».

Аида тафсилятларны истемейип айтып берди. Онда ве мисс Юрсмарда Исвечте умумий досту бар эди, ве о дост оларнынъ корюшювини тешкиль этти. Мисс Юрсмар онъа 50 дане Янъы Васиет китабыны алып берди. Оларны Аида ясакъ этильген иманлылар топлашувынынъ азаларына бермеге истеди, амма милиция оларны тутып алды. Китапларнынъ ерине Аида мисс Юрсмаргъа оларны Славян Миссиясына алып кетмек ичюн малюматларны, суд топлашувларынынъ язып алувыны ве бир къач мектюпни берди. Анда исе оларны нешир этип, бутюн дюньягъа даркъатыр эдилер.

– Сиз не ичюн Юрсмаргъа «Къуртарувнынъ хаберджиси» ве «Къардашлыкъ мектюби»нинъ[1] копияларыны, Рязань ве Москвадаки суд топлашувларынынъ язып алувыны, Хоревнинъ ве Маховицкийнинъ мектюплерини бердинъиз? – деп серт сорады къады.

– Олар окъусынлар да, бизим иманлыларымызнынъ яшайышы акъкъында хаберлери олсун деп, – сувукълукънен джевап берди Аида. – «Къуртарувнынъ хаберджиси» – меним севимли меджмуам, «Къардашлыкъ мектюби» исе иманлыларымызнынъ яшайышы акъкъында айта. Судлар иманлыларымызнынъ яшайышынынъ къысмы олды, ве Русие иманлылары акъкъында бильмек ичюн, суд ишлери акъкъында бильмеге керек.

Керчектен де, иманлылар ичюн судлар Совет Бирлигинде яшайышнынъ бир къысмы олды. Апис ве котеклевлер акъкъикъий месихчилер ичюн мында азыр эди. Гизли чыкъкъан месихчи меджмуалар исе бу вакъиаларны нешир эттилер.

Къады, Аида сырлы ве муим малюматны якъында таныш олгъан апайгъа ачкъанына инанып оламады.

– Иманлылар арасында достлукъ тез пейда ола, – деп анълатмагъа тырышты Аида. – Мен таныш олмагъан шеэрге барып, эвель таныш олмагъан иманлыларнен корюшип, бир къач дакъкъадан биз энъ якъын дост олып оламыз. Иманлылар – бу бир балабан къоранта ве бизни бир-биримиз акъкъында эр шей меракъландыра.

Прокурор ве къады невбетнен суаллер бермеге башладылар. Оларны онынъ джеп дефтерчигиндеки четэль адреслери меракъландырды. Олар, Аида оларгъа эписилерине яздымыёкъмы, деп бильмеге истедилер.

– Базыларгъа яздым, – деп джевап берди Аида. Сонъ кескинликнен: – Совет ватандашларына озь четэль достларынен язышмагъа ред эткен ич бир къанунны бильмейим, – деп къошты.

Прокурор Аидагъа хошнутсыз бакъкъанда, судкъа кельген иманлылар гизлиден кулюмсиремекте эдилер. Сонъра къады онынъ джеп дефтерчигинден эр бир адыны окъумагъа башлады.

Айры бир джесарет

Аида озю совет иманлылар топлашувынынъ ог сафында чалышкъан мухбир оладжагъы акъкъында тюшюнмеди. Месихке инангъанда, о дюльбер яш къадын эди. О йигирми бир яшында

эди. О озь янъы энъ якъын Достуна пек къуванды ве эр бир расткельген адамгъа Онынъ акъкъында айтмагъа истеди.

Совет Бирлигинде баптист иманлылар топлашувлары янъыдан яратылгъанда, о озь къарарыны чыкъарды.

«Насылдыр бир вакъыт девамында иманым зайыфлашты, – деди кечче о, – ве апансыздан уянув кельди. Мен корьген шей бир муджизе эди. Мен олюлер, рухий олюлер, кене тирильгенлерини, къуветсизлер исе буюк ишлер беджерип олгъанларыны исбатлагъанларыны корьдим. Мен алчакъгонъюллиликнинъ ве сабырнынъ улулыгъыны, иманлылар топлашувы курешининъ улулыгъыны бильдим. Бу янъыдан яратылув меним рухумны котерди. О куньден башлап, мен де курешип башладым».

Викторнынъ ибадет эвинден олгъан Аиданынъ янъы достлары оны Месих акъкъында айтмагъа юреклендирди. О, олар Инджиль сёзлери олгъан открыткаларны ве «Тёвбе эт ве хайыр хаберге инан» китапчыкъларны насыл нешир эткенлерини бакъты. Олар открыткаларны почта къутуларына ташладылар. Бунынъ акъкъында бутюн Ленинград айтты ве ерли газеталар язды.

Озь месихчи ёлунынъ биринджи куньлеринден башлап, Аидада айры джесарет ве озь иманынен башкъа адамларнен болюшмеге ынтылувы бар эди. О иманлы олгъан вакътындан бир ай кечкен сонъ, Аида 1962 сененинъ биринджи кунюни насыл озюне хас этип къаршыламагъа тюшюнип чыкъарды. О, Клод Лораннынъ ресимининъ репродукциясынен – лиман устюнде чыкъкъан кунеш – олгъан чокъ открытка сатын алды. Чокъ кунь девамында о, эр бир бош дакъкъасында эр бир открыткада озь къолунен саде сёзлерни язды:

Янъы 1962 сене хайырлы олсун!

Йылбаш хайырлавы.

Йыллар бир-бирининъ артындан кече,
Биз оларны акъкъында тюшюнмеймиз.
Къаарь-къасевет ёкъ ола,

Яшайыш оларны узакъкъа алып кете.
Бу дюнья фани,
Онда эр шейнинъ сонъу бар.
Яшайыш пек муимдир. Гъамсыз олма.
Яратыджынъа насыл джевап береджексинъ?
Достум, коклерде сени не беклей?
Даа мында олгъанда, бу суальге джевап бер.
Бельки, ярын Раббининъ огюнде тураджакъсынъ
Ве эр шей ичюн джевап этеджексинъ.
Бу акъкъында яхшы тюшюнип бакъ,
Чюнки сен бу дюньяда эбедий дегильсинъ.
Бельки де, ярын бу дюньянен эписи
Багъларыны йыртарсынъ!
АЛЛАНЫ ДАА КЪЫДЫРЫП АЛГЪАНДЖЕ,
КЪЫДЫР!

Открыткада онынъ хайырлавы «Тёвбе этип, Эйи Хаберге инан» саде чагъырувнен битти. О, айны чагъырувны эвель достлары нешир эткен открыткаларда корьген эди.

Эписи открыткаларда хайырлавны язгъан сонъ, Аида яхшы кийинди ве тышарыгъа чыкъты. Дин ве атеизм тарихы музейининъ огюндеки балабан мейданда къара сачлы яш къадын открыткаларны даркъатып башлады. Кечкен адамларгъа оларны берип ве «Янъы Йылынъыз хайырлы олсун!» хайырлавларынен денъишип, о тез-тез бир десте открытка даркъатты.

О энди деерлик эписи открыткаларны даркъатты, амма апансыздан оны бирев къолундан тутты.

– Бу недир? – деп сорады ачувлы бир акъай ве открытканы онынъ бети огюнде саллады.

– Йылбаш открыткасы, – деп къолуны чекип чыкъармагъа тырышып джевапланды о. Юксек бойлу ачувлы акъай янында о пек кичкенечик корюнди. О оны даа пек тутты ве, башыны чевирип, кошеде тургъан милиционерни чагъырмагъа башлады.

– Бизге мында бойле шей керекмей, – деп тишлерини сыкъты о. Милиционер оны экинджи къолундан тутып, машинагъа тараф алып кетмегендже, акъай оны йибермеди.

Келеджек вакъиаларнынъ юрек дуйгъусы

Бу, Аиданынъ милиция болюгине биринджи меджбурий зиярети эди. Оны анда бир къач саат туттылар. Сонъ милицияда онъа къаршы иш ачтылар ве онынъ «открытка ярдымынен месихчилик джайраткъаны» акъкъында эписи малюматларны язып, йибердилер. Аида, оларнынъ суаллерине джевап берип, тынч отурды ве озюни эмин дуйгъанына айретленди. Аида, Алла онен берабер ве онъа акимиет векиллеринден къоркъмагъа керекмей олгъаныны бильди. О, забитке Месихнинъ онъа олгъан севгиси акъкъында бирев айткъанмы экен, деп тюшюнди?

Милиция онынъ мудирине ве о яшагъан ятакъханеге хабер этти. Акъ-укъукъ тертибатынен Аида биринджи кере апрельде чатышты. О вакъыт ойле бир адлы «аркъадашлыкъ суду» онынъ ишини динълеген эди. Аида, онынъ такъдирини бельгилеген учь «аркъадаш» огюнде скемледе отурмакъта эди. «Къабаатлагъан адамларны» – ерли сакинлерни, онъа къаршы шаатлыкъ этмек ичюн кетирдилер. Бир къарт ачувындан къалтырап:

– Мен онен бир аванен нефес алмагъа истемейим. Мен бизим топрагъымызда онен берабер юрмеге истемейим, – деп къычырды.

Башкъа шаатлар айттылар ки, Виктор ольди, чюнки баптистлер онъа экимлерге мураджаат этмеге бермедилер (худжур сёзлер, эгер Виктор хастаханеде ольгенини козьде тутсакъ). Оны къабаатлагъан адамларнынъ айткъанлары Аиданы шашырдылар. Оны о, йылбаш открыткаларыны даркъаткъаны ичюн къабаатламадылармы, ёкъса? Я онынъ агъасы акъкъында айтмагъа не керек? Аида озюни къорчаламагъа, бир шейлер айтмагъа тырышты, Викторнынъ тул къадыны чыкъышта булунмагъа истеди биле, амма залдаки адамлар оларгъа сёз бермеди. Суднынъ сонъунда залдаки адамлар Аиданынъ ишини юкъары суд тешкилятына бермеге талап эттилер. Анда оны даа джиддий джезаларлар.

– Халкъ судуна оны беринъиз! Халкъ судуна! – деп къычырды олар.

Аида, бир къач саде открытка бир такъым адамны ойле

ачувландырткъанына айретленди. Аркъадашлыкъ судунынъ учь векили Аиданынъ Ленинградда джедвельге алынувыны лягъу эттилер ве иштен чыкъардылар. Шаатлыкълардан сонъ ачыкъагъызлар сюрюси, къарар пек джиддий олмагъаныны сайдылар. Олар аякъларынен такъырдап, оларнынъ огюнде тургъан кичкене къызгъа къычырдылар ве даа зияде джиддий къарарны талап эттилер. Аиданы хавфсызлыкъ макъсадынен арттаки къапудан къаравуллар алтында алып чыкъмагъа керек эди.

Суднынъ къарарыны бир къач ай девамында ерине кетирмедилер. Бу, милициягъа яш месихчи къадынны баягъы вакъыт девамында козетмеге ве онъа къаршы онынъ месихчи фаалиетинен багълы малюматлар ве шаатлыкълар топламагъа имкян берди. Аида Ленинградда яшамагъа девам этти, тапып олгъан ерде иш тапты. Онынъ яшайышы къыйын олды, амма о биринджи къыйынлыкълар о кореджегининъ тек башы эди.

«Сиз бизим къанунларымызны урьмет этмеге ред эттинъиз!»

Энди бу суд залында эм прокурор, эм де къады суаллерни бермеге девам эттилер. Олар, о, четэльде таныш олгъан эр бир адам акъкъында, бир вакъытлары четэльге бильдирильген малюматнынъ эр бир арфинен меракъландылар.

Сонъ олар Аида джайраткъан месихчи неширлерини бакъмагъа башладылар. Къады делиль дестесинден бир меджмуаны алды ве, эвельден къайд этильген ерлерни къыдырып, яваш-яваш саифеледи. Онынъ фикриндже, энъ мейдангъа чыкъаргъан болюклерни тапып, сесини чыкъарып сатыр-сатыр окъумагъа башлады. Эр бир джумленинъ сонъунда о, Аидагъа, джанавар киби, бакъты.

Къады тюрлю динлер акъкъында сорады ве оларнынъ базылары къуваланмагъаныны къайд этти.

– Мен башкъа динлерде иманлыларнынъ къувалавы акъкъында бир шей бильмейим, – деди ёргъунлыкънен джевап берип о. – Биз тек Инджиль месихчи иманлылар

топлашувынынъ иманлыларынынъ – баптистлерининъ къувалавы акъкъында язамыз.

Прокурор, Аида джайраткъан малюматларны окъугъан эписи четэльдеки адамлар Совет Бирлигинде эписи месихчилер къувалана, деп тюшюнеджеклерини айтты. О, къады токъталгъан еринден окъуп башлады ве эр бир истенмез сайгъан джумлеге мана тапты. Меджмуаларнынъ биринде о, месихчи балалары совет мектеплеринде къувалангъанлары акъкъында язылгъан бир парчаны айырды. Мектеплер, къайд этти о, тек озь балаларыны акъылсыз хурафатларнен зеэрлеткен ана-баба фанатиклернен этильген зарарны тюзетмеге тырышалар.

– Къанун яшларгъа динни меджбурий алда ашламагъа ясакъ эте, – деди прокурор. О, къады оны дикъкъатнен динълегенини корьмек ичюн къадыгъа бакъты.

– Амма къанун атеизмнинъ де меджбурий алда ашламагъа ясакъ этмей, – деп кескинликнен джевапланды Аида.

– Атеизм – дин дегильдир. Бала осер ве сонъ озюнинъ динге мунасебетини бельгилер. Атеизмни меджбурий алда ашламайлар.

– Ойле олса, балагъа не айтмагъа керек? – де прокуроргъа, де къадыгъа бакъып, деди Аида. – Не ичюн къанун боюнджа «Алла ёкъ» демеге мумкюн, амма «Алла бар» демеге мумкюн олмай?

Эр кес индемейип отурмакъта эди, ве къады, не айтмагъа бильмейип, мевзуны денъиштирди. О, къабаатлангъан къадын эсас мевзудан четленмесин, деп талап этти.

Прокурор башкъа меджмуадаки парчаларыны окъумагъа девам этти.

– Диний тешкилят регистрациядан кечмеге керек олгъаныны билесизми? – деп сорады о, къабаатлангъан къадындан.

– Билем.

Бундан да гъайры, Аида бильди ки, регистрациядан кечкен иманлылар топлашувы Алланынъ асыл бар олувыны инкяр эткен коммунистик акимиетининъ незаретине тюше эди.

– Мемлекетимизде иманлылар къувалангъаны ичюн дегиль де, сизинъ тешкилятынъыз регистрациядан кечмегени ичюн

сизге топлашувларынъызны кечирмеге разылыкъ бермейлер, – балагъа огют окъугъан сабырсыз оджа киби деди о.

– Бизим тешкилятымыз регистрациядан кечмеге риджасынен мураджаат этти, – деп тынч джевап берди Аида. – Биз ариза бердик, амма бизге ред эттилер.

– Сиз къанунларны беджермеге истемегенинъиз ичюн сизге ред эттилер.

– Насыл къанунларны биз беджермеймиз? – деп сорады о.

– Сиз месихчи мектеплерининъ ачылувыны талап этесинъиз ве чагъына етмеген балалар ичюн диний тедбирлер кечирмеге истейсинъиз.

– Бизим иманлылар джемиетимиз месихчи мектеплерининъ ачылувыны талап эткенини хатырлап оламайым, – деп итираз этти Аида. – Ве къанун боюнджа ана-баба баласыны истеген киби тербиелеп ола.

– Ёкъ, истеген киби тербиелеп оламайлар, – деп къозгъалувнен Аиданынъ сёзюни кести прокурор. – Къанун чагъына етмеген балаларны диний секталаргъа чекмеге ясакъ эте! Амма сиз бизим къанунларымызны беджермеге истемейсинъиз.

– Конституциягъа коре, бизге чешит тюрлю динлерге инанмагъа мумкюн. Демек, дин азатлыгъы козьде тутула, – деп джевап берди Аида. – Демек, эр кеске Алла акъкъында айтмагъа мумкюн, яни ачыкътан дин акъкъында айтмагъа мумкюн. Ойле дегильми?

Аида меселенинъ аслыны айтты. Совет конституциясында адамларнынъ дин азатлыгъы акъ-укъукълары бар ве олар оларны яшайышта керчеклештирип олгъанлары язылгъан. Амма совет реберлери месихчи дининден къоркътылар. Олар, эписи адамлар коммунистик фыркъасына ишанып, онъа багълы олгъанларыны истедилер. Олар, дин инамыны ёкъ этселер, адамларны коммунистик фыркъасына садыкълыкънен ишанмагъа меджбур этерлер, деп тюшюндилер.

Аиданынъ суалине къадынынъ джевабы кене ёкъ эди. Бу себептен о кене мевзуны денъиштирди. О, эгер малюматлар догъру олса, не ичюн о оларны гизли джайраткъаныны Аидадан сорады.

– Чюнки бизни къувалагъанлар къувалав делили белли олгъаныны бегенмейлер, – деп джевапланды Аида. Кет-кете о, саде фабрика ишчиси киби дегиль де, бильгили адлиеджи киби лаф этти. – Мен мисс Юрсмаргъа берген малюматларда ялан делиллери олмагъаныны билем. «Къуртарувнынъ хаберджиси» ве «Къардашлыкъ мектюби» меджмуаларында иманлыларнынъ вазиети, олгъаны киби, тасвир этиле. Бу вазиет корюмсиз олгъанына сизнен разым, амма бу акъкъикъий яшайыш ве онынъ акъкъында айтмагъа керек. Мен мисс Юрсмаргъа малюматларны бергенде, япкъан ишим ичюн аписханеге тюшип олгъанымны бильдим. Мен буны анъладым. Амма бундан анда язылгъан акъкъикъат денъишмез.

Прокурор озь язувларыны бакъып, отурды. Ниает Аиданынъ догърудан-догъру соргъусы битти. Амма суд девам этти. Шаатларны чагъырдылар. Бириндже шаатлар онынъ къомшулары Анатолий ве Алла Лаврентьевлер эди. Эм къады, эм де прокурор оларгъа бир сыра суаллер къойдылар. «О сизнен озь иманы акъкъында лаф эттими?» «О сизге бир де бир малюмат бердими?» «Онда телевизор я да радио бар эдими?» «Яшагъаны къазангъанына коре уйгъун эдими?» «О насыл кийинди?» «О насыл ашлар пиширди?»

Не Анатолий, не де Алла «Аида джинаетчи» демедилер.

– Аида эр кеснен яхшы мунасебетте эди, – деди Анатолий. – Онынъ акъкъында тек яхшы шейлер айтмагъа мумкюн.

Башкъа шаатны чагъырдылар ве онъа Аиданынъ урбасы, алып барувы ве иши акъкъында бир сыра суаллер къойдылар.

Ниает, иманлы Мария Акимовна Скурлованы чагъырдылар. О энди беш йыл Аиданы бильди. Бераберликте олар ибадет хызметине бардылар ве дува эттилер. Аида бир йыл аписханеде отурып чыкъкъан сонъ, Мария оны озюне яшамагъа алды.

Энди Мария къабаатлангъан къадынгъа ярдым эткенини таныды.

– Сиз, Аиданы иманлы олгъаны ичюн иштен чыкъаргъанларыны айтасызмы? – деп сорады къады. – Я сизни не ичюн иштен чыкъармадылар? Сиз, эльбетте, ишлейсинъиз?

– Меним вакътым даа кельмеди, – деп адий джевап берди

Мария. Мария о, Аиданен яшагъан одагъа четэль адамлары кельгенини таныды, амма о, Аида оларгъа не бергенини бильмеди.

Аида, достуна суаль бермек ичюн, турды. О, Марияны месихчи иманлыларынынъ къувалавы акъкъында сорады. Мария соргъугъа огърагъан, эвлеринде тинтюв олгъан ве апис этильген месихчилернинъ адларыны айтты.

– Мен, иманлыларгъа акъча джезасыны бергенини билем. Суковицинге акъча джезасыны бердилер, – деп шаатлыкъ этти Мария.

– Онъа не ичюн акъча джезасыны бердилер? – деп сёзни больди прокурор.

– Чюнки о, дува окъуды.

– О къайда дува окъуды?

– Лукашнынъ ибадет эвинде. Анда топлашув олгъан эди.

– Догъру! – деп къуванып къычырды прокурор, – топлашув ясакъ этильген ерде кечирильди. Сизинъ ибадет эвинъиз бар, анда барып дува окъунъыз!

Азчыкъ кечче, Мария, онъа месихчи топлашувына баргъаны ичюн акъча джезасыны бергенини айткъанда, прокурор кене къарышты.

– Топлашув къайда кечирильди? – деп сорады прокурор.

– Орманда.

– Джемаат ерлеринде ибадет хызметини кечирмеге ясакътыр. Онынъ ичюн сизге акъча джезасыны бердилер, – деп мемнюн кулюмсиревнен башыны саллады къадыгъа о.

– Орманда башкъа ич бир кимсе ёкъ эди. Бир ялынъыз эдик. Биз топлашувымызны кечирдик ве кеттик, амма биз энди эвге къайтаджакъта, демирёл платформасында бизни тутып къапаттылар.

Мария милиция месихчилерге раатлыкъ бермеген даа башкъа керелерни де айтып берди. Сонъ оны йибердилер.

Аиданынъ ишинде сонъки шаат онынъ досту ве иманлы Екатерина Андреевна Бойко эди. О, Аида онынъ досту олгъаныны айтты ве о, «яхшы ве мерамети» олгъаныны айтты.

Екатерина милиционерлер онынъ эвине келип, Аида

акъкъында сораштырмагъа башлагъанларыны айтты. Забитлер Аида джасус олгъаныны ве эгер о, бу эвге кельсе, Екатерина ве башкъа къомшулар оларгъа хабер эткенлерини истегенлерини ачыкътан айттылар.

Екатерина прокуроргъа файдалы олгъан шаат дегиль эди. Кимерде о, къыскъа джевап берди, кимерде суалини сонъунадже динълеп, индемеди.

– Сиз Скрипниковагъа исвечли турист кельгени акъкъында не бильдинъиз? – деп джевабыны талап этти прокурор.

– Мен ич бир шей бильмедим. Мен эртеси куню бильдим. Мен Аидада олгъанда, квартирагъа милиция келип кирди. Милиционер, четэль къадында малюматларны тутып алдылар ве бу малюматларны онъа Аида бергенини айтты.

Прокурор ондан о насыл тасиль алгъаныны сорады. О, он сыныфны битиргенини айтты.

– Окъувны не ичюн девам этмединъиз?

– Мен тиббиет институтына киреджек эдим, – деп джевапланды Екатерина, – амма характеристикамда мен иманлы ве баптист сектасынынъ азасы олгъаным акъкъында язылгъан эди. Онынъ ичюн тиббиет институтына кирмедим. Мени эпбир андан къувар эдилер.

– Ве сиз башкъа кирмеге арекет этмединъизми? – деп мыскъыллыкънен сорады къады.

– Манъа эпбир окъумагъа бермейджеклерини башкъаларнынъ орьнегинден бильдим.

Аиданынъ суаль къоюв вакъты кельгенде, о озь достуна бакъты. О, умумий суаллерден башлады, сонъ исе совет акимиети иманлы месихчилерине не япкъанына кечти. Аида милиция акъча джезасыны берген айры иманлылар акъкъында сорады, ве Екатерина базы вакъиаларны тафсилятлы тасвирлеп, оларны айтып берди.

– Не ичюн сиз ибадет топлашувларыны орманда кечиресинъиз? – деп сёзни больди къады. – Сизинъ Теменна дагъында ибадет эвинъиз бар. Не ичюн анда топлашмайсынъыз? Сизинъ тешкилятынъыз регистрациядан кечмеди. Сиз топлашувларынъызны ясакъ ерлерде кечиресинъиз ве джемаат

низамыны бозасынъыз. Бу себептен де сизге акъча джезасыны берелер.

– Биз регистрациядан кечмеге ариза бердик. Лаврик орманында кечкен топлашувымыз кимсеге кедер этмеди.

Прокурор Екатеринадан, о озюни мемлекетнинъ къанунларыны беджермеге меджбур олгъан садыкъ ватандашы саямы, деп сорады.

– Мен къанунларны беджерем, – деп исрар этти Екатерина.

– Сиз орманда ве Лукашнынъ эвинде корюшесинъиз ве сизинъ тешкилятынъыз регистрациядан кечмеди, – деп исрар этти прокурор, – демек, сиз къанунларны беджермейсинъиз.

– Лукашнынъ эвинде ибадет топлашувлары къанунларгъа къаршы кечирильмей.

О, Ленин имангъа къаршы олгъан къанунларгъа «айып» къанунлары дегенини джесаретнен айтты.

Коммунизмнинъ эсасчыларындан биринен дава этмеге истемейип, прокурор шаатны йиберди.

Денъишюв вакъты

Аида совет къанунларынынъ черчивесинде озь месихчи иманыны кутьмеге тырышты. О месихчи олгъанындан сонъ бириндже айларында, о, совет акимиетининъ «разылыгъыны» алгъан ве регистрациядан кечкен ибадет эвине куньде къатнады. О иманлы аркъадашларынен дува окъумагъа бахытлы ве мемнюн эди. О, регистрациядан кечкен иманлылар топлашувынынъ сиясий айын-оюнларыны даа анъламады.

О, ибадетлерде иштирак этмеге ве дува окъумагъа девам этти, амма сынъырлавлар оны къозгъалап башлады. О озь джемиетининъ генчлеринен Мукъаддес Китапны огренди, амма иманлылар топлашувы ёлбашчыларына буны айтмасын деп, онъа эвельден айтып бердилер. Коммунистик къануны «диний хурафатлар» акъкъында яшы 18 толмагъан адамларнен лаф этмеге ясакъ этти. Регистрация япылгъан иманлылар топлашувы ёлбашчылары адашкъан джанларгъа коре, коммунистик къануны ичюн зияде тюшюндилер.

Аида, озь анасынен къатнагъан уфакъ ибадет эвини акълында тутты. О, Алла анда олгъаны дуйгъусыны, балалар ве генчлер анда истенильген олгъанларыны ве оларны анда огреткенлерини акълында тутты.

Аида, яшларгъа Инджильни динълемеге имкяныны бермемеге догъру дегиль, деп сайды. Бу Мукъаддес Язувгъа догъру кельмеди.

Аида иман ичюн аписханеге тюшкен месихчилерге ярдым этип башлагъанынен, денъишюв вакъты башланды. Эвель о, малюматны джайратаджакъ ве оларгъа къол тутув ве чокъ иманлылар топлашувларында умумий дува окъувны тешкиль этеджек, деп тюшюнди.

Регистрациядан кечкен иманлылар топлашувынынъ ёлбашчыларында аписханеде отургъанларнынъ джедвели бар эди, амма бу джедвеллер башкъа месихчилер билип олгъан малюмат дегиль де, мемлекет сыры эди.

Аида айны бу малюмат акъкъында башкъа адамлар да бильмеге керек, деп тюшюнди. Насыл этип Совет Бирлигинде я да бутюн дюньяда месихчилер Месихте олгъан озь аркъадашларына къол тутып ве дува этип олалар, эгер олар бу азаплар акъкъында бир шей бильмеселер?

Аида, адамлар бунынъ акъкъында бильсинлер, деп тырышты ве айны бунынъ ичюн регистрациядан кечкен иманлылар топлашувынынъ ёлбашчыларынен онынъ арасында дава чыкъты.

– Меселе шунда ки, акимиет тешвикъатны иманлылар топлашувынынъ ичинден, руханийлер ярдымынен алып бармагъа тырыштылар, – деди кечче Аида. – Олар ясакъ этювни кирсетмеге ве иманлылар топлашувынынъ рухий яшайышыны токътатмагъа истедилер ве 1960 сенеси озь макъсадына ириштилер.

Аида аписханеге тюшкен иманлы мабюслер акъкъында малюматны джайратмагъа тырышты. Онынъ япкъаны иманлылар топлашувы ёлбашчыларынынъ мевамына зыт кельди.

Онынъ ичюн о сайламагъа меджбур эди: регистрациядан кечкен иманлылар топлашувында къалмагъа ве озюни къорчаламагъа я да гизли иманлылар топлашувына къошулмагъа

ве аписханеде муддетлерини кечирген озь аркъадашларыны къорчаламагъа. Аиданы регистрациядан кечкен иманлылар топлашувына чекти, чюнки онынъ агъасы ольгендже бу адамлар такъымына аит эди ве анда онынъ чокъ досту бар эди.

Амма Аида къолай ёлдан вазгечти. О, аписханедеки озь месихчи аркъадашлары акъкъында къасеветленмеген, амма акимиетнинъ алгъышларыны къазанмагъа истеген ёлбашчыларнынъ артындан кетмеге истемеди.

О озь чыкъарылгъан къарары ичюн тёлемеге керек оладжагъыны билип, бутюнлей гизли иманлылар топлашувынынъ ишине берильди.

1962 сенеси июнь дёртте совет акимиетининъ боразаны олгъан «Денъишюв» газетасында макъале чыкъты. Макъаленинъ серлевасы «Тирилер арасында олю олма» эди. Макъале эписи иманлыларны, айрыджа гизли иманлылар топлашувыны итибардан тюшюрмеге арекет этти. Акимиет сиясети Алланынъ олмагъаныны тасдыкълады, ве макъале хаял этильген Месихке инангъанлар акъкъында мыскъылнен язды.

Аида макъалени окъугъан сонъ, озь иманы ве иманлыларнынъ имае этмек ичюн джевап язмагъа башлады. О, джевабыны «Денъишюв» газетасынынъ нешриятына ёллады, амма макъалени, эльбетте, дердж этмеге ред эттилер. Эр шей бунен битеджек эди, амма Аида «Денъишюв» газетасындаки макъалени ве озь джевабыны иман аркъадашларына косьтерди. Олар джевабыны пек бегендилер ве копиясыны сорадылар. Сонъ онъа Украинадан мусафирликке иманлылар кельди. Олар да копияны сорадылар ве макъалени эвге алып кеттилер.

Тезден юзлернен копиялар япылды. Иманлылар бутюн Совет Бирлигинде оларны бир-бирине бердилер. Гизли иманлылар топлашувынынъ азалары оларнынъ иманлылар топлашувына уджюм япылгъан макъалени окъуп, къасеветленип башладылар, амма озь иманлыларынынъ биринининъ джесаретли, яхшы исбатлангъан джевабыны окъуп, рухландылар. Аида малюмат денъишювининъ янъы усулнынъ, шахсий нешриятнынъ ог кенарында эди.

Акимиет мемлекетте олгъан эр бир ротаторны, фотокопирлеген аппарат ве матбаа машинасыны козетип оламады.

Озь макъалелеринынъ ярдымы нетиджесинде, Аида Скрипникова о ич бир вакъыт корюшмеген бинълернен иманлыларгъа таныш олды. Бундан гъайры КГБ де оны бильди.

Эсас къысымлар

Аиданынъ судында башкъа шаатлар да шаатлыкъ этмеге керек эди, амма олар кельмеди. Бунъа бакъмадан, къады суд девам этеджек, деп къарар чыкъарды.

Къаарьленип, Аида суд онынъ ишининъ маиетине бакъмай да, бунынъ ерине онынъ эв ишлеринен, онынъ устюне кийген урбасынен ве насыл ашлар пиширгенинен биле чокъ вакъыт меракълангъанына исрар этти.

– Мен суднынъ дикъкъатыны ишимнинъ маиетине чекмеге истейим, – деп риджа этти о. – Меселя, мен бизим иманлылар топлашувымыз регистрациядан не ичюн кечмегенини анълатмагъа истейим. Амма башта манъа биз насыл къанунларны беджермегенимизни ве бизге регистрациядан кечмеге не ичюн ред эткенлерини анълатынъыз.

–Къабаатлангъан къадын, – деп къозгъалувнен джевапланды къады, – сиз судгъа дегиль де, суд сизге суаллер къоя.

Къадынынъ окюнчини корип, лафкъа прокурор къошулды:

– Мен къабаатлангъан къадын не сорагъаныны анълап оламайым биле.

Аида эеджанланмамагъа тырышып, теренден нефес алды.

– Мен судкъа озь дикъкъатыны къабаатлавнынъ эсас къысымларына зияде чекмеге риджа этем, ишимнинъ муим тарафларына козь юммамагъа риджа этем. Бу меним биринджи риджам.

Экинджиден, мен джедвельден алып ташланувымнынъ догъру вакътыны сораштырып бильмеге судкъа риджа этем.

Къады бу малюмат не ичюн ойле муим олгъаныны сорады.

Аиданынъ анълаткъанына коре, онынъ джедвельге алынувынынъ муддети битмезден баягъы эвель, милиция энди

онынъ акъкъында малюматлар джыя эди, ве бу, судда ачылды.

– Эгер мени месихчи фаалиетим ичюн дегиль де, джедвельге алынувымнынъ муддети биткени ичюн макеме этселер, айса мени не ичюн джедвельге алынувымнынъ муддети битмезден эвель апис эттилер? – деп сорады о.

– Манъа къаршы иш ачкъанларынынъ себебини мен сизге айтып олам,– деп девам этти о. – Бизим ибадет эвимизде мен эки кере четэль адамларнынъ янына келип, олардан Мукъаддес Китапны сорадым. Акимиет бу меним риджамны бильди.

– Джедвельге алынув сизинъ ишинъизге багълы дегиль, – деп бильдирди къады. – Сизни Совет Бирлигине ве ичтимаий низамына ялан малюматны джайраткъанынъызда къабаатлайлар.

– Амма чалышкъан ерим ве джедвельге алынув меселелерине суд топлашувынынъ девамында чокъ дикъкъат айырылды, – деп джевап берди Аида.

– Суд бу меселелернен меракъланды, амма сизни оларда къабаатламакъ ичюн дегиль де, сиз насыл адам олгъанынъызны анъламакъ ичюндир. Суд сизинъ акъкъынъызда сорагъаны меракълы корюнеми? Суд сиз насыл адам олгъанынъызны бильмеге керек. Къарарны чыкъаргъанда, суд къабаатлангъан адамнынъ шахсыны эсапкъа ала.

Аида деди ки, эгер суд о насыл адам олгъаныны бильмеге истесе, судкъа онынъ омрюнинъ акъикъий вакъиаларыны бильмеге даа муимдир. Онынъ судкъа сонъки риджасы бар эди: сонъки шаатны – о малюматны берген исвечли мисс Юрсмарны чагъырмагъа.

– Бу къадыннынъ джеп дефтерчигини манъа къаршы делиль киби къулландылар, – деп исбатлады Аида, – амма онынъ язувларыны догъру анъламакъ ичюн, биз онынъ анълатувыны динълемеге керекмиз.

Къады онынъ риджасы акъкъында тюшюнгени киби корюниш япты. Сонъ прокурордан онынъ фикрини сорады. Сонъ исе:

– Къабаатлангъан къадыннынъ риджасыны бакъып, суд оны ред этмеге къарар чыкъарды, – деп илян этти.

Даа бир къач суальден сонъ судны келеджек куньге кечирдилер. Сонъки тартышувлар къалды. Прокурор ичюн совет

къурумыны къорчаламагъа ве, эгер месихчилер къанунларгъа бойсунсалар, акъикъатта оларда дин азатлыгъы олгъаныны анълатмагъа бу сонъки имкян оладжакъ.

Аида ичюн озюни къорчаламагъа ве иманлы аркъадашлар адындан сёз атмагъа бу сонъки имкян оладжакъ. О, месулиетликнинъ агъырлыгъыны дуйды, аписханеге кене тюшмеге имкян олгъаныны бильди, амма Коктеки Баба оны тынчландырды ве рухландырды.

«Янъыдан тербиелемек» ынтылувы

Аписханеге тюшмекнинъ хавфы темельсиз дегиль эди. 1963 сенеси аркъадашлыкъ суду онынъ Ленинграддаки джедвельге алынувыны ёкъ эткенде, Аида энди аписханеге тюшкен эди.

О, бир къач вакъыт озь татасында Украинада яшады. Андаки иманлыларнынъ джесарети ве исрарлыгъы оны айретте къалдырды.

О, Ленинградкъа къатийликнен къайтты. Милиция оны козетти, амма Аида эпбир шеэрге кельди. Оны эр вакъыт апис этип ола эдилер, амма о озь месихчи фаалиетини эпбир девам этти.

Аида достларынен берабер, милиция оларны тутмасын деп, шеэрден тыш орманда топлашмагъа девам эттилер. Айны орманда, 1965 сенеси оны биринджи кере ресмий апис эттилер. Аида 25 яшында эди.

– Милиция кельди ве бизни айдамагъа башлады, – деп кечче шаат этти бу вакъианынъ шаатларындан бири, – олар сачларымызгъа япышып, бизни тюрттилер. Бир къач адамны алып кеттилер, бир къач адамгъа акъча джезасыны берди, къалгъанларны эки афтагъа аписханеге къапаттылар.

Аида апис этильгенлеринден бири эди, ве милиция онынъ ишини судкъа берди. Кягъытта къабаатлав динге багълы дегиль эди. Аиданы шеэрден тыш ерде апис этселер де, оны Ленинградда яшамакъ ичюн керекли разылыкъ, джедвельге алынувы олмагъанында къабаатладылар.

Ерли суднынъ кичкене залында о суд топлашувында

Аидагъа бир сёз биле айтмагъа бермедилер. Бу процесс судкъа тек ошады, акъикъат олмагъан ерде адалет олгъаныны косьтермеге ынтылув эди. Эр шей биткен сонъ, Аидагъа къарарны окъудылар – бир йыл аписханеде кечирмеге. Къарар оны рухтан тюшюрмеди. Аписханеде энди отургъанларнен ве, Алла ойле къысмет этсе, бунъа азыр олгъан иманлыларнен Аида даима мунасебетте булунды. Энди онынъ вакъты кельди.

Совет реберлеринин фикрине коре, аписхане мабюслерни янъыдан тербиелемеге керек эди.

– Бу гъарип адамларны алдаттылар, – деп анълаттылар ресмий шахыслар, – энди совет низамынынъ акъикъатыны ве кучюни оларгъа косьтерип, ватаннынъ гъурурында оларны къандырмагъа керек.

Янъыдан тербиелев бир тюрлю мешгъулиетлеринден гайры, Аида чокъ сувукъ геджелер къатты цемент полунда кечирмеге меджбур эди. Аш эр вакъыт етмей эди, мабюслерни ашаткъан ашлар исе домузларны ашатмакъ ичюн биле кечмеди. Апис вакътында Аиданы психиатрик болюкке яткъыздылар. «Тиббий тешкерюв»нинъ 30 кунюнден сонъ, экимлер онда психик бозукълыкълары олмагъаныны айтып, оны кене камерагъа къайтардылар. Мераметсиз совет низамынынъ аписханесинде кечирильген айлар яш джесюр къызнынъ омрюнде силинмез из къалдырдылар.

Аида совет низамынынъ «янъыдан тербиелевине» къапылмады. Онынъ Месихке иманы даа зияде къавийлешти. Аписханеде о, Сёзни эп джайрата эди. О, аписханеден чыкъкъанда, Иса Месих акъкъында акъикъатнынъ даа джошкъун джайратыджысы олды. Энди о бунынъ къадирини яхшы бильди, амма эпбир ич бир вакъыт шубеленмеди. О, джесюр эди.

«Девлет къарышмай»

Аиданынъ экинджи судында сонъки тартышувларнынъ вакъты кельди.

Прокурор екюнлейиджи сёзнен чыкъышта биринджи

булунды. О, Русиедеки иманлылар джемиетининъ къыскъа тарихындан башлады.

«Улу Октябрь социалистик инкъилябындан сонъ бизим мемлекетимизде иманлылар джемиети девлеттен айырылгъан эди ве эписи иманлылар дин азатлыгъынынъ саиплери олды», – гъурурнен айтты о. Сонъра прокурор иманлылар топлашувлары Шурасыны ве Эйи Хаберге инангъан месихчи олгъан баптистлерни, олар иманлыларны девлет къанунларына бойсунмамагъа къызыштыргъанларында къабаатламагъа девам этти.

– Иманлылар топлашувлары Шурасына къол туткъан джемиетлернинъ регистрациясы ёкъ, – деп къабаатлады прокурор. – Оларнынъ гизли топлашувлары шахсий эвлерде ве джемаат ерлеринде кече. Базы иманлылар культлар акъкъында къанунларны бозгъанлары ичюн макеме этильди. Иманлылар топлашувлары Шурасы буны диний къувалав киби косьтере. Шура энди еди йыл девамында акимиетнен бу буюк курешни алып бара.

Иманлылар джемиетининъ тарихындан ве иманлыларнынъ вазиетинден прокурор, ниает, Аиданынъ ишине кечти.

– Скрипникованынъ таныш-билиши бутюн мемлекетте бар эди, амма онынъ эсас вазифеси четэльнен мунасебетлерни къурмакъ эди. О, бу вазифени яхшы беджергенини танымакъ керекмиз, – деп мыскъылнен къошты о.

Сонъ онынъ сесине имае этиджи ренки къошулды:

– Аиданынъ яшайышы огъурсыз башланды, чюнки о, баптистлер къорантасында догъулды. Эльбетте, оны козьден къачыргъанымызгъа языкъ, амма биз Аиданен чокъ лаф эттик, онынъ арекетлерининъ антисоциаль табиаты анълаттыкъ.

Озь сёзюни битиргенде ве Аиданынъ эвинде тапылгъан малюматларны сайып айткъанда, о пек кучьлю сеснен айтты (усть пердеден башлады).

«Макъалелернинъ бири Москвадаки судда: “Лагерьлерде ве аписханелерде булунгъан аркъадашлар совет къанунларыны бозгъанлары ичюн чекишмейлер, олар Раббиге садыкъ къалгъанлары ичюн чекишелер”, – Крючков сойады олгъан адамнынъ айткъан сёзлерини кетире».

Прокурор сертликнен башыны саллады.

– Булар эписи Совет Бирлигине ве ичтимаий низамына ялан тасдыкълавлар. Совет Бирлигинде чешит-тюрлю динлер бар, ибадет эвлери ачыкъ ве иман ичюн кимсени къуваламайлар. Эгер де диний джемиетлер культлар акъкъында къанунларны бозмаса, девлет оларнынъ фаалиетине киришмей.

Къабаатлангъан Скрипникованынъ мунтазам суретте Совет Бирлигине ве ичтимаий низамына ифтира эткен малюматларны джайраткъанында къабааты бутюнлей исбатланды. Бу арекетлер 190/1 джинаий къануннамеге уйгъун келе. Бу себептен мен, суд Аида Скрипниковагъа аписханеде эки ярым йыл муддетни кечирмек джезасыны тайин этсин, деп талап этем.

«Месихчи ичюн тек бир ёл бар»

Къады, энди озюни къорчаламакъ ичюн онынъ екюнлейиджи сёзюнинъ вакъты кельгенини анълатып, Аидагъа чевирильди.

– Мен манъа къаршы къабаатлар акъкъында айтмагъа ниетленген эдим, – деп яваш анълайышлы сеснен башлады о. – Амма мында башкъа меселелер де анъылды. Онынъ ичюн, айтылгъан киби, олар меним ишимнен багълы олмаса да, мен де оларны анъмагъа кереким.

О, конструктор бюросында чалышмаздан эвель, 1958 сенеси «Акъикъат» газетасына онен язылгъан мектюптен башлап, прокурорнен анъылгъан экинджи дереджели шубели эписи меселелерни догъру олмагъаныны исбатлады. Бундан сонъ, о, зиядедже муим меселелер акъкъында айтмагъа башлады.

– Мени иштен дин инамым ичюн чыкъаргъанларыны айткъанда, бу ялан, дейлер. Амма мени аписханеден чыкъаргъан сонъ, мына не олды. Мен басмаханеде иш таптым. Ишни башлагъанымнен бир афтадан сонъ, мен ибадет топлашувында эдим. Анда милиция кельди ве меним адымны башкъаларынен берабер язып алдылар. Милиция буны мен чалышкъан ериме хабер этеджегини бильдим, – деди Аида.

Мен иманлы олгъанымны бильген сонъ, басмаханеде эписи эеджанландылар ве, эгер де мен инамымны денъиштирмесем,

мени иштен чыкъарырлар, деп бирден айтмагъа башладылар. Олар буны менден гизлемедилер. Олар манъа бирден айттылар: «Басмахане – сиясий тешкилят. Мында эписи чалышып оламайлар».

Бу басмахане демирёл идаресине аит эди, ве анда тек демирёл билетлерини ве тренлернинъ джедвеллерини бастылар. Анда ич бир гизли шейни басмадылар. Анда манъа ишанылмайджакъ шейлер олгъаныны мен бильмедим, – деп девам этти о.

– Бойлеликнен учь афта кечти. Сонъ мени башлыкънынъ кабинетине чагъырып, мени иштен чыкъаргъанларыны айттылар. Олар, эльбетте, мени дин инамым ичюн иштен чыкъаргъанларыны айтмадылар, чюнки адамларны иман ичюн иштен чыкъаргъан къанун ёкъ.

Онынъ ичюн мени штатлар къыскъартувы маначыкънен иштен чыкъардылар. Мен цехке кирип, мени штатлар къыскъартувы себебинден иштен чыкъаргъанларыны айткъанымда, ишчилер шашып къалды. Тезьяларнынъ бири ишлемей турды, чюнки онда чалышмагъа адам ёкъ эди.

Башлыкъ: «Биз сизни алып оламаймыз, чюнки сизинъ джедвельге алынувынъыз шеэр ичинде дегиль», – деди манъа. Санки о, меним весикъаларымны эвельден корьмеди.

Аида, милиция оны соргъугъа чеккенинен, оны тезден кене апис этеджеклерини бильгенини судда айтты.

– Мен азат олгъан вакътымдан тек алты ай кечти, ве мен, аписханеге кене тюшмезден эвель, файдалы бир шей япмагъа истедим. Меним битирмеге керек олгъан ишим бар эди.

О теренден нефес алды. Озюни къорчаламагъа пек агъыр эди. Онъа озь дуйгъу ве рухий кучюни узун бир вакъыт девамында топлап тутмагъа керек эди, амма бу къолай дегиль эди. О, он дакъикъа раатланмагъа къадыдан сорады, ве къады разы олды.

Суд топлашувы озь ишини янъыдан башлагъанда, Аида тамам оны къабаатлангъан шейлер акъкъында айтты.

– Эр тюрлю дердж олунгъан шейлернинъ джайратувы джинает сайылмай. Эгер де суд «Къуртарувнынъ хаберджиси» ве «Къардашлыкъ мектюби» меджмуаларында ялан тапмагъан олса, мени судкъа чекмеге ич бир эсаслар олмаз эди. Бу себептен мен

бу малюматлар акъкъында айтмагъа кереким.

Сонъра о, джайратылгъан малюматларда бакъылгъан месихчилер ве месихчи лидерлеринин ясакъ этильген топлашувы акъкъында айтты.

– 1929 сененинъ къанунына коре, конгресслер кечирмеге иманлыларнынъ акълары бар, – деп къайд этти Аида. – Амма разылыкъ бермек ерине, акимиет бу конгресс кечирмек разылыгъыны сорагъан адамларны къуваламагъа башлады.

Сонъра прокуратура тешкериджиси бу малюматларда он еди исьян къызыштыргъан ибарелер олгъаныны къайд этти. Тешкериджи айткъаны киби, бу ибарелерде Совет Бирлигине ве ичтимаий низамына ифтира эткен ялан бар.

Аида айланды ве:

– Озь шаатлыгъында Бойко Ленининнинъ цитата этти, мен исе о башлагъан цитатаны ёкюнлемеге истейим: «Иманлы адамларгъа къаршы айып къанунлар тек Русиеде ве Туркиеде даа чалышалар. Бу къанунлар я да динни догърудан-догъру я да иман джайратувыны ясакъ этелер. Бу энъ адалетсиз, айып ве залым къанунлардыр». Энди мен суднынъ дикъкъатыны «пропаганда» сёзюне джельп этмеге истейим. Ленин озю иман пропагандасы джайратувынынъ ясакъ этилювини адалетсиз ве айып деп сайды, – деп, догъру къадыгъа бакъты.

О даа бир кере теренден нефес алып девам этти.

– Энди мени насыл апис эткенлерини сизге айтып беририм. Он бириндзи апрель куню мен ибадет топлашувына кельдим. Мен артымдан незарет эткенлерини корьдим, амма бунъа къулакъ асмадым. Башкъа иманлыларнынъ эвлеринде де тинтювлер олды. Тек меним ишимнен багълы он бир тинтюв олды: учь дане Ленинградда, дёрт дане Пермь шеэринде, учь дане Кировоградда ве бир дане Магнитогорскта татамнынъ эвинде. Меним эвимде ве татамнынъ квартирасында кечкен тинтювни бираз анъламагъа мумкюн олса да, башкъа иманлыларнынъ эвинде тинтювни не себептен кечирмеге керек эди? Тек оларнынъ адреслери меним джеп дефтерчигимде олгъаны ичюн бу тинтювлер кечирильди. Ич бир эвде меним ишимнен багълы шейлер тапылмады.

Сонъра Аида бизни не ичюн къувалагъанлары меселесине кечти.

– Бизни иманымыз ичюн къувалагъанларыны айтамыз, амма бизге бу «ялан тасдыкълавлар» олгъаныны ве «сизни совет къанунларыны бозгъанынъыз ичюн суд этелер», дейлер. Мен регистрациядан кечмеген джемиетнинъ азасы олам, амма биз регистрациядан кечмеге риджа эткен эдик. Бизим эписи джемиетлеримиз аризаларымызнен берабер низамнамелерини ёлладылар. Амма бизге айтмайлар: «Бойле-бойле япмагъа керекмей, бу къанунгъа къаршыдыр». Бизге бойле айталар: «Къанунларны бозмайджагъынызгъа сёз беринъиз». Бу догъру регистрация дегиль.

Аида, къадынынъ сабыры къалмагъаныны корип, сёзюни битирмеге ашыкъты.

– Иманлылар баба-деделернинъ динине коре озь балаларыны тербиелемеге ве Алла акъкъында айтмагъа ясакъ эткен къанунларны беджермеге сёз берип оламайлар. Месихчи ана-бабалар, акимиетке олгъан бутюн лояллигине бакъмадан, озь балаларыны атеист оларакъ тербиелемеге эмир эткен къанунларны къабул этмез. Олар азаплардан кечип, суд узерине чыкъарлар, амма бойле къанунларгъа бойсунмагъа сёз бермезлер.

– Иса Месих, биз эписи адамларгъа Яхшы Хаберни айтып бермеге керек олгъанымызны айтты, – деп девам этти Аида, – ве месихчилер Алла ве къуртарув акъкъында айтмагъа ясакъ эткен къанунларгъа бойсунып оламайлар.

Ич бир иманлы буны япмаз. О, Алланынъ Сёзюни огретиджи я да ваиз олмаса биле, о, вааз этип оламаса биле, фаркъы ёкъ. Иманлы бойле къанунларгъа бойсунмаз, чюнки вааз этип оламагъан адам биле кимерде къуртарув акъкъында биревлерге айтмагъа имкяны олур. Бу себептен иманлылар бойле къанунларны къабул этмезлер. Иманлыларнынъ акимиетке олгъан буюк урьметине бакъмадан, олар бу къанунларны бозаджакълар.

Мен даа бир кере текрарлайым, иманлылар Инджильден вазгечмеге меджбур эткен къанунларгъа бойсунмайджакълар. Онынъ ичюн, бизни бу къанунларны бозгъанымыз ичюн суд эткенде, бизни иман ичюн суд этелер, демеге акъкъымыз бар.

Мен «Къуртарувнынъ хаберджиси» ве «Къардашлыкъ мектюби» меджмуаларында ялан олмагъаныны билем. Амма бунен берабер оларны четэльге ёлламагъа не олгъаныны да бильдим. Мени бойле арекетлер ичюн суд этип олгъанларыны бильдим. Мен ич бир вакъыт «Къуртарувнынъ хаберджиси»ни четэльге ёлламагъа биревге риджа этмез эдим. Бу хавфлы олгъаныны мен бильдим, онынъ ичюн мен буны озюм яптым.

Аида сусты, чюнки, сонъки алевли сёзлерини айтмакъ ичюн кучюни топлады. О, оларны онъа къарар чыкъаргъан адамлар акъылда тутаджакъларыны истеди.

– Бир вакъытлары адамлар иман джайратувыны ясакъ этмеге адалетсиз олгъаныны анълай эдилер. Энди олар буны анълямайлар. Энди олар: «Озюнъ инан ве дува эт, амма башкъаларнен Алла акъкъында лаф этмеге ясакътыр», – дейлер. Озь идеологик душманыны кучь вастасынен сусмагъа – идеологик гъалебе дегильдир. Бунынъ ады эр вакъыт залымлыкъ эди.

Къады, бу джинаетчи суд залында вааз эткени ичюн раатсызланып, онынъ сёзюни больди.

– Кильсе акъкъында айтманъыз, тек озюнъизнинъ акъкъынъызда айтынъыз, – пармагъынен онъа косьтерип, деди къады.

Аида къоркъмайып:

– Месихчи ичюн тек бир ёл бар, – деп девам этти. – Месихчи адалетсизликнен разы олып оламай. Акъикъатны бильгенинънен, сен онъа коре яшайсынъ, ве керек олса, онынъ ичюн азап чекесинъ. Мен башкъа олып оламайым. Мен башкъаджа арекет этип оламайым. Мен азатлыкъны севем ве азат олмагъа, дост ве къорантамнен олмагъа истер эдим. Амма мен озь инсафыма къаршы кетмеге истемейим. Алланы озь Бабам деп адландырып олмасам, азатлыкънынъ не файдасы бар? Меним гонълюм ве фикирлерим азат олгъаныны билюв меним рухумны котере ве манъа кучь бере. Иште айтаджакъ шейим бу эди.

Аида саф юрекнен отурды.

Эпилог

Аиданынъ рухий лафы къадыны первасыз къалдырды. Аиданынъ делиллери оны къандырмадылар, ве къады онъа совет аписханесинде учь йыл муддетини кечирмеге къарар чыкъарды. Бу къарар прокурорнынъ талап эткен къарарындан алты ай зияде эди. Аиданы суд залындан эки юксек бойлу къаравул алып чыкъты.

Амма апис онынъ ишине кедер этмеди. Аиданынъ устюнде суднынъ стенограммасы дикъкъатнен чаршафлардан кесильген йигирми без парчасында язылды. Сонъра оларны Совет Бирлигинден гизли алып чыкътылар. Бутюн дюньядаки иманлылар «Ленинградда яшагъан Аида»нынъ сёзлерини окъуп, озь аркъадашы ичюн дува эттилер.

Аида 1971 сенеси 12 апрель куню аписханеден азат этильди. Азат этюв вакътында, акимиет онынъ джезасы оны «ич бир шейге огретмегенини» айтты. Акъикъатта исе, о, чокъ шейге огренди, амма оны аписханеде туткъанларнынъ огретмеге истеген шейлерине дегиль. О окъуды ве иман боюнджа докторлыкъ унваныны къазанды. О, Аллагъа ибадет этювинден алгъан къуванчны ве мемнюнликни даа терен анълады. О, эльчи Павел «Онынъ азапларында иштирак этюв»[2] адландыргъан къардашлыкънынъ бутюн акъ-укъугъы олгъан азасы олды...

Бугуньки куньде Аида Санкт-Питербургда яшай. Онынъ иманы бу иманны ёкъ этмеге истеген режимден чокъча яшады. Энди месихчилер дува этмек ве Алланынъ сёзюни даркъатмакъ ичюн къануний алда топланып олалар. Онынъ иманлылар топлашувынынъ азалары якъында айры бир топлашув кечирдилер: оларнынъ ибадет эвинде Аллагъа ибадетнинъ 40-йыллыгъыны къайд эттилер ве топлашувнынъ азаларына Аллагъа садыкълыгъы акъкъында хатырлаттылар. Айры серги иман ичюн азап чеккенлерге багъышланды.[3]

Сабина:

Месих севгисининъ шааты

Романия.
1945 сене.

Руслар фашистлерни Романиядан сюрип чыкъардылар, ве энди румын акимиетининъ ве джемаат яшайышынынъ эписи тарафларыны незарет этмеге тырыштылар. Олар мемлекетнинъ эписи ерлеринден олгъан руханийлернинъ топлашувыны тешкиль этмеге тырыштылар. Руслар буны – Культлар конгресси деп адландырдылар. Оларнынъ эсас макъсады руханийлернинъ къол тутувыны алмагъа эди. Амма Сабина бу, оларнынъ диний ёлбашчыларыны контролирлемеге ве оларны къокълаларгъа чевирмеге ынтылувлары эди, деп сайды.

Сабинанынъ бою юксек дегиль эди, озь Ричард акъыйындан аман-аман къыркъ сантиметр алчакъ эди. О, Месихни пек севди. Топлашувда Ричарднынъ янында отурып, бир даа пастор онынъ ватанына разылыкъсыз кирген коммунистлерге олгъан садыкълыгъында невбеттеки кере ант эткенини динълеп, Сабина акъайыны енъинден чекти.

– Сен бу маскъаралыкъны Месихнинъ бетинден ювмазсынъмы, аджеба? Сен чыкъышта булунмагъа керексинъ. Олар Месихнинъ адына тюкюрелер.

Ричард залда топлангъан парламентнинъ векиллерине бакъты. Бу акъикъий бир темаша эди.

– Там диний азатлыкъ! – коммунистлернинъ шиары бойле эди. Олар Алланынъ ве коммунизмнинъ барышыкълы берабер яшайышыны илян эттилер, я да Алла ве конгресснинъ урьметли президенти Иосиф Сталиннинъ арасында десек, догъру олур.

– Адамларны алдатмагъа пек къолай экен, – деди яваштан Ричард.

Ричард ве Сабина башкъа дёрт бинъ епископлар, пасторлар, руханийлер, раввин ве моллаларнен берабер зал ве эйванны толдурдылар. Мында эписи дин векиллери булундылар – мусульманлар ве еудийлер, протестантлар ве православлылар.

Конгресснинъ башланмасындан эвель диний ибадет биле кечирильди. Коммунистик ёлбашчылары хач чыкъарып, иконаны ве патриархнынъ къолуны опьтилер. Сонъ чыкъышта булунмагъа башладылар. Москва къокъласы олгъан Петру Гроза, янъы румын акимиети динге ве тюрлю имангъа бутюнлей къол тутувыны, руханийлерге, эвельки киби, акъча тёлемеге девам этеджегини анълатты. Олар айлыкъларны биле котерирлер! Бу хаберни самимий эльчырпмаларнен алгъышладылар.

Грозанынъ сёзюнден сонъ руханийлер ве пасторлар чыкъышта булундылар. Олар бир-бирининъ артындан насыл бахытлы олгъанларыны, девлет тюрлю диннинъ къадирине еткенини айттылар. Эгер де иманлылар топлашувы акимиетке ишанса, акимиет де иманлылар топлашувына ишанып олур. Эр шей къолай. Епископ иманлылар топлашувынынъ тарих девринде иманлылар топлашувына тюрлю сиясий ренклер къошулгъаныны къайд этти. Энди анда къырмызы ренк де оладжакъ, ве о бунъа пек къуванды. Эр кес къуванды, ве бу къуванч радио ярдымынен бутюн дюньягъа догъру залдан бильдирильди.

– Яхшы, – деди Ричард. – Мен чыкъышта булунып олам, амма мен буны япсам, сен акъайсыз къалырсынъ.

Сабина акъайы акълы олгъаныны ве башкъа диний ёлбашчылары да озь ишлери, къорантасы, айлыгъы ичюн къоркъып, ойле айткъанларыны бильди.

Амма бунен берабер о, бириси коммунистлерге ялтакъланып дегиль де, оларнынъ ишлерини мейдангъа чыкъармагъа керек олгъаныны да бильди. Ричарднынъ козюне догърудан-догъру бакъып:

– Манъа къоркъакъ акъай керекмей, – деди.

Ричард индемейип башыны саллады. О, къарточканы толдурды ве, чыкъышта булунмагъа истегенини язып, президиумгъа берди. Коммунистлер мемнюн эди. Иманлылар

топлашувларынынъ Бутюн дюнья Шурасынынъ ресмий векили, лютеран руханийи, бутюн мемлекетке белли олгъан пастор Ричард Вурмбранд конгресске мураджаат этмеге истеди. Амма да прогресс!

Джесарет ве акъикъат вакъты

Ричард тёпеге чыкъкъан вакътында, зал кергин сускъунлыкъта къатып къалды. Сабина зал шимди не акъкъында фикир эткенини тюшюнди ве озь акъайы ичюн дува окъуды.

– Топланмагъа ве тюшюнгенини сербест айтмагъа имкяны ичюн тешеккюр бильдирем, – деп башлады Ричард. – Алланынъ балалары корюшкенде, Алланынъ икметини эшитмек ичюн мелеклер де корюшелер. Онынъ ичюн эр бир иманлынынъ борджу кельген-кеткен эписи адамларны ве ёлбашчыларны алгъышламагъа дегиль де, Алла Яратыджыны ве бизим ичюн хачта ольген Месих Къуртарыджыны шуретлемегедир.

Залдаки вазиет денъишти, ве Сабинанынъ юреги къуванчнен толды. Ниает, дикъкъат коммунистик тешвикъатында дегиль де, Месихте джельп этильди.

– Биз сизге сёз бермеймиз! – деп, апансыздан аякъкъа сычрап турды диний меселелер боюнджа назир Бурдукка. Онъа къулакъ асмайып ве озь ёлбашчы аркъадашларыны Аллагъа инанмагъа ве ибадет этмеге къандырып, Ричард лафыны девам этти. Залдаки адамлар оны алгъышлап башладылар. Олар Ричард акълы олгъаныны, амма айтмагъа керек шейлерни айтмагъа тек онынъ джесарети еткенини бильдилер.

– Микрофонны сёндюринъиз, – деди Бурдукка озь хызметчилерине. – Бу адамны санадан алып чыкъынъыз. Деръал!

Ричард сусты, адамлар исе бир агъыздан:

– Пастор! Пастор! – деп къычырдылар.

Ричарднынъ ярдымы нетиджесинде топлашув бир къарышыкълыкъкъа чевирильди. Оны якъаламаздан эвель, о, залдан чыкъты.

Сабина, олгъан шейлерни козетип, тынч отурды. О озь акъайынен гъурурланды. Месихнинъ къорчалавында

онынъ джесаретинен гъурурланды. Амма русларгъа къаршы онынъ чыкъувынынъ фияты насыл оладжагъыны тюшюнип башлагъанда, онынъ гъурурына къасевет къошулды.

Сабина ве Ричарднынъ русларнен аралары эр вакъыт яхшы эди.

Олар румын огретиджилерни Русиеге Инджильни джайратмакъ ичюн ёлламагъа керек, деп сыкъ-сыкъ айттылар.

– Энди Алла русларны бизге кетирди, – деди Сабина ве Ричард.

Руслар Романияда 1944 сенеси биринджи кере пейда олгъанда, Ричард ве отуз яшындаки Сабина оларны чичек ве Инджиль китапчыкъларынен къаршыламагъа чыкътылар. Олар румын еудийлери эди ве фашист вакъытларында пек чокъ сойсопларыны гъайып эттилер.

Сабинанынъ бутюн къорантасы концлагерьде эляк олды, Ричардны исе учь кере апис эттилер. Сабина ве Ричард месихчиликни къабул эткен сонъ, озьлерини месихчиликни джайратмакъ ве чешит тюрлю гунакярларнен чалышмакъ ичюн озьлерини багъышладылар. 1944 сенеси олар, озь инамына коре, эм енъильген фашистлерге, эм де уджюм эткен коммунистлерге ярдым эттилер.

Фашист истилясы вакътында Ричард ве Сабина чокъ еудийлерни озь эвинде сакъладылар. Сонъра, нацистлер къачкъанда, оларны да сакъладылар. Нацист аскерлеринден бири Сабинадан не ичюн о, еудий, озь душманыны сакълагъаныны сорады. Сабина онынъ душманлары олмагъаныны ве Алла эписи гунакярларны севгенини онъа айтты.

О онъа тешеккюр бильдирди ве, эгер де нацистлер кене укюм этселер, оны аписханеге отуртмамагъа сёз берди.

Вакътынджа раатланув

1944 сененинъ язында Сабина ве Ричард вакътынджа диний азатлыкътан зевкъ сюрдилер. Сабыкъ румын залымны Ион Антонескуны Москвагъа алып кеттилер, сонъ Романиягъа кетирип, къуршунгъа тиздилер. Еудийлерни ве протестантларны

террор япкъан православлы иманлылар топлашувынынъ ёлбашчылары озь бус-бутюн устюнлигини джойдылар.

Румынларнынъ чокъусы оларда, ниает, демократик акимиети олгъаныны тюшюндилер, амма Сабина бу акъикъатта бойле олмагъаныны бильди.

Руханийлернинъ конгрессинден сонъ Ричардны тиймедилер, амма тезден коммунистик пезевенклери, о, ибадетни алып баргъан вакъытта, ибадет эвине даима кирдилер. Афта-афтадан тербиесиз генчлер ибадет эвине кирип сызгъырдылар, кульдилер ве ибадетни кечирмеге кедер эттилер.

– Биз къуванмагъа керекмиз, – деди джемиетнинъ баш пасторы Солхайм. – Озюни яландан динълеген киби косьтерген ве индемеген адамлардан, динълеген шиддетли адамлар яхшыдыр.

Сонъ олар биринджи тенбилевни алдылар.

Бир кунь, Сабина Ричарднынъ янында ибадет эвинде чалышкъанда, анда гражданлыкъ урбасында бир акъай кирди ве Ричардкъа мураджаат этти.

– Инспектор Риосану, – деп танытты озюни о. – Сиз Вурмбрандсыз? Демек, сиз, мен эр шейден зияде кореджек козюм олмагъан адамсыз. – Ричард ве Сабина онъа айретнен бакътылар. – Амма мен сизге ачувланмагъанымны исбатламакъ ичюн, – девам этти о, – ве сизге насиат бермеге кельдим. Гизли полиция сизге къаршы балабан иш ачты, оларда балабан къалын папка бар. Мен оны корьдим. Сонъки вакъытларда сизни бирев чакъа. Сиз чокъ русларнен лаф эттинъиз, ойлеми?

Риосану озь агъаргъан къолларыны ышкъылады.

– Амма мен, биз бир анълашма тизермиз, деп тюшюндим. Къапар ичюн мен бу папканы ёкъ этерим.

Сабина къарышты, ве олар фиятнен анълаштылар. Риосану озь джебине акъчаларыны тыкъып:

– Келиштик. Адамнынъ ады...

– Ёкъ, – деди Сабина. – Биз онынъ адыны бильмеге истемеймиз.

Инспектор меракънен кичкене къадынгъа бакъты. Амма Сабина башыны саллады. Оларны чакъкъан адамны олар

бильмеге истемедилер. Эгер де олар оны бильселер, бу адамгъа оларнынъ джаны агъырыр, ве бу оларнынъ гунасы оладжакъ.

Эр алда Ричард ве Сабина озь хавфсызлыгъыны акъчанен алмагъа мумкюн олмагъаныны бильдилер. Эр шей Алланынъ къолунда. Амма, бельки де, гизли иманлылар топлашувыны къавийлештирмек ичюн оларнынъ бир парча вакъытлары ве имкянлары бар.

1947 сененинъ сонъуна месихчилерни сыкъ-сыкъ апис эттилер. Сабинанынъ чокъ достлары аписханеге тюштилер. Сувукъ къыш куньлерининъ биринде Сабина эвде эди – онда бронхит эди. Къапу къакъылдысы эшитильди. Сабина къапуны ачты ве айретленди. Къапу янында эким, миллети рус олгъан Вера Яковлевна турды. Сабина оны пек аз вакъыт бильди. Эким Сабинаны бакъмакъ ичюн кельмеди, олгъан шей акъкъында хабер этмеге кельди. Сабинагъа меселе неде олгъаныны айткъанда, онынъ бети азаплы эди.

Вера Украинадан асыл эди. Анда пек чокъ месихчи руханийлерининъ векиллерини, асылзаделерге аит адамларны ве бу джумледен оны да, Сибирь лагерьлерине сюргюн эттилер. Андан къайтмагъа чаре ёкъ эди.

– Эм акъайлар, эм къадынлар дагъ кестик, – айтты Вера.

– Акъларымыз бир эди – биз я да ачлыкътан, я да сувукътан бузлап олип олур эдик.

Эким эгильди ве Сабинаны къолундан алды. Веранынъ къолунда ири беяз яра изилери бар эди. Онынъ къолу къалтырады.

– Эр кунь адамлар такъаттан кесилип, къаргъа йыкъылып оле эдилер, – айтты о.

Бир кунь, Вера башкъа мабюслерге Месих акъкъында айткъанда, оны туттылар. Джезаламакъ ичюн, оны чокъ саат девамында къарда ялынаякъ турмагъа меджбур эттилер. Сонъ, къаравуллар оны котекледилер, чюнки джеза себебинден о, нормасыны япмады.

Бойле мераметсиз шараитлер ве сыкъ къыйнавлар нетиджесинде мабюслернинъ чокъусы гъайып олды, амма Вера сагъ къалды. Шимди Вера Сабинагъа тек озь фаджиасы

акъкъында дегиль де, лагерьде Аллагъа садыкълыгъы акъкъында айтмагъа кельди.

О анда чеккен дерт ве ёкъсуллыкълар ичинде Алла Озь къудретини косьтерди.

Сабинанынъ башы агъырды. О, муджизе акъкъында тюшюнип оламады. О, озь башына бойле дертлерини, бельки де, озю чеккенини тюшюнди.

– Бу не демек? Не ичюн буны манъа келип айтты? – деп тюшюнди о.

Вера кетмек ичюн тургъанда, Сабина онъа геджелемеге я да, ич олмадым, Ричард бу икяени эшитип, оларнынъ аркъадашларынен олгъан шейлерни келип эшитмегендже, оларда къалмагъа риджа этти. Амма Вера энди къапу янында турды. О бираз токъталып:

– Меним акъайымны гизли полиция апис этти. О энди 12 йыл аписханеде отура. Биз онен бу дюньяда бир вакъытлары корюширмизми экен, деп тюшюнем, – деди. Сонъ о кетти.

– Он эки йыл! – дешетнен текрарлады Сабина. – Ойле чокъ вакъыт насыл этип даянмакъ мумкюн ола?

Месихчилернинъ коммунистлер тарафындан къувалавлары къуветленди, ве къачув акъкъында тюшюнмеге вакъыт кельди.

– Даа кеч дегиль, Сабина, – деп башлады Ричард. – Биз даа кетип оламыз. Чокъусы адамлар мемлекеттен кетмек ичюн весикъаны сатын алалар.

Сабина джевап бермеди, амма Ричард да, о киби, кетмеге истемегенини бильди. Амма хавф акъкъикъий эди, ве оларгъа озь екяне огълу, севимли секиз яшындаки Михай акъкъында тюшюнмеге керек эди.

Ричард:

– Нацистлер мени эвель апис эткенде, мени бир къач афтадан сонъ йибердилер. Амма коммунистлерде бу йылларгъа сюрюлип ола. Сабина, олар сени де апис этип олалар. Сонъ Михайнынъ алы не олур? – деп девам этти.

Ричарднынъ сёзлери Сабинагъа тесир этип эеджанландырдылар. О бильди ки, эгер оны ве Ричардны берабер апис этселер, Михайнынъ бараджакъ ери олмаз. О,

тышта къалып, тиленип юрмеге меджбур оладжакъ. Ана ичюн бу пек агъыр эди. Амма Сабина эпбир индемейип отурды.

Ниает Ричард онынъ досту айткъан шейлерни онъа хатырлатты.

– Озь джанынъны къуртаргъанда, арткъа айланып бакъма, – деп, Луткъа мелекнинъ сёзлерини кетирди о.[1]

Сонъра Сабина:

– Джаныны къуртармагъа, неге? – деп, ятакъ одасына кетти ве, Исанынъ сёзлерини сесни чыкъарып окъумакъ ичюн, Мукъаддес Китапны кетирди.

«Озь джаныны къуртармагъа истеген, озь джаныны джояр; Меним ичюн озь джаныны джоймагъа истегенлер исе, озь джанына саип олур».[2] Ипрангъан Мукъаддес Китапны япып, Ричарддан:

– Эгер де сен шимди кетсенъ, бир вакъытлары буны адамларгъа айтып олурсынъмы?

Бу сефер кетюв меселеси чезильди. Амма бир къач ай кечкен сонъ, меселе башкъаджа чезиледжек...

Гъайып олды

1948 сене февраль 29 базар кунюнинъ сабасында Ричард ибадет эвине кетмек ичюн азырланды. Къапу янына барып:

– Сабина, ибадет эвинде корюширмиз, – деп къычырды.

Амма Сабина ибадет эвине тахминен отуз дакъкъадан сонъ кельгенде, анда пек кедерленген пастор Солхаймны корьди.

– Ричард кельмеди, – деди о. – Амма онынъ пек чокъ иши бар. О, бельки, онынъ аджеле бир корюшюви олгъаныны хатырлагъандыр.

– Амма биз мында ярым сааттен корюшеджегимизни манъа айтты, – къоркъугъа къапылып деди Сабина.

– Бельки, о, ярдым этмеге керек олгъан достуны расткетиргендир, – деди Солхайм. – О келир.

Пастор Солхайм ибадетни алып барды, Сабина исе достларгъа телефон ачып сораштырды, амма Ричард бир ерде ёкъ эди. О даа зияде къоркъты.

О куню Ричард бир яшларнынъ никяхыны къыймагъа керек эди.

– Къасеветленме, – деп къувет берди онъа пастор Солхайм. – Ричарднен ойле ола. Акълынъдамы, яз лагеринде о, саба газета алмагъа кетти, амма уйле вакътында телефон ачып, сабалыкъкъа къайтаджагъыны айтты?

Буны хатырлап, Сабина кулюмсиреди. Ричард аджеле бир иш акъкъында хатырлап, Бухарестке къайткъан эди.

– Сен акълысынъ, бельки, бунъа ошагъан бир шей шимди де чыкъты, – тынчланмагъа тырышып, деди Сабина.

Вурмбрандларнынъ кичкене квартирасында базар куню адетиндже кечкен уйлелик эр вакъыт шенъ ола эди. Адам эр вакъыт чокъ эди. Аш ич бир вакъыт чокъ олмай эди, амма месихчилер йырламакъ ве субетлешмек ичюн оларда топландылар. Анда кельгенлер ичюн бу кунь бутюн афтада энъ шенъ вакъыт эди.

Энди олар Ричардны тынч беклеп отурдылар. Амма о кельмеди. Пастор Солхайм никяхны къыймагъа меджбур эди. Сабина эписи хастаханелерге телефон ачып сораштырды. О, «аджеле ярдымгъа» биле барып кельди.

О, бельки де, Ричард къазагъа огърады, деп тюшюнди. О оны тапып оламай эди. Ниает, не япмагъа керек олгъаныны анълады. Онъа Ички ишлер назирлигине бармагъа керек. Эльбет, Ричардны апис эттилер.

Бойлеликнен идаре-идареден къатнавлар, ачылып олгъан эр бир къапуны къакъмагъа ынтылувлар, къыдырувларнынъ саатлери, афталары, йыллары башланды.

Сабина, акъайы аписханеде 12 йыл отургъан Вера акъкъында тюшюнди. Сабина, Вера башкъа мабюске Алла акъкъында айткъан сонъ чеккен азаплар акъкъында тюшюнди. Ричардны да, эльбетте, айны шейде къабаатлайлар. Сабина, Ричард ве о шеэрге киреяткъан рус аскерлерини... онынъ акъайыны апис эткен айны аскерлерни корьгенлери ичюн Аллагъа шукюр эткенлерини хатырлады.

Ричардны, чокъусы башкъа адамларны киби, Москвагъа алып кеткенлери акъкъында эмиш-демишлер юрди, амма

Сабина акъайы олмагъанына инанмагъа истемеди. Эр акъшам акъшамлыкъны азырлап: «О бугунь эвге къайтар. Ричард ич яманлыкъ япмады. Оны тезден азат этерлер. Коммунистлер бир-эки афтадан оны йиберген нацистлерден де бетер дегиль», – деп тюшюнди. О, бабасынынъ артындан эр вакъыт агълагъан Михайны да тынчландырды. О, Алла Ричардгъа ве оларнынъ эписине козь-къулакъ олгъаныны озь баласына айтты. Олар берабер Ричарднынъ хавфсызлыгъы ве онынъ тездже эвге къайтувы ичюн дува эттилер.

Амма о кельмеди. О, Ричарднынъ ве онынъ арасында бир къач ай эвельси олгъан лафны тюшюнде корьди: «Мени эвель апис эткенде, мени бир къач афтадан сонъ йибере эдилер. Амма коммунистлерде бу, йылларгъа сюрюлип ола...»

Сабинанынъ гонълю раат дегиль эди. Оларнынъ севгиси чокъ къыйынлыкълардан кечти, амма о ве Михай Ричардсыз насыл яшайджакъларыны бу сефер бильмеди. Бир къач афтадан сонъ пастор Солхайм ярдым сорамакъ ичюн Сабинаны кечмиште оларнынъ тарафдары олгъан исвечли эльчиге алып кетти. Эльчи Рейтерсверд четэль ишлери назири Ана Паукернен деръал лаф этеджегини айтты.

Миссис Паукер:

– Бильгенимизге коре, пастор Вурмбранд ачлыкъ чеккенлерге ярдым ичюн онъа ишандырылгъан акъча толу джемиданнен мемлекеттен къачты. О, Данияда булуна эмиш, – деп джевап берди.

Сонъра эльчи премьер-назир Гродудан Ричарднынъ иши акъкъында сорады. Амма о да айны сёзлерни текрарлады ве шенъ иле:

– Демек, о, бизим аписханелеримизнинъ биринде отура, деп тюшюнесизми? Эгер сиз буны исбатлап олсанъыз, мен оны азат этерим! – деп сёз берди.

Коммунистлер озьлеринде пек эмин эдилер. Бельки шу себептен адамлар:

– Романияда адам гизли полициянынъ къолуна тюшкенинен, асыл олмагъыны токътата, – деп айта тургъанлар.

Умют йипчиги

Бир кунь акъшам, файдасыз къыдырувларнынъ бир къач айындан сонъ, оны къапу янында беклеген таныш олмагъан адамнынъ янына чагъыргъанда, Сабина ибадет эвинде эди. Акъай тыраш олмагъан эди, ве ондан эрик ракъысынынъ къокъусы келе эди. О, Сабинанен ялынъыз экиси къалып лаф этмеге истеди.

– Мен сизинъ акъайынъызгъа расткельдим, – деди о. Сабина бириндже кере озь акъайы акъкъында эшиткенинен, онынъ юреги шув этти. – Мен къаравулым. Къайсы аписханенинъ къаравулы олгъанымны сораманъыз, онъа аш ташыгъан къаравул олгъанымны тек билинъиз. Сиз манъа онынъ акъкъында хабер ичюн яхшы тёледжегинъизни айтты.

– Не къадар? – онда хабер олгъанына эмин олмайып, деп сорады Сабина. О энди пек чокъ ялан лаф эшитти.

– Мен озь джанымны телюкеге атам.

О пек чокъ акъча сорады ве бир кумюшке биле къалышмады.

Пастор Солхайм да, Сабина киби, шубеленди. О:

– Манъа Вурмбранднынъ къолунен язылгъан бир къач сёз кетир, – деди къаравулгъа. О онъа, ачлыкъ олса, азырлап къоюлгъан тутумлардан шоколад плиткасыны берди. – Буны Вурмбрандгъа алып кет. Ондан исе имзалангъан тезкерени кетир.

Къаравул кетти ве Солхайм Сабинагъа айланды.

– Биз къолумыздан кельгенини яптыкъ, – деди о. – О, акъкъикъатны айтамы я да ёкъмы, биз бильмеймиз, амма чокъ акъча сорай.

Пастор Солхайм Сабинада умют пейда оладжагъыны ве оны кене джояджагъыны истемеди. Сабина буны бильди.

Амма эки куньден сонъ къаравул кене кельди. Кепкасыны чыкъарып, астарнынъ тюбюни къарыштырды ве Сабинагъа шоколад плиткасынынъ кягъытыны берди. Оны мукъайтлыкънен ачып: «Меним севимли апайчыгъым! Мерametинъ ичюн чокъ сагъ ол. Меннен эр шей яхшы. Ричард», – деген сёзлерини окъуды.

Сабинанынъ юреги къуванчтан шув этти. О сагъ! Бу онынъ язылары, анълайышлы ве джесюр. Онынъ сатырларында умют ачыкътан дуюлды.

– О озюни яхшы дуя, – деди къаравул. – Базылар бир адамлыкъ камерагъа даянып оламайлар. Олар озь шахсий компаниясыны севмейлер. – Ондан кене ракъы къокъусы келе эди. – О сизлерге озь севгисини ёллай.

Сабина, эгер о, тезкерелер кетиреджек олса, онъа акъча бермеге разы олды. Ниает о разы олды:

– Яхшы. Мен джанымны телюкеге атам. Базылар бунынъ ичюн он эки йылгъа апис этильдилер.

О озь азатлыгъына тевеккеллик япа, чюнки акъчаны ве бу акъчагъа алмагъа мумкюн олгъан ичкини пек севди. Амма о, Ричарднен айретленип, кимерде онъа арткъач отьмек кесегини бергени бес-белли эди.

Сабина къаравулгъа миннетдар эди, чюнки о онъа тезкерелер кетирди. Саргъуш къаравул онынъ Ричардына умют йипчиги олды. Шимди бунъа да шукюр этмеге керек.

Мабюснинъ къорантасыны джезалайлар

Коммунистик къанунлар пек кескин эди. Сиясий мабюснинъ апайы ашайт къарточкасыны алып оламай эди. Къарточкалар тек «ишчилер» ичюн эди. Сиясий мабюснинъ апайы чалышып да оламай эди. Не ичюн? Чюнки онынъ къарточкасы ёкъ эди, демек, о асыл да ёкъ эди.

Сабина акимиетке:

– Мен насыл этип яшайым? Баламны ненен ашатайым? – деп мурааджат этти.

– Бу бизим ишимиз дегиль, бу сизинъ меселенъиз.

Сабина Михай ичюн пек къасеветленди. Ричарднынъ апис эткен вакътындан берли, аш етишмемезлик себебинден бала пек азып кеткенини корьди. Сабина, Михай озь агъа ве тата-къардашлары – шаркъий Романиядаки гъаддар нацистик ольдюрюв вакътында Сабина ве Ричард озьлерине алгъан алты оксюз бала акъкъында къасеветленгенини де корьди.

Амма сонъра, руслар бир-бирине къошкъан Бессарабия ве Буковинанынъ шаркъий виляетлеринде къачакъларны ерлештирмеге къарар чыкъаргъанларны эшитип, Сабина ве Ричард, балаларны олардан эрте-кеч алып, шаркъкъа ёллайджакъларны анъладылар. Юзлернен башкъа оксюзлернинъ къысмети де ойле эди. Сабина, эгер де олар балаларны Палестинагъа ёллап олсалар эди, эр шей яхшы олур деп тюшюндилер. Анда тезден янъы девлет Исраиль къуруладжакъ эди. Шу себептен олар, кедерленип, бир кунь балаларны башкъа къачакъларнен берабер «Булбул» турк гемисине алып кеттилер. Оларнен сагълыкълашмагъа пек къыйын эди, амма руслар кельсе, аллары не оладжакъ деп тюшюнип беклемектен Палестинагъа ёлламакъ баягъы яхшы эди.

Афталар кече эди, амма гемининъ барып етюви акъкъында хаберлер ёкъ эди. Сабинанынъ къасевети кунь-куньден артты. Къара денъизден шаркъий Акъ денъизге къадар халкъара къыдырувлар башланды. Амма геми ёкъ олды, ве адамлар яваш-яваш умюттен кесильди. «Булбул» минагъа огърады ве бортта олгъан эписи адамлар сувда богъулдылар, деп сайылды.

Гъайыпнынъ агърысы пек къоркъунчлы эди. Сабина ве Ричард оларны, озь балалары киби, севдилер. Михай оларны тувгъан агъа ве таталар киби сайды. Сабина балалар эляк олгъаны фикирге алышкъан сонъ, озь эвдекилеринден гъайры башкъа адамларны корьмеге ве оларнен лаф этмеге биле истемеди. Онынъ иманы агъыр сынавларгъа огърады.

«Насыл этип Алла бунынъ олмасына ёл берди? Насыл этип Алла балаларымны алып олды?» – деп текрар-текрар сорады о.

Сабина дженк ве гемини тесадюфен сув тюбюне батыргъан адам нефрети ичюн Алланы къабаатлап оламагъаныны ичинден бильди. Амма о, балаларны севди ве гъайып агърысындан къуртулып оламады.

Дертлерден янып, Сабина балаларны хатырлагъанынен окюр-окюр агълагъан Михайгъа теселли бермеге тырышты. О, оны къучакълап, Ричард сыкъ-сыкъ айткъан икяени кене онъа айтып берди.

«Белли бир раввин олмагъан вакъытта, онынъ эки огъулы ольди. Эки огълу да пек дюльбер эди ве Тевратны яхшы бильдилер. Раввиннинъ кедерли къадыны оларны озь ятакъ одасына алып кетти ве анда беяз орьтюнен оларнынъ устьлерини къапатты. Раввин о акъшам эвге къайтты.

– Огъулларым къана я? – деп сорады о. – Мен оларны бир къач кере азбарда къыдырдым, амма оларны анда тапмадым.

Къадыны, о, сувсузлыкъны къандырсынъ деп, онъа бир пиала сув кетирди. О исе:

– Огъулларым къана я? – деп сорамагъа девам этти.

– Олар узакъ олмагъан ерде, – огюне ашны къойып, деди о.

О ашагъан сонъ, къадыны онъа:

– Разы олсанъ, сенден бир шей сорамагъа истейим, – деди.

– Лютфен, сора.

– Якъында меним достум манъа эки эльмазны сакъламагъа берди. Мен оларны, озь эльмазларым киби, сакъладым. Энди о оларны къайтармагъа талап эте. Мен оларны къайтармагъа керекимми?

– Не? – деп сорады раввин, – сенинъ малынъ олмагъан шейни къайтармагъа истемейсинъми?

– Ёкъ, – деп джевапланды о. – Амма сенден сорамагъанджe, оларны къайтармагъа керекмей, деп тюшюндим.

Сонъ оны одагъа алып кетти ве озь огъулларынынъ джесетлеринден орьтюни алып ташлады.

– Меним огъулларым! Меним огъулларым! – деп окюр-окюр агълады бабасы. – Меним огъулларым, козюмнинъ бебеклери!

Ана чевирилип, адждже агълады.

Бир къач вакъыттан сонъ, акъайыны къолундан тутып:

– Биз бизге эманет этильген шейлерни ич боджаланмайып къайтармагъа керек олгъанымызны, аджеба манъа огреткен сен дегиль эдинъми? Алла берди, Алла алды, Аллагъа чокъ шукюрлер олсун, – деди».

Бу икяе Михайгъа буюк теселли кетирмеди, амма анасынынъ сёзлерини анълап, онынъ джесаретинден кучь алды. О, он яшында эди. Козьлери ачыкъ акъыллы, эльмачыгъы козьге корюнген ве, озь чагъына коре, юксек бойлу огъланчыкъ эди.

Мектепте о, джиддий дерс алды: джемаат тарафындан инкяр этильген адамнынъ огълу насыл олмагъа. Михай озь бабасыны пек севди, ве Сабинагъа онынъ бабасыны тек пастор олгъаны ичюн апис эткенлерини онъа анълатмагъа енгиль дегиль эди.

Эр кунь гъайып олгъан адамларнынъ сайысы эп артмакъта эди. Бир кунь белли олгъан чокъ мабюслер азат этильди. Оларны «аджеле ярдым» машналарында эвлерине кетирдилер. Олар озь сиярынты ве яра изилерини косьтерип, чеккен азаплар акъкъында айттылар. Акимиетнинъ бунынъ акъкъында хабери олгъанынен, оларны эписилерни кене апис эттилер.

Сабина онынъ акъайы чеккен азаплар акъкъында тюшюнмемеге тырышты. Сабина, акъайы рухтан тюшип, озь достларына хаинлик япмасын, деп дува этти. О олер, амма хаинлик япмаз, деп сёз берди. Амма адам не къадар азап чекип олгъаныны ким айтып ола? Азиз Пётр Месихтен ич бир вакъыт вазгечмез, деп сёз берген эди, амма учь кере вазгечти.

Къапу къакъылувы

Сабина, эгер де Ричард ольсе, келеджек омюрде олар кене берабер оладжагъыны бильди, ве бу онъа теселли берди. Олар дженнетнинъ он экинджи Биньямин араба къапусы янында бир-бирини беклемеге келиштилер. Иса да озь олюминден сонъ шегиртлеринен Галилеяда корюшмеге келишти. Ве О озь берген сёзюни тутты.

Амма шимди Сабина келеджек омюр акъкъында тюшюнмеди. Оны саба саат беште къапу къакъылувы уятты...

Кечкен акъшам Сабина кечкедже чалышты, озь истегинен ибадет эвинде ярдым этти ве иманлыларны эвлеринде барып бакъты. Михай койде достларында эди, Сабинанынъ достларындан бири исе онен берабер онынъ кичкене квартирасында эди. Кескин гурь сес эки къадынны да уятты. Саба тынчлыгъында бу сес айрыджа гурь олып корюнди:

– Сабина Вурмбранд! Къапуны ачынъыз! Биз сиз эвде олгъанынъызны билемиз.

Бу адамлар квартирасына эр ань кирип олгъанларындан

сакъынып, Сабина къапугъа догъру кетти. О, къапуны ачты.

– Сабина Вурмбранд? – деп къычырды къалын бойну олгъан акъай. – Сиз мында силя сакълагъанынъызны билемиз. Онынъ ерини бизге тез-тез косьтеринъиз!

Онынъ разылыгъыны беклемейип, олар джемиданларны ве долапларыны ачып, бутюн шейлерни полгъа алып ташладылар. Китап рафы полгъа тюшти ве Сабинанынъ досту китапларны котермек ичюн ашыкъты.

– Тийменъиз, – деп къычырды акъайларнынъ бириси. – Кийининъиз.

Эки къадын квартираны тинткен алты акъай янында кийинмеге меджбур олдылар. Вакъыт-вакъыт олар, санки бир-бирине манасыз къыдырувларны девам этмек ичюн къувет бергенлери киби, бир шейлер къычырдылар.

– Демек, силя сакълангъан ерни бизге косьтермеге истемейсиз? Биз бутюн эвнинъ астыны устьке чевиримиз!

Сабина яваштан:

– Бу эвде ялынъыз бир силя бар!

О, тиз чёкип, аскерлернинъ бирисининъ аякълары тюбюнден Мукъаддес Китапны мукъайтлыкънен чекип чыкъарды.

Забит Бул Нек:

– Сиз бизнен кетеджексиз ве соргъугъа чекиледжексинъиз, – деп къычырды.

Сабина Мукъаддес Китапны маса устюне къойды ве:

– Бизге дува окъумагъа чаре беринъиз, сонъ исе мен сизнен кетерим, – деди.

Сабина кеткенде, онынъ досту онъа кичкене пакет берди. Анда эки чифт чорап ве насылдыр бир тюп урбасы бар эди. Оны алып кеткен ерде бу шейлер онъа керек олур.

Азатлыкъ куню

Сабинаны квартирадан алып чыкъкъанда, о, оны алып кетеджек ерни корьмесин деп, къаравулларнынъ бириси Сабинанынъ козьлерини багълады. Оларнынъ ёлу узун дегиль эди. Сонъ оны машналар дурагъындан алып кеттилер. Бундан сонъ,

мабюснинъ козьлерини чезип, къадын толу узун оданынъ ичине итедилер. Вакъыт-вакъыт биревлерни чагъырып чыкъардылар. Къадынлар индемейип отурдылар. Романиянынъ «ичтимаий хавфлы элементлер» озь такъдирлерини бильмек ичюн, оларнынъ адларыны не вакъыт айтаджакъларны бекледилер.

23 август куню эди. Бу кунни коммунистлер «Азатлыкъ куню» деп адландырдылар.

Акъшамлыкъ къара отьмек ве сувлу шорба бердилер. Ниает Сабинаны чагъырдылар. Козьлерини кене багълап, ойле алып кеттилер. Бу сефер Сабина гизли полиция бинасына тюшти. Буны Сабина сонъ анълады. Оны башкъа къадынларнен берабер кичкене камерагъа къапаттылар.

Бир къач кунь кечкен сонъ, Сабинаны бир адам ичюн камерагъа кечирдилер. Пек кичкене камераны козьден кечирип, о, етишмеген шейни тез анълады. Къопкъа. Озь къыскъа апис муддети ичинде къопкъа пек керекли шей олгъаныны анълады. Энди исе онда къопкъа биле ёкъ эди.

Сабина тар аяттаки агъыр чызма сесини сыкъ-сыкъ эшитип, эр вакъыт, онынъ артындан кельмейлерми, деп тюшюнди. Ниает, онынъ вакъты да кельди. Камера къапусы тасырдынен ачылды ве къаравул:

– Аркъанъны чевир, – деп къычырды.

Козьлерини кене багъладылар.

– Догъру кет! Сагъ тарафкъа бур. Энди сол тарафкъа. Даа бир кере солгъа. Тездже ол!

Къаравул Сабинаны, онъа корюнген киби, лабиринттен тез-тез итеп алып кеткенде, оны апансыздан къоркъу къаплап алды. Бу кескин бурулышлар оны къуршунгъа тизилювинен битер, ве о, ойле де ярыкъ корьмейип, апансыздан эляк олур, деп тюшюнди. О озь дуйгъуларыны баш этмеге тырышты, амма лабиринт апансыздан битти, ве онынъ козьлерини чездилер. Сабина юксек бойлу, сары сачлы, онен бир яшында олгъан къаравулнынъ огюнде турды.

– Сиз девлетке къаршы япкъан джинаетинъизни анълайсызмы, Вурмбранд-ханум?

Сабина, бу акъай о, Париж шэеринде корюшкен акъайгъа

пек ошагъанына шашып къалды.

– Шимди исе сиз бу акъкъында тафсилятлы язып берерсинъиз, – джеп дефтерчигине ве къалемге косьтерип, эмир берди о.

– Амма мен не акъкъында язмагъа кереким? – деп сорады Сабина, – мени мында не ичюн кетиргенинъизни биле бильмейим.

– Девлетке къаршы япкъан джинаетинъиз акъкъында язынъыз, – деп девам этти о.

Сабина онъа теклиф этильген къалемни алып, о, ич бир джинает бильмегени акъкъында бир къач сёз язды. Забит онынъ язгъаныны окъуды ве, ачувланып, оны кене камерагъа ёллады. Онынъ артындан къапу къапатылгъан сонъ, къаравул онъа:

– Энди забит санъа айткъан шейни язмагъандже, камерада отураджакъсынъ. Эгер де язмасанъ, кореджегинъ бар. Санъа оладжакъ мунасебетни сонъ корерсинъ, – деди.

«Манъа насыл мунасебет оладжакъ экен?» – деп тюшюнди Сабина. Къоркъузып къылынаджакълармы? Ашалайджакълармы? Къыйнайджакълармы? Сабина, коммунистик аписханелерде месихчилерге олгъан мунасебет акъкъында пек чокъ эшитип, оларнынъ япып олгъан шейлерни яхшы бильди. Базы сабыкъ мабюслер соргъуда «нетиджели» джевап алмакъ ичюн мабюсни йибере бермеге ярдым эткен тюшюнип чыкъарылгъан психик къыйнавлар акъкъында биле айттылар. Коммунистлер плёнкада дешетли къычырувларнынъ язылувыны динълетип, мабюске бу къыйнав вакътында онынъ балаларынынъ сеслери олгъаныны айта эдилер. Акъылы-фикири еринде олгъан ана-баба бунъа насыл этип даянып олур?

Невбеттеки соргъуда забит ондан Ричарднынъ аписи акъкъында сорады.

– Вурмбранд-ханум, – деди о, – акъайынъыз инкъиляпкъа къаршы фаалиетте къабаатлана. Оны къуршунгъа тизип олалар. Онынъ ишдешлери шаатлыкъ этип, онъа къаршы чыкъарылгъан къабаатлавларгъа къол туталар.

Сабинанынъ юреги ойнады. О, эльбетте, ялан айтып, Сабинанынъ алына бакъты. Сабина озь дуйгъуларыны

дуйдурмамагъа тырышты. Забит:

– Бельки олар сени къуртармагъа истейлер. Бельки, олар озьлери инкъиляпкъа акъикъий къаршы чыкъкъан адамлардыр. Биз, сиз бизге ибадет эвинде чалышкъан адамларнынъ эписи лафларыны айтып бермегендже, фикир юрсетип оламайыкъ. Эписини айтып беринъиз. Инкъиляпкъа акъикъий къаршы чыкъкъан адамларны мейдангъа чыкъарынъыз ве акъайынъызны ярын азат этерлер, – деп девам этти.

Амма Сабина коммунистлерге ишанмады.

– Мен бир шей бильмейим, – забитнинъ бакъышына даянып, деди о.

О гедже къаравуллар тарафындан котекленген Сабина кичкене тар кроватта ятты, онынъ аякълары кроватнынъ аркъалыгъына таянды.

– Гъарип Ричард, – деп тюшюнди о. – Онынъ бою юксек, онынъ аякълары кроваттан ашагъы асылып турар.

Олар онен шимди не япалар экен? О онен кене берабер олмакъ ичюн, хавфсызлыкъта олмакъ ичюн, эр шей айтмагъа разы олгъан ань эди, амма сонъ бу фикирге къапылмамагъа тез-тез къарар чыкъарды. Бир-бирине ачыкъ къаршы олгъан бу эки истек онынъ юрегинде курешти. О, Ричард сагъ къалгъаныны истеди, ве о, Ричард баш эггенини истемеди.

Онынъ камерасынынъ таванындан бир парча беяз къаба сылав тюшти. Сабина оны котерди ве къара ёргъанынынъ устюнде балабан хачнынъ ресмини чызды. Сонъ Аллагъа шукюр этти.

Онъа, Алла дувасыны эшитип, яваштан джевабыны бергени киби корюнди, чюнки акълына бир фикир кельди: еди. Сабина единджи камерада отургъаныны анълады. Мукъаддес сайы. Яратув куньлеринынъ сайысы.

О ойле бир къол тутувыны алды! Сабина кроваткъа ятып агълады. Онынъ бедени къаранлыкъта къалды, амма руху, аписханеден тыш чыкъкъан, козь огюне кетирген ярыкъкъа котерильди. О, ёргъан устюне ресмини чызгъан хачны сыйпап, юкълап къалып:

– Бизни, Иса Месихни киби, хачкъа керелер, – деп фысылдады.

– Тур! – уятты оны саба эрте сары сачлы къаравул Миелу. Сабина турып, диваргъа чевирильди. О бунъа энди алышты. Къаба шекильде онынъ козьлерини багъладылар ве кене лабиринттен алып кеттилер.

Бу сефер, Сабинадан баягъы буюк олгъан Миелу оны бир саат къыйнады.

– Сен кимнен тёшекте яттынъ? Сен оларнен не яптынъ? Кимнен ве къач кере? Мен эр шейни бильмеге кереким!

Бедений ве рухий тарафтан пек къыйналгъан Сабина соргъунынъ ойле кетишатына шашып къалды. О яваштан джевап берди.

– Сиз менден истеген шейни мен сизге айтмам. Эгер Алла истесе, энъ пис сексуаль вакъиа адамгъа азиз олмагъа кедер этмез, – деди онъа Сабина. – Магдалалы Мерьем ороспу эди, амма оны бизим акъкъымызда энди унуткъан вакъытта биле урьмет этеджеклер.

Миелу куфюр бир шейлер мырылдап, Сабинаны камерагъа кери ёллады.

«Мен энди сатылдым!»

Невбеттеки соргъуда оны чешит-тюрлю адамларнынъ ресимлерини бакъмагъа зорладылар. О, бир рус къадынны таныды. Олар оны озь эвинде гизли сувгъа батырып чыкъардылар.

– Олардан биревни таныйсызмы? – деп сорады ондан оны соргъугъа чеккен тазбаш забит. Сабина, бир сойадны айтса биле, не оладжагъыны бильди. Сонъра оны соргъугъа чеккен забит:

– Биз бильмеге истеген шейлерни айтып беринъиз, ве биз сизни ве акъайынъызны азат этермиз, – деп теклиф этти. Бу теклифке алданув акъикъий эди, амма озь аркъадашлары ичюн къурбан олмагъа истеги де ойле эди.

– Олардан ич бирини танымайым.

Тазбаш акъай Сабина ялан айткъаныны анълап, ниает, онынъ фияты не къадар олгъаныны ондан сорады.

– Эр бир апайнынъ озь фияты бар. Сизинъ фиятынъыз не къадар? Азатлыкъмы? Акъайынъыз ичюн пастор рутбесими?

Акъчамы? Не къадар?

Сабинаны онынъ даима ялан ваделери ве озь акимиетинден кейф сюргени бездирди. О даа чокъ адамны апис этмеге истеди, ве Сабина бунъа къол тутмаз.

– Мен энди сатылдым! – деп къычырды о. – Исаны къыйнадылар, ве О мен ичюн ольди. Сиз даа юксек фиятны теклиф этип оласызмы?

Онынъ бети ачувдан къызарды ве Сабина о, оны шимди урар, деп белледи. Амма о, оны тек алып кетмеге эмир этти.

Ахыр-сонъу Сабинаны умумий камерагъа кечирдилер. Айлар кечти, къыш кельди. О даима Михай акъкъында къасеветленди. Ким онынъ акъкъында къайгъыра? Бельки де о, тышарыда яшай? Бельки, бузлап ушюй? Сагъламмы? Бельки, оны да коммунистлер аписханеге къапаттылар? О онынъ акъкъында пек къасеветленди, ве эр дакъкъа бинълернен шубелер онынъ юрегини чильтеледилер.

Ноябрь айында Сабина отургъан камерагъа аписханенинъ коменданты кирди.

– Биз сойадларнынъ джедвелини окъуйджакъмыз, – деп анълатты о. – Озь сойадларыны эшиткенлер он дакъкъадан кетмеге азыр олмакъ кереклер.

Башкъа ич бир малюмат берильмеди. Комендантнен кельген къаравул сойадларны окъумагъа башлагъанда, мабюслер къыбырдап башладылар. Сабинанынъ сойадыны да окъудылар.

– Бу акъкъында не тюшюнесиз? – деп шейлерни джыйгъан янындаки апайгъа фысылдады Сабина.

– Бизни я да азат этеджеклер, я да къуршунгъа тизеджеклер, деп тюшюнем, – къайгъынен джевапланды о.

«Джилавагъа тюшсенъ, Алла сени къорчаласын!»

Амма оларны, шимди ич олмагъанда, не азат эттилер, не де къуршунгъа тиздилер. Сабина ве башкъа апайларны Романиянынъ энъ къоркъунчлы аписханесине, Джилавагъа алып кеттилер. Сабина башкъа мабюслер пис аписхане акъкъында нелер айткъанларыны акълында тутты. Анда бир камера бар

эди. Онда олгъан дешетни тасвир этмеге биле олмай эди. «Эгер де сиз Джилавагъа, дёртюнджи камерагъа тюшсенъиз, Алла сизни къорчаласын!» – дедилер бир-бирине мабюслер.

Озюни сержант Аспра киби таныткъан къаравул мабюслерни магъазгъа алып баргъан къара кемер аятлардан алып кетти. Ниает олар ашадан тёпегедже тотлу пармакълыкълар олгъан, балабан челик къапу огюнде токъталдылар.

– Дёртюнджи камерагъа хош кельдинъиз! – гурурнен деди Аспра.

Оларны саба эрте кетирдилер, амма камеранынъ ичи къапкъара эди. Ялынъыз тавандан асылып тургъан бир лампочка камераны зайыф ярыкълатты.

Дивар янында эки къат агъач кроватлар тура. Юксек ерде, камеранынъ узакъ кошесинде, боялап къоюлгъан пармакълыкълы пенджере бар эди.

Янъы кельгенлерге юзге къадар козь бакъты. Ава етишмемезликтен нефеси тутулгъан Сабинагъа догъру аякъёл янында сонъки кроватны айырдылар.

Раатсыз геджеден сонъ, Сабинанынъ юкъусыны саба саат беште апансыздан бир дюдюк больди.

Элли апай бирден балабан олмагъан къопкъагъа бир невбетке турдылар. Кечче Сабина дёрт камерада эки юз мабюс апай, къалгъан камераларда учь бинъ акъай отургъаныны бильди.

Джилава аписханеси исе тек алты юз мабюс ичюн къурулгъан эди.

Саат 11 апайлар бир тарелка шорба ичюн невбетке тизильдилер. Бир тилим отьмек ве бир тарелка шорба бергенде, апайлар о къадар сакин олгъанларына Сабина айретленди. Амма къазанны алып кеткенинен, камерада къоркъунчлы бир котек башланды. Апайлар бири-биринен аш ичюн котеклештилер. Бир дакъкъадан къаравуллар къайттылар ве, чанакъларны авдарып, сагъгъа ве солгъа сопаларыны саллап, апайларны котеклеп башладылар. Полда балабан шорба къакълары пейда олды. Аспра ярын шорба олмайджагъына ачувнен сёз берди.

Камерада кене сюкюнет пейда олды. Апайлар ярынки

кунь акъкъында тюшюндилер. Олар яваш-яваш лаф этмеге башладылар.

Мабюслернинъ бириси Сабинадан оны не ичюн аписханеге отурткъанларны сорады.

– Сен мерametли корюнесинъ,– деди о ве эписи башларыны Сабинагъа тараф чевирип, янъы мабюске къыймет кесип бакътылар.

Сабина кулюмсиреп:

– Мен пасторнынъ апайым,– деди.

Онынъ джевабыны эшитип, базы мабюслер сёгюнип чевирильдилер, амма башкъалары меракъландылар.

– Ойле олса, сен Мукъаддес Китаптаки икяелерни бильмеге керексинъ, – Сабинанынъ янына полгъа ерлешип, деди Лена адлы мабюс.

– Эбет, билем, – кулюмсиреп джевапланды Сабина. – Динълемеге истейсизми?

Бир къач саат девамында мабюслер динълеп отурдылар, Сабина исе икяелерни бир-бири артындан айтып берди. Онынъ ибадет эвинде Сабина киби икяе этмеге кимсе бильмегенини эр кес бильди. Джанлы икяелерни агъызларыны ачып динълеген апайлар невбеттеки отуз алты саат ач оладжакъларыны бир къач вакъыткъа унуттылар.

Сабина рухтан котерильди, чюнки мабюслер Мукъаддес Китаптаки икяелернен меракъландылар, амма Джилава акъта бутюн эмиш-демишлер акъикъий олгъаныны тезден анълады.

Апай къаравуллары эмирлерни боюн эгип беджердилер. Эгер оларгъа мабюс апайны котеклемеге эмир берселер, олар оны мерametсиз сопалай эдилер. Олар билип ура эдилер. Оларда не мерамет, не де видждан азабы бар эди. Олар къакъмагъа керек олгъан килимлерни къакъкъаны киби урдылар.

Кичкене умютни бер... сонъ исе оны тутып ал

– Хавуч шорбасы, джанчыкъларым! Келинъиз мында!

Амма апайларнынъ чокъусы къыбырдамадылар биле. Оларнынъ ашкъа невбетке турмакъ ичюн такъатлары ёкъ эди.

Сабина буны о вакъыт даа бильмеди. Бойле ачлыкъ диетасы иш лагерине азырлавнынъ бир къысмы эди. Ве о озь ишини мувафакъиетнен беджерди, яни энъ зайыф сойларны къайд этти.

– Бу, эльбетте, пек агъыр иш, – деди онъа яш оджапче. – Амма каналда эр кунь 450 грамм отьмек ве макарон берелер!

Аписханеде Дунай каналындаки янъы иш лагери акъкъында эмиш-демишлер даркъалды. Эр бир янъы кельген мабюс бу, анда чалышаджакъ ишчилернинъ чокъусы мабюслер олса да, чокъ миллиард тураджакъ, пек буюк проект акъкъында хабер этти. Каналнынъ узунлыгъы дженюбий Романиянынъ тюзлюгинден кечип алтмыш километр олмалы ве Дунайны Къара денъизнен къошмагъа керек.

– Каналда керекли шейлерни эвден алмагъа мумкюн, – деди мабюслерге къаравулларнынъ бириси.

– Шоколад да?

Сабина шашып къалды. Энди, азатлыкъ акъкъында лафы биле оламагъанда, шоколад энъ арзу этильген шей эди.

Эмиш-демишлерге коре, анда сыджакъ урба ве тиббий ярдым биле бердилер. Амма Сабинаны эр шейден зияде къоранта азаларына мабюслерни келип бакъмагъа ве бир куньге къалмагъа мумкюн олгъаны акъкъында хабер меракъландырды!

Сабинагъа Михайны кене корьмек умюти кучь берди, ве о, ич бир шей акъкъында башкъа тюшюнмеди.

– Амма каналда чалышмагъа эр кеснинъ акъкъы ёкъ, – эвельден бильдирди аписхане незаретчиси Виорика. – Полиция забити кеченлерде манъа деди ки, социалистик джемаатта эмек айдутлар ичюн мукяфат дегиль де, бир имтияздыр.

Бу, аписхане ичюн хас эди: бир парча умют бер де, сонъ оны тутып ал. Сонъ кене умют бер, амма башкъа бир шараитлерде.

Январь алты куню, тамам Михайнынъ он экинджи догъулгъан кунюнде, Сабина бу насыл шараитлер олгъаныны бильди.

– Меним бир теклифим бар, – деди бир кунь саба капитан Захария Ион. – Канал къуруджылыгъында чалышмакънынъ ерине, сен мында къалып, каналда киби айны шараитлеринъ олур, амма санъа чалышмагъа керек олмаз. Бу пек аveслендирген теклифтир.

Сабина аписханедеки эписи имтиязларнынъ озь фияты олгъаныны бильди. О, индемейип беклеп турды.

– Санъа япмагъа керек олгъан шей – тек кимерде башкъа мабюслер акъкъында манъа хабер этмегедир. Бизим бу кичкене анълашмамыз акъкъында, эльбетте, кимсе бильмейджек.

Сабина, ич бир дакъкъа шубеленмейип, урьметнен:

– Сагъ олунъыз, – деп джевап берди. – Амма Мукъаддес Китапта эки хаин акъкъында окъумагъа мумкюн. Олардан бириси Давут падишаны сатты, экинджиси исе Исаны. Экиси де озюни асты. Мен ойле битирмеге истемейим, онынъ ичюн чакъып олмам.

Шу дакъкъасы Ион озь незакетини токътатты. Оны къоркъузып:

– Ойле олса, сен ич бир вакъыт азатлыкъны корьмезсинъ, – деп къычырды о.

Сабина иш лагеринде чалышмагъа имкяныны биле джойгъаныны белледи. Онынъ ады джедвельде олгъаныны ве лагерьде чалышмагъа айырылгъан мабюслерни тезден анда ёллайджакъларыны о бильди. О, иш лагеринден пек къоркъты ве Михайны корьмек ичюн эр шейни япмагъа азыр эди, амма хаин олмайджакъ.

Бир къач куньден сонъ Сабинаны Дунай иш лагерине кечирдилер. Амма тезден о ве башкъа мабюслер оларны алдаткъанларыны анъладылар.

Канал

Лагерьдеки бириндже сабаны Сабина кескин сычавул бокъу сасысынен къаршылады. О, бирев онынъ къомшусына:

– Геджеге оларгъа отьмек къалдыр, сонъ олар тишлемезлер, – айткъаныны эшитти.

Эр кунь Сабина башкъа мабюслернен, апай ве акъайларнен, чалышмагъа барды. Олар ялы кенарыны къурдылар, ве Сабина бутюн кунь агъыр ташларны эки юз метр узакълыкъта тургъан баржагъа ташымагъа меджбур

эди. О бойле агъырлыкътан онынъ бели экиге сынар, деп тюшюнди. О, белини догъуртып биле оламады.

Эр бир мабюслер такъымында башлыкъ бар эди. Онынъ ярдымджылары мабюслер не къадар япкъаныны бакътылар. Бельгиленген къарар секиз куб метрасы эди. Эгер де олар къарарны беджерселер, келеджек кунь оны зияделештирдилер. Эгер де олар къарарны беджермеселер, оларны джезаладылар.

Сабина олар аписханеде чыдагъан шараитлерни ич бир вакъыт козь огюне кетирип оламай эди. О оларгъа ваде этильген имтиязлар акъкъында сорагъанда, онынъ устюнден кульдилер.

Канал къуруджылыгъына кеткен сайын даа чокъ апай кетирдилер. Сабина киби, эр кес озь къорантасынен, хусусан балаларынен олмагъа истеди. Канал къуруджылыгъында япыладжакъ ишининъ колемини анълап, чокъусы апайлар умюттен кесилип башлады. Амма Сабина канал къуруджылыгъы я да аписхане системасындан буюкче олгъан умютке япышты. Тезден башкъа мабюслер буны корип башладылар. Олар да Сабинада олгъан умют киби умютнинъ саиби олмагъа истер эдилер.

– Сабина, лютфен, бизге Мукъаддес Китаптаки икяелерни айтып бер, – деп девамлы иш кунюнден сонъ ялвардылар онъа олар.

Сабина бу пек хавфлы олгъаныны бильди. Эгер де оларны тутсалар, не оладжагъыны о бильди. Амма о озь камерадашларына Инджиль акъкъында айтмакъ ичюн эр бир имкяннен файдаланды. Кеткен сайын даа чокъ мабюслер онынъ янына келип, озь гуналарыны танып, багъышлав алмагъа мумкюнми, деп сорадылар. Сабина багъышлав алмагъа мумкюн, деп оларны къандырды. О, Ричард онъа эвель айткъан сёзлерни оларгъа айтты:

– Джеэннем – бу, сен бир озюнъ къаранлыкъта отурып, япкъан яманлыгъынъны хатырлагъан ердир.

Бу апайлар, эльбетте, джеэннем не олгъаныны бу ерде сездилер.

Сабина чакъыджы олмагъа теклифтен вазгечсе де,

башкъалары вазгечмедилер. Кимерде мабюслер чакъыджы ким олгъаныны бильдилер, амма толусынен эмин дегиль эдилер. Бу сонъсуз бир меселе эди. Меселя, мабюс апай Сабинагъа Иса Месих акъкъында чокъча бильмеге истегинен алдатып якъынлаша. Сонъ Сабинаны ясакъ шейлер япкъаны ичюн къабаатлайлар. Бунынъ сонъу, эльбетте, пек къоркъунчлы оладжакъ. Я да бу апай керчектен де Иса Месих акъкъында чокъча бильмеге истеди. Сабина къайсы бир риджа акъкъикъий, къайсы айнеджилик олгъаныны билип оламады. Амма эксерий алда о, адамларнен лаф этти.

Оны чакъкъан вакъытларда, Сабинаны «карцерге» – пек тар, аякъкъа турып, ичине тек бир адам сыгъдыргъан долапкъа къапаттылар. Иш куню биткенинен, оны бирден карцерге къапаттылар. Бутюн гедже оны онда тутып, сонъ, ишке етиштирсин деп, саба йибере эдилер. Канал къуруджылыгъында чалышкъан вакътында, карцер Сабина ичюн алышыкъ бир ер олды.

Умют нуру

О, эр вакъыт янъы мабюслерден олар Ричард акъкъында бир шейлер эшитмегенлерми, деп сорады. Бир кимсе бир шей бильмеди. Амма сонъ бир апайчыкъ Сабинагъа Вакарестиде корьген пастор акъкъында айтты. О озь козьлеринен оны корьмеди, амма онынъ вааз эткенини эшитти. Ричарднынъ камерасы аякъёлгъа якъын эди, ве мабюслер озь невбетини беклеген вакътында, «аписхане пасторы» оларны Месихке инанмагъа ве Онынъ севгисини къабул этмеге чагъырды. О ким олгъаныны эр кес аписханеде сорады, амма кимсе бильмеди. Энди, бу апай буны айткъан сонъ, Сабина бу Ричард олгъанына эмин эди.

Сабинанынъ бети къуванчнен парылдады. Онынъ Ричарды сагъ! Аписхане пасторы – одыр. Амма апай озь икяесини айтып битирген сонъ, о, умюттен кесильди.

– Бир кунь биз пастор пек хаста олгъаныны эшиттик. Бундан сонъ биз оны сийрек эшитип башладыкъ. Ниает, онынъ ольгени акъкъында эмиш-демишлер эшиттик. Чокъ язык.

Сабинанынъ бетинден козьяшлар акъты, амма о инанмагъа истемеди. Озь дердинен Аллагъа мураджаат этти. Сабина Аллагъа Озь садыкъ къулу Ричарднынъ, эгер де о даа сагъ олса, омрюни узун этмеге дува этти.

О, Михай ичюн де дува этти, чюнки оны да апис этип, канал къуруджылыгъына ёлларлар, деп къоркъты. Бир кунь, Михай чагъында олгъан огъланчыкъ канал къуруджылыгъында чалышкъаныны корьгенде, онынъ отю патлады. Бу Михай олмагъанны корип тынчланса да, бу огъланчыкъны ве онынъ анасыны, о къайда олса олсун, пек аджыды. Сабина олар ичюн де дува этти.

Ниает бир умют пейда олды! Базар куню корюшюв оладжакъ! Сабина эшиткенине инанмады. Михайны кене корьмек – бу пек буюк бахттыр! Базар куню кельгенде, Сабинанынъ достлары онъа антер бердилер, чюнки онынъ антери йыртыкъ эди ве чул олды. Сабина, дакъкъаларны сайып, озь огълуны не вакъыт кене къучакълап оладжагъыны сабырсызлыкънен бекледи. Амма мабюслерни корюшюв ичюн одада топлагъан сонъ, оларгъа олар кельгенлерден оданынъ башкъа тарафында турмагъа керек ве тек он беш дакъкъа лаф этмеге олгъаныны айттылар.

Сонъ исе о оны корьди ве озь ана юрегинен оны къучакълады. Онынъ козьяш толу козьлери оны къыздырмакъ ичюн оданынъ башкъа тарафындан йиберген севгинен парылдадылар. О пек арыкъ эди, пек джиддий! Ана ве огъул дуйгъуларына вакъыт тесир этмей. Экиси де зорнен лаф этип олдылар, ве, эльбетте, ич бир гизли шейлер айтмагъа мумкюн дегиль эди. Вакъытлары биткен сонъ, Сабина оданынъ башкъа тарафына:

– Михай! О, Михай! Исагъа джан-гонълюнъден инанъ! – деп къычырды.

Бу, Сабина онъа берип олгъан энъ яхшы меслеат эди.

Сабинанынъ сёзлерини незаретчининъ къаба къакъыштырувы больди. Сонъ оны къаравуллар алып кетти.

Бараста онынъ этрафыны башкъа мабюслер сарып алды. Олар Михай не дегенини ве корюниши насыл олгъаныны сорадылар. Амма о тек башыны саллап олды. Бир къач саат

девамында о лаф этип оламады. Ичиндеки дуйгъулар толыпташты, о озь севимли огълу акъкъында тюшюнди.

Языкъ ки, мабюслернинъ чокъусы озь эвдекилерини бутюн кунь беклеп отурдылар, амма кимсе кельмеди. О гедже Сабина олар ичюн дува окъуды, олар исе озь тобан тёшеклеринде окюрокюр агъладылар.

Къыш кельди. Сабина ве башкъа мабюслернинъ аллары даа бетер олды. О, бузлагъан Дунай янында чалышмагъа девам этти, баржагъа агъыр ташларны юкледи. Къышта шараитлер даа агъыр эди, чюнки ташны баржагъа аткъанынен, ишчилер чалышкъанларнынъ устълерине сувукъ сув сачрата эдилер. Иш куню башланмасынынъ бир къач дакъкъасындан сонъ Сабинанынъ устю энди сым-сылакъ эди. Сонъ исе онынъ урбасы бузлу сувдан къатып къалып, демир киби къавий буз къабугъынен къаплады. Иштен чатлагъан ве шишкен пармакълары сувукътан уюшип, агърыны тек агъыр таш оларгъа тюшкенде сездилер.

Акъшам, бараккъа къайткъанда, о озь сылакъ урбасыны озюнинъ кроват устюне алды. Урба къурутмагъа ер ёкъ эди. Асылгъан урбаны исе, эльбетте, хырсызлар, онынъ ичюн адет узьре озь сылакъ антерини ястыкъ ерине башынынъ тюбюне къойды. Саба исе даа серс антерни кийди. Ишке кеткен вакъытта, тек кене сыланмакъ ичюн антери бираз къуруды. О вакъыткъа Сабина богъдай сапчыгъы киби пек арыкъ олды. Сувукъ ель онъа баштан-аякъ кирип чыкъаны киби корюнди.

«Ишке ярайсынъ!»

Сабинанынъ невбеттеки вазифеси агъыр ташларны арабагъа юклемеге эди, башкъа апайлар исе арабаларны Дунайдаки баржаларгъа алып кеттилер. Иштен пармакъ бугъумлары сыдырылды, тырнакълары сынды ве къанады. Кучьсюзликтен о, агърыны биле дуймады.

Бир кунь саба Сабина дамдан тамлагъан тамчы сесинден уянды. Баарь кельди. Баарь кельгенинен таш киби бузлап

къалгъан топракъ чамургъа чевирильди.

Мабюс апайларны ишке алып кеткен ве иштен алып къайткъан къаравуллардан башкъа акъайларны апайлар корьмеди. Олар екяне акъайлар эди. Онынъ ичюн базы апайлар къаравуллар акъкъында къаба шакъалаштылар.

Къавгъаджы ороспу Анни ве онынъ досту Зинаида адет узьре акъайлар акъкъында куфюр ибарелер айттылар.

– Бу Пётрнынъ къоллары горилланынъ къоллары киби, – акъайлар оларны эшитмесин деп, бир кере яваштан деди Зинаида. – Къолларындаки юньлерине бакъ! Эминим, онынъ устю баштан табангъадже ойле. Эгер де корьмеге мумкюн олса эди.

– О-о, мында буны корьген апайлар бар! – алтын тиш толу агъзыны косьтерип, деди Анни. Базы апайлар кулип алдылар.

– Вай-вай! – озюни яландан къоркъаныны косьтерип, инъильдеди Зинаида. – Олар бизим къайсы еримизни бегенгенлерини анълап оламайым. Бизден де бетер меракъсыз ве корюмсиз апайларны козь огюне кетирип оласынъмы?

Оларнынъ достлары Аннининъ джевабыны эшитип, кульдилер.

Куфюр ибарелер эшитильди. Сабина бунъа къулакъ асмамагъа тырышып, догъру огюне бакъты.

– Бизим кичкене азизчигимиз пис лафларымызны бегенмей, – деди Анни. – Биз онъа пек яман корюнемиз.

Сабина индемеди, неден башкъалары даа бетер ачувландылар. Бу сефер бош лафы къаба, амма ачувлы олмагъан Анни онен истегенинден даа мераметсиз япты.

Иш куню сонъунда апайлар, эр вакъыттаки киби, Дунай бою чамурлы сокъачыкътан кетмек ичюн, ёргъун ве пек болдургъан алда тизильдилер. Къаравулларнынъ бири, Пётр, тонкъа корюниши олгъан ялпакъ бурунлы генчни, озь ортагъыны тирсегинен итеди. Сонъ исе, Сабина онынъ яныдан кечкенде, онъа аякъ чалды. Сабина шап этип тайгъакъ чамургъа йыкъылды.

Экинджи къаравул къакъылдап кульди.

Пётр эгильди ве Сабинагъа турмагъа ярдым этти. Онынъ бутюн усть-башы чамур эди.

– Санъа шимди керек олгъан шей, джаным, бу амамдыр, – деп мырылданды о.

– Ташла оны Дунайгъа! – деп къычырды апай сеси.

Къаравул Сабинагъа япышкъанда, о ондан къуртулды, амма экинджи къаравул онъа ярдымгъа ашыкъты. Пётр Сабинаны къолларындан тутты, экинджи къаравул исе аякъларына япышты. Олар оны саллап, озенге ташладылар.

О, сув аз олгъан ерге кескин ташлар устюне йыкъылды, ве онынъ нефеси тутулды. Йыкъылувдан Сабинанынъ къулакълары тынды. Амма бузлу сувгъа тюшип, акъынты онынъ кичкене вуджудыны къаялардан сюрюп алып кеткенде, о даа эсини джоймады. Ялыдан сеслер эшитильди, амма о оларны анъламады. Сабина сувдан чыкъмагъа арекет эткен сайын, сув акъынтысы оны аякътан урып йыкъты. Сабина къуртулып оламады.

Апансыздан эки кучьлю къол оны къолларындан тутып, ялыгъа чыкъардылар. Даа бирев оны отуртты ве аркъасындан таптады. Яныдаки кескин агърыдан онынъ нефеси тутулды, ве о озюни хаста ве яралангъан дуйды. Онынъ башы айланды, къулакълары чынълады, о: «Бу не, дженнетте акъкъан джанлы сувмы»,– деп тюшюнди.

Амма сонъ козьлерини ачты ве, чамур, къаравулларны, ялыда арыкъ, булашыкъ апайларны корип, даа дженнетте олмагъаныны анълады.

– Онен эр шей яхшы. Тур! – Сабинагъа джиддий бакъып, сесини чыкъарып деди бир апай. Сонъ бираз йымшакъча: – Къыбырда, я да бузлап олерсинъ, – деди.

Оны къаба шекильде аякъкъа турсаттылар. Сабина сувукътан дегиль де, шоктан къалтырады. О, къолларынен багърыны тутты, чюнки яныдаки агъры кет-кете артты.

Ниает, олар бараккъа кельгенде, Сабина озь яраларыны бакъты. Онынъ яны бутюн сиярынты эди, къол ве аякъ териси пек сыдырылды. Къолларыны котермеге арекет эткенде, агъры ойле шиддетли эди ки, онынъ нефеси биле тутулды. О, озь кроватына зорнен етти. Онъайтлыджа ерлешмеге арекет этип, о юкъламагъа тырышты. Амма козюне юкъу кирмеди, чюнки агърыдан озюне ер тапып оламады.

Келеджек саба о, лагерь «экимине», Крезеауну сойады олгъан ачувлы апайгъа барды. Сабинанынъ янында морлу-сары тюсте Африка континенти шеклинде пек балабан сиярынты бар эди. О, къолларыны бельден юкъары котерип оламады.

– Ишке ярайсынъ! – деди Крезеауну.

Сабина къаршы чыкъмагъа истеди, амма фикирни денъиштирди, чюнки оны даа бетер джезаларлар, карцерге биле отуртырлар. О, ишке кетмекни беклеген апайларнынъ янына кельди, амма къыйышып, четке турды.

– Санъа не олды? – онъа козьлерини тиклеп, сорады ондан незаретчи апай.

– Мен бугунь чалышып оламайым. Къабургъаларым сынъыкъ деп тюшюнем, пек агъырта, – деди Сабина.

Незаретчи онъа раатланув берип олур эди, амма пис Пётр Сабинаны къолундан тутып ойле бир чекти ки, Сабина агърыдан тап къычырды.

– О тюневин къарарыны япмады. Мына онъа не олды. Къана, сафкъа тур!

О, оны къакъыштырды ве озь балабан чызмасынен аркъасына яндырды. Сабина сафкъа учып кирген киби олды.

Сабина, озюни тутмагъа тырышып, о ве невбеттеки эписи куньлер чалышты. Экимлер исе сонъунда онынъ эки къабургъасы сыныкъ олгъаныны айттылар.

Диана ве Флориа

Ниает, джан сыкъынтысына далдыргъан бу лагерьге яз кельди, ве Сабина онъа умют къайткъаныны кене дуйды. Лагерьге эки янъы къызны ёлладылар. Оларны Сабина олгъан бараккъа ерлештирдилер. Базы сокъакъ апайлары оларны биле эди, амма оларнен аз лаф эттилер. Къызлар баракнынъ узакъ кошесиндеки кроватларда ерлештилер.

Кечче Сабина олар Диана ве Флориа тата-къардаш олгъанларны бильди. Къызлар эсмери, эдепли ве юваш эдилер.

– Амма олар ороспудыр, – дедилер оларны бильгенлер.

Оларны, башкъаларны киби де, якъаладылар ве «мемурий» джезагъа – канал къуруджылыгъына суд эттилер.

Тата-къардашнынъ этрафыны къаарь ве сыр сарып алды. Чокъусы бурнуны сокъып сораштырмагъа тырышсалар да, оларнынъ кечмиши акъкъында кимсе билип оламады.

Тата-къардаш къуллар киби чалышты, юкълады ве, эгер де Диана незаретчи Сабинанынъ адыны айткъаныны эшитмеген олса, эр кес ичюн бир сыр къалыр эдилер.

Диана бирден Сабинагъа ашыкъты.

– Сиз Ричард Вурмбрандны билесизми? – деп сорады о.

– Мен онынъ апайы олам, – деди Сабина.

– Вай, – деди о, – меним акъкъымда не тюшюнер экенсиз?

– Сиз не акъкъында айтасынъыз? – деп сорады Сабина.

– Меним бабам профессиональ олмагъан ваиздир, – деди къалтыравукъ сеснен Диана. – Адет узьре о бизге Ричарднынъ китапларындан окъуды. О оларны «рухий аш» деп адландырды. Бабамны иманы ичюн аписханеге къапаттылар. Апайы ве алты баласы исе къалды. Флория ве мен энъ буюклеримиз. Бабамны аписханеге къапаткъан сонъ, бизни фабрикадан къувдылар. Къоранта ачлыкъ чекти.

Сабина къызны омузындан оплап сыйпады, о исе икяени девам этти:

– Бир кунь бир генч мени корюшювге чагъырды. Биз киногъа бардыкъ, сонъ исе берабер ашадыкъ. О манъа ишке изин алып олгъаныны манъа айтты. Сонъ исе...

Диана башыны эгип, козьлерден сачрагъан козьяшларны сюртти.

– Биз шарап ичтик, пек чокъ ичтик, сонъ исе... о меним намусыма токъунды.

Тезден эр шей текрарланды, амма бу сефер ишке изин акъкъында ич бир сёз айтылмады. Амма о онъа акъча берди. Анасына къорантаны бакъмакъ ичюн акъча пек керек олгъаныны билип, Диана оларны алды. Бир афтадан сонъ генч Диананы озь достунен таныштырып, ялынъыз экисини къалдырды. Дост онынъ намусына токъунмагъа истегенде, Диана ачувланды.

Амма о да ойле пек керек олгъан акъчаны берип, досту берген тевсиеге коре япкъаныны айтты.

Диана истемейип разы олды.

Тезден Дианада микъдары денъишмеген «муштерилер» пейда олды, ве о, утанмакътан вазгечип, ойле яшайышкъа алышты.

Бойле яшайышны фабрикадаки агъыр иш ерине биле сайлап алды.

Диананынъ тарихы пек къоркъунчлы корюнсе де, Сабина бу къыз бир шей гизлегенини дуйды. Апансыздан Диана сусты ве дикъкъатнен Сабинагъа бакъты.

– Сизинъ козюнъиз менден къайтар, деп белледим, – деди о. – Аджеба сиз мен, эвде месихчилик рухунда тербиеленген къыз, ороспу олгъаныма кедерленмединъизми?

Сабина йымшакълыкънен:

– Сен ороспу дегильсинъ, сен мабюссинъ. Ич кимсе эр вакъыт ороспу я да азиз, ашчы я да дюльгер олмай. Сенинъ япкъанынъ омрюнънинъ тек бир къысмыдыр. Эр шей эр бир дакъкъа денъишип ола. Мен исе, сен бу икяенъни манъа айтып бергенинен, энди денъишкенинъе инанам, – деди онъа.

Диана Сабинанынъ сёзлерине инанмагъа истеди, амма, бесебелли, теселли тапмады. О, тизлери арасында къолларыны сыкъып, бош бараста озь тар кроваты устюне отурды. О не къадар кедерленгенини, не къадар къабаатлы олгъаныны бетинден корьмеге мумкюн эди.

– Эгер де бу тек манъа аит олса эди, – ниает деди о, – эр шей ойле ярамай олмаз эди. Амма мен озь къардашымны да бунен огърашмагъа меджбур эттим. Буны манъа достум тевсие этти. О, мен бутюн къорантам ичюн месулиетли олгъаным догъру дегиль, деди. Онынъ ичюн, ахыр-сонъу, мен оны Флориянен таныштырдым ве онен кетмеге разылыкъ бердим.

Тезден Флория ороспулыкънен огърашмагъа башлады. Татакъардашкъа сырыны гизлемеге озь он беш яштаки къардашындан энъ агъыр эди. О оларны пек севди. О, бабасы киби, пек диндар ве сезгир эди, амма яшайышны аслы да бильмеди.

– О, чибинни биле ынджытмаз, – башыны саллап, деди Диана. – Биз, эгер де о бильсе, янъкъ ве ачувдан хышымгъа

келеджегини билип, буны ондан гизлемеге тырыштыкъ.

Амма тата-къардашнынъ янъы омюр тарзы – оларнынъ эвге кеч къайтувы ве къорантада акъча пейда олгъаннынъ аляметлери – къомшуларда шубе догъурдылар. Тезден олардан бири олгъан шейни билип, огълангъа айтты.

– О шашкъанындан делирди, – деди къайгъынен Диана. О, акъылдан айырылгъанлар ичюн хастаханеге тюшти.

Сонъ исе оларнынъ бабасыны азат эттилер. Онынъ къызлары насыл алчакълангъанларны бильгенде, о:

– Мен Алладан тек бир шейни истейим: къорантамнен олгъан шейлерни корьмемек ичюн, О мени кене аписханеге ёллагъайды, – деди.

Дианынъ бетинден козьяшлар акъты.

– Ойле де олды, – деди о. – Бабам балаларгъа Инджильни огретип башлады. Тезден оны полициягъа чакътылар. Буны япкъан адам, бабам «бизнесимизге» кедер этмесин деп, оны ёкъ этмек ичюн, буны япкъаныны кечче манъа айтты. О меним намусыма бириндже токъунгъан айны адам эди.

Бу фаджиалы тарих ичюн кедерленген Сабина Дианаы къучакълады.

– Сен япкъанынъ ичюн утанасынъ, ойле де олмакъ керек, – деди о. – Бу азап дюньясында Алланы биле хачкъа керип къойдылар. Сен, месихчи, Онынъ адыны арамлап оламайсынъ. Амма бу агъры ве къабаат дуйгъусы сени юксек ахлякъкъа алып кетирир. Унутма, аскерлер Голгофада Месихнинъ яныны тештилер ве бойле этип, олар, сен ве мен киби, гунакярларгъа Онынъ юрегини ачтылар. Шимди биз къолайлыкънен Онынъ юрегине етмеге ве багъышлав тапмагъа мумкюнмиз.

Диана онынъ сёзлери акъкъында тюшюнди ве ашыкъмайып:

– Азап ве утанув – эбет, мен оларны дуйдым. Амма мен даа бир шейни бойнума алмагъа истейим. Мен япкъан шейлеримден эр вакъыт нефретленмедим. Шимди де башыма тюрлю ярамай шейлер келе. Мен олардан къуртулып оламайым, – деп джевап берди.

Эр кунь Сабина азап чеккен Диана ичюн дува окъуды. Ниает, къыз къабаат дуйгъусындан къуртулды. Диана ве къардашы

къорантасыны бакъмакъ ичюн гуна яптылар. Сабина, бу акъкъында тюшюнмеге девам этти ве бойле къарар чыкъарды: бельки, азатлыкъта олгъан месихчилер зияде гуна яптылар, чюнки къорантаны къуртараджакъ ашны ёлламагъа тюшюнмедилер.

«Мен сенинъ козьлеринъде озюмни корем!»

Бир къач афтадан сонъ Сабинаны кучьлю адалели къоллары олгъан, къырмызы бетли ве ири дюльбер тишли апайгъа кетирдилер. О, лагерь башлыгъынынъ муавини эди. Онынъ антал бедени зырх киби эди ве онъа арекет этмеге кедер эткени киби корюнди.

– Сен мабюслерге Алла акъкъында айтасынъ. Буны токътатмакъ керек, – деп эвельден хабер этти о.

– Багъышланъыз, амма бунъа бир шей кедер этип оламаз, – деп джевапланды Сабина.

Ачувындан апай Сабинаны урмакъ ичюн къолуны котерди. Амма сонъ токътады ве онъа къаршы тикленди.

– Неге кулесинъ? – деп сорады о. Онынъ бети къызарып-бозарып кетти.

– Мен козьлеринъизде корьгениме кулюмсирем, – деди Сабина.

– О даа недир?

– Мен озюмни корем, – деп джевап берди Сабина. – Адамлар бир-бирининъ янына якъын кельгенде, башкъасынынъ козьлеринде озьлерини корелер. Сизинъ козьлеринъизде мен озюмни корем. Мен де бир вакъытлары ойле къызгъын эдим. Мен де, севги не олгъаныны бильмегендже, ачувланып, башкъаларны кескин сёзлер ве эгоист тюшюнджелернен урдым. Адамнынъ севмеге къабилиети олгъанда, о, акъикъат ичюн джаныны къурбан этип ола. Бу дерсни алгъан вакъыттан берли, мен юмрукъларны сыкъмайым.

Башлыкънынъ муавини Сабинанынъ джесюрлигинден айретте къалды. О индемеди, Сабина исе:

– Эгер сиз меним козьлериме бакъсанъыз, сиз озюнъизни

Алла насыл яраткъан олса, ойле де корерсинъиз! – деп девам этти.

Башлыкънынъ муавини бир ташкъа чевирильген киби корюнди.

Онынъ озюни алып барув тарзы денъишмеди, амма о яваштан:

– Кет, – деди. Сабина Месих акъкъында мабюслер арасында айтмагъа девам этти.

Азатлыкъ

Сонъ исе, апансыздан, оны азат эттилер. Сабина онынъ азатлыгъыны тасдыкъ эткен весикъаны окъумагъа тырышты. Серлевасы «Азатлыкъ акъкъында шеадетнаме» эди. Амма кунеш къонды, ве пек къаранлыкъ эди, ве о, къалгъанны окъуп оламады. Оны юк машнасына сокъып, лагерьден алып кеттилер. Бухарест шеэр дживарына барып етмезден эвель, оны машнадан чыкъардылар.

О, шеэр дживарында чокъ вакъыт кетти. Къолунда кирли, сасыкъ пакет бар эди. Учь йылда о бириндже кере иштен къорантасынен берабер бир шейлер сатын алгъан, эвге ашыкъкъан адамларны, озь аписинден эвель о яшагъан айны куньделик омюрини кечирген адамларны корьди.

Сабина ашыкъты. О тезджe эвге барып етмеге истеди ве, эви даа бармы экен, деп тюшюнди.

О, онынъ омрюнде не къадар денъишмелер оладжагъыны тюшюнди. О, онынъ дост ве тувгъанларынен не олгъаныны бильмеди. Михай энди он дёрт яшында эди. Бу йыллар ичинде денъиштими экен? О буны бильмеге аман-аман къоркъты, амма оны корьмеге эр алда пек истеди.

Сабина Гъалебе сокъагъындан кечти ве полиция болюгини кедернен хатырлады. Бириндже кере оны анда апис эттилер. Бир шей денъишмеди. Коммунистлер деа деп адландыргъан дёрт адамнынъ – Маркс, Энгельс, Ленин ве Сталиннинъ пек буюк ресимлери сокъакътан кеткен адамларгъа ойле де бакътылар.

Ниает, о, таныш бинанынъ янына кельди ве мердивенден

котерильди. Мында да бир шей денъишмегенине умют этип, къапуны къакъты. Къапуны онынъ досту ачкъанда, Сабина аз къалды къуванчтан йыкъылмагъа.

– Сабина! – онъа бакъмакъ ичюн, арткъа чекилип ве агъзыны къолунен къапатып къычырды о. – Бу олуджы шейми?

Эки апай къучакълашып агъладылар. Сонъ исе одагъа Михай кирди. Сабина къапуда оны корьгенде, онынъ юреги парча-парча олур, деп къоркъты. Чырайы ап-акъ эди. Сабинагъа аписханеге кельген вакъыттан о, даа осьти ве пек арыкъ эди. Сабина о, энди генч олгъаныны корьди. Олар къучакълаштылар. Сабинанынъ бетинден козьяшлар акъты. Михай бираз чекилип, йымшакълыкънен оларны пармакъ уджларынен сюртти.

– Анам, агълама ойле, – деди о.

Сабина озь огълуны кене къучакълагъанына пек бахытлы эди. О, эгер де шимди агъламагъа токътаса, башкъа ич бир вакъыт агъламайджагъыны тюшюнди.

Тек бир сёз керек

Азатлыкънынъ бириндже куньлеринден сонъ, Сабина санки олюлер арасындан тирильген киби олды. О, азатлыкъкъа пек къуванды! Амма акъикъий яшайыш кене озь акъкъында хатырлатты. О азат олса да, даа эпбир ляин сайылды, чюнки тек мабюснинъ апайы дегиль де, озю де сабыкъ мабюслерден эди.

Къарточкасы олмагъаны себебинден озюне отьмек биле алып олмады. Ашайт къарточкасыны алмагъа исе ич бир чаре ёкъ эди. Бир кунь саба о, акимиет тешкилятында дёрт саат невбетте турды. О, кичкене пенджереге якъын кельгенде, къыз кескинликнен ондан:

– Сизинъ иш къарточканъыз къайда? Онсуз сиз ашайт къарточкасыны алып оламазсынъыз, – деп сорады.

– Амма мен сабыкъ мабюсим. Иш къарточкасыны алмагъа имкяным ёкъ эди, – деп анълатты Сабина.

– Мен сизге ярдым этип оламайым. Эгер иш къарточкасы ве номерасы олмаса, ашайт къарточкасы да ёкъ, – Сабинанынъ

артындан тургъан невбеттеки адамгъа энди бакъып, деди къыз. – Невбеттеки!

Ве кене Сабина ве Михай башкъа адамларнынъ мераметинен файдаланмагъа меджбур эдилер.

Вурмбрандларнынъ эвини ве эписи мал-мулькюни укюмет тутып алды. Яхшы ки, оларнынъ квартирасы олгъан эвде энди оларнынъ достлары яшады. Олар Сабинаны ве Михайны эки уфачыкъ одачыкъта яшамагъа давет эттилер. Одалардаки мебель салланып къалды, эски кроватларнынъ пружиналары бозукъ эди. Сув ве ваннасы да ёкъ эди. Амма Сабина кене огълунен берабер олгъанына пек миннетдар олып, бу озь эвини яхшыджа донатмагъа къарар чыкъарды.

Бир кунь саба, Сабинаны азат этилювинден бир къач ай кечкен сонъ, ички ишлер Назирлигининъ хызметчиси онынъ чардакъ къапусыны къакъты. Бу семиз, гурь сесли ве перчеми ортадан айырылгъан къара сачлы адам эди. Онынъ чантасы кягъытларнен ойле толдурылгъан эди ки, килити эр бир дакъкъа къопып олур эди.

Акъай Сабина ярамай ана олгъаныны ве озь огълуны кереги киби бакъмагъаны акъкъында къычырмагъа башлады. Сабина онъа бакъып, индемейип отурды. О, сонъу не оладжагъыны бильди.

– Сенинъ акъайынъ – инкъиляпкъа къаршы чыкъкъан адамдыр. Сен оны ич бир вакъыт корьмейджексинъ. Онъа япышмакънынъ не файдасы бар? – ниает деди о.

Аслында, Сабина киби яш окъумышлы апай девлет душманынен айрылмагъа керек. Эгер о шимди буны япмаса, о буны кечче япмагъа меджбур оладжагъыны анълар. Насыл этип, о къадар вакъыт кёрджасына, акъылсызлыкънен девлетке бойсунмамагъа мумкюн?

Акъай, Сабинанынъ юрек чильтелеген келеджекнинъ левхаларыны тасвирлеп, оны де къоркъузды, де айтып къандырды.

– Севги? – деп кульди о. – Севги? Бу эр шей сачма-сапандыр. Севги ёкъ. Санъа керек олгъан шей – бу, янъы акъайдыр ве баланъа янъы бабадыр, – деди о. Инкъиляпкъа акъикъий

къаршы чыкъкъанлар ичюн севги олмамакъ керек.

Ачувдан къызып, Сабина: «Сен буны меним эвимде манъа айтмагъа джесарет эттинъми? Мен тек бахт ичюн акъайгъа чыкъмадым. Биз эбедий къавуштыкъ, ве не олса олсун, мен ондан айырылмам», – деп тюшюнди.

Акъай даа ярым саат исбатлады ве оны айтып къандырды. Бутюн бу вакъыт девамында Сабина бир сёз биле айтмады. О, эски аталар сёзюни хатырлады: индемегенге Алла биле зыт кельмей.

Ниает, о, тёгерек башыны саллай-саллай кетти.

– Эрте я да кеч сиз эпбир бизге келирсинъиз, – артындан къапуны къапатып, деди о. – Эр кес келе.

Хошсуз зияретке бакъмадан, Сабина:

«Эгер коммунистлер меним айырылгъанымны ойле пек истеселер, демек, Ричард сагъ олмагъа керек!» – деп тюшюнди.

Сабина адамнынъ мердивенден тюшкенини эшитти. «Невбеттеки къурбангъа кете», – джиддий тюшюнди о, – «анда, бельки, иши онъ келир».

Укюмет бар къуветинен мабюслернинъ апайларына айырылувны зорламагъа тырыштылар. Мабюслернинъ къаршылыкъ косьтермеге истеги, кимерде яшамагъа истеги бар эди. Амма оларгъа не олса олсун, даима къол тутаджагъына сёз берген апайлары олардан вазгечкенини бильген сонъ, мабюслер сыкъ-сыкъ умют джойдылар. Айырылув апайларны коммунистик яшайышына чекмеге ярдым этти. Айырылув алынгъанынен, бельки къабаат дуйгъысындан себеп, апайлар озь акъайларыны унутмагъа тырыштылар. Бунынъ энъ къолай ёлу исе – фыркъа ёлунен кетмектир. Сабина онларнен бойле апайларны бильди. Бу апайлар сиясий мабюслернинъ устюнден, олар бир вакъытлары севген ве олардан бала догъгъан о адамлар устюнден къылынып, папагъанлар киби укюмет шиарларыны текрарладылар. Сонъ-сонъунда, бабасыз оскен балалар укюмет имаесинде эдилер. Укюмет истегенини оларгъа бала чагъындан ашлады.

Буны япмакъ ичюн, апайнынъ тек бир сёзю керек эди. Эгер апай айырылувгъа разы олса, ресмий шахыслар къалгъан

эписи шейлерни яптылар. Бир къач куньден онынъ акъайына камерадашларынынъ огюнде: «Апайынъыз сизнен айырыла», – дей эдилер. Адам исе: «Мен энди кимге кереким? Мен ахмакъым, чюнки, мени азат этмек ичюн, олар менден истеген акъылсызлыкъны имзаламайым», – деп тюшюне эди. Амма о ондан истеген шейни имзаласа биле, оны аписханеде даа бир къач йыл тутып олдылар. О вакъыт онынъ апайы энди экинджи кере акъайгъа чыкъып, янъы акъайындан балалары бар эди. Бойлеликнен, эвлер, къоранталар, омюрлер бозулды.

Сабина акъайлары мабюс олгъан апайларгъа къувет берди. Олар мемурларны къаршыламагъа ве озь акъайларына къол тутмагъа, оларны насыл оладжакъларыны ичюн дегиль де, олгъаны киби севмеге азыр олсунлар, деп оларгъа айтты. О, апайларгъа къоранта яшайышынынъ энъ бахытлы куньлери акъкъында тюшюнмеге, адамны баштан чыкъаргъан шейлерге къаршы турмагъа тевсие этти.

Амма о бунъа сыкъ-сыкъ иришип оламады. Мабюслернинъ апайлары пек кучьлю тесир алтында эдилер.

Башкъа сынав

Сонъ Сабинагъа, о вакъыт къыркъ дёрт яшында апайгъа, адамны баштан чыкъаргъан даа бир шейни енъмеге вакъыт кельди. Онынъ ады Пауль эди. Сабина о, онъа севда олгъаныны бильди. О, Сабинанынъ чокъ вакъыт девамында Ричард акъкъында ич бир хабери олмагъанда, онынъ омрюне кирди. Сабина йыллар кечкенини дуйып башлады. О, Ричард сагъ олгъанына биле шубеленди. Пек чокъ адам онъа келип, аписханеде Ричард Вурмбранднен берабер отургъанларны ве о ольгенни айттылар. Бу керчекми, я да коммунистлернинъ невбеттеки айын-оюнларымы?

Сабина Пауль акъкъында тюшюнгенде, озю башкъаларгъа сыкъ-сыкъ айткъан озь икметли сёзлерине динъленмеге агъыр эди. Пауль мерамеtли ве йымшакъ бир адам эди. О, Сабина киби айны еудий-месихчи эди. О озь къарт ана-бабасынен бир одада яшады. Кимерде о, Михайны киногъа алып барды ве

онъа окъувда ярдым этти. Сабина сыкъ-сыкъ: «Бу адамнен апай севгиде ве ишанчта яшап олур», – деп тюшюнди.

Олар лаф эткенде, Пауль кимерде оны къолундан тутты, ве Сабина къолуны алмагъа истемеди. Олар ич бир вакъыт иманлылар топлашувы я да Къанун огюнде ороспулыкъ япмадылар. Амма Сабина эпбир бу яхшы олмагъаныны бильди.

Бир кунь Сабинанынъ пасторы джиддий чырайнен онынъ янына кельди.

– Сабина, мен сени насыл севгенимни ве урьмет эткенимни билесинъ, – деди о. – Ве меним санъа мунасебетим, не олса олсун, ич денъишмез. Мен сени ве Ричардны чокъ йыллар билем. Мен умют этем ки, сен гуна япкъанынънымы я да япмагъанынънымы, иманынъны джойгъанынънымы я да оны къавийлештиргенинъними озюнъ билесинъ. Мен эпбир сени севем, чюнки сенинъ япкъанынъны дегиль де, сен ким олгъанынъны билем.

О ич бир вакъыт олмагъаны киби джан-юректен ве эеджанлы айтты ве, суаль бермезден эвель, бираз индемейип отурды.

– Меним суалим ичюн мени багъышла, – Сабинанынъ козьлерине бакъып, деди о. – Сен ве Пауль аранъызда не ола?

Бир дакъкъа Сабина индемеди.

О девам этти:

– Мен де ойле сынавлардан ич кечмедим, деп тюшюнме. Амма, лютфен, Сабина, суалиме джевап бер.

– О манъа севда олды, – башыны эгип, деди о.

– Я сен оны севесинъми?

– Мен бильмейим, – догърусыны айтты о. – Бельки.

Пастор девам этти:

– Ричарднынъ адетте айткъаны акълымда: «Ич бир нефис акъылгъа къаршы турып оламаз. Эгер де сен ашыкъмасанъ, эгер де озюнъе тюшюнмеге вакъыт берсенъ, озь акъайынъа ве апайынъа, озь балаларынъа да биле япып оладжакъ бутюн яманлыкъны корерсинъ». Энди исе, Сабина, мен сен агъыр къарар, энъ агъыр къарар къабул эткенинъни истер эдим. Бу адамнен башкъа корюшме.

Пастор акълы эди. Бу энъ агъыр къарар эди. Сабина незарет

алтындан чыкъкъан озь дуйгъуларыны баш этип, Паульге ич дуйгъусы олмагъаныны айтмагъа истеди, амма о, апай ве ана эди. О, Пауль яхшы акъай, дикъкъатлы омюр аркъадашы оладжагъыны ве онен берабер о, даимий ялынъызлыкъ дуйгъусындан къуртуладжагъыны бильди. Михай ичюн де яхшы баба олур эди. Адамны баштан чыкъаргъан шей Сабинадан кучьлю эди, хусусан, достлары онъа: «Сенинъ акъайынъ ольди. Сен агъыр омюр кечирдинъ. Бу адам сенинъ акъкъынъда къайгъырсын. О, акъикъий месихчи ве сени пек севе», – дегенде.

Тек онынъ пасторында онъа айтмагъа керек олгъан шейлерни айтмагъа джесюрлиги ве садыкълыгъы етти. Сабина о акълы олгъаныны бильди. Сабина шейтан онынъ иманыны бозмагъа истегенини бильди.

Бу себептен, о, Паульге олар башкъа корюшмейджеклерини айтмагъа зорнен къарар чыкъарды. Ве о кене озь Ричардны садыкълыкънен бекледи.

Открыткада язылгъан сатырлар

Бир къач афтадан сонъ, Сабина ибадет эвинде пол ювгъанда, анда, почта открыткасыны саллап, онынъ досту Мариэтта чапып кирди.

Онынъ бетинден козьяшлар акъты.

– Мен беллесем, Сабина, гъалиба, бу...

О, лафыны девам этип оламады. О, нефеси тутулып, дымлы полгъа Сабинанынъ янына отурды.

Сабина открытканы чевирди. О, «Васил Георгеску» адынен имзаланды.

Амма о янълышып оламады, бу ири ве дюльбер язы Ричарднынъ язысы эди. Сабинанынъ козьлери козьяшларындан буланды, ве о, открытканы багърына басты.

О, эгер де сиясий мабюслерге оларгъа разылыкъ берильсе, олар тек он сатыр, оларны да пек къатты цензура астында язып олгъанларны бильди. О къадар апис йылларындан сонъ Ричард не язып олур эди? О онынъ апайы ве огълу сагъмы-ёкъмы биле

бильмеди. Нефесини тутып, Сабина онынъ сёзлерини окъуды. Онынъ козьлери козьяш толу эди.

– Вакъыт ве месафе уфакъ севгини ольдюре, балабан севги исе даа зияде къавийлеше, – язды о. Сонъра Ричард оны Тиргул-Окнагъа – аписхане хастаханесине къайд этильген куньде кельмеге риджа этти.

Ричарднынъ открыткасы Сабина ичюн энъ яхшы хабер эди. Амма о, пек чокъ азап чексе биле, эр алда кетип оламайджагъаныны бильди.

Онъа эр афта Бухарестте полиция болюгинде къайд этильмеге керек эди. Олар исе шеэрден чыкъып кетювге озь ясакъ этювини лягъу этмеге эр вакъыт ред эттилер. Шу себептен Сабина къайд этильген куньде анда олмайджакъ ве озь севимли акъайыны корьмейджек. Амма онынъ ерине Михай кетип оладжагъына пек къуванды.

Тиргул-Окна Романиянынъ шималинде, Карпат дагъларынынъ башкъа тарафында ерлешти. Бухарест трени бу кичкене шеэрчикке барып чыкъкъандже, бир къач юз километр дагълардан кете. Сабина анълашты: «Алиса апте» деп адландыргъан онынъ досту Михайнен кетеджек. Амма Ричарднен корюшмеге тек Михайгъа разылыкъ бериледжек.

Сабина къалды ве сабырсызлыкънен оларнынъ къайткъанларыны бекледи. Михай ве Алиса апте эки кунь ёкъ эдилер. Бу бутюн вакъыт девамында Сабина пек къасеветленди. Башында юзлернен фикирлер къайнады. Михай керчектен де озь бабасыны корер экенми? О ёллагъан сыджакъ урбаны ве ашны алмагъа разылыкъ бererлерми экен? Эгер о, аписхане хастаханесинде олса, демек, пек хастадыр. Турып олур экенми? Михайнен лаф этип олурмы? Я Михай озюни насыл этип тутаджакъ, эписи бу йыллар бабасыны корьмеди де? Бабасыны бойле агъыр алда корип, кедерленир экенми?

Олар декабрьде, акъшам кеч эвге къайттылар. Сабина оларнынъ мердивенден котерильгенлерини эшитти. Алиса даа къапугъа якъынлашмайып, онъа:

– Биз оны корьдик! Биз оны корьдик! О сагъ. Онен эр шей яхшы, – деп къычырды.

Олар кирди. Бутюн устьлери къар эди.

– Михай! – о, оны къучакълады ве озь янагъынен онынъ сувукъ бузлавукълы пальтосына япышты.

– Ана! Бабам озюни яхшы дуя. Ана, мен о бизге тезден къайтаджагъыны бильгенини санъа айтып бергенимни истеди. Эгер де Алла бир муджизе япып, онъа мени корьмеге имкян берген олса, О эки муджизе де япып олур ве бизни бир-биримизге къавуштырыр.

Олар эписи агъладылар.

– Биз саатлернен къар ичинде беклеп турдыкъ, – деди Алиса. – Олар бизни баш араба къапусындан кечирдилер, сонъ биз къоралангъан ерде, хастахане бинасындан узакъ ерде турдыкъ. Мабюслер демир аранда корюшювге кельгенлернен корюшмек ичюн, азбар ичинден балабан месафелерни кечмеге меджбурлар. Оларгъа бакъмагъа къоркъунчлы эди. Пек дешетли! Беяз къар устюнде оларнынъ къара, чул-чубургъа сарылгъан кольгелери корюнди. Олар боз хаялет киби корюндилер! Амма мен оларнынъ арасында Ричардны корьдим! Оны корьмемеге мумкюн дегиль эди, чюнки о юксек бойлудыр. Мен дели киби онъа къолумны салладым, амма о, адамлар ичинде мени корип оламады. Биз эпимиз къолларымызны саллап турдыкъ. Мен оны корьдим, амма тек Михайгъа онен лаф этмеге разылыкъ бердилер.

Бойле шараитте олар бир-бирине чокъ шей айтып оламадылар, деп анълатты Михай. Амма бабасынынъ сонъки сёзлери булар эди:

– Михай, менден, бабанъдан, екяне бахшыш бу сёзлер оладжакъ: Эр вакъыт месихчиликнинъ энъ юксек къыйметине ынтыл – эр шейде къарарны биль.

Сабина Ричарднынъ открыткасыны севгинен озь Мукъаддес Китапнынъ саифелери арасында къойды. Вакъыт-вакъыт оны алып окъуды. Кечче о, оларгъа язмагъа разылыкъ этильген кичкене мектюплернинъ ичине пек буюк мана къоймагъа огренгенини онъа айтты. Башкъа мабюслер онынъ янына келип, разылыкъ этильген он сатырны оларгъа язмагъа ярдым этмеге риджа эттилер.

Олар бир-бириндан Ричард не язмагъа тевсие эткенини даа сорадылар, онынъ ичюн Ричарднынъ сёзлерини эписи мабюслер бильди. Нетиджеде онларнен мабюслер открыткаларны бойле сёзлернен башладылар: «Вакъыт ве месафе уфакъ севгини сёндюре, балабан севгини исе даа зияде къавийлештире». Умют ве севги сёзлерини эр ерде окъуп къорудылар.

Аписхане пасторы озь ишине къайта

1956 сенеси бутюн коммунист тешкиляты исьянджы вазиетте эди. Бешйыллыкъ совет планлары бир шейге кетирмедилер. Ашайт маллары аля даа етмей эди, айлыкъ уфакъ эди. Сталиннинъ олюминден сонъ эписи джанлангъан умютлер керчеклешмеди.

Сонъ февральде, коммунист фыркъасынынъ 20-нджи къурултайында, совет назири Никита Хрущев Сталинни ве онынъ ишлерини мейдангъа чыкъаргъан нутукъны айтты. Руслар оны нешир этмедилер, амма тезден шаркъий Авропанынъ эр бир мемлекетинде адамлар Москвадан сиясий ава йымшамасынынъ джыллы ельчиги уфюргенини дуйдылар.

Сталинизм бозулгъанынынъ аляметлери тез пейда олдылар. Милиция ве гизли полициянынъ сайысы баягъы къыскъартылды. Икътисатны къорчаламакъ ичюн, гъарбий мемлекетлернен миллионларнен долларларгъа тиджарет анълашмалары тизильди. Коллективизация зайыфлашты, йымшады. Ве, энъ эсасы, юзлернен сиясий мабюслер эр кунь азат этильдилер. Олар амнистиягъа огърадылар.

Сабина, Ричард да оларнынъ арасында оладжагъына умют этмеге джесаретленмеди. Оны тезден азат этеджеклерине ич бир хабер, ич бир кинае эшитмеди. Онъа муддетнинъ сонъуна даа бир къач йыл къалды. Сонъ, 1956 сенеси июннинъ бир гузель сабасында, Сабина достларыны бакъмагъа кетти. Эвге къайткъан вакъытта, Ричард эвде эди. Ниает Ричард эвде эди. Тыраш этильген башынен ве арыкъ кевдели о, сагъ адамгъа дегиль де, зиядедже такълетке ошады. Сабина аз къалды эсини джоймагъа. О, оны къучакълады. Сабина, онынъ

къучакълагъаныны башкъа ич бир вакъыт сезип оламаз деп, пек къоркъкъаныны тюшюнди. О акъшам бутюн Бухаресттен достлары оларны хайырламагъа кельдилер. Олар берабер эм агъладылар, эм кульдилер. Сонъ даа агълап кульдилер.

Аписханеде Ричард башындан чокъ шей кечирди. Оны котекледилер, къыйнадылар, онъа афиён бердилер. Онынъ пек къыйналгъан беденинде къыйнавлардан олгъан он секиз яра изи бар эди. Экимлернинъ айткъанларына коре, онынъ бутюн акъджигери верем хасталыгъындан къалгъан яра излеринде эди. Олар о, секиз бучукъ йыл (учь йылгъа къадар зинданда бир адамлыкъ камерада) аписханеде отурып, ич бир тедавийлевсиз сагъ къалгъанына инанмадылар. Энди онъа хастаханедеки энъ яхшы палатаны бердилер. Азат этильген мабюслерге, олар къайда кельген олсалар да, адамлар джумертлик ве мераметнен къаршыладылар. Олар Романияда энъ имтиязлы такъым эди, ве бу шей коммунистлерни пек ачувлатты.

Ричарднынъ сагълыгъы яхшылашкъан сонъ, о ве Сабина озь никяхынынъ йигирми йыллыгъыны къайд эттилер. Бир-бирине бахшыш алмакъ ичюн оларнынъ акъчасы ёкъ эди. Амма Ричардгъа дюльбер къаплангъан джеп дефтерчигини тапып алмагъа къысмет олды. О, эр акъшам бу джеп дефтерчигине бутюн омрюнинъ севгиси олгъан Сабинагъа багъышлангъан севги акъкъында аетлерини язды.

Олар экиси де азап ве адамны баштан чыкъаргъан шейлерни озь башындан кечирдилер. Алла оларгъа кучь берди. Севги гонъюллерини котерди. Фаджиалы он йыл кечти, амма оларны даа бир дешет бекледи.

«Сенинъ мелеклеринъ онынъ этрафыны сарып алсынлар!»

1959 сенеси 13 январь куню Вурмбрандларнынъ эв къапусы янында Сабинанынъ ибадет эвинден олгъан апай турды. О агълады. Бир афтадан эвель, о, Ричарднынъ ваазларынынъ бир къач копиясыны алды, ве бутюн Романиягъа бу ваазларнынъ юзлернен фотокопиялары даркъатылды. Бу исе къанунгъа къаршы

эди. Полиция онынъ квартирасына келип, къалгъан копияларны алдылар. Энди бу апай, афу сорап, Ричардгъа буны хабер этти. О, олар тезден онынъ артындан да келеджеклерини къоркъты.

Олар бир достнынъ ярдымынен Ричардны яш пастор чакъкъаныны бильдилер. О озюни Ричарднынъ досту деп адландыргъан эди. Олар, бельки де, оны шантаж эттилер ве, сени аписханеге къапатырмыз, деп къоркъузып, чакъувны имзаламагъа зорлагъанларны бильдилер.

Келеджек куню куньдюз саат бирде ачувлы полициялылар кене къапуны такъырдатып, Вурмбрандларнынъ кичкене квартирасына кирдилер.

– Сиз Ричард Вурмбрандсызмы? – сесини чыкъарып сорады капитан. – Эпинъиз башкъа одагъа кетинъиз. Эпинъиз. Анда да къалынъыз.

Оларнынъ кичкене квартирасы кене акъайгъа толды. Олар долапларны ачтылар, чекмеджелерни чыкъардылар, кягъытларны ерге ташладылар.

Ричарднынъ масасы устюнде олар машинкада басылгъан язма саифелерни, вааз ве эски Мукъаддес Китапларны таптылар. Эр шейни тутып алдылар. Сонъ Ричарднынъ Сабинагъа никяхнынъ йигирми йыллыгъы себебинден азырлагъан бахшышыны – севги акъкъында аетлерини язгъан джеп дефтерчигини таптылар.

– Лютфен, оны тутып алманъыз. Бу меним шахсий шейимдир, манъа бахшыш. Сизге о керекмей, – деп риджа этти Сабина.

Капитан Ричарднынъ къолларына демир билезликлерни такъып, артаки одадан алып чыкъарды.

Сабина къоркъмайып:

– Кабаатсыз адамларнен ойле япмагъа утанмайсызмы? – деди онъа.

Ричард онъа догърулды, амма оны, къолларындан тутып, четке сюйредилер.

– Эгер апайымны къучакъламагъа бермесенъиз, мен бу эвден къолайлы кетмем, – деп хабер этти оларгъа о.

– Къолларындан демир билезликлерни чыкъарынъыз, – деди капитан. Полициялыларнынъ бириси демир билезликлерни чыкъарды.

Олар дува окъумакъ ичюн тиз чёктилер, полициялылар исе оларнынъ этрафында турдылар. Сонъ олар яваштан зебур тюркюни йырладылар. Оларнынъ сеслери бирлешти.

– Иманлылар джемиетининъ эсасы – Раббиси Иса Месихтир.

Полициялы Ричарднынъ омузына озь балабан къолуны къойды.

– Бизге кетмеге керек. Саат беш олды, – ашыкъмадан деди капитан. О, Ричард ве Сабина бир-бирини о къадар пек севгенлерине ачыкътан айретленди. Онынъ козьлери козьяш толды.

Ричарднынъ къолларында демир билезликлери кене къапатылды ве полициялылар оны алып чыкъардылар. Сабина мердивенден оларнынъ артындан ашагъы кетти. Ашагъыда Ричард чевирилип:

– Михайгъа мен оны пек севгенимни айт, – деди. Сонъ, бир дакъкъа индемейип: – Ве мени чакъкъан пасторгъа да, – деп къошты.

Сабина фургон артындан бузлагъан сокъакътан тайып ве сюрюнип:

– Ричард! Меним севимли Ричардым! – деп къычырды ве агълап чапты.

Сонъ фургон кошеден бурулып ёкъ олды. Гъам-къасеветтен янгъан Сабинанынъ нефеси тутулды, ве о токътады. Квартирагъа къайтып, Сабина ерге йыкъылды ве агълап дува окъуды.

– Я Раббим, акъайымны Сенинъ къолунъа теслим этем, – деп агълады о. – Мен ич бир шей япып оламайым, амма Сен оны къапалы къапудан кечирип оласынъ. Сен Озь мелеклеринъни онынъ этрафына къойып чыкъып оласынъ. Сен оны манъа къайтарып оласынъ!

Кунеш къонмагъандже, о, къаранлыкъта отурып дува окъуды. Эртеси куню саба Алиса апте келип, оны ерде тапты. Къырмызы, козьяш толу козьлеринен Сабина онъа бакъып:

– Олар кене меним Ричардымны хырсызладылар, – деди.

Эпилог

Ричард даа алты йыл ёкъ эди. Бу бутюн вакъыт девамында оны корьмеге Сабинанынъ тек бир имкяны бар эди. Сабина

гизли иманлылар топлашувында гъайретли чалышмагъа девам этти. Акъайыны садыкълыкънен беклеп, Алла онъа эвге къайтмагъа ярдым этеджегине инанды.

1965 сенеси декабрьде «Авропа месихчи бирлиги» Норвегия тешкиляты Ричардны 10 бинъ доллар тёлеп къуртардылар. О вакъыт сиясий мабюс ичюн 1,5 бинъ тёлей эдилер. Ричард ве Сабина озь тувгъан мемлекетини Романияны ташлап кетмеге истемедилер, амма гизли иманлылар джемиетининъ иманлылары оларны кетмеге къандырдылар. Олар иман ичюн къуваланъгъанларны къорчаламагъа ве энъ агъыр вакъытларда Алланынъ севгиси акъкъында айтмагъа керек эдилер. Келеджек сене Ричард, Сабина ве Михай Америка Къошма Штатларына кочьтилер.

Коммунистлер оларны олюмнен къоркъуздылар. Вурмбрандларнынъ къорантасы аркъадашларынынъ сесинен иманы къувалавгъа огърагъан агъа ве тата-къардашларыны къорчаламагъа башлады.

1967 сенеси октябрь айында, къолларында тек 100 доллар ве ашхане масасында тургъан матбаа машинасы олып, Вурмбрандларнынъ къорантасы «Азап Чеккенлернинъ Сеси» газетасынынъ биринджи нусхасыны чыкъардылар.

О куньден башлап газета даима чыкъты. Бутюн дюньягъа чешит тиллерде он миллионгъа къадар копиялар даркъатылды.

Ричард ве Сабина Къошма Штатларгъа кочип кеткен вакъыттан берли, олар болдурмадан чалыштылар, къувалав ве азап вакъытларында севги ве умют акъкъында айттылар. Оларнынъ яшайышы олар баштан кечирген сынавларнен зенгинлешти.

2000 сенеси август айында, ярамай хасталыкътан оледжегине якъын Сабина озь севимли Ричардына (о да пек хаста эди) онынъ кроваты янына кельмеге риджа этти. Достларнынъ кичкене такъымы янында Сабина оны пек севгенини кене айтып, омрюнде япкъан хаталар ичюн оны багъышламагъа Ричардгъа риджа этти. О вакъыт Сабина агърылардан энди пек чекишти, амма илядж ичмеге истемеди, чюнки оны о къадар чекиштирген, амма эпбир чокъ къуванч кетирген вакътынджа

омюрнен сагълышкъанда, башы айынкъ олгъаныны истеди.

Бутюн омюр девамында Иса Месихнинъ севгиси Сабинагъа ярдым этти, ве Сабина оны бильген эписи адамларгъа бу севгини косьтерди.

Тара:
Даима гизленип яшамакъ

Пакистан.
1985 сене, июль.

Почтаджы таныш эвге якъынлашып, пенджереге бакъты. Эвнинъ огдеки одасы санки айры бир эв киби балабан эди. Бойле кичкене эвчиклер Пакистан койлеринде чокъ эди.

– Менде Тара ичюн посылка бар, – хызметчи, ниает, къапуны ачкъан сонъ, деди почтаджы. – О мында имзаламагъа керек. Кирмеге мумкюнми?

О, къолтугъы тюбюнде орта буюклигинде къаверенкли къутуны тутты. Къолунда къалем бар эди.

– Ёкъ, сиз кирип оламайсыз, – деп къатты джевап берди хызметчи. – Посылканы манъа беринъиз, мен оны Тарагъа алып кетерим. Онынъ бабасы къапугъа якъынлашмагъа онъа разылыкъ бермей.

– Яхшы, – деп истексиз разы олды почтаджы. – Амма Тара имза къоймагъа керек, я да мен посылканы къалдырып оламам. Анълайсызмы?

– Эбет, эбет, – къолуны узатып, сабырсызлыкънен деди хызметчи. – Энди исе посылканы манъа беринъиз.

Тара, шамата не себептен олгъаны ве посылканы ким ёллагъанынен меракъланып, кошеден бакъып турды.

– Бу недир? – деп сорады хызметчиден о. – Кимден?

Хызметчи омузларыны сыкъып, Тарагъа кягытны имзаламагъа берди. О имзалады ве посылканы алды. Посылка Тара тюшюнгенинден агъырджа эди. Оны эки къолунен тутып, озь одасына кетип, артындан къапуны япты. Таранынъ къорантасы баягъы балабан олса да, онынъ яхшы донатылгъан шахсий одасы бар эди. Балабан пенджерелернинъ къаршысында

долаплар тизильген эди, кроватнынъ эр бир янында зариф буллюр лампаднен дюльбер тумбочкалар турды. Таранынъ бабасы къызыны пек севди, ве онынъ одасы о багъышлагъан паалы бахшышларнен толу эди.

Шимди о, почта ярдымынен апансыздан посылка алгъан эр бир он эки яшлы бала киби, пек эеджанлы эди. Къутуны ерге къойып, онынъ огюнде тиз чёкип отурды ве картонны япыштыргъан лентаны йыртты. Ичине бакъып, Тара вайвалады. Онынъ къуванчлы мерагъы тез къоркъугъа чевирильди. О, аякъкъа атылып турды ве къапугъа тараф чапты. Тек башыны сокъмакъ ичюн оны бираз ачты, огдеки оданы козьден кечирди. Анда кимсе олмагъанына эмин олып, кене къапуны къапатты. Амма ода ортасында тургъан ачыкъ къутугъа къайтмаздан эвель, бу сефер къапуны килитледи.

Ички сес къутуны бабасына бермеге керек олгъаныны айтты.

– Бойле хавфсыз олур, – деди о озь-озюне. О, бабасына къутуда онынъ ады не ичюн язылгъаныны бильмегенини айтып олур эди. Амма керчектен Тара къутуны не себептен ёллагъанларны бильди. Онда о сымарлагъан бир шей бар эди. Бир къач афта эвельси о ерли газетада кичкене купонны язып толдурып, оны почтанен ёллады. Энди сымарышны ёлладылар, ве о, эгер пакетни тапсалар, онен не олур, деп къоркъты. О не япмагъа керек олгъаныны бильмеди. Онъа бу пакетни къалдырмагъамы, (эльбетте, сакълап), я да бабасына бермегеми, къарар чыкъармагъа керек эди.

Онынъ мерагъы къоркъудан устюн олды, ве о, уфакъ китапчыкълардан бирини чыкъарды. Йымшакъ ачыкъ тюсте китап къапысында тек бир сёз эди: «Башланув». О, кроватта отурып, китапны ачты ве окъумагъа башлады.

Мукъаддес Китапны огренмек ичюн дерслерни ёллагъан биринджи куньлеринден сонъ, Тара малюматны дикъкъатнен огренди. Эр афта эки-учь болюкни окъуды. О, тестлерни язып, оларны Мукъаддес Китапнен берабер кельген мектюп зарфларына къойып, хызметчилерге оларны ёлламагъа риджа этти. Тезден почтанен шеадетнамени ёлладылар. Тараны мувафакъиетлернен хайырладылар.

Тара бутюн Пакистанда белли, пек мешур ве джиддий мусульман къорантасындан эди ве озь динини денъиштирмеге истемеди. Оны тек Мукъаддес Китапнынъ огренюви меракъландырды, хусусан о, дюльбер шеадетнамелерни алмагъа бегенди. Бу къолай ве меракълы эди. Амма бунда, о эр кунь къутуны ве ичиндекилерини мукъайтлыкънен кроват тюбюне сакълагъанда, хавфнынъ эеджанландыргъан бир элементи бар эди. Почтаны алгъан ве ёллагъан хызметчилер онынъ сырыны сакъламагъа сёз бердилер. Эр кес бильди, эгер онынъ бабасы буны бильсе, о, пек ачувланыр. Амма Тара бабасынынъ энъ севимли къызы олгъаныны эр кес бильди. О, пек ачувланыр, амма, ихтимал ки, тек сёгип, Мукъаддес Китапны ондан тутып алыр. О, тек меракъланды.

– Окъувнынъ насыл зарары олмакъ мумкюн? – деп озь-озюнден сорады Тара.

Эки ярым йыл кечти, ве Тара сонъки тестни ёллады. Мукъаддес Китапнынъ эр бир китабыны огренип, Тара бутюн курсны битирди. О бойле буюк курсны битиргенине пек мемнюн эди. Тара эр шей бедава олгъанына ве бир кимсенинъ онынъ сырындан хабери олмагъанына айретленди. Бир къач афтадан даа бир пакетни алгъан сонъ, Тара даа пек айретленди. О, эвельки пакетлерден уфакъча, амма баягъы агъырджа эди. Тара бу пакет Мукъаддес Китапнынъ дерслерини ве шеадетнамелерни ёллагъан айны адамлардан онъа кельгенини бильди. Амма пакетте олгъан шей акъкъында хабери ёкъ эди. Оны ачып, Тара дюльбер мавы къаплы Мукъаддес Китапны корьди. Саифелернинъ уджлары алтын ялдызлы эди.

Бу китап Тара омрюнде корьген китаплардан энъ дюльбер эди. Мукъаддес Китапны ачып, Тара дюльбер язынен язылгъан озь адыны ве Мукъаддес Китапнынъ огренювини мувафакъиетли битирювинен хайырлавны корьди. Тара мукъайтлыкънен Мукъаддес Китапнынъ инджe саифелерини саифеледи. Сонъ исе озь бахшышыны башкъа китапларнен берабер кроват тюбюне сакълады. Окъув малюматларыны сакъламагъа хавфлы эди. Амма эгер де онда Мукъаддес Китапны тапсалар, онъа пек паалыгъа чыкъаджагъыны о бильди. Акъикъатта насыл паалыгъа чыкъаджагъыны бильмеди.

Месихчи

Тара онунджы сыныфны имтиязлы битирди. Бир йылдан сонъ оны Ирангъа, динлернинъ тенъештирювинен огърашмагъа давет эттилер. Онынъ къорантасы сыкъ-сыкъ Ирангъа аджылыкъкъа барды, ве Тара анда окъумагъа истеди. О, онынъ Мукъаддес Китапнынъ гизли огренюви месихчиликни огренювинде де ярдым этер, деп эмин эди.

Онынъ къорантасы онен берабер Ирангъа кочьти, ве тамам анда Тара омрюнде бириндже кере месихчиге расткельди. Бу о, бир кунь куньдюз мусафирханеден чыкъып, презентация ичюн ерли джами янындаки ички азбарчыкънынъ ресимлерини япмагъа истегенде олды. Бу презентацияны сыныфта кечирмеге онъа вазифе бердилер. Яш четэль къызгъа бир озюне юрмеге хавфлы эди. Амма Тара о кунь онъа козь-къулакъ олгъан агъасына мусафирханеден узакъкъа кетмейджегине сёз берди. Агъасы истексиз разылыкъ берди.

О, азбарчыкъта юрип ресим чыкъаргъанда, меракълы адисени корьди. Ерде Тарадан бир къач яш кичик къызчыкънынъ янында бир акъай отурмакъта эди. Онынъ къоллары къатты сыкъылгъан эди, ве о, ачыкътан биревнен лаф этип, кокке бакъмакъта эди.

– Сиз не япасынъыз? – деп оны бу адамгъа чеккенини дуйып, сорады Тара.

– Мен Алланен лаф этем, – деди о.

– Алланен лаф этмеге мумкюн дегиль, – масюм кулькюнен берабер итираз бильдирди Тара. – Сизнен лаф этмек ичюн О, коктен тюшмез, сиз исе Онъа котерилип оламазсыз, бельки, олюмден сонъ. Сиз Алланен лаф эткенинъизни насыл айтып оласынъыз?

Акъай Тарагъа тынч бакъып:

– Мен Алланен лаф эткенимден гъайры даа Ондан джевап да алдым, – деп, кулюмсиревнен къошты.

Энди Тара, бу адам акъылдан айырылгъанына эмин эди.

– Сиз джевап алдынъыз? Сиз мелек я да пейгъамбер дегильсиз. Насыл этип сиз Алладан джевап алып оласынъыз?

– Сиз Алланен насыл этип лаф этмеге мумкюн олгъаныны бильмеге истейсизми?

– Эбет, мен бильмеге истер эдим, – деди Тара.

Тара бир дакъкъа биле онъа инанмады, амма онынъ, эльбетте, файдасыз анълатувларыны динълемеге истеди.

– Айса келинъиз, ярын саат дёртте корюшейик. Мына мен сизге ибадет эвининъ адресини ве онъа насыл барып чыкъмагъа язарым. Келинъиз, ве сиз Алланен тек лаф этмеге мумкюн олгъаныны дегиль де, О сизни севгенини де билирсинъиз.

Тара мусафирханеге келип, буны агъасына айтып берген сонъ, агъасы пек ачувланды.

– Сен не акъкъында тюшюнесинъ? Сен анда барып оламайсынъ. О, месихчилернинъ ибадет эвидир! Бу Ирандыр, сен исе – мусульмансынъ. Эгер сени ойле ерде тутсалар, сени асып олалар!

– Манъа тюрлю динлерни огренмеге вазифе берильди. Эгер мен теткъикъатлар кечирмесем, насыл этип окъувымны битирип олурым? – деп давалашты Тара.

Таранынъ агъасы ерли полиция болюгинде ибадет эвине бармагъа разылыкъ сорамагъа разы олгъан сонъ, оларнынъ давасы битти. Полициядан оны судкъа ёлладылар. Анда онъа разылыкъ бердилер. Амма укюмет Таранен берабер ибадет эвине он эки хавфсызлыкъ забити ве буюк агъасы бармасыны талап эттилер.

– Къоркъма, – деди агъасы. – Эгер бир шей олса, мен полициянен берабер къапу артында оладжам.

Тара айретленди. Ибадет эвинде не оладжакъ экен? Ойле къаравул неге керек?

Эртеси куню саат дёртте Тара ибадет эвине кирди. О, къоркъудан къалтырап, яваш-яваш кетти. Полиция ве агъасы ибадет эвининъ къапусы янында бекледилер. Ички азбарчыкъта онъа расткельген адамдан гъайры Тара бир вакъыт ич бир месихчини корьмеген эди. Онъа месихчилернинъ корюниши, табиатлары, олар хавфлымы-ёкъмы олгъанлары меракълы эди.

О, эгер тез-тез кирмеге керек олса, кириш къапугъа якъын ер тапты. Аман-аман эписи агъач скемлелерде энди адамлар отурды ве йырлав башланды. Иманлылар тюрлю зебурларны йырладылар, ве Тара Мукъаддес Китапны огренгенде

расткетирген джумлелерни таныгъаныны тюшюнди. Йырлавдан сонъ юксекликке бир акъай чыкъты ве дува акъкъында айтмагъа башлады. О, дува акъкъында риджалары олгъанлар огге чыкъмагъа керек олгъаныны айтты.

Базы адамлар огге чыкъып башлагъанда, Тара азбарчыкъта расткетирген адамны корьди. О, къолунда къарарнен секиз яшында къызчыкъны алып кетти. Тара, бу онынъ даа бир къызы, деп тюшюнди. Къызчыкъ, гъалиба, сакъат эди. Онынъ къолчыгъы джансыз алда ашагъы асылы эди, ве, бабасы оны алып кеткенде, бабасынынъ аркъасына шапылдап урды. Онынъ козьлери сёнюк эди, ичинде джаны ёкъ эди.

Акъай огге кечти ве, Аллагъа баланы тедавийлемеге ялварып, сесини чыкъарып дува окъумагъа башлады. Ибадет эвинде башкъа адамлар да онен берабер Аллагъа къызчыкъны тедавийлемеге ялвармагъа башладылар. Тара, Алланен бойле лаф этмеге тырышмакъ ичюн акъылдан айырылмагъа керек, деп тюшюнди. Не ичюн Алла бу балагъа ярдым этеджек? Тара ичюн бу эписи манасыз эди. Амма онынъ шубеленгенине бакъмадан, бу шей оны гипнозгъа далдырды ве озь диссертациясында бу акъкъында язмакъ ичюн, эр шейни акълында тутмагъа тырышты.

Сонъ Тара сакъат къызчыкъ арекет этип башлагъаныны корьди. Онынъ аячыкълары яваш-яваш догърулды, ве, аякъта турмагъа ярдым этип, бабасы оны ерге незакетли тюшюрди.

«Я Раббим, – деп тюшюнди Тара. – Мен бойле шей олгъанына инанып оламайым».

Ибадет эвинде топлангъан адамлар кене Аллагъа макътав йырларыны йырладылар, кичкене къызчыкъ исе, тедавийленип, ибадет эвининъ меркезий кечиттен кечип, догъру Таранынъ козьлерине бакъты. О, Тара отургъан скемлеге якъынлашкъанда, тек бир сёз айтты:

– Эммануэль.

Сонъ исе айланып, артына кечиттен бабасына кетти.

Тара олгъан шейден шашып къалды. Онынъ бутюн тюшюнджелери олгъан шей акъкъында эди. Не ичюн бу кичкене къызчыкъ ибадет эвиндеки эписи адамлардан айны онынъ янына кельди? Насыл этип онынъ аячыкълары тюзельди?

Ве «Эммануэль» сёзю не дегени? Тара огренмеге башлагъан диннинъ къоюлгъан суаллери берген джевапларындан чокъ эди. Тара не олгъаныны анълямагъа истеди.

О, озю шаат олгъан шейни биревге айтып бермеге джесарет этмеди. Амма о, эльбетте, буны унутмады. Кечче, Пакистангъа эвге къайткъан сонъ, о, джеваплар тапмагъа умют эткен ерге мураджаат этти. О, мавы къаплы Мукъаддес Китапкъа мураджаат этти. Бу сефер Тара тестни тапшырмакъ ичюн окъумады, о, акъикъатны гъайретнен къыдырды.

Эр кунь Тара Мукъаддес Китап ве Къуран арасында фаркъны ве мусульманлар месихчилерге не ичюн къаршы олгъанларыны анълямагъа тырышып, гъайретнен Мукъаддес Языны огренди.

«Месихчилернинъ Алласы акъикъий олмакъ керек, – деп тюшюнди Тара. – Айса олар дува эткенде, О, насыл этип оларны эшите?»

Хаинлик

Ниает, Тара озь дин огренювини озю девам этип оламайджагъыны анълады. Онъа биревнен акъыл танышмагъа керек эди. Онынъ ибадет эвинде корьген шейи, Мукъаддес Китапта окъугъаны ве дин огренюви курсу онынъ суаллерине джевап бермеди, аксине, булар эписи тек къошма суаллерни догъурды. О, не олгъаныны анълямагъа пек истеди.

– Баба, мен достларымнен кезинмеге кетем, – кетмеге азырланып, деди бабасына Тара. О, он алты йыл девамында бириндже кере бабасына ялан айтты, ве, балабан, салтанатлы ана-баба эвинден кеткенде, къабаат дуйгъусы оны раатсызлады. Амма о, месихчилернинъ дини насыл олгъаныны бильмеге керек эди. Амма буны бильмеге онъа белли олгъан тек бир ёл эди – ибадет эвине бармакътыр.

О, шеэрни кечип, ибадет эвине кирип, скемлеге отурды. Ибадет башланды. Ибадеттен сонъ о, ибадетни алып баргъан адамнынъ янына келип, оны бир къач суальге джевап бермеге риджа эткенини онъа айтты. Пастор разы олды. Тара тюшюнди: ибадет эви – бу ибадет эвидир, месихчи исе – месихчидир, ве

оларнынъ эр бири онъа ярдым этип олур. Языкъ ки, бу сефер Тара янълышты.

Тара эр афта пасторнен лаф этмек ичюн кельди. О, онъа чокъ суаллер къойды. Пастор озь шахсий хавфсызлыгъы ичюн къасеветленди, ве Тара артыкъ кельмесе, яхшы олур, деп онъа бир къач кере айтты.

– Амма мен суаллериме джевап алмакъ ичюн даа къайда барып олам? – деп джевапланды Тара.

Онынъ исрарлыгъы пасторны бир къач вакъыткъа къандырды, амма пастор, ахыр-сонъу, вазиет пек хавфлы олгъаныны дуйды. О, огъурсызлыкълардан къуртулыр, деп тюшюнип, Таранынъ бабасынен корюшти, ве къызы ибадет эвине келип, Мукъаддес Китап акъкъында чокъ суаллер къойгъаныны онъа айтты. Бир къач дакъкъа ичинде о, Алла акъкъында чокъча бильмеге истеген яш мусульман къызына хаинлик япты.

– Сенинъ япкъанынъ не? – деп, о куню эвге кельген сонъ, къычырды Таранынъ устюне бабасы. – Сен мени ве озь къорантанъны масхара эткенинъни анълайсынъмы? О адамнен насыл корюшип олдынъ? О, мусульман дегиль! О, месихчи! Сен токъалсынъмы? Ойле токъал насыл олмагъа мумкюн? Сен не, месихчисинъми?

Тара, бабасы ойле ачувлангъанына шашып къалды, эвель о оны ойле алда корьмеген эди. Тара тек суаллер къойгъаныны, месихчи олмагъа акълында биле олмагъаныны онъа анълатмагъа истеди, амма бабасы оны динълемеди. О, онъа кетмеге сертликнен айтты, ве Тара одадан агълап чапып чыкъты. О, онъа не япмагъа ве бабасыны насыл этип тынчландырмагъа бильмеди.

Чокъ суаллер даа джевапсыз къалды. Башындан кечиргенине бакъмадан, одада Тара кене мавы мешин къаплы кичкене Мукъаддес Китапкъа узанды. Козьяшларыны сюртип, Мукъаддес Китапны ачты ве окъумагъа тырышты. Амма башында бабасынынъ ачувлы сёзлери чынълады.

Яваш-яваш къадимий сёзлер онъа гонъюль бердилер, тынчландырдылар ве Алланынъ севгисинен къувет бердилер. О, Мукъаддес Язынынъ окъувына ойле берильди ки, вакъытнынъ-

саатнынъ эсабыны джойып, одагъа бабасы киргенини дуймай къалды. Башта онынъ чырайындан о, кичкене къызына нафиле къычыргъаныны анълямагъа мумкюн эди. Амма къызы окъугъан китапны корьген сонъ, пек ачувланды.

– Сен месихчисинъ! Сен месихчи олгъанынъны мен энди билем! – деп къычырды о.

– Баба, мен месихчи дегилим. Мен тек меракъланам. Сен манъа инанмагъа керексинъ!

– Ялан айтма! Айса Мукъаддес Китапны окъумагъа не кереги бар?

– Баба, лютфен, манъа инан, бу тек мен окъугъан китаптыр. Мен сонъки вакъытлары чокъ огренгенимни сен билесинъ.

Тара исрарлыкънен озь къабаатсызлыгъында оны къандырмагъа истеди, амма о, олгъан кучюнен Таранынъ бетине шамар яндырды.

– Къорантамызнен ойле насыл этип оласынъ! Биз мусульманмыз!

Тара ондан арткъа чекильди. О, бабасы оны ургъанына инанып оламады. Онынъ джаны агъырды. О, исе онынъ янына барып, кене шамар яндырды.

– Биз мусульман олып догъулдыкъ ве мусульман олып олермиз. Сен исе артыкъ меним къызым дегильсинъ!

Таранынъ окюр-окюр агълагъаныны эшитип, не олгъаныны бильмек ичюн, одагъа онынъ буюк агъасы чапып кирди.

– Сенинъ къыз къардашынъ месихчи олды! О, пасторгъа барды, энди исе Мукъаддес Китапны окъугъаныны корем.

Къабаатлавларны эшитип, Таранынъ агъасы да ачувланды. О, бабасынен берабер Тарагъа атылып, оны котеклемеге башладылар. О, мавы къаплы Мукъаддес Китапны корип, онынъ алтын уджлу саифелерини ачувнен йыртмагъа башлады. Таранынъ бабасы къушакъны алды ве, экиге къатлап, бет ве аркъасына хышымнен урып башлады. Тара, окюр-окюр агълап, полда букшейип ятты.

– Баба, эр шей даа бетер олмагъандже, санъа оны тез-тез акъайгъа бермеге керек, – ачув ве гъайреттен къызарып айтты агъасы. Эки акъай, ниает, одадан чыкъкъанда, бабасы къатиен башыны саллады.

Эммануэль, Эммануэль!

Оданынъ ортасында окюр-окюр агълап яткъанда, Тара озь бирinджи дуваны окъуды:

– Я Раббим, бабам ве агъам не акъкъында айткъанларыны бильмейим. Мен месихчи дегилим. Мен мусульманым. Амма шимди манъа насыл ёлнен кетмеге керек олгъаныны бильмейим. Лютфен, манъа ёлны косьтер, ве мен онен кетерим.

Дувадан сонъ Тара тынчланды ве, полда ятып, терен юкъугъа далды. Бираз вакъыт кечти, ве о, бирев онынъ башыны котерип, бетини незакетли охшагъаныны дуйды. О, сесни эшитти. Сес, санки бирев онъа тараф догърулгъан киби, янъгъырады.

Сес: «Эммануэль, Эммануэль!» – деп айтты. Тара тез-тез еринден сычрап, оданы бакъып чыкъты, амма ода бош эди. О, аджайип тюшни хатырлады. Эльбет, бу тюш эди, догърумы? Тара шимди экинджи кере эшиткен «Эммануэль» аджайип сёзюни текрарламагъа тырышты.

Тара, онен Иранда олгъан шейни кене хатырлап, тёшекте ятты. «Бу не демек экен? – деп, сесини чыкъарып тюшюнди о. – Не ичюн мен эр вакъыт бу сёзни эшитем?»

О, явaштан озь бетине тийди ве агърыдан абдырады. Бабасы омрюнде оны ич бир вакъыт урмады, ве онынъ мераметсизлиги ве ачувы Тараны айретте къалдырды. О ве бабасы эр вакъыт бир-бирине пек якъын эдилер. Энди исе олар ич бир вакъыт якъын олмайджакъларыны бильди. Бабасына озь ачувыны тутмагъа, тамам Тарагъа озь исрарлы акъикъатнынъ къыдырувларыны киби токътатмагъа агъыр оладжагъыны бильди.

Бир къач куньден сонъ Таранынъ бабасы къызынынъ янына отурды. Онынъ бети котектен сонъ аля даа сиярынтылы эди. Бабасынынъ козьлери къасеветке толу эди:

– Тара, мен сени котеклегениме пек янам, – деди о. – Бабагъа озь къызыны котеклемеге масхаралыкътыр. Мен сенинъ джанынъны агъырттырмагъа истемегенимни анъламагъа керексинъ. Амма корьген шейден сонъ, озюмни къолда тутып оламадым. Багъышла мени, лютфен.

Тара, бабасынынъ назик сёзлерине пек инанмайып, индемейип отурды.

– Мен билем ки, санъа акъайгъа чыкъмагъа вакъыт кельди, – девам этти о.

Тара, олар оны котеклеген сонъ, агъасы не айткъаныны акълында тутты. Амма о тек он алты яшында эди ве акъайгъа чыкъмагъа истемеди.

– Баба, акъайгъа чыкъмакъ ичюн мен даа пек яшым. Мен окъувымны битирмеге истейим.

О, ашыкъмадан лаф этмеге тырышты.

Бабасы турды, онынъ сеси къаттыджа чыкъты:

– Акъайгъа чыкъмакъ сенинъ ичюн энъ яхшысыдыр. Мен исрар этем.

Онынъ сеси ойле бир сувукъ эди ки, Тара тап титреди, амма ойле къолай дегенинден къалмагъа истемеди.

– Ёкъ, баба, мен истемейим. Мен пек яшым, мен башта окъувымны битирмеге истейим. Анълашма никяхыны мен истемейим, баба. Ким о? Онынъ ады не? Онынъ дини насыл?

О, дегенини анъламаздан эвель, сёзлер учып кеттилер. Мусульман къызынынъ агъзындан акъылсыз сёзлер. Оларнынъ къорантасы ичюн тек бир дин бар эди: ислям дини. Бабасы ачувланып:

– Онынъ дини насыл, не дегени? Бизим бир динимиз бар. Биз мусульманмыз, – деп кене къычырды. Бабасы онынъ къолуна япышты ве, якъынджа чекип: – Сен месихчисинъ! Месихчисинъ! Мен буны дос-догъру билем! – деп, онъа къаршы тикленди.

Тара озюни къорчаламакъ ичюн бир сёз биле айтып олгъанындан эвель, кене бабасынынъ къатты шамарыны дуйды. О, онынъ къызы месихчиликке дёнгенинде къатиен эмин эди, ве озь боюн-борджуна коре сайгъаны киби япты.

Таранынъ бабасы онъа кене бетине шамар ургъан вакъытта тамам одагъа кирген таталарнынъ бириси дешеттен къычырды.

Янында олгъан къоранта азаларынынъ ве хызметчилернинъ ялваргъанларына къулакъ асмайып, Таранынъ бабасы ве агъасы оны одагъа сюйреклеп, артларындан къапуны къапаттылар. Тара озь омрю ичюн къоркъмагъа себеби олгъаныны бильди.

Таранынъ бабасы ве агъасы оны къолгъа расткельген

шейлернен урдылар: буллюр электрик лампадынынъ сыджымынен, долапнынъ демир чубугъынен. Сонъ олар одадан эр шейни: килимлерни, кроватны, урбаларны, электрик шейлерни чыкъарып, аятта бир ерде обаладылар. Къоркъунчлы вакъиа биткен сонъ, устю-башы къанлы Тара энди бош одасынынъ ортасында полда къан ичинде ятты. Къапуны къапатмаздан эвель, бабасы:

– Сен я акъайгъа чыкъарсынъ, я да олерсинъ... Эгер сен месихчи олсанъ, бу шеэрде санъа ер ёкъ... Амма сен акъайгъа чыкъсанъ, о вакъыт меним къызым олурсынъ. Олмаса, сен мында ялынъызлыкъта олерсинъ, – деди онъа.

Къачув

Тара сувукъ таш полунда ятты. О, де эсини джойды, де озюне кельди. Онъа ярдым этмеге кимсеге разылыкъ бермедилер. О, ашсыз-сувсуз ве тиббий ярдымсыз къалса, акълыны башына топлар, деп тюшюнди онынъ къорантасы. Учюнджи куньде Тара отурып олды, амма онынъ сачлары полдаки къуругъан къан гольчикке япышып къалды. Шашып къалгъан, кедерли Тара, не олгъаныны анълямагъа тырышып, яраларыны бакъты. Онынъ юреги буланды. Онынъ Алланы къыдыргъаны оны бу алгъа кетиреджегини тюшюнип биле оламады. Амма энди о тек бир шей акъкъында, насыл этип къуртулмагъа тюшюнди. Эвель о, ич бир кунь къорантадан айры кечирмеди, ве шимди онъа не япмагъа бильмеди. Амма бунынъ эмиети ёкъ эди. О, онъа къачмагъа керек олгъаныны бильди.

О, онынъ урбаларындан бир шей къалгъанмы, деп бакъмакъ ичюн, зорнен долап янына барды. Анда о Ирангъа баргъан озь уфакъ чантасыны корьди. Чантада урба, бираз акъча, насылдыр бир ильванлар ве онынъ паспорты бар эди. Тара, эр бир арекет эткенинде агърыдан бетини бурюштирип, яваштан къанлы урбаларыны устюнден чыкъарды. Урбаларыны денъиштирип, оданынъ ортасында турды ве сонъки кере этрафкъа бакъынды. О, эгер де кетсе, ич бир вакъыт эвге къайтып оламайджагъыны бильди. Онынъ мемлекетинде эвден къачмагъа тамам месихчи

олмагъа киби ярамай сайылды. О, онынъ къорантасы ойле ашаламаны ич бир вакъыт багъышлап оламайджагъыны бильди. Эгер де оны шимди тутсалар, эльбетте, ольдюрирлер.

Агъыр юрекнен о озь одасынынъ пенджересинден чыкъып, этрафкъа бакъынды ве мукъайтлыкънен автобус дурагъына кельди. Тара эгилип оламады, онынъ бутюн тени агъырды. О, пек кедерли эди. Оны эки шей арекет этмеге меджбур этти. Биринджи, бабасы я да агъасы оны тапсалар, онен оларнынъ япкъанларындан пек къоркъкъан эди. Экинджи, месихчилернинъ Алласы акъкъында чокъча бильмеге авеслиги бар эди. Автостанциягъа кельген сонъ, о, бир къач саат кетмеге керек олгъан ве азчыкъ таныш шеэрге билет алды. О, бу шеэрде бир къач кере къорантасынен олгъан эди ве анда корьген ибадет эвинде сыгъанакъ тапмагъа планлаштырды. Онъа, эльбетте, эр бир месихчи ярдым этер, деп тюшюнди о.

Ёл узакъ эди, ве адамлар онъа дикъкъатнен бакъып, устю-башы къан ве сиярынты олгъан осьмюр къыз акъкъында фысылдадылар. Тара шеэрде белли къорантадан олгъан джазибели къыз эди. О, ёлджулар онынъ акъкъында не тюшюнгенлерини билип, ашалавдан чекишти. Бойле теджрибе онынъ ичюн янъы эди, ве о, ред эткен шейлерге бакъмадан, онынъ Аллагъа ынтылувы бошуна олмайджагъына умют багълады. Тара этрафтаки адамларнынъ дикъкъатлы бакъышларындан четленмеге тырышып, олар оны полициягъа алып кетмейджеклерине умют этти. Онынъ мемлекетинде апайларнынъ акъ-укъукълары аз эди. Янында акъай олмагъан апайны сийрек корьмеге мумкюн.

Ниает, автобус шеэрге келип чыкъкъан сонъ, Тара тез-тез чыкъты ве адамларнен къарышмагъа тырышты. Онынъ къанлы ве сиярынтылы сыфатынен бу къолай дегиль эди. Амма о, ибадет эвине барып еткенинен, озюни бир тертипке кетирип олур, деп тюшюнди.

О, ибадет эвине якъынлашкъанда, оны къапу янында тургъан Къуртарув Ордусынынъ забити къаршылады. Бу худжур корюнсе де, амма о, Таранынъ фикрини денъиштирмеге тырышты ве ярдымны башкъа ерде къыдырмагъа тевсие этти.

– Сизинъ еринъизде олса эдим, бу ибадет эвининъ

ёлбашчысынен ялынъыз къалмаз эдим. Эмиш-демишлер юре ки..., – деди о.

Тара аз къалды агъламагъа.

– Бу насыл шей? – деп сорады о. – Мен, месихчилер – бу месихчилер, деп тюшюндим, сиз исе манъа бу ибадет эви мениm ичюн олмагъаныны айтасынъыз. Аджеба мен бу ичюн эвден къачтыммы?

– Мениm эвиме юрюнъиз, – достане деди о. – Мен сизни къорчалап ярдым этип олурым.

Тара бу адамнынъ эвине кетмеге къоркъса да, башкъа чареси ёкъ эди. О истексиз онен кетти. Онынъ апайы ве эки огълу бар эди. Къоранта азалары эки афта къадар онен яхшы мунасебетте эдилер. Сонъ исе къорантада лаф олды. Апай, онынъ акъайы яш шырныкълы мусафирнен меракълангъанына шубеленип башлады. Ниает, Тара даянып оламады ве акъайгъа оны башкъа ерге алып кетмеге риджа этти.

– Башкъа бир шеэрде манъа ярдым этип олгъан адамны бильмеге керексинъиз. Лютфен, мени анда алып кетинъиз. Мен анда иш тапарым. Ярдымынъызнынъ къадрине еттим, чокъ сагъ олунъыз, амма къорантанъызгъа огъурсызлыкълар кетирмеге истемейим, – деп ялварды о.

– Мен санъа ярдым этип оладжакъ адамны билем. О сенинъ тувгъан шеэринъдендир, – деди Къуртарув Ордусынынъ забити.

Онынъ сёзлерини эшиткенде, Тара къоркъты.

– Бу яхшы фикир деп беллемейим, – деди о. – Бабам мен олгъан еримни бильмей, мен де онынъ бильгенини истемейим.

– Къасеветленме, – деп къандырды оны акъай. – Мен бу адамны билем. О сизге ярдым этер.

Ред этильген эмдже

Башкъа чареси олмагъан Тара бу адамнен корюшмеге разы олды. Адам оны бельгиленген ерде бекледи. Амма о оны бириндже кере корьгенде, аз къалды эсини джоймагъа.

– Бу мениm бабам! Сиз мени алдаттынъыз! – деп къычырды о.

– Ёкъ, бу сенинъ бабанъ дегиль, мен эминим, – деди о. –

Бар да, онен таныш ол.

Бу адам онынъ о ич бир вакъыт корьмеген эмджеси олгъаныны бильген сонъ, Тара пек айретленди. О, Таранынъ бабасына пек ошай эди.

– Не ичюн бабам бизге сизнинъ акъкъынъызда ич бир вакъыт айтмады? – деп сорады ондан Тара.

– 1952 сенеси мен месихчи олдым. О вакъыт шериат къанунларыны даа кирсетмеген эдилер, – деп анълатты онъа эмджеси ве мемлекетте ислям къанунларыны къабул этюви акъкъында айтып берди. – О вакъыт къанунгъа коре башкъа динни къабул этмеге мумкюн эди, амма джемаат бундан разы олмады. Сенинъ бабанъ менден вазгечти. Ондан берли мен мында пастор олып чалышам. Мен сени мында Алла йибергенини энди анълайым. Къасеветленме, мен сенинъ акъкъынъда къайгъырырым. Сен меним къызым оладжанъ.

Тара тынчланды. Онда умют нуру пейда олды. Бельки де, о мында ерлешип иш тапар ве окъувыны девам этип олур.

Тара онынъ эмджеси мераметли, джумерт адам олгъаныны тезден анълады. О, оны бегенди ве ондан айретте къалды. О, саатлернен Таранен месихчилик акъкъында лаф этти ве онынъ эписи суаллерине джевап берди. О, Эммануэль сёзю нени анълаткъаныны биле анълатты. Эмджесининъ эвинде эки ай яшап ве месихчиликни огренип, Иса ким олгъаныны акъикъатен де энди анълагъаныны дуйды. Дува окъуп, Аллагъа эписи гуналарыны багъышламагъа риджа этти. О, Аллагъа озь юрегини багъышлады.

Тара Алланы къыдырды ве Оны тапты, амма онынъ сынавлары тек башланды.

Дайынынъ огъулларындан бири эмджеге кельген сонъ, огъурсызлыкълар кене башланды. Онъа о, Тараны таныгъаны киби корюнди.

– Ёкъ, ёкъ, – деп къандырды оны эмдже. – Бу тек бир таныш, о меннен корюшмеге кельди.

Амма онынъ сёзлери дайынынъ огълуны къандырмадылар. Эвге къайткъанынен, о, Таранынъ бабасынен телефоннен

багъланды ве Тарагъа ошагъан къызны агъасында корьгенини онъа айтты.

Бир къач кунь кечти. Тара озь эмджесининъ ашханесинде чалыша эди. Башкъа одада тез адымларны эшитти. Тара анда ашыкъты ве аз къалды ашханеге къолларыны саллап кирген эмджесинен чарпышмагъа.

– Бу сенинъ бабанъ! О мында келе! Сен догъру шимди кетмеге керексинъ! Къач! Шеэр четиндеки фермагъа меним достларыма къач, мен санъа айткъан ерге. Бу акъчаны ал, энди чап. Къасеветленме, бабанъа бир шей айтмам. Бир къач куньден сени келип бакъарым.

Тара арттаки къапудан чапып чыкъкъанда, онынъ бабасы ве агъасы энди баш къапудан эвге киреята эдилер. Онынъ тюшюнмеге вакъты ёкъ эди. О чапып олгъаны киби тез-тез чапып къачты. О, джебинде эмджеси онъа берген адресни тапты. Бу адресни эмджеси онъа бунъа ошагъан аллар олса, даима янында ташысын, деди.

Агъыр нефес алып ве юрегинде санчыны дуйып, Тара, ниает, баш сокъакъкъа чапып чыкъты ве чапувыны явашлатты, чюнки шубе догъурмагъа истемеди. Тара такси токътатты ве, арткъа отурып, козьлерини япты. О, апансыздан расткетирген озь эмджесинде эки ай яшап, кене къачкъанына инанып оламады. Тез чапувдан сонъ коксюнде юреги пек дюкюльдесе де, Тара, оны аджайип тынчлыкъ къаплап алгъаныны дуйды. Озь бабасы ве агъасы акъкъында, олар онынъ эмджесини беляргъа огъратмасынлар деп, индемеден дува окъуды.

Шеэрде эр шей ятышкъандже, Тара он кунь фермада яшады. Ниает, эмджеси оны бакъмагъа кельди. Тара онен эвге къайтмагъа пек истеди. Амма эмджесининъ чырайыны корьген сонъ, онынъ отю патлады.

– Не олды, эмдже? – деп сорады о.

– Тара, сен бу эки ай менде яшагъанынъа мен пек къувангъанымны билесинъ, – ондан козьлерини алмайып деди эмджеси. – Алла манъа къан ве рухума коре мен ойле бир истеген къызымны бергенини дуйдым.

Амма сен меннен къайтып оламайсынъ. Бу пек хавфлыдыр.

Буны санъа айтмагъа керек олгъанына пек языкъсынам, амма бабанъ бу онынъ ве бутюн къорантанынъ намус борджу олгъаныны айтты.

Тара, эмджеси онъа акъикъатны айткъаныны бильди. О, бабасы ве агъасы оны къыдырмагъа бир вакъыт токътамайджакъларыны бильди. Ве эгер де олар оны тутсалар, оладжакъ шейде де шубеленмеди. О озюни аджув онынъ акълыны думанлаткъаныны дуйды. Амма эмджесининъ козьлеринде корьген кедер онынъ юрегини чильтеледи ве, озь дуйгъуларындан четленмеге ярдым этип, эмджесининъ агърысыны анъламагъа ярдым этти.

– Эмджем, лютфен, къасеветленменъиз, – онынъ къолларыны пек сыкъып, деди о. – Башынъызгъа о къадар огъурсызлыкълар кетиргеним ичюн сизден багъышлав сорамагъа мен кереким. Алла мени сизге кетиргени ичюн пек миннетдарым. Сиз манъа мен къыдыргъан джевапларны бердинъиз. Энди исе мен ич бир вакъыт олмагъаны киби раатым. Бунынъ ичюн мен сизге озь миннетдарлыгъымны ич бир вакъыт бильдирип оламам.

Оларнынъ сагълыкълашувы пек кедерли эди. Тара кене янъы эвге кочьмеге азырланды. Эмджеси Тара онынъ эвинден узакъ олгъан башкъа шеэрде о бильген къорантада яшайджагъыны анълатты. Сагълыкълашкъанда Тара озь къасеветини эмджесинден гизлемеге тырышты. Амма о, бир вакъыт къачмагъа токътап олурмы экен, деп ичинден тюшюнди.

Янъы эвде пастор, онынъ апайы ве учь огълу Тараны кулерюзьнен къаршыладылар. Огъланчыкълар бирден Тараны озь янъы татасы киби сайдылар. Энъ буюк огъул, Рубин, Таранынъ джесаретинден айрыджа айретте къалды.

Тараны токътамайып къуваламагъа девам эткен бабасы ве агъасындан къорчаламакъ ичюн, онынъ янъы къорантасы вакътынынъ эсас къысмыны озь одасында кечирмеге онъа риджа этти. Эгер де бирев кельген олса (адамлар куньде кельди, чюнки къоранта башы пастор эди), Тара бутюн кунь ве акъшам одада кечирди.

Таранынъ одасы эки къысымгъа болюнген эди: биринде о юкълады, экинджисинде исе отурды ве окъуды. Онынъ одасынынъ эки къысмы о оськен оданынъ ярысындан да кичкене

эдилер. Тара ишанып олгъан къорантада яшагъанындан бир енгиллик дуйды, амма бутюн кунь одада отурув онынъ ачувыны чыкъарды. О бунъа даянып оламайджагъыны бильди.

– Лютфен, одадан чыкъмагъа разылыкъ беринъиз, – деп, бир кунь саба риджа этти Тара. – Мени къорчаламагъа тырышкъанынъызны билем, амма мен озюмни мабюс киби дуям. Бойле яшамагъа мумкюн дегиль.

Пастор, Таранынъ истеген ерге бармагъа имкяны олгъаныны истеди, амма онынъ бабасы ве агъасы аля даа оны къыдыргъанларыны да бильди. Олар шеэрде юрип, онынъ акъкъында сораштырып, оны ольдюрмеге озь ниетини тасдыкъладылар.

– Тара, азчыкъ сабыр эт, сонъ биз сени йиберип олурмыз, – деди онъа о. – Бу эр шей сенинъ эшкъынъа.

Тара онынъ башкъа чареси олмагъаныны бильди. Эгер оны шеэрде корьселер, о тек озюни дегиль де, янъы къорантасыны да хавфкъа огъратыр. О бу вакъытны файдалы кечирмеге тырышты: окъуды, огренди, амма чокъ куньлер козьяш тёкип кечирди. Кичкене одачыгъы бир йыл девамында онынъ эви олды.

Ниает, бир акъшам пастор ибадет эвине янъы кятип керек олгъаны акъкъында айткъанда, Тара буны эшитти. О, эртеси куню онынъ одасына киргенде, Тара бу ишни онъа бермеге ялварды.

– Лютфен, пастор! – деп, риджа этти о. – Мени бу ишке алынъыз! Мен бутюн бу вакъыт ваазларынъызны бастым. Мен ишни беджерип оладжагъымны билем. Мен мында энди бир йыл отурам. Эльбетте, бабам ве агъам энди кеткендирлер.

Пастор онъа чыкъмагъа разылыкъ бермеге пек истемеди, амма Тараны эр вакъыт эв ичинде тутып оламагъаныны да бильди. О, баш пастор бу ишни Тарагъа ишанмагъа разылыкъ берирми, деп, ондан сорамагъа разы олды.

Келеджек афта Тара ибадет эвининъ кятиби олды.

– Тара, пек дикъкъатлы динъле, – деп, огретти оны пастор. – Сен менim башкъа шеэрден олгъан торунымсынъ. Лютфен, мени «пастор» деп чагъырма. Эндиден сонъ манъа «эмдже» айт, биз исе санъа Ребекка айтаджакъмыз. Озь акъкъынъда ич

кимсеге бир шей айтма. Сен анълайсынъмы?

Тара эр шейни анълады ве пек къуванды.

Тара озь янъы ишинде онъды. О, инглиз тилини огренди ве баш пастор, инглиз, оны бирден бегенди. О, ибадет эвининъ акъча меселелеринен огърашты ве диний мектепте дерс бермеге биле башлады.

Баш пастор, Таранынъ тарихыны билип, месихчи гизли олмагъа истеген мусульманларнен ялынъыз къалып лаф этмеге разылыкъ берди.

Тара бу иш онынъ хызметинде эсас оладжагъыны дуйды. Динни янъы къабул эткенлернинъ башына чокъ азаплар тюше эди. Онынъ башына да чокъ азаплар кельди, ве о, бунынъ ичюн Аллагъа шукюр этти. Онынъ инанылмаз тарихы башкъа янъы иманлыларны юреклендире эди.

Тара чалышмагъа башлагъанындан алты ай кечкен сонъ, оны ибадет эви магъазында гизли сувгъа батырып чыкъардылар. Мерасимде тек янъы къорантасы, баш пастор ве эмджеси эди.

Алланынъ Сёзюни огретмеге буюк истек

Тара эки йыл янъы къорантасында яшады. О, он секиз яшыны толдурды ве, олардан кетмеге ве Алланынъ Сёзюни джайратмагъа истеди.

О, озь кятип вазифесинен мемнюн эди, амма о, адамларгъа Къуванчлы Хаберни айтып бермеге истеди. Миссияда чалышкъан адамларнынъ чокъусы месихчи къоранталарында догъулды, амма Тара мусульманларнен сабыкъ мусульман киби лаф этип олды. Тара бабасынынъ ве агъасынынъ мераметсиз котеклевлерини озь башындан кечирди, къорантасы оны къатты къувалавгъа огъратып къувды. Башкъаларнен болюшмеге шейи бар эди, ве о, адамлар оны динълейджегини бильди.

– Лютфен, Рубин! Сеннен кетмеге разылыкъ бер, – пасторнынъ буюк огълу Инджильни джайратмакъ ичюн кетмеге азырлангъанда, бир кунь деп риджа этти Тара.

– Ёкъ, Тара, – деди о. О, онъа ред этмеге истемеди, чюнки о, Тара адамларнынъ месихчи олгъанларыны ве оларны огретмеге пек

истегенини бильди. – Бу пек хавфлыдыр. Сенинъ икяенъ биревнинъ джаныны агъырттырып ола, ве о сени укюметке чакъар. Мени апис этип олалар, амма сени тутсалар, шубесиз, ольдюрирлер.

Рубин Тараны озь татасы киби севди ве оны хавфкъа огъратып оламады. Амма о, Тара дегенинден къалмайджагъыны да бильди. Ве о акълы эди. Таранынъ делиллери энди азыр эди.

– Рубин, не муим? Меним хавфсызлыгъыммы, я да сен къуртармагъа истеген джоюлгъан джанлармы? – деп сорады Тара. Рубин Тара акълы олгъаныны таныды.

О, Тараны Инджильнинъ джайратув инджеликлерине огретти, ве Тара онен къатнап башлады.

Даа эки йыл ич белясыз кечти. Тара пасторнынъ торуны оларакъ янъы яшайышына алышты ве колледжде окъувынынъ бир къысмыны битирди. О, озюне даа бир вазифе тапты – сабыкъ мусульманлар ве индуслар ичюн гизли сувгъа батырып чыкъувларны тешкиль этмек. Узакъ ерлерден адамларны месихчиликке дёндюрмек – бу онынъ ве Рубиннинъ иши эди. Бундан гъайры о, окъув-язув программасыны ве балалар арасында Инджиль джайратувыны тешкиль этмеге ярдым этти.

Тара эр вакъыт козь-къулакъ эди, амма энди баягъы вакъыт кечти, ве о, ниает, агъалары ве бабасы тарафындан телюке олмайджагъыны дуйды. Ибадет эвининъ базы азалары Тара пасторнынъ торуны олгъанына инанмадылар, ве ибадет эвинде онынъ тез оскен итибарыны пахылладылар. Бу меселени Тара чезип олды. Амма ярыкъ базар куню Тара ибадет эви къапусындан чыкъкъанда, чезип оламагъан меселе оны ибадет эви янында беклеп тураята эди.

Кене къача

Тара бирден озь дайысынынъ огълуны таныды. Генч онъа догъру тикленгенде, Таранынъ беденининъ эр бир адалеси кергинлешти. Амма Тара оны таныгъаныны косьтермейип, онынъ янындан кечти.

– Токътанъыз! Мен сизнен лаф этмеге истейим, – деп, онынъ артындан къычырды о.

Онынъ сесинден Тара агъасы оны таныгъанына эмин олмагъаныны анълады. Тара энди дёрт йыл эвде олмады ве пек денъишти. О, санки оны эшитмегени киби этип, ёлуны девам этти. Сонъ о энъ къоркъкъан сёзни эшитти.

– Тара!

Тара чевирильди ве:

– Селям алейкум. Сиз мени чагъырдынъызмы? Меним адым Ребекка. Мен сизни, гъалиба, бильмейим. Багъышларсыз, мен ашыкъам, – незакетли деди.

Агъасы эр шейни Таранынъ чырайындан дегиль де, онынъ сесинден анълады. О, дайынынъ огълу къыдыргъан шейни тапкъаныны анълады. Энди бир къач сааттен мында бабасы ве агъасы оладжакъ. Адамлар арасында къарышмагъа тырышып, тез-тез огге кеткенде, оны дешет къаплап алды. Юреги санки коксюнден атылып чыкъаджакъ киби ойле пек дюкюльдеди.

Къалабалыкъ сокъакълардан биринде Тара таксиге отурды.

– Аэропорткъа, лютфен, – деди о. Чантасында акъчасы бар эди, амма о къайда къачаджагъыны бильмеди. О кене чаресизликке огърады. Бабасы ве агъасы оны тапмаздан эвель къачмагъа истеди. Аэропортта о онъа къайда кетмеге исрарлыкънен къарар чыкъармагъа тырышып, четэльге кетеяткъан учакъларнынъ джедвелини устюн-устюн козьден кечирди. О, мемлекетнинъ шаркъий тарафындаки шеэрлеринден бирине учып кетти. О анда, ич олмадым базы вакъыт хавфсызлыкъ ичинде олур, деп белледи. Учакъ ерге къонгъан сонъ, Тара къайда кетеджегини бильмейип, агъыр геджени аэропорта кечирди. О, онъа сыгъанакъ берген къорантасы къасеветленмесин деп, Рубинге телефон ачты. Сонъ, тынчланмагъа тырышып, озь тюшюнджелери ве хатырлавларынен ялынъыз отурып, индемеден дува окъуды. Тара Алладан: «Я Раббим, не ичюн мен?» – деп сорамагъа истекке къаршылыкъ косьтерди. О энди къачакъ киби яшамагъа безди. О, омрюнде озюни хавфсызлыкъ ичинде бир вакъыт дуяджакъмы, онынъ даимий яшагъан ери оладжакъмы экен, деп тюшюнди.

Эртеси куню бедений ве эмоциональ чекишкен Тара озь янъы къорантасына къайтты. О озюни къабаатлы дуйды. Олар оны ойле пек севдилер, онъа ярдым эттилер ве онынъ акъкъында къайгъырдылар. Олар озьлерини ве бутюн месихчи джемиетини хавфкъа огъраттылар. Рубин о онъа мемлекеттен кетмек ичюн рухсетнаме алмагъа тырышкъаныны Тарагъа айтты. Тара онынъ иши онъ чыкъмаз, деп къасеветленди. Амма кетеджегини тюшюнип, азчыкъ тынчланды. Ич олмадым, башкъа мемлекетте о достларыны о къадар заметке къойгъаны акъкъында фикри оны чекиштирмез. Ве тек достларыны дегиль. О, эгер оны тутсалар, укюмет бу фурсатнен файдаланып, Пакистандаки бутюн месихчи джемиетине буюк къавгъа чыкъараджагъыны бильди. Эбет, энъ яхшысы онъа мындан кетмектир.

Тара о, эгер де базы бир вакъыт корюнмесе, хавфсызлыкъ ичинде олур, деп тюшюнди. Амма иманлылар топлашувынынъ эки азасы бар эди, ве олар Тара пасторнынъ къорантасынынъ дикъкъатына ляйыкъ олгъаны ичюн, оны пахыллады ве ишни озь къолуна алмагъа къарар чыкъардылар. Олар Пакистаннынъ хабер алув хызметине телефон этип, яш къадын Инджильни фааль джайраткъаныны айттылар.

Динден вазгечкен къадын

Тараны хабер алув хызметине чагъырдылар. Анда онъа къаршы иш ачаджакъларыны ве, аризаларнынъ акъикъийлигини тешкермек ичюн, малюмат топлайджакъларыны айттылар. Бундан гъайры агентлер онынъ къорантасынен багъланмагъа истедилер. Тара олгъан шейге инанып оламады. О, о къадар кере къачып къуртулды, шимди исе иманлылар топлашувынынъ бир азасы оны чакъты. О, иманлыларнынъ чокъусы мерametли олып, онъа кечмишини гизлемеге керек олгъаныны анълагъанларыны бильди. Амма онъа зарар кетирмек ичюн тек бир адам керек олды. Тара шимди озюни санки денъизалты акъынтысы оны алды ве оны о, ич бир вакъыт чыкъып оламайджакъ бир теренликке чеккени киби дуйды.

Тара Аллагъа оны даа бир кере къуртармагъа риджа этти.

О, «Эммануэль» сёзюни хатырлады. Тара, бу сёз Алла онен олгъаныны анълаткъаныны бильди, ве бу етерли эди. Тара, эгер Алла Юнусны ялыгъа тюкюрмеге буюк балыкъны зорлап олгъан олса, О, Тараны да хабер алув хызметининъ паджасындан къуртарып оладжагъына инанды.

Амма бу къолай дегиль эди. Хабер алув хызмети Таранынъ паспортыны тутып алды ве, сораштырмагъа девам этип, малюмат топлады. Рубин онен берабер эр вакъыт эди. О, Тара онынъ татасы олгъанына оларны къандырмагъа тырышты, амма олар инанмады, чюнки паспортларда сойадлар чешит-тюрлю эди. Бундан гъайры Таранынъ паспортында о, мусульман олгъаны къайд этильди. Месихчи къорантасынен оны не багълай экен?

Тара бутюн кунь аписханеде къаравулларнынъ незарети алтында кечирген сонъ, онъа шеэрден кетмеге мумкюн олмагъаныны айтып, эвге къайтмагъа разылыкъ бердилер. Онъа оны кене чагъыраджакъларыны айттылар. Тарагъа Алладан бир бельги, онъа къувет берген бир шей керек эди. Энди онынъ паспорты ёкъ, хабер алув хызмети тезден тувгъан къорантасынен багъланыр, ве онынъ иши битти. Кимерде Тара, бабасы оны ольдюрмек ичюн насыл усулны сайлар экен, деп тюшюнди...

Хабер алув хызметининъ бинасындан чыкъкъанда, забитлернинъ бири Тарагъа бир къач сёз фысылдады. О, онынъ къорантасыны бильди, амма Тара насыл хавфта олгъаныны билип, онен лаф этмеген эди.

– Тара, манъа бакъ, – деди о. – Мен сенинъ дайынънынъ огъулларындан бирининъ досту олам. Мен сен ким олгъанынъны билем. Сен мемлекеттен мумкюн олгъаны киби тез-тез кетмеге керексинъ. Хавфта тек сен дегильсинъ.

Тара айретленди ве бунен берабер енгиллик дуйды. Хабер алув хызметининъ забити оны апис этмегени бир муджизе эди. О, Таранынъ сырыны сакълагъанындан гъайры, даа онъа не япмагъа керек олгъаныны анълатты. Тара Пакистандан кетмеге керек. Амма насыл? Онынъ паспорты ёкъ. Паспорты олса биле, къайда кетеджек?

Рубин онъа рухсетнамени алмагъа тырышып, бирден четэль

эльчиханелерини бир-бири артындан айланып чыкъты. Онъа эр ерде ред эттилер. Эльчиханелерде оларнынъ мемлекетинде онынъ танышы я да тувгъанлары, онъа маддий ярдым берген биреви олмагъа керек олгъаныны айттылар. Ниает, къомшу шаркий бир мемлекет бинъ долларгъа онъа учь айгъа рухсетнамени бермеге разы олды. Тара башкъа мусульман мемлекетине кетеджегине пек къуванмады, амма башкъа чареси ёкъ эди. Тара акъча тёлеген айны куню хабер алув хызмети оны апис этмек ичюн ордер азырлагъаныны бильди. Агентлер о, сабыкъ мусульманларнынъ сувгъа батырып чыкъувыны азырлагъаныны ве озю де месихчи олгъаныны бильдилер. Онъа динден вазгечкен къадын дедилер. Бундан гъайры Таранынъ ана-бабасы да къабаатлав аризаны яздылар ве онынъ месихчиликке дёнгенини тасдыкъладылар. Ислям къанунларына коре, олар озьлери оны асмагъа тевсие эттилер.

Четин умютсизликте Тара чокъ куньлер одадан чыкъмады. О, онынъ къорантасы оны тутып ольдюреджегини эр кунь беклеп отурды.

Даа бетери, олар онынъ янъы къорантасынынъ азаларыны ольдюрип олалар, ве эр шей онынъ ичюн. Онынъ дувалары къыскъаджа олды, амма о, хусусан шимди, онынъ асув телюкеси олгъанда, эр вакъыт Аллагъа онен берабер, онынъ Эммануэли олмагъа ялварды.

«Аллада сенинъ ичюн иш бар!»

Тара умюттен кесильди, Рубин исе онъа янъы паспорт ве олар алгъан виза ичюн шахысны тасдыкълагъан весикъаларны япмагъа тырышты. О, Тараны сачларыны къыскъа алмагъа ве къара козлюкнен ресимге чыкъмагъа къандырды. Сонъ о, Тара пек хаста ве весикъаларыны укюмет тешкилятындан алмагъа озю келип оламагъаныны тасдыкълагъан сахте весикъаны япты. Базар куню, 1996 сенеси Песах Байрамында Рубин Таранынъ одасына кирди. Онынъ яхшы хабери бар эди:

– Тара, мемлекеттен кетмек ичюн сенинъ эписи весикъаларынъ бар. Песах Байрамы хайырлы олсун!

– Бунъа инанып оламайым! Бунынъ чаресини насыл тапып олдынъ? Къачкъа тюшти?

– Эмиети ёкъ, – хошнут тебессюмнен деди о. – Мен, Алла ярдым этер, деп санъа айттым. О, сени ойле узакъ ерге хабер алув хызметининъ панджаларына тюшмек ичюн кетирмеди. Тара, Аллада сенинъ ичюн иш бар, хусусан, сен башындан кечирген эписи огъурсызлыкъларыны козь огюне алсакъ.

Онынъ парлакъ тебессюми о мемнюн олгъаныны тасдыкълады, ве бу «огъурсызлыкълар»нынъ бир къысмы олгъанына о, къувана эди.

Онынъ садыкълыгъы ве метанети Тараны эеджанландырды. Рубин Тара ичюн агъадан да буюк эди, о, беляда онынъ досту эди ве ич бир вакъыт онъа хаинлик япмады. Бойле тюшюнип, Тара кене кедерленди, чюнки озь месихчи къорантасынен айырылмагъа язык эди, о иштирак эткен эписи ибадет эвининъ программаларыны ташламагъа язык эди.

– Меним даа бир риджам бар, – кетмезден эвель деди Тара. – Динге янъы дёнгенлер ичюн биз планлаштыргъан сувгъа батырып чыкъувында иштирак этмеге истейим.

Рубин онъа ред этеджек эди, амма, догърусыны айткъанда, Таранен давалашмагъа болдурды. Ве ахыр-сонъу ким гъалип чыкъаджагъыны да бильди.

– Эльбет, – деди о. – Амма мерасим биткенинен, сен бирден кетмеге меджбур оладжакъсынъ.

Келеджек акъшам Тара гизли сувгъа батырып чыкъувында эди. О, динге янъы дёнгенлернинъ эписи алты адамны бильди, ве оларнынъ эр бири Таранынъ инанылмаз тарихыны бильди. Тара оларгъа ишанмагъа мумкюн олгъаныны бильди. Олар эписи бир къайыкъта эди.

Оларнынъ базылары Пакистандан эди, амма чокъусы башкъа мемлекетлерден. Бири Чинден, даа бири Афгъанистандан, даа экиси исе Иран ве Ирактан. Адет узьре башкъа мемлекетлерден динге янъы дёнгенлер Пакистандан сеяат эттилер.

Тара, Алла онъа ойле такъдир бергенине айретленип къалды.

О, озь иманы ичюн мемлекетинден кетеджек, башкъалары исе онынъ мемлекетине келип, озь иманыны таптылар. Онынъ

джемиетининъ чокъусы месихчилеринде исе, шу джумледен онынъ ибадет эвининъ иманлыларында да, олгъан шей акъкъында хаберлери биле ёкъ эди. Озь шахсий хавфсызлыгъы ичюн пек къасеветленгенлерге ишанмагъа агъыр эди.

Кене хаинлик

Тара Пакистандаки меселелеринден къуртулды, амма оны башкъа сынавлар бекледи. Тара къорантасынынъ къувалавындан базы вакъыткъа къуртулды, амма озюни ким олгъаныны бильдирмемек ичюн, онъа пек мукъайт олмагъа керек. Башкъа мемлекетте биле о, хавфнынъ астында эди. Оны эр дакъкъа ислям полициясы апис этип, Пакистангъа сюргюн этип ола эди. Амма оны бир вакъыт Пакистангъа сюргюн этселер, догъру бабасынынъ къолуна берирлер, ве онынъ такъдири белли оладжакъ.

Яшайыш онъа даа бир меселени азырлады. Мусульман адетлерине коре, къадынлар 25 яшынаджа акъайгъа чыкъмагъа керек. Эгер къадын бу яшынаджа акъайгъа чыкъмаса, демек, о ороспу. Адет узьре оны апис этелер ве, янъыдан тербие этип, акъайгъа берелер. Таранынъ акъайгъа чыкъмагъа истеги ёкъ эди, хусусан шимди, яшайышы абаданлаштырылмагъан вакъытта.

Ве, эльбетте, о онынъ акъайгъа чыкъувыны мусульман акимиет япкъаныны истемеди. Бундан да гъайры, онынъ янъы къорантасынынъ къол тутувы онда энди ёкъ эди, ве рухсетнаме тек учь айгъа берильди.

Эгер де о тюшкен алы акъкъында даима тюшюнсе, умюттен асыл да кесиледжегини тез анълады.

«Мен эр шейден марум этильдим, – даима ичинден текрарлады о. – Амма мен Алланы таптым. Мен аз джойдым, амма чокъ таптым. Эммануэль – Алла меннен. Манъа къаршы ким чыкъып олур? Мен бир вакъыт джойып оладжагъымдан чокъ алдым. Эммануэль – Алла меннен». Бу сёзлер онынъ дувасы, оны джэеннемге де бир кере алып кеткен ве джэеннемден къуртаргъан дувасы олды...

Рубин, Тара янъы мемлекетте ибадет эвинде кятип олып,

ярым кунь чалышаджагъына анълашты. Амма къазангъан акъчасы зорнен отьмекке етти. Куннинъ экинджи ярысында Тара пасторнынъ къорантасына аш пиширди. Онынъ апайы Месих акъкъында дегиль де, мода ве къуюм ильванлары акъкъында чокъ лаф этти. Тара тюшюнип башлады. Аджеба бойле иман ичюн о, омрюни хавфкъа огъраттымы? Оны кене къасевет къаплап алды. О, депрессияны енъмеге тырышты. Гонълюне исе умютсизлик ве чаресизлик кирди.

Ниает, о, башкъа иш тапты. О, урба дизайнеринде чалышты. Энди мемлекетте учь йыл девамында яшамагъа разылыкъ алмагъа Таранынъ акъкъы бар эди. Бир меселе чезильди, амма бундан даа буюк меселе илериде эди.

Озь янъы мемлекетинде яшамагъа разылыкъ алып, Тара иманлылар топлашувынынъ азаларынен башкъа ерлерге озь истегинен бармагъа башлады. Тара къолайлыкънен озюне янъы достлар тапты, амма кимге ишанмагъа мумкюн олгъаныны бильмеге къыйынджа эди.

Тара буны бильмесе де, О вакъыт онынъ янъы достларындан бири пакистан «Месихчи меджмуасында» чалышкъан бир адам эди. О, Пакистандаки достларындан Тара озюни башкъа адам ерине косьтергенини бильди. Онынъ «тарихыны» бильмеге истеп, о, ибадет эвиндеки ибадеттен сонъ Таранынъ янына кельди.

– Тара, мында, ят мемлекетте санъа агъырдыр. Мында сенинъ къорантанъ ёкъ, ве сен тильни бильмейсинъ, – деди о. – Кель эвимизге, ашармыз, къонушырмыз. Биз санъа ярдым этермиз.

Тара разы олды. «Достларым чокъча олса, яхшы олур», – деп тюшюнди о.

Онынъ биринджи зияретлеринде, мухбир озь сёзюни тутты. О, Тараны ве онен бир яшта олгъан даа бир къач башкъа месихчини ашамакъ-къонушмакъ ичюн озь эвине давет этти. Амма сонъ, мухбир Тарагъа даа чокъ конкрет суаллер къойып, онынъ кечмиши акъкъында сораштырмагъа башлады.

– Лютфен, озюм акъкъымда лаф этмеге истемез эдим, – деп янъы достунынъ джаныны агъырттырмагъа истемейип,

незакетнен джевапланды о. О, даа бир кере оны давет эткенде, Тара кельмеге ред этти.

Озь планларындан къолайлыкънен вазгечмеге истемейип, эртеси куню мухбир Тарагъа телефон этти.

– Тара, сенде малие агъырлыкълары олгъаныны биллем. Мен ве достум акъикъатен де санъа ярдым этмеге истеймиз, – деди о. – Лютфен, кель ве озь алынънен болюш, биз санъа акъча тапармыз. Биз сенинъ достларымыз. Бизге ишанып оласынъ.

Тара истексиз разы олды. О вакъыт тек Пакистандан янъы къорантасынынъ азалары онен олгъан шейни бильди. Тара пек мукъайт эди ве ким олгъаныны кимсеге айтмады. О, ким олгъаны акъкъында сырыны сакъламагъа олюм-къалым меселеси эди.

Бир ай кечти, Тара башкъа мухбирлернен корюшти. Ве эр сефер о лаф эткен адамлар оны аджып, онъа ярдым этмек ичюн бир шей япмагъа сёз бердилер. Даа бир ай кечти. Интервьюлар даа сыкълашты, козьяшлар даа зияде тёкюльди, амма акъча ёкъ эди. Тара олгъан шей акъкъында тюшюнмеге башлады. Ниает, бир кунь бир къадын Тарагъа телефон этип, о, банкта эр ай къач кумюш алгъаныны сорады.

– Сиз не акъкъында айтасынъыз? Меним банкта эсабым ёкъ ве банк, эльбетте, манъа акъча йибермей. Не ичюн банк оларны манъа йибереджек?

– Бунда бир янълышлыкъ бар, – деди къадын. – Адамлар бу эсапкъа акъча ёлладылар. Олар акъча сиз ичюн олгъанына инандылар. Меним анълагъаныма коре, анда баягъы акъча бар.

Тараны алдаттылар. Къадын бу къоркъунчлы акъикъатны тасдыкълады. Онынъ догърудан-догъру танувынен кяр этмек ичюн файдаландылар. Башкъа адамлар онынъ ачыкъ икяесинден акъча алдылар. Бираздан Тара меджмуаны корьди. Макъаледе муджизевий алда Месихни къабул эткен ве оны ольдюрмеге истеген къорантасындан къачкъан осьмюр мусульман къызы акъкъында сёз юрсетильди. Макъаледе онынъ ады анъылды. Тара озь козьлерине инанмады.

– Бу насыл олды? – деп вайвалады о. Амма оны бундан даа зияде къасеветлендирген шей бар эди. Энди онынъ къорантасы оны къайда къыдырмагъа бильди.

Тара умютсизликке далды. Базар куню саба ибадетинден сонъ Тара ибадет эвинден чыкъты.

– Мен даа не къадар ялан ве айнеджиликке даянып олур экеним? – деп тюшюнди Тара. О вакъыт онынъ янына бир акъай кельди.

Эр шей текрарланды:

– Бизге озь омрюнъиз акъкъында айтып беринъиз, – деди о. – Сизге ярдым этмек ичюн биз акъча тапып олурмыз.

Бундан гъайры о даа, Тара пек дюльбер олгъаныны ве фикирине коре пек ялынъыз къалгъаныны айтты.

Меселе мына неде экен! Тара къолуны котерип, онъа бир шамар яндырды.

– Сизнинъ апайынъыз ве къызынъыз бар, – деп сёгди оны о. – Сиз месихчисиз! Насыл этип ойле япып оласынъыз?

Акъай Таранынъ теджавузий арекетлеринден шашып къалды. Къызаргъан бетине къолуны къойып:

– Сен бунынъ акъкъыны тёлерсинъ, – деп мырылдады акъай. О, къавгъа чыкъармагъа къоркъты, чюнки якъын ерде сокъакъта адамлар бар эди.

– Яхшы, – ачувындан къайнап, джевапланды Тара. – Не къадар тёлемеге керек олгъанымны айтынъыз, мен тёлерим. Тек манъа илишип отурманъыз.

Амма меселе акъчада дегиль эди.

Учь куньден сонъ бир акъшам Таранынъ кичкене квартирасынынъ пенджересине таш атылды. Тара ашагъыда сокъакъта акъайлар бир шей къычыргъанларыны эшитти, амма не къычыргъанларыны анъламады, чюнки олар бозукъ арап тилинде къычырдылар. Акъайлар тамам даа таш джыймакъ ичюн эгильгенде, Тара перде артындан бакъты. Олар кене онынъ пенджересине таш аттылар ве экинджи джамны да парладылар. Энди Тара бир къач сёзни анълады:

– Мусульман къызы... месихчи олды! Динден вазгечкен къадын! Полиция! Полицияны чагъырынъыз!

О кене перде артындан бакъты, ве акъайлар таксиге отурып кеткенлерини корьди. Тара оларнынъ экисини таныды. Олар о шамар яндыргъан акъайнынъ достлары эди.

Тара, оларнынъ полиция чагъырув къоркъузувлары керчеклешмесин деп, дува окъуды. О, олар оны тек къоркъузмагъа истегенлерине умют этти. Эгер бу тек ялан олса да, Тарагъа тесир этти. О къоркъты. Амма олар шакъа этмеди. Бир къач сааттен онъа полиция кельди ве не олгъаныны сорады. Олар Тараны полиция болюгине алып кеттилер.

Эр шейни Аллагъа ташлайым

Соргъу башланды.

– Бизде сиз мусульман олгъанда да, месихчи олгъанынъыз ве эвли олмагъанынъыз акъкъында малюмат бар.

Тара ве бабасы акъкъында Пакистанда къолайлыкънен бильмеге ве Пакистандаки ишини алмагъа полиция ичюн къолай олур эди. Тара буны бильди. Шунынъ ичюн джеваплары къыскъа ве къачамакълы эди. Суаллер арасында Тара ичинден даима тек бир Эммануэль сёзюни текрарлады.

Бир къач сааттен полиция, онъа козь этеджеклеринен къоркъузып, оны йиберди. Олар, о не ичюн эвли олмагъаныны исрарлыкънен сорап, озюне акъай тапмагъа тевсие эттилер. Олар онъа эвленмеге азыр бир акъай олгъаныны биле онъа айттылар.

Тара пенджерелери къырылгъан къурбандан пек тез къабаатлыгъа чевирильди. Месихчилернинъ «акъ-укъукълары» мусульман дюньясында бойледир.

Тара ичюн акъай

Невбеттеки дёрт ай ич бир хусусий вакъиасыз кечти. Тара пек яхшы урба дизайнери олды, ибадет эвининъ программаларында фааль иштирак этти. Бундан гъайры Тара месихчиликни къабул эткен ве озь къоранталарындан къачкъан башкъа мусульманларгъа да ярдым этип олды. Бойле саада он йыл амелий теджрибеси олгъан Тарагъа бу иш келишти. Амма Тара

о шамар яндыргъан акъай озю къызыштыргъан меселенинъ бойле чезилювинен мемнюн олмагъаныны бильди. О зияде олгъаныны истеди. Тара буны онынъ козьлеринден анълады. О, я да Таранынъ саиби олмагъа, я да оны ёкъ этмеге истеди.

Тарагъа эм бирinджи, эм де экинджи шей келишмеди.

Телефон чалгъанда, Тара эвде эди. О, айны шу акъай эди, ве онда Тара ичюн хаберлер бар эди. О, макъале язып, оны ибадет эви янындаки илян тахтасында аскъаныны гъурурнен айтты. Макъаледе Тара ороспу олгъаны акъкъында язылды. Тамам онынъ ичюн де Тара пек яхшы кийинди ве эвли дегиль эди. О, Тараны онынъ япкъан шейине келип бакъмагъа давет этти.

Ачувындан Тара трубканы ташлады. Бу адам озь сёзлеринден къалмайджакъ эди. Тара иманлылар не тюшюнеджеклери акъкъында къасеветленмеди. Оны бильген адамлар акъикъатны билирлер. Тара акъайгъа чыкъып оламай эди, чюнки даима хавфнынъ астында эди. Дюльбер урбаны о озю тикти. Акъикъий меселе полициянен багълы оладжакъ, чюнки бу макъале полициянынъ къолуна тезден тюшер. Олар онъа акъайгъа чыкъмагъа айттылар, бу макъале исе меселени тек зияде къызыштырыр. Олар онынъ акъкъында бильген сонъ, онынъ артындан келирлер.

Бир афта кечти, ве Таранынъ къоркъулары керчеклешти.

Оны ислям лагерине ерлештирдилер. Анда оны ислям къанунларына коре янъыдан тербиелеп, ахыр-сонъу мусульмангъа акъайгъа береджек эдилер. Кичкене одада къапалы Тара яваштан дува окъуды. Эгер де о, акъайгъа чыкъмагъа истемесе, лагерьден насыл этип чыкъаджагъыны бильмеди. Энди алкъа къапатылгъан киби корюнди.

Бабасы Тара акъайгъа чыкъкъаныны истеди, ве, эгер де о истемесе, оны ольдюрмеге азыр эди. Лагерьде де айны шу оладжакъ. Эгер Тараны «янъыдан тербиелеп» оламасалар, оны Пакистангъа ана-бабасына къайтарырлар. Амма Тара бабасынынъ планыны къабул этмеге ред этти ве лагерь реберлерине де баш эгмейджек эди. Чареси олмагъан Тара дува этип, эр шейни Алланынъ къолуна берди.

Учь айгъа къадар кечти. Тараны эр кунь Къуранны огренмеге

зорладылар. Дерслер олмагъан вакъытта, Тара озь одасынынъ мабюси эди. Бир кунь, ниает, онынъ денъишмез яшайышнынъ тертиби бозулды.

– Тара, санъа кельдилер.

– Манъа ким кельди? Мен мында олгъанымны кимсе бильмей.

– О сеннен лаф этмеге истегенини айта. Эгер сен онен кетсенъ, бу яхшы бир фикир, деп тюшюнемиз.

– Онен кетеджегим? – деп сорады Тара. – Мен бу адамны бильмейим, сиз исе мени онен ёллайсынъыз?

Тара пек кедерленди, чюнки оны акъайгъа чыкъмагъа зорламакъ ичюн бу даа бир айнеджилик, деп тюшюнди. Амма акъай Тара уйледен сонъ къайтаджагъына сёз берди. Тара буны бегенмесе де, одадан башкъа бир ерге чыкъмагъа фырсатнен файдаланмагъа истеди. Тара онен кетмеге, амма уйлелик вакътында бу адамгъа ич къулакъ асмайджагъына къарар чыкъарды.

Акъай дюльбер, Таранен яшлы эди. О, йымшакъ, яваш сеснен лаф этти.

– Тара, сен ким олгъаныны мен билем, – деди Тарагъа о. – Мен сенинъ акъкъынъда мусульман достумдан бильдим.

Тара оны корьмемезликке урмагъа тырышты. Амма о лаф эткен сайын, Таранынъ дикъкъатыны зиядедже джельп этти.

– Мен де месихчим, – деди о озь йымшакъ, яваш сесинен. – Амма буны кимсе бильмей. Мен де, сен киби, Пакистандан къачтым. Мен сеннен бир шеэрден олам. Бундан гъайры, сен энди учь апайы олгъан мусульмангъа акъайгъа чыкъаджагъынъа къарар чыкъарылгъаныны да билем.

Тара къоркъудан сыкъылды. Бу планны онъа энди айттылар. О, бу акъай айткъан шейлер оны асыл меракъландырмагъаныны косьтермеге тырышты. Амма акъай:

– Эгер сен ред этсенъ, сени Пакистангъа бабанъа сюргюн этерлер, – деген сонъ, эр шей денъишти.

Тара неге инанаджагъыны бильмеди. Насыл этип олар онынъ шеэринден олгъан месихчи онен корюшкенини япып олдылар?

– Сиз не истейсиз? – деп, ниает сорады Тара.

– Сен манъа акъайгъа чыкъкъанынъны истейим, – деди о.

Беденде олгъан муджизе

Тара лагерьге къайткъанда, оны учь лагерь ребери беклеп турды.

– Тара, биз къарар чыкъардыкъ, – деди оларнынъ бири. – Сен Захидге акъайгъа чыкъмагъа керексинъ. Онынъ энди учь апайы бар, ве о санъа да эвленмеге разы. О яхшы адамдыр. Биз эр шейни япармыз. Санъа ич къасеветленмеге керекмей. Амма ред этсенъ, сени Пакистангъа сюргюн этерлер.

Мына, къарар чыкъарув вакъты. О, оны уйлеликке давет эткен акъай онъа акъайгъа чыкъмагъа тевсие эткенде, джевап бермеген эди. Тара эписини анълап оламады. Эр шей пек тез олды. Онъа тюшюнмеге, дува этмеге вакъыт керек эди. О, озь янъы къорантасынен, онынъ акъкъында эр шей бильген, онъа акъыл берип олгъан биревнен лаф этмеге керек эди.

– Мен Захидге акъайгъа чыкъмайджам, – оларны айретке къалдырып, джевап берди Тара.

– Ойле олса, шейлеринъни джый. Сен Пакистангъа къайтасынъ.

– Мен шейлеримни джыярым, амма башкъа себептен. Мен Захидге дегиль де, мени уйлеликке давет эткен адамгъа акъайгъа чыкъаджам, – деп джевап берди Тара.

Лагерь ребери айретленди, амма разы олдылар. Ким олса олсун, тек бу яш къызны козетмек ичюн адам олсун.

Тара берабер уйлелик ашагъан адамгъа телефон этти ве онъа акъайгъа чыкъмагъа разы олгъаныны хабер этти. Тара онынъ ниетлеринде аля даа эмин дегиль эди, онынъ ичюн бу хавфлы эди. Амма Захидге акъайгъа чыкъмагъа киби айны хавфлы эди. Тара, оны анда не беклегенини бильди.

Къарар чыкъарып, Тара Эммануэльге, оны ойле узакъ алып кеткен Аллагъа кене мураджаат этти. Онынъ яшы йигирми едиге етти, ве о энди он йылдан зияде сакъланып юрди. Эгер де оладжакъ акъайы оны алдатса, Тара келеджекте иши не

оладжагъыны бильди. Амма эгер де о самимий олса, демек, о – беденде олгъан муджизедир. О, онъа лагерьден чыкъмагъа ве ороспулыгъы акъкъында сонъсуз ошеклерден къуртулмагъа имкян берир. О, месихчиликни гизли къабул эткенлер ичюн Тарагъа Инджильни джайратмагъа ярдым этер биле. Бельки де, оны даа бир насипсизлик беклей? Онынъ пек чокъ суали бар эди.

Ниает, Тара лагерьге тюшкен вакъытта окъугъан дуваны хатырлады. О, эр шейни Аллагъа ташлады. Ве кене айны дува окъуды. Шимди эр шей Алланынъ къолунда эди. «Эммануэль, Алла бизнен! Экимизнен берабер ол», – деп, дува окъуды о.

Эпилог

Тара акъайгъа чыкъкъан адам беденде олгъан бир муджизе эди. Акъикъий месихчи о, ислям дининден вазгечип, месихчи олгъанларгъа Инджильни огретмеге девам этип, Таранен берабер чалышты.

Оларнынъ Джеймс огълу энди бар, амма олар аля даа сакъланалар. Тара ве онынъ акъайы даима полиция незарети алтындалар. Оны сыкъ чагъырып, соргъугъа огъраталар.

– Сизге уйлеликке ким келе? – деп сорап олалар олар. – Бугунь саат дёртте не ичюн эвде ёкъ эдинъиз?

Яшайыш Тара ичюн токътамагъан мышыкъ-сычан оюны киби.

Энъ буюк меселелер, бельки де, илериде. Бир къач йылдан сонъ, онынъ огълу лаф этип башлагъанда, оны да, эльбетте, ислям акимиетининъ векиллери соргъугъа огъратаджакълар. Даа бир меселе оларгъа раатлыкъ бермеди. «Алевли юреклер» меджмуасына Таранынъ интервьюсындан бир къач ай эвель, оны бабасына тапып къайтармакъ ве онен «адалетли» япмакъ макъсадынен къыдыргъан агъаларындан бириси оны корьди.

Тараны къорчаламакъ ичюн, биз онынъ яшагъан ерини ве онынъ месихчи фаалиети акъкъында тафсилятлы айтып оламаймыз. Амма бир шейни биз яхшы билемиз: о, месихчилернинъ чокъусы киби яшамай. Онынъ ибадет эвининъ

иманлылары биле онынъ сабыкъ мусульман яшайышы, о, эр кунь хавф астында олгъаны акъкъында бир шей бильмейлер. Бельки, бунынъ ичюн де Аллагъа башкъа къыз ве огъулларгъа къайсы ёлнен кетмек керек олгъаныны косьтерип олгъан, Тарагъа ошагъан адамлар керек.

Линг:
Азап мектебинде

Чин. 1973 сене

Докъуз яшлы Линг озь буюк татасынен бутюн саба койде тиленип юрдилер. Энди олар къулюбеси янындаки оськен балабан гинкго тереги тюбюнде раатландылар. Анасы:

– Линг, тез мында кель. Бабанъ сени корьмеге истей, – деп Лингни чагъырды.

О, татасынен берабер бутюн вакъыт къорантасы эв деп адландыргъан, от ве бамбуктан ясалгъан пек уфакъ къулюбе янында эдилер. Вакъытнынъ эсас къысмыны олар я да аш тиленип, я да якъын ерде ерлешкен челик заводынынъ къалымтыларында комюр къыдырып кечирдилер. Комюрни олар я да аш пиширмек ичюн, я да сатмакъ ичюн ана-бабасына бердилер. Линг, къорантасы эр вакъыт пек фукъаре олгъаныны бильди, амма сонъки вакъытларда аллары даа мушкюль олды. Бабасынынъ зайыф сагълыгъы даа зияде бетер олды. Линг анасы ве келеджеклери акъкъында пек къасеветленди.

– Линг, лютфен, бабанъны беклетме, – азап чеккен сеснен деди онъа анасы. Линг къарт терек тюбюндеки озь раат ерини истексиз къалдырып, эписи алты адам юкълагъан кроватнынъ чевре-четинде тургъан анасы, таталары ве кичкене агъа-къардышынынъ янына кельди. Бу кроват бир одалы къулюбеде эсас мебель эди.

– Линг, якъынджа кель, – деди онъа бабасы. – Мен сенинъ дюльбер бетчигинъе бакъмагъа истейим.

Линг кроватнынъ уджуна отурып, кулюмсиремеге тырышты. О, хаста бабасыны аджыды. Хастаханеден сонъки кере къайткъан сонъ, онынъ алы пек зайыфлашты. О, ярдымгъа

мухтадж эди. Анасы оларгъа айтмады, амма Линг бабасы олю алда олгъаныны бильди. Ярамай хасталыкъ онынъ беденини чекиштирди, ве о энди чокъ ай чалышып оламады.

Бабасы къолуны котерди ве агълагъан апайы ве балалары тургъан кроват бою кечирди.

– Балалар, лютфен, ананъызны бакъаджагъынъызгъа сёз беринъиз. Ве озюнъизни де. Мен сизнен мында чокъ олмайджам, амма мен сизни севгенимни эр вакъыт акълынъызда тутунъыз.

Лингнинъ анасы агълады ве бабасы къолунен шефкъат иле онынъ бетине тийди.

– Мен олмагъан сонъ... сагъламджа акъайгъа чыкъ. Манъа сёз бер. О, ишанчлы олсун, сени менден яхшы бакъсын. Ве, ялварам, Аллагъа дува эт.

Оларны эр бильгенге, олар бир-бирини севгенлери анълайышлы эди. Линг оларнынъ бир-бирине къычыргъанларыны, я да кескин сёз айткъанларыны биле ич бир вакъыт эшитмеди. Бабасы олеяткъаныны, анасы исе гъам-къасеветтен делиреяткъаныны корьмеге даянылмаз агъыр эди. Олар эр вакъыт Алла акъкъында лаф эте ве дува окъуй эдилер. Бу, оны къозгъалады. Линг ич бир вакъыт буны анъламады. Ана-бабасы кроват янында тиз чёкип тургъанларыны Линг сыкъ-сыкъ корьди. Бир кунь о, олар не япкъанларыны сорады. Олар Алланен лаф эткенлерини онъа айттылар.

«Я шимди Алла къайда экен? – деп тюшюнди Линг. – Эгер де Алла акъикъатен де олса, не ичюн бабам оле?» Агълап йибермемек ичюн, о зорнен озюни тутып, одадан чапып чыкъты.

О кунь акъшам Лингнинъ анасы балаларгъа оларнынъ битасы ве къартбабасы – бабасынынъ ана-бабасы келеджеклерини айтты. Линг тааджипленди, чюнки битасы ве къартбабасы озь огълуны ве онынъ къорантасыны пек севмедилер. Бундан да гъайры, оларда башкъа огъул догъулмагъаны ичюн, битасы къорантаны къаргъады.

Бита ве къартбаба акъикъатен де кельди. Огълу ольген сонъ, энди бир къач кунь кечти. Амма олар тек эвге кирдилер ве дженазеде ярдым этмеге ред эттилер.

Лингнинъ анасында табут алмакъ ичюн акъчасы ёкъ эди.

Сойлардан ярдым корьмейип, о, тапып олгъан энъ дюльбер мавы токъумагъа беденни яхшы этип сарды. Бу, «йымшакъ дефн этюв» эди. Фукъарелернинъ энъ фукъарелери буны япа эдилер.

Линг, онынъ кедерли анасы ве таталары бундан даа бетер ал оладжагъыны тюшюнмедилер, амма олар янълышты.

Бита ве къартбаба къайтмагъа азырлангъанда, Лингнинъ кичкене огълан къардашыны озь янларына алып кетеджеклерини айттылар. Лингнинъ анасы ве къалгъан балалар гурьдели къаршы турдылар, амма файдасыз. Кичкене огъланчыкъны олардан алып кеттилер.

Учь къыз ве оларнынъ анасы къулюбеде къалдылар. Олар эписи, даа къач вакъыт яшап оладжакъларыны тюшюндилер.

– Линг, лютфен, тиз чёкип меннен дува окъу, – бир кунь саба деди онъа анасы. Линг истексиз анасынен берабер кроват янына тиз чёкти. Къыш якъынлашты, пол сувукъ эди, ве онынъ тизлери бузлады. Линг анасына дарылды. О, олар энди етерли азап чеккенлерини тюшюнди.

Онынъ янында анасы яваштан агълады. Башта Линг, анасы гъам-къасеветтен агълай, деп тюшюнди, амма сонъ, анасы дердини тёккенини, кене Алланен лаф эткенини анълады. Лингнинъ озюнде айтаджакъ сёзю ёкъ эди. О, анасына къол тутып, тек онынъ янында тиз чёкип тура эди. Ахыр-сонъу, аванен лаф этмекнинъ не файдасы бар. Ве эгер Алла акъикъатен де олса, О, оларны ойле чекиштирген сонъ, Линг Онен лаф этмеге истемей.

Бабасы ольген сонъ, базы къомшулар Лингнинъ къорантасыны аджыды ве оларгъа ярдым эттилер. Бир къач ай кечти, ве яшайыш даа къыйын олды. Ниает, Лингнинъ анасы, олар онынъ ана-бабасына, Хенан виляетине кетип яшайджакъларыны айтты. «Чиндеки апайлар акъайларнынъ ярдымына ишансын, апай бир озю олмасын», – дей эдилер къадынларгъа. Укюмет къадынларгъа ярдым этмеди.

Линг озь бита ве къартбабасына кельгенде, оларнынъ ойле балабан эви олгъанына айретленди. Анасынынъ ана-бабасы бай адамлар дегиль эди, амма Линг оскен оларнынъ къулюбесине бакъкъанда, оларнынъ эви бир сарай киби эди. Лингнинъ

битасы оларны тар ашханеден арттаки одагъа алып кетти. Бу эвелькилер ерине къулланылгъан, уфакъ фукъаредже бир одачыкъ эди.

– Эпинъиз мында яшап оласынъыз, – деди къабаджа битасы. Линг бу уфакъ чиркин одагъа бакъып, мыскъылнен кулюмсиреди. О энди озюни эвинде киби дуйды.

Лингнинъ янъы яшайышы анасы ве битасы арасында олгъан сонъсуз къавгъалардан башланды. Лингнинъ анасы ерли истисал бригадасына мураджаат этмеге ве, келеджекте озьлерине эв алмакъ ичюн, иш тапмагъа истеди. Лингнинъ битасы исе онынъ къызы кене акъайгъа чыкъкъаныны истеди.

Огей баба

Бир кунь Линг мектептен кельгенде, даа эвге кирмезден эвель, олар къавгъалашкъанларыны эшитти.

– Ана, мен кене акъайгъа чыкъмагъа истемейим! – деп, исрар этти анасы. Онынъ сесинде умютсизлик сезильди. – Мен, Юнгны севгеним киби, ич кимсени ич бир вакъыт севип оламам. Мен мында кочьмеге разы олгъанда, сен мен акъайгъа чыкъмагъа истемегенимни бильдинъ. Эгер сен истисал бригадасында, олар манъа чалышмагъа ве озюме эв сатын алмагъа разылыкъ берсинлер деп, айткъан олсанъ, мен балаларымны бакъып оладжагъымны билем. Лютфен, ана, буны япма.

– Сен энди эки йыл мындасынъ, – къычырып джевап къайтарды онъа Лингнинъ битасы. – Мен бунъа артыкъ даянып оламайым! Шу-Тан яхшы адам ве балаларынъны бакъып олур. Бундан да гъайры, бабанъ энди эр шей акъкъында анълашты. Сен келеджек афта акъайгъа чыкъаджакъсынъ.

Келеджек афта Лингнинъ огей бабасы олды.

Огей бабасынынъ кескин сесини эшиткенде, Линг ачувланды. О, озь бабасынынъ йымшакъ сеси артындан асретлик чекти.

Шу-Тан Лингнен ве онынъ тата-къардашларынен санки айванларнен киби озюни алып барды. Линг гизлиден онъа нефрет беследи.

Фукъаре олмагъа – бу бир меселе, амма фукъаре олып, оны

къул ерине корьген огей бабанен яшамагъа меджбур олмагъа даа бетер бир меселе.

Эр алда Линг даянды ве озь тюшюнджелерини кимсеге айтмады. Энди, Лингнинъ анасы кене акъайгъа чыкъкъанда, оларгъа чалышмагъа разылыкъ бердилер. Линг мектептен сонъ истисал бригадасындан чобанларнен берабер тарлада чалышты. Ишчилернинъ айлыгъыны бельгилемек ичюн, башлыкълар ишнинъ къыйметини кести. Гъайретнен чалышкъан акъай куньде онгъа къадар балл къазанды. Яш Линг докъуз балл къазанды.

Эм де Линг тофу япмакъ ичюн саде бир алетни тюшюнип тапты. Бугъа бу алетни сюйреди ве эки таш арасында сояны уфакълатмагъа мумкюн эди. Шу-Тан шу фикирни бегенди, амма бугъа алмакъ ичюн онынъ акъчасы ёкъ эди. О, Лингни ве онынъ буюк татасыны бу дегирменни айландырмагъа зорлады. Невбеттеки дёрт йыл девамында бу «бугъа иши» оларнынъ куньделик яшайышынынъ къысмы олды.

Бутюн бу агъыр иш нетиджесинде озь он беш йыллыгъына Линг къуветли ве сагълам къыз олды. О, не вакъыт бир озю яшап оладжагъыны сабырсызлыкънен бекледи. Огей бабасына нефрети кунь-куньден осьти, чюнки о, Линг ве татасы азырлагъан тофудан акъча алды, амма бугъаны сатын алмагъа истемеди. Бугъанынъ не кереги бар? Бойле агъыр иш ичюн онынъ огей къызлары бар эди!

Озь эвлилигининъ биринджи эки афта теселлисиз агълагъан анасы энди сийрекче дува окъуды. Ру Таин коюнде тек бир къач гизли месихчи ве бир Мукъаддес Китап бар эди. Оны да окъумагъа бильмеген Лингнинъ анасы эпбир окъуп оламаз эди. О эр вакъыт айны бир дуваны текрарлады. Линг кимерде оны яры геджеде эшитти: «Ялварам Санъа, Раббим, балаларымны къорчала, хусусан Лингни ве онынъ татасыны. Оларны ойле агъыр чалышмагъа зорлайлар. Лютфен, оларны къорчала ве сакъла. Меним истегеним тек будыр».

«Анам мен ве татам япкъан къул иши акъкында не ичюн Алланен лаф эте? О, къул саибининъ озюнен лаф этмек керек!» – деп тюшюнди Линг. Огей бабасы оларны даа зияде

чалыштыргъанда, ачыкъ-айдын Алла оларгъа ярдым этмеди, деп тюшюнди адждылыкънен Линг. Бельки де, огей бабасы Лингнинъ онъа олгъан нефрети эп оськенини анълап, Лингге акъайгъа чыкъмагъа айтты. О, онъа акъай тапмагъа биле ярдым этеджегини айтты.

– Бу эр кес ичюн яхшы олур,– деди о онъа.

Линг, огей бабасы ондан къуртулмагъа истегенини бильди: баре бир агъыз азджа олур.

Корюнмеген Алла

Линг не япаджагъыны бильмеди. Эгер акъайгъа чыкъмагъа ред этсе, бутюн къорантаны масхара этер ве анасыны утандырыр. Бу дертке анасы даянып оламаз. Эгер о, акъайгъа чыкъса, онынъ акъкайы Шу-Тан киби оладжагъындан къоркъты. Онынъ тек бир чареси бар эди: озюни ольдюрмек. Олюм онъа бирден бир чаре киби корюнди, о онъа къул этильмектен къуртулмагъа ярдым этер. Бойле тюшюнджелер онынъ юрегини агъырттырдылар.

Лингнинъ анасы къызында терен депрессия алы олгъаныны билип, сагълыгъы ичюн пек къасеветленди.

– Линг, сен догъма ёлбашчысынъ, – къызынынъ кейфини котермеге тырышып, деди онъа анасы. – Алла, эльбетте, сенинъ ичюн хусусий бир шей планлаштыра.

Линг анасынынъ корюнмеген Алласы акъкъында лафларыны динълемеге истемеди. Бунынъ эписи онъа ойле бир файдасыз корюнди. Чаресизлик дуйгъусы эп артты, чюнки Линг пек чокъ агъыр иш япкъанындан гъайры, даа анасынынъ бош инамларыны динълемеге меджбур эди.

Линг насыл депрессия алында булунгъаныны билип, анасы оны козьден къачырмады. О, Линг озюни ольдюрир деп, пек къоркъты. Ниает, бир кунь онъа Лингни кой эвлеринынъ биринде кечкен кичкене иманлылар топлашувына алып кетирмеге фурсат олды.

Линг разы олды, чюнки бу, тофу ичюн сояны чекмектен яхшы эди. Бу топлашув оны эглендирди биле. Анда тек дёрт адам бар эди: Линг, онынъ анасы ве даа эки адам. Линг, башкъа учь

адам зебур ве месихчи тюркюлерини йырлагъанларыны динълеп отураята эди. О, анасынынъ иманы акъкъында тюшюнди.

«Корьмеген Аллагъа анам насыл этип ойле кёр инанып ола?» Озь инамсызлыгъына бакъмадан, Линг анасынынъ джошкъун чырайыны корьмейип оламады. Анасынынъ корюниши санки о, корюнмеген мелеклерге йырлагъаны киби эди.

Линг Алла файдаланып олгъан адам ола

Бир къач куньден сонъ Линг анасы кене онынъ акъкъында дува окъугъаныны эшитти. Бу сефер онынъ сёзлери Лингнинъ дикъкъатыны чектилер. «Я Раббим, – деп, яваштан дува этти анасы, – ялварам, балаларымны къуртар, хусусан Лингни. Сен о, сёз динълемеген ве пек инат олып олгъаныны билесинъ. Лютфен, онынъ кучюни Сен файдаланып олгъан шейге догърулт». Анасынынъ дувасынынъ бу къысмы онъа таныш эди ве, бу сёзлерни кене эшитип, кулюмсиремейип оламады. Амма анасынынъ дувасынынъ экинджи къысмы оны айретте къалдырды: «Мен Ибраимнинъ тарихыны эшиттим. О, Санъа озь Исхакъ огълуны къурбан оларакъ берди, – деп, девам этти анасы. – Энди мен де къызларымнынъ бирини Санъа къурбан этмеге истейим. Мен Лингни бермеге истейим».

Лингнинъ юреги ойнады. «Мени къурбан этмеге? Меним анам акъылдан тайдымы?»

Анасынынъ дувасы бир къач кунь онынъ акълындан чыкъмады. О оны чекиштирди ве шашмалатты. Ниает, бир кунь саба анасы кене дува эткенини эшитип, Линг одагъа чапып кирди ве:

– Ана, сен кене мени озь Алланъа къурбан этесинъми? О мени агъыр ишнен я да йылдырымнен ольдюргенини истейсинъми? Сен даима лаф эткен бу Рабби Иса къайда экен? Мен Оны тийип бакъмакъ ичюн огюмде турсун, сонъ мен инанарым! Эм дженнетке насыл адамлар тюше? Сен киби умюттен кесильген къарт апайлармы? Эм насыл сен анда тюшеджексинъ? Сен терекке я да мердивенге тырмашып чыкъып, дженнетке тюшеджексинъ, беллейсинъми? – деп сорады.

Линг анасынынъ джаныны агъырттыргъаныны онынъ чырайындан корьди. Онынъ джаныны агъырттырмагъа истемеди, амма бунъа да артыкъ даянып оламады.

Линг озь кескин командир сесини эшитип, айны сеснен озь таталарынен лаф эткенини де анълады. Озь джесаретинен ве къандырмакъ билювинен озь таталары арасында озь ёлбашчы адыны къавийлештирди. Таталары адет-узьре Лингнинъ талапларынен разы эдилер. Эгер олар оны динълемеселер, о оларны огъурсызлыкъларгъа огъратып оладжагъыны бильдилер. Энди исе Линг айны мераметсиз сеснен анасыны сёггенини эшитип, онынъ джаныны агъырттыргъанына языкъсынды, амма токътап оламады. О, асыл олмагъан Аллагъа догърулгъан анасынынъ сачма-сапан дуваларыны артыкъ эшитип оламады.

Вакъыт кечти. Линг агъыр чалышмагъа девам этти. Линг огей бабасынынъ акъайгъа чыкъмагъа тевсиелеринден эп къачынып олды, ве о, ниает, истегинден вазгечти ве онъа къулакъ асмады. Линг огей бабасынынъ арекетлери анасынынъ тесири нетиджесинде бираз денъишкенине эмин эди. Линг бир енгиллик дуйса да, озь анасына бойле юзьсюз атылгъаны ичюн къабаатлы эди. Озь ачув туташувыны анасынынъ огюнде тегизлемеге тырышып, Линг эр афта анасынен берабер иманлылар топлашувларына къатнамагъа девам этти.

Баарь кельди, ве Линг озюни ольдюрмек акъкъында тюшюнмеге токътады.

Бир кунь тофу япмакъ ичюн сояны чекип, дегирменни айландыргъанда, анасы чапып:

– Линг, о мында! – деди онъа.

– Ким мында? – деп сорады Линг.

– Инджильни огреткен адам! Биз онынъ акъкъында чокъ эшиттик! – деп, джевап берди анасы. – Акълынъда ёкъмы, мен санъа айткъан эдим. О бугунь мында огретеджек. Мен, биз келеджекмиз, дедим. Бар, урбаларынъны денъиштир, тез ол!

Линг итираз бильдирмезден огюне, анасы ашыкъып кетти.

«Пек яхшы, – деп тюшюнди Линг, – дин саасында озюне итибар берген адам».

О акъшам Линг топлашувгъа тек анасыны къувандырмакъ ичюн кетти. Къарт ваиз гузель ве саде лаф этти. О огретмеди, о, дюньяда гуна насыл пейда олгъаныны анълаткъанда, Эдем ве Ава акъкъында енгилликнен айтып берди. О, Алланынъ оларны пек севгенине къандырды, чюнки оларнынъ гуналарыны багъышламакъ ичюн, Озь Огълуны хачкъа олюмге ёллады. Линг, ваизнинъ сёзлери онынъ юрегине кирип, оны йымшаткъаныны дуйды. О, ич бир вакъыт ойле севги ве къурбан бильмеди. Линг бу тарихны эвель де эшитти, амма о куньгедже оны бир вакъыт анълямады.

О акъшам, бираз кечче, Линг тизесининъ эвинде диварда асылгъан хачкъа къаршы тикленип отурды. Юрегиндеки эеджан артты. Линг хачкъа якъынлашты ве, ваиз ойле бир меракълы айтып берген тарихны хатырлап, оны къолунен тийди.

«Иса меним ичюн ольди, мен исе Онынъ ичюн не яптым?» – деп юрегинде пешман этювини дуйып, озюнден сорады о. Линг полгъа отурды ве къатиен ред эткен Аллагъа агълап мураджаат этти. Тезден Линг анасы онынъ омузына озь къолуны къойгъаныны дуйды.

– Анам! Багъышла мени! – деп агълады Линг. – Мен Алла акъкъында айткъан эписи ярамай сёзлерим ичюн, сенинъ устюнъден кульгеним ичюн, сенинъ айткъанларынъа инанмагъаным ичюн багъышла. Мен пек яман адамым. Алла мени насыл багъышлап олур?

Ана озь къызыны ве Месихте олгъан янъы къардашыны къучакълады. Онынъ козьлери къуванч козьяшларынен толу эди.

– Линг, джаным, сен багъышландынъ, – деди о. – Алланынъ хайыры сени бугунь мында алып кельди, ве энди сен эбедий Онынъ эвляды оладжакъсынъ. Мен энъ бахытлым, Алла сенинъ ичюн хусусий бир шей планлаштыргъанына инанам. Мен эр вакъыт бунъа инандым.

Линг бабасы ольген вакъыттан берли агъламагъан киби агълады.

Къашкъырлар арасында къойлар

Бутюн келеджек йылы Линг анасынен берабер эр афта

кечкен иманлылар топлашувларына энди тек динълейиджи киби дегиль де, эп чокълашкъан къардашлыгъынынъ азасы киби къатнады.

Онынъ депрессиясы ички къуванчкъа денъишти, ве о, эписи огъурсызлыкълары энди артта къалгъанына инанды. Сонъ о, бир тюш корьди.

Тар бир сокъачыкъ тарладан кече. Сол тарафында богъдай юксек ве ешиль эди ве азчыкъ ельден салланды. Сагъ тарафында исе богъдай пишкен эди, ве онынъ базы саплары богъдайнынъ балабан сары башакъларынынъ агъырлыгъындан ерге асылы эди. Линг бир тарафтан экинджи тарафкъа бакъкъанда, богъдай узакъта ёкъ олды. О, бойле берекет бермек ичюн, ава ве топракъ пек аджайип олмагъа керек олгъаныны тюшюнди.

Эртеси куню саба Линг озь аджайип тюшюни анасына айтып берди. Анасы да бунъа ошагъан бир тюшни корьди. Линг бунъа пек айретленди. Анасы богъдайнынъ агъыр пишкен башакъларыны, эм де тарла ортасында оськен уфакъ бакъла филисини корьди. О даа онъа «назик филисни сувар, ёкъса о къурып къалыр», деп эмир эткен сесни эшитти.

Бу тюшнинъ манасы не олгъаныны олардан кимсе бильмеди, амма айны тюш корьгенлеринынъ бир себеби олмакъ керек олгъаныны экиси де бильди.

Джевап келеджек афта иманлылар топлашувында Лука ярдымынен берильген Инджильден онунджы бабны окъугъанда кельди:

– О, оларгъа деди: «Ашлыкъ чокъ, ишчилер исе аз. Озь ашлыгъыны ораджакъ ишчилерни даа ёлласын деп, ашлыкънынъ Саибине ялваранъыз. Барынъыз! Къашкъырлар арасына сизни къозулар киби ёллайым»[1].

Оларнынъ тюшлеринынъ манасы ойлеми, деп тюшюнип, Линг къоркъып эеджанланды. О, илериде оны не беклегени, Алла онъа не азырлагъаны акъкъында тюшюнди. Эм де Линг аетнинъ экинджи къысмында не акъкъында айтылгъаныны бильмеге истеди.

– Амма менден насыл огретиджи олур? – деп бу сёзлер акъкъында фикир эткенде, сорады Линг анасындан. – Мен пек

яшым ве ич бир шей бильмейим. Меним Мукъаддес Китабым биле ёкъ.

Анасы онъа бакъып кулюмсиреди. Бу тюшлернинъ манасыны о дос-догърудан бильди: онынъ къызы Чиндеки джоюлгъан джанларына Инджильни кетиреджек. Буны о, дос-догърудан бильди.

Линг он еди яшыны толдургъан сонъ чокъ кечмеден, акъчасыз, аш тутумысыз, Мукъаддес Китапсыз, къайда кеткенини бильмейип, бир озю Чинде Инджильни огретмеге ёлгъа чыкъты. О, бильгиси чокъча олгъаныны беклемеге истеди, амма анасы:

– Санъа чокъ бильмеге керекмей. Сен тек Иса акъкъында айт. Адамларгъа бильгенинъни айт. Эгер бу, Алладан олса, сенинъ хызметинъ онъ келир, – деп исрар этти. Анасы онъа къувет берди, ве Линг ёлгъа чыкъты.

Озь иманы акъкъында адамларгъа айтып, о, кой-койден юрди. Мукъаддес Китабы олгъан адамларнынъ койлерине кельгенде, Линг ондан аетлерни эзберледи. Сонъра бу аетлерни адамларгъа айтып берди. Эм де Линг зебур йырларыны огренди. О, ойле дюльбер йырлап олгъаныны эвель бир вакъыт бильмеди. Лякин онынъ йырлавы адамларны джельп эткенини, сонъ исе яш ваиз не дейджегини динълемеге къалгъанларыны корьди.

Яш эвли олмагъан къыз Чинде бир озю сеят эткени адамларнынъ дикъкъатыны джельп этти.

Алла Лингнинъ Инджиль огретмек истегинен разы олды. Линг чокъ сеят этип огреткен сайын, чокъ адамлар оны динълемеге топлашты. Линг айретленди, чюнки кечкен афта оны динълеген ерде еди адам олса, келеджек афта айны ерде энди етмишке якъын адам такъымы топланды. Мукъаддес Инджильде догъру язылгъан: тарлалар пишти. Адамлар Инджильни эшитмеге пек истедилер, ве Алла Онынъ ваизлеринден бири олмагъа оны чагъырды. Бу дуйгъу онынъ юрегини толдурды, ве Линг бу вазифеге ляйыкъ олмакъ ичюн эр вакъыт дува окъуды. Эр шейден зияде Линг башкъаларгъа орьнек олмагъа истеди. О, бильгенини ве башындан кечиргенини джайратмагъа истеди.

О, Мукъаддес Китапнынъ саиби олмагъа пек истеди ве буны Алладан сорамагъа башлады.

– Алланынъ Сёзюнинъ ваизинде Мукъаддес Китап олмакъ керек! – деди Линг Аллагъа.

Лингнинъ февкъульаде шахсы ве Аллагъа джошкъун садыкълыгъы Лингге чокъ яшларны джельп этти. Оларнынъ базылары Лингнен берабер бармагъа истедилер, ве яш ваиз къувана-къувана разы олды.

Кельген адамларнынъ сайысы эп артты. Лингнинъ Алла Сёзюни огретмек истеги де артты, ве о, Мукъаддес Китапсыз огретип оламагъаныны дуйды. Бир койде, иманлыларнынъ Матта ярдымынен берильген Инджильнинъ бир къысмы бар эди. Йигирми бешинджи бабда[2] Линг он къыз акъкъында кинаели икяени окъуды. Беш къыз икметли эди, ве олар озь къандиллери ичюн етерли ягъ алдылар. Беш къыз исе акъылсыз эди, ве олар озь къандиллери ичюн ягъ алмадылар. Парчаны досдогъру анълап, Рабби келеджек вакътында ягъсыз къалмамакъ ичюн, койдеки эр бир иманлы эр вакъыт янында ягъ тутумыны ташыды.

Линг Мукъаддес Китапны огренип, башкъа иманлыларгъа оны анълямагъа ярдым этмек ичюн, толу Мукъаддес Китапнынъ саиби олмагъа пек истеди. Бунынъ ичюн, къомшу койде яшагъан апайда Мукъаддес Китап олгъаныны эшиткен сонъ, о бирден анда кетти. Анълашылгъаны киби, апайда бир къач дане Мукъаддес Китап бар эди. Месихчи огретиджилернинъ такъымына Мукъаддес Китапларны гемиден сувгъа ташламагъа меджбур этильген эди, чюнки олар гедже гизлиден Чинге оларны алып кирмеге истедилер. Сонъ, далгъалар оларны ялыгъа алып чыкъты. Иманлылар оларны ялыдан джыйып алдылар, ве бу апай оларны кунеште саифе-саифе яхшы этип къурутты.

Линг Алланынъ оны Инджиль огретмеге чагъыргъаныны анълатып, Мукъаддес Китапны ондан сорады, амма апай пек къасеветленди.

– Ёкъ, ёкъ, – деп джевап берди о. – Бу Мукъаддес Китаплар пек къйыметли. Мукъаддес Китапны тапмагъа пек къыйын олгъаныны билесизми? Мен сиз иманлысызмы-имансызмы олгъанынъызны биле бильмейим!

Линг исрарлыкънен риджа этмеге девам этти, амма

файдасыз. Апай Мукъаддес Китапларнынъ ич бирисини бермеге истемеди. Гъарип Линг пек кедерленди. Апай, эгер де Линг Раббининъ дувасыны ич бир хатасыз айтып берсе, озь къарарыны денъиштиреджегини онъа айтты.

Линг умюти олгъанына къуванып кетти. О, башкъа койге кельди. Онынъ бильгенине коре, анда бир иманлы къарт яшай эди, ве онынъ Мукъаддес Китабы бар эди. О адам Мукъаддес Китапкъа азиз бир урьметтен бакъты, ве Линг китапны корьген сонъ, адамнынъ урьмети не ичюн ойле олгъаныны анълады. Бу къарт адамнынъ бутюн Мукъаддес Китабы къолнен язылгъан эди. Бу диндаш аркъадашнынъ къоллары къыйыш-къонгъур эди, чюнки о, эр бир аетни ариф-ариф кочюрип язмакъ ичюн, бинълернен саатлер кечирди.

Истек ерине кельди

Линг озь риджасыны анълаткъан сонъ, къарт Мукъаддес Китапны онъа яваштан берди ве, Раббининъ дувасыны огренмек ичюн, оны кочюрип язмагъа разылыкъ берди. Бу къарткъа Лингнинъ урьмети пек буюк эди. Тертипнен язып алынгъан иероглифлер оны айретте къалдырдылар. О, бу къарт Мукъаддес Китапнынъ бинълернен аетлерини къач йыл кочюрип язгъаныны тюшюнди. Илеридеки сеяатларында Линг айны Мукъаддес Китапларны даа чокъ корьди. Буюк севгинен япылгъан бу агъыр иш, бу Мукъаддес Китаплар Алланынъ Сёзюне янъыдан къыймет кесмеге онъа имкян берди, ве о, мумкюн олгъаны къадар чокъ парчаларны эзберледи. Эм де Линг, эгер Алла онынъ истегини ерине кетирмеге къысмет этсе, бутюн Чинде Мукъаддес Китапларны даркъатмагъа, оларны башкъа иманлыларгъа бермеге сёз берди.

Апайнынъ эвине ёл туткъанда, Линг къасеветленип башлады. Раббининъ дувасыны о догъру огренген экенми? Я эгер де къарт хата япкъан олса? Я о оны догъру язып алмагъан олса? Амма онъа къасеветленмеге керекмей эди.

О, имтиан берди – Раббининъ дувасыны хатасыз окъуды.

Сонъ, керчек, Линг самимий дува эткенине къанмакъ ичюн, апай оны сесини чыкъарып дува этмеге меджбур этти. Сонъ о, Лингнинъ огретюви ве о, Аллагъа насыл кельгени акъкъында чокъ суаллер къойды. Ниает, соргъуны битирип, апай Лингнинъ янына тиз чёкти ве, Мукъаддес Китапны къучакълап, оны Лингге берди. О, ойле дикъкъатнен оны тешкергени ичюн афу сорады. Сонъ исе:

– Бизим аркъадашларымыз бу Мукъаддес Китапларны ялыда тапкъан сонъ, олар бутюн Чинде оларны даркъатмагъа башладылар. Бу пек хавфлы эди, ве олардан базылары бу иш ичюн джан бердилер. Оларнынъ къурбаныны акълымда тутып, мен бу Мукъаддес Китапларгъа даа зияде къыймет кесем, – деп анълатты.

Линг къолунда Мукъаддес Китапны тутып кетти. Китапнынъ бир къысмы даа сылакъ эди, чюнки апай бир къач саифелерни даа къурутмады. Линг, мукъайтлыкънен дымлы саифелерни саифелеп, Лука ярдымынен берильген Инджильнинъ онунджы бабыны ачты. Козьяш толу козьлеринен таныш сёзлерни окъуды:

– О, оларгъа деди: «Ашлыкъ чокъ, ишчилер исе аз. Озь ашлыгъыны ораджакъ ишчилерни даа ёлласын деп, ашлыкънынъ Саибине ялваранъыз. Барынъыз! Къашкъырлар арасына сизни къозулар киби ёллайым».

Линг Исанынъ эмирининъ биринджи къысмыны толусынен анълады. О, бир озю Аллагъа чалышмагъа кетти, ве берекет акъикъатен де буюк эди. Энди, бу аетнинъ экинджи къысмы насыл беджериледжегини тюшюнип, о, дува этип, Алладан къувет сорады.

Полиция тарафындан къыдырыла

Плакат пек дешетли эди. «Укюметке къаршы джинаети ичюн полиция тарафындан къыдырыла», – деп илян этти онынъ башы.

«Эр бир адам ашада къайд этильген шахысларны корьсе, шу дакъкъасы ерли акимиетке хабер этмеге меджбур. Мукяфат бериледжек». Линг сёзлерни окъуды ве, о бильген адамларнынъ сойадларынынъ джедвелини козьден кечирип, шашып къалды.

Оларнынъ чокъусы онынъ достлары ве ишдешлери эди. Сонъ о, джедвельде озь сойадыны корьди.

О айретленмеди, амма бу хабер оны айындырды. Бир вакъыт арасы эр шей тынч эди. Линг огретиджи ишинен пек яхшы огърашты. О, Инджильни огреткен къарт адам оларнынъ коюне келип, Адем ве Ава, гуна ве Иса Месихнинъ буюк къурбаны акъкъында айткъанда, онынъ омрюни насыл денъиштиргенини акълында тутты ве ондан орьнек алды.

Линг тезден анълады: Мукъаддес Язынынъ сайлангъан парчаларыны сесни чыкъарып окъумакъ – энъ семерели усулдыр. Чинлилернинъ чокъусы Мукъаддес Китап пек сийрек расткельген китап олгъаныны билип, тарихларны дикъкъатнен динъледилер ве акъылда къалдырдылар.

Лингнинъ айретине, огъурсызлыкълар онынъ тувгъанларындан башландылар. Линг кой-койден юрди, онынъ огретиджи иши акъкъында хаберлер тез даркъалды. Онынъ тувгъанлары Линг къорантаны онъайтсыз алгъа къойгъаны ичюн оны къабаатладылар.

– О энди буюк, – деп, озьара лаф этти олар. – Онъа акъылдан айырылгъан киби орталыкъта юрмеге дегиль де, акъайгъа чыкъмагъа керек!

Линг эвге къайтув акъкъында тюшюнди, амма башкъа себептен. Тофу япкъан Линг эвден кетти, ве онынъ огей бабасы къутурды. Башта о, Линг ач олгъанынен къайтар, деп тюшюнди. Амма айлар кечти, ве о, Линг башкъа къайтмайджагъыны анълады. Линг, эльбетте, вакъыт-вакъыт къайтып кельди, амма тек оларны бакъмакъ ичюн.

Ишчи тутмагъа я да бугъа сатын алмагъа истемейип, Шу-Тан Лингнинъ анасына дегирменни айландырмагъа зорлады. Линг буны эшиткен сонъ, эвге кельди ве анасына:

– Сенинъ ичюн бу пек агъыр иш. Мен эвде къалырым, – деди.

– Ёкъ, ёкъ, сакъын! – деп, джевап берди анасы. – Раббининъ чагъырувына садыкъ оладжагъынъа сёз бер. Мен буны беджерип олурым. Сенинъ Инджиль огретмеге имкянынъ ичюн, бу, пек уфакъ акътыр. Анълайсынъмы? Сен Раббининъ тарласында

чалышмагъа девам этмеге керексинъ.

Линг анасы онъа айткъаны киби япты. Амма тезден онынъ башкъа меселелери чыкъты. Базы койлерде ерли полиция «разылыкъ берильмеген топлашувларгъа» ве «диний арекетлерге» арсыз-юзьсюз кирип башлады. Иманлыларнынъ чокъусы Лингге оларнынъ коюнде къалмагъа разылыкъ бермеге къоркътылар. Базы ерлерде онъа аш биле бермедилер. Линг энъ узакъ ерлешкен койлерге джаяв барды. Линг анда 50 центке автобуснен барып етип ола эди, амма онда бу акъча биле ёкъ эди.

Яхшы ки, тарафдашлары онынъ джаяв сеяатлары акъкъында бильген сонъ, онъа аякъкъап багъышладылар. Линг миннетдарлыкънен бахшышны алды.

Басув эп арткъанына бакъмадан, Линг озь ишининъ нетиджелерини корьди. Сыкъ-сыкъ оны юзден зияде адам динълемеге кельди. О озь кучьлю сесинен ачыкъ кок астында кечирильген топлашувларда балабан адамлар такъымларына мураджаат этти. Чокъ койлерде адамларнынъ эвлеринде ибадет эвлери пейда олды. Акимиет оларгъа дикъкъатыны джельп этти. Башта месихчилер, акимиет къол туткъан, ресмий кильседен вазгечкенлерини ред эттилер. Ве эгер де олар онъа къатнамагъа истеселер биле, юз километр этрафында бир джемиет биле ёкъ эди.

Тезден акимиет месихчилернинъ къувалавыны арттырды. Джевап оларакъ иманлылар озь топлашувларыны адам олмагъан ерге авуштырдылар, ве йырлавлар ве ваазлар явашча кечирильди. Лингге мукъайт олмагъа ве кимге ишанмакъ мумкюн олгъаныны бильмеге керек эди. О, айны бир койде чокъ вакъыт къалмагъа истемеди. Линг озь еринде чокъ четэль огретиджилернен танышты, ве олар онен корюшмеге сыкъ-сыкъ риджа эттилер. Линг бу корюшювлер онынъ ичюн пек хавфлы олгъаныны ве полициянынъ дикъкъатыны джельп эткенини бильди. Амма о, месихчилернен, озь четэль тата ве агъа аркъадашларынен корюшмеге ве Алла Чинде не япкъаныны айтмагъа тырышты. Огретиджилер Мукъаддес Китапларны алып кетирдилер. Линг хошнутлыкънен оларны уфакъ ибадет

эвлеринин азалары арасында даркъатты. О баргъан ерлерде Мукъаддес Китап сийрек расткельген эди, ве Линг бир дин къардашлыгъына тек бир китапны берип олды. Мукъаддес Китапларны къолунен язып алмагъа девам эттилер.

Кирли тизлер. Ачыкъ гонъюллер

1983 сененинъ къышына месихчилернинъ апис этювлери ве къувалавларынынъ сайысы пек чокълашты. Энди Линг, о ве онынъ сафдашлары полиция тарафындан къыдырылгъан адамларнынъ джедвелинде олгъанларыны билип, эр вакъыт гизленди. Энди эвге анасыны барып бакъмакъ акъкъында лаф биле ёкъ эди. Полиция, эльбетте, эвни незарет эте. Токвил коюнде булунгъан вакъытта, Линг хавфсыз ерде оларнен Инджиль акъкъында бильгилеринен пайлашмакъ ичюн, кой сакинлерини тарланынъ узакъ ерине алып кетмеге меджбур эди. Ягъмур къопкъадан киби ягъды, сакъланмагъа ер ёкъ эди, амма эписи оны динълемеге къалды. Эшиткенлеринден сарсылып, олар онынъ эр бир сёзюни акъылда къалдырдылар.

Линг оларнен берабер тёвбе дувасыны окъугъанда, адамлар догъру чамургъа тиз чёктилер. Лингнинъ тизлери башкъаларнынъ тизлери киби чамургъа батты. О кунь юзден зияде адам Месихке инандылар, ве Линг, айны заманда оларны илериде беклегенинден къоркъып, оларнен берабер къуванды. Амма бунен берабер Мукъаддес Рухнынъ ели къувалав атешинден даа узакъ ве кучьлюдже уфюреджегини бильди. Линг, илериде не олса олсун, озь ишине садыкъ оладжагъына кене сёз берди.

Датвин коюнде, Линг олгъан койден йигирми миль узакълыгъында, о, кой-койден сеят эткен бир къач башкъа ваизни расткетирди. Олар Инджильни огреттилер ве къувалавлардан къачынмагъа тырыштылар. Оларнынъ бириси Фоон-агъа киби белли эди. О ве башкъалары Раббиге чокъ йыллар хызмет эттилер. Олар Лингнинъ бакъышларынынъ ве ынтылувларынынъ тарафдарлары эди. Фоон-агъа такъымда энъ буюк эди. О, энди беш йыл иш лагеринде отурып чыкъкъан эди.

Инджильни огреткен он адам – Линг ве башкъалар бирликте

эдилер. Уфакъ ибадет эвлерини ресмийлештирмегендже, докъуз акъай ве Линг озьлерини Месихнинъ огретювини джайратмакъ ичюн багъышладылар.

Эм де такъымдан къоранталы олмагъан адамлар, меселя, Линг киби, оларнынъ иши семерели олмагъандже, къоранта къурмайджакъларына къарар чыкъардылар.

Инджильни огреткен адамларнынъ энъ балабан меселеси къувалавларда дегиль де, Мукъаддес Китапларнынъ ихтияджында эди. Олар, Линг Мукъаддес Китапларны чокъча алып кетирмек ичюн, месулиетли оладжагъына разы олдылар, чюнки Мукъаддес Китапларны гизлиден алып кетирген четэль огретиджилернен багъы бар эди. Линг койлерде ибадет эвлерини тешкиль этмегенде, о, Фоон-агъа ярдымынен Мукъаддес Китапларны къыдырды.

Агъыр иш

Ваазлар ве Мукъаддес Китапларны даркъатув арасында бош вакъытны Линг эр кунь 40–50 километр кечип, эсасен, аякъмашина устюнде кечирди. Бу кезювлер пек хавфлы эди. Линг, полиция онынъ артындан бакъкъаныны бильди. О, оны тезден апис этеджеклерини бильди ве ибадет эвлеринде къувалавлар акъкъында парчаларны чокъча окъумагъа башлады. О, олар бунъа азыр олгъанларыны истеди, ве эгер бу шей онен олса, оларгъа яхшы орьнек олмагъа истеди.

Чалышмагъа къыйынджа олды. Сыкъ-сыкъ о, куньлернен ич бир шей ашамады, ве базы иманлылар оны макеме эттилер. О, тек йигирми яшында, о, эвли къадын дегиль, деди олар. Ойле ишнинъ онъа не кереги бар?

Онынъ устюнден кульген адамларнынъ базылары тербиесиз эдилер, базылары оны пахылладылар. Не де олса, Линг олардан себеп азап чекти.

80-инджи йыллары Линг ве онынъ сафдашлары озь ишини девам эттилер ве месихчилерни къувалагъанларыны, апис эткенлерини ве къыйнавларгъа огъраткъанларыны биле сыкъ-сыкъ эшиттилер. Чин укюмети, ресмий ибадет эвлериндеки

иманлыларнынъ сайысы эксильген вакъытта, койдеки ибадет эвлерининъ тез осювинен къасеветленди. Лингге ве башкъа ваизлерге, иманлылар Мукъаддес Рухнынъ тазе, янъы ачыкълыкъларыны къыдыргъанлары анълайышлы эди. Тамам бу, уфакъ ибадет эвлерининъ осювининъ себеби эди. Уфакъ ибадет эвлерининъ осювини токътатмакъ ичюн, укюмет бутюн мемлекетте миллий компанияны кечирди. Ерли полициягъа месихчилернен (хусусан месихчи ёлбашчыларнен) истегенлери киби япмагъа разылыкъ берильген сонъ, къувалавлар пек къуветленди. Сыкъ алда бу, къыйнавлар ве судсуз аписханеге апис этюв эди.

90-ынджы сенелерининъ башына Линг бинълернен иманлыларгъа икметли ве мерametли ёлбашчы оларакъ белли олды. Онъа, ич олмадым шимди, полиция панджаларындан къуртулмагъа къысмет олды.

Сёзюни туткъанда

1994 сенеси апрель айында Линг беден ёргъунлыгъыны дуйды.

– Санъа бираз раатланмагъа керек, – деди онъа Фоон-агъа. – Бельки, акъайгъа чыкъмагъа вакъыт кельди.

Амма Линг къаршы турды.

– Мен такъымымызнынъ башкъа ёлбашчыларына сёз бердим. Биз эпимиз, иманлылар топлашувы аякъкъа къавий турмагъандже, не раатланаджагъымызны, не де къоранта къураджагъымызны айттыкъ. Иманлылар ёлбашчыларнынъ къол тутувына мухтаджлар, чюнки олар мемлекетте олгъан дешетли къувалавлargъа даянмагъа ярдым этелер. Эм де Гуанджоуда Мукъаддес Китапларнен юк кельди. Мукъаддес Китапларнынъ бир къысмыны алмакъ ичюн, мен яныма Шенни ве Янны алам. Биз бир къач куньден къайтармыз.

Фоон-агъа эеджанланды, амма онен давалашмамагъа къарар чыкъарды. Линг инат эди, амма айны шу себептен де о, башындан оны озь такъымына алды. О, Алла онынъ джошкъун садыкълыгъыны ишлетмеге, пейда олаяткъан уфакъ ибадет

эвлерине осьмеге ве илерилемеге ярдым этмеге олгъаныны бильди. Эм де Фоон-агъа ве апайы оны, озь къызыны киби, севдилер.

Лингнинъ къыйынлыкълары бар эди. Ибадет эвининъ базы азалары онынъ алыны пахыллады, ве о, акъайгъа не ичюн чыкъмагъаныны анълямадылар. Линг оларнынъ даимий анълямамаларына даяна эди. Фоон-агъа бунынъ эписини бильди. Омюр онъа азырлагъан эписи къыйынлыкълар акъкъында тюшюнип, Фоон-агъа онынъ артына бакъып, индемеден дува окъуды.

Ниает якъаладылар

Куннинъ экинджи ярысында Линг ве онынъ ярдымджылары Мукъаддес Китапларны алдылар. Эвге къайткъанда, олар озь достуна кирдилер. Узун сеяттан сонъ олар сыджакъ къаршылав, раатлыкъ ве къонушмадан зевкъ алдылар. Ятмаздан эвель телефон этмек ичюн, Линг афу сорап, тышарыгъа чыкъкъанда, баягъы кеч эди. О, квартирадан сакин тышарыгъа чыкъкъан сонъ, оны адындан бир акъай чагъыргъаныны эшитти. Акъай онъа тараф ашыкъты ве, якъынджа кельген сонъ, Линг сокъакъ фенери ярыгъында о, полициялы олгъаныны корьди. Лингнинъ бириндже инстинкти чапмакъ эди, амма айлангъан сонъ, о даа бир забитни корьди.

«Эх, – тюшюнди Линг, – ниает олар мени туттылар». О, чокъ йыллар эвель полиция тарафындан къыдырылгъанларнынъ джедвелинде озь адыны корьгенден берли буны бекледи. Амма Алла разылыкъ бермегендже, оны якъаламайджакъларына кесен-кес инанды, ве энди бу тюшюнджеде Линг теселли тапты.

– Сиз бизнен кетмеге керексиз, – полициялылар бельгилерини косьтерген сонъ, деди оларнынъ бириси. Олар, гъалиба, оны бекледилер. О, девамы не оладжагъыны яхшы бильсе де, олар тек оны апис этип, башкъа иманлыларны раатсыз этмезлер ве кичкене квартираны тинтмезлер, деп тюшюнип, енгилликнен кокюс кечирди.

Амма оларны беклеген машинагъа оны алып кетмекнинъ ерине, олар квартирагъа тараф оны алып кеттилер.

– Мени къайда алып кетесинъиз? – деп сорады Линг.

– Ичери, – деди биринджи полициялы. О, Линг киби, юксек бойлу эди ве Лингни ачувлаткъан ве рух дуйгъусындан марум эткен йымшакъ сеснен лаф этти. Оны бинагъа алып кеткенде, Линг асабийликнен тюшюнди: Шен ве Ян экиси де эвли, полиция, эльбетте, оларны аписханеге къапатмаз. Олар къач дане Мукъаддес Китап тапарлар? Иманлылар джемиетнинъ башлыгъындан китапларны алгъан сонъ, онынъ эвине насыл бармагъа анълаткъан тезкерени ве адресни ёкъ эттимми?

Полициялылардан эвель квартирагъа кирип, Линг тез-тез Шен ве Янгъа:

– Мен сизни ишке алгъанымны ве сиз бир шей бильмегенлеринъизни айтынъыз. Мен бутюн месулиетни озь бойнума алырым.

Полициялылар оны тез креслогъа итедилер ве масагъа онынъ огюне ресмий весикъаны къойдылар. О, весикъанынъ башында озь адыны корьди.

– Имза къой, – къаба деди мистер Юдже Алчакълыкъ. О, онынъ къолуна къалемни тыкъты ве Линг тез-тез весикъаны бир козьнен бакъып чыкъты. Бу тинтюв ве одадан эписи «делиллерни» тутып алмакъ ичюн ордер эди. О, весикъаны имзалады ве апансыздан пек болдургъаныны дуйды. Линг гедже узун оладжагъыны бильди...

Бутюн квартиранынъ астыны устюне чевирип, полициялылар ишини башладылар. О, олар онынъ урбасыны къарыштыргъаныны бакъып турды. Сонъ олар Мукъаддес Китаплар олгъан къутуларны таптылар...

Лингни Чинде дёрт къоркъунчлы киби белли олгъан аписханеден бирине, № 91 аписханеге алып кеттилер. Оны соргъугъа огъраткъан полициялыларгъа учь шей керек эди: адлар, адлар ве даа бир кере адлар.

– Ким сизге ярдым эте? Башкъа ёлбашчылар кимдир? Бу Мукъаддес Китапларны сизге ким берди?

Эгер де о, бир адны биле айтса, сонъу не оладжагъыны

билип, Линг джевап бермеге ред этти.

Соргъулар эки ай девам этти.

Лингни соргъугъа сыкъ-сыкъ огъраттылар. Бундан гъайры о даа башкъа мабюслернен чалышмагъа меджбур эди. Мабюслер сигарет чакъмакъларыны ясадылар. Кейфиет незарети пек джиддий эди, чюнки сигарет чакъмакъларны гъарпкъа экспорт эттилер.

Линг хасталанды. Онынъ сыджагъы пек котерильди, ве алы пек агъыр эди. Амма эгер де о, куньделик къарарны япмаса, оны котекледилер.

«Биз мабюсни насыл этип лаф эттирмеге билемиз!»

Июльде Лингни башкъа аписханеге кечирдилер. Онынъ тувгъан шеэрининъ полициясы оны апис эткенлерини бильди ве оны кечирмек ичюн арекет этти. Оны он йылгъа къадар къувалагъанларындан сонъ, Линг аписханеге тюшкенини билип, олар пек къувандылар. Онынъ тувгъан шеэрининъ полициясында соргъу кечирмекте буюк теджрибеси бар эди. Олардан бириси:

– Биз, мабюсни насыл этип лаф эттире билемиз, – деди.

№ 91 аписханеде хасталыкъ ве агъыр иштен сонъ такъаттан кесильген Линг соргъу вакътында пек къыйналды.

Дудакълары буз киби эди. О мына-мына эсини джояджагъыны дуйды. Соргъулар пек къатты эди, амма о, кимсенинъ адыны оларгъа бильдирмеди. Соргъуларнынъ усуллары оны апис эткенде огъраткъан бириндзи соргъулардан фаркъланды. Амма олар да о, адларны айткъаныны истедилер.

– Сеннен даа ким чалыша? – деп текрар сорады олар.

– Четэльде кимнен багъ тутасынъыз? Бизге гизли топлашувларынъыз акъкъында айтып беринъиз. Сизге китап ве Мукъаддес Китапларны ким бере?

Соргъулардан онынъ башы айланды ве сабыры къалмады, амма Линг даянды ве ич бир адларны айтмады. Оны соргъугъа огъраткъан полициялылар кимерде о ве сафдашларынен берабер олгъан ресимлерни Лингге косьтердилер.

«Эгер олар мен чалышкъан адамларны энди бильселер, адларнынъ айткъанымны не кереги бар? – деп тюшюнди Линг. – Ве бу шимди даа насыл зарар кетирип ола?»

Къоркъунчлы куньлернинъ биринде соргъу одасына он адам кирди. Биринынъ къолунда эки тарафтан ачыкъ къыскъыч бар эди. Эки къаравул Лингни къаба шекильде полгъа итедилер. Къурсагъынынъ устюне яткъызып, бир къолуны аркъасынынъ артына, экинджисини исе омузындан букип, белькемиги устюнде туттылар. Сонъ къаравулларнынъ бири Лингнинъ аркъасына озь чызмасынен басып, эки къолуны бирге чекти. Башкъа экиси исе тез-тез къыскъычнен онынъ баш пармакъларыны сыкътылар. Пармакълар бир-бирине тийсин деп, къыскъычны яхшы этип бурдылар.

Линг кемиклеринынъ насыл чытырдагъанларыны эшитти. Омузларынынъ бугъумлары табий олмагъан алда тарылгъан эди. Сонъ олар онынъ къолларыны йибердилер, ве онынъ бедениндан азаплы агъры кечти.

«Пармакълар ичюн къыскъыч» пек къатты къыйнав эди, ве укюмет апайларны онен къыйнамагъа ясакъ этти. Линг, агърыдан чекишип, инъильдеди. Меракълы шей, тюшюнди Линг, койлерде чокъ адам онъа ишинден вазгечмеге айтты, чюнки о апай оларакъ акъай ишини япты. Шимди исе оны, акъайны киби, къыйнайлар.

Линг келеджеги не оладжагъыны бильди. О ань онынъ эки ёлу бар, деп тюшюнди о: ольмеге я да аркъадашларына хаинлик япмакъ. О, олюм ойле агъыр олмайджагъына къарар чыкъарды.

– Тур! – аякъларына урып, къычырды полициялы. Линг тизлери устюне турмагъа тырышты, амма къатты таякъ дарбеси оны йыкъты. Агъры онынъ бедениндан йылдырым киби кечти. О, нефес алып оламады, зорнен арекет этти. Онынъ билеклери шишти, ве къоллары аркъасы артында къыскъычнен сыкъылгъаны ичюн къатып къалды.

– Мен турып оламайым, – Лингнинъ сеси къалтырады, амма о, эсини джоймамагъа тырышты. Онынъ манълайындан сувукъ тер тамчылары акъып, козьлерини аджыттырдылар, амма о, азапларгъа даянып, Алланы чагъыраята эди. О, Иса

азап чекмеге ве ольмеге керек олгъаныны билип, Гетсимани багъчасында дува эткенде, Озюни ойле дуйдымы, деп тюшюнди. Линг, оледжекми-ёкъмы, деп тюшюнди...

Соргъу учь саат девам этти. Лингнинъ пармакълары аркъасы артында къыскъычнен сыкъылгъан эди, бедени букюльген. Ниает агърыдан Линг эсини джойды.

Линг озюне кельгенде, озь кирли камерасынынъ полунда юзюкъоюн ятты. О, сеслерни эшитти, ве, ниает, бирев камерагъа кирди ве оны агъач кроват устюне алып къойды. О, арекет этип оламады, агъры пек шиддетли эди. О ашамакъ я да аякъёлгъа бармакъ ичюн биле турып оламады. Линг кроватта он беш кунь ятты, полиция исе онен не япмакъны тюшюнди.

Яваш-яваш Линг азаплы къыйнавлардан тюзельди ве даа беш ай аписханенинъ къоркъунчлы шараитлерине даянып яшады. Сонъ олар оны истексиз азат эттилер, чюнки онъа къаршы оларнынъ акъикъий делиллери ёкъ эди, ве олар оны башкъа иманлыларнынъ сойадларыны айтмагъа зорлап оламадылар.

Азап чекюв – бу бир мектептир

Линг озь ишдешининъ къапуны къакъкъанда, 1995 сененинъ сувукъ рузгярлы январь куню эди.

– Линг! – огюнде нарин апайны корьгенде, къуванып къычырды онынъ досту Рут. О, тез-тез Лингни эвге кирсетти. Оны къучакълап, бир сыра суаллер къойды. – Линг, биз сенинъ акъкъынъда пек къасеветлендик. Сен не ичюн бизнен багъланмадынъ? Сен ойле арыкъсынъ! Сенде эр шей яхшымы? Полиция сенинъ акъкъынъда бизге бир шей айтмады. Сен насыл сагъ къалдынъ? Сени насыл этип азат эттилер?

Лингнинъ къайтувы акъкъында хаберни эписи иманлылар тез бильдилер. Лингнинъ достлары азырланмайып бир байрам яптылар. Лингнинъ алы ёкъ эди, амма Месихте олгъан озь агъа ве таталарынен кене берабер олгъанына пек къуванды. Олар Раббиге шукюр этмек ве дува окъумакъ ичюн топлангъанда, Линг:

– Бу сонъки айларда меним ичюн джан-юректен дува

эткенинъиз ичюн чокъ сагъ олунъыз. Алланынъ ярдымы ве сизинъ къол тутувынъыз олмаса эди, мен олгъан шейге даянып оламайджагъымны билем. Манъа инанынъыз, мен артыкъ даянып оламам, деп тюшюнген куньлерим чокъ эди. Амма Алла ойле вакъытта манъа Озь севгиси акъкъында хатырлатты. Азап чекюв – бу бир мектептир, деп тюшюнем. Эгер сиз бу мектепни мувафакъиетли битирсенъиз, демек, сиз озь ишинъизни беджерирсинъиз. Амма бунъа иришип оламасанъыз, сизни ёкъ этерлер. Меним ичюн бойле мектеп аписхане эди. Аписханеде олгъан вакъытта, мен толусынен Аллагъа ишандым ве бунынъ нетиджесинде Аллагъа даа якъын олдым. Мен сизге эр бир сынавда Алла ичюн сарсылмаз олмагъа эр вакъыт огреттим. Энди мен сизге, сиз башынъыздан кечиреджек шейлерге бакъмадан, Иса сизнен берабер оладжагъыны даа буюк эминликнен айтып олам, – деди.

Озь апис этювинден огюне, Линг Месих ичюн къыйналгъан Павелнинъ ве Янъы Васиетнинъ башкъа эльчилерининъ омрюни огренди ве бу акъкъында адамларнен лаф этти. Энди о, дженнетке тюшкенде, Месихни селямламагъа, сонъ исе Павелнинъ къолуны сыкъып, ондан:

– Ер юзюнде яшагъанда, омрюнъ айны менимки киби агъыр эдими? – деп сорамагъа истегени акъкъында достларынен шакъалашты.

Линг тек отуз яшыны толдурды, амма о, о къадар бедений азаплар чеккени ичюн, адеттеки омюр кечирмеге онъа пек агъыр эди. Эр алда яхшы орьнек олмагъа истеп, Линг бирден уфакъ ибадет эвлерининъ ишине къошулды, Мукъаддес Китапнынъ огренюв дерслерини алып барды, ишни уйгъунлаштырмакъ, малюмат алмакъ ве Мукъаддес Китаплар Чиннинъ энъ узакъ кошелеринде даркъаладжагъына къанмакъ ичюн, четэль адамларынен корюшти.

1980-инджи сенелери укюметнинъ мераметсиз къувалавлары нетиджесинде, иманлылар бутюн Чинге даркъалдылар. Уфакъ ибадет эвлерининъ агъында иманлыларнынъ сайысы бир къач миллион эди. Энди Линг эр ибадет эвинде ич олмадым, бир Мукъаддес Китап олгъаны узеринде даа гъайретли чалышты.

1996 сенеси сентябрьде бир кере акъшам Линг Авропадан

олгъан огретиджи къорантасыны озгъаргъан сонъ, эвге къайтты. Амма апансыздан о ве достлары къапу къакъылгъаныны эшиттилер. Акъшам саат он эди.

Акъай сеси:

– Ачынъыз, бизге тек сизинъ прописканъызны тешкермеге керек, – деди.

Линг Фоон ве Шенге бакъып, башыны саллады. О, бу полиция олгъаныны бильди. Линг къапуны ачты. Одагъа беш полициялы кирди.

– Биз сизни апис этемиз! – деди забит, башкъа полициялы исе Линг ве достларынынъ къолларына демир билезликлерни такъты. Линг полиция шейлерини кене къарыштыргъанына умютсизликнен бакъты. Оны даа бир узун гедже бекледи...

Эски достлар

Олар полиция болюгине кельген сонъ, Лингни онынъ сонъки апси вакътында оны соргъугъа огъраткъан, сакин сеси олгъан айны полициялынен таныштырдылар.

– Сэр, бу мисс Линг, – башлады айтмагъа онъа бойсунгъан адам.

– Э, мен оны билем, – деп, озюнен мемнюн олып кулюмсиреп, джевап берди баш полициялы. – Биз эски достлармыз. Э, Линг, бу сефер сен бир ерге къачмазсынъ. Санъа ве такъымынъа къаршы ачылгъан иш буюк теэссурат къалдыра. Эм де биз бугунь даа эки сизинъ ёлбашчыларынъызны апис эттик. Биз бугунь яхшы чалыштыкъ, деп дер эдим. Оны он экинджи блоккъа, камерагъа алып кетинъиз. Мен эвге кетем, – къапугъа тараф догърулып, омузы устюнден деди о.

Бир афта кечти. Линг, олар оны не ичюн соргъугъа огъратмагъанларыны тюшюнип, даа пек къасеветленди. Забит не ичюн ойле юваш? Олар башкъа мабюслер акъкъында насыл бильдилер? Олар, олса керек, чокъ бильгенлерини анълап, Линг вакъыт-вакъыт теляшкъа кельди. Линг, онынъ нуфузлы олгъаныны полиция эвельден де яхшы анълагъаны акъкъында тюшюнди. Олар, гъалиба, оны даа онынъ бириндже апис

этювинден сонъ азат эткенлеринден берли, онынъ артындан незарет эттилер. Ве олар, шубесиз, Линг къач кере озь четэль достларынен корюшкенини де бильдилер. Олар, эльбетте, Лингнинъ виляетинде булунгъан, уфакъ ибадет эвлерининъ осювининъ меселелерини чезмек ичюн, Линг корюшкен эписи адамлар акъкъында бильдилер.

Бунынъ эмиети бар эди. Ибадет эвлерининъ сайысы пек чокълашты, онынъ ичюн эрте-кеч полиция эпбир онынъ фаалиетининъ тафсилятларыны билир эди. Исанынъ: «...къашкъырлар арасына сизни къозулар киби ёллайым» сёзлери онынъ ичюн керчеклешкенинден къоркъып, Линг озюни аписхане яшайышына азырлады.

Келеджек дёрт ай Линг ичюн азаплы эди.

– Лютфен, – деп, озь аписхане хызметчилерине кимерде ялварды о, – эгер мени ольдюрмеге истесенъиз, ольдюринъиз. Эгер укюм чыкъармагъа истесенъиз, чыкъарынъыз. Эгер азат этмеге истесенъиз, азат этинъиз! Амма кечкен сефер киби ич бир себепсиз мени мында тутманъыз.

О, бу эписи сёзлерни къоркъмайып айтты, амма оны динълеген адам ёкъ эди. Тек кимерде къаравуллар онъа тюкюрдилер я да оны мыскъылладылар.

Кимерде Линг дели оладжагъыны тюшюнди. О, эр кунь онъа кроват ерине олгъан къатты агъач скемледе отурды. Мабюслер тек къыскъа муддет ичинде булунып олгъан кичкене камерада эр вакъыт сылакъ эди, дамындан даима сув акъты. Кимерде камерада йигирмиге якъын апай булунды. Вакътынынъ эсас къысмы олар камера полундан сувны чомучлап алмагъа меджбур эди.

Башкъа мабюслерни камерадан башкъа аписханелерге сыкъ-сыкъ кечирдилер, камерагъа янъы мабюслерни алып кетирдилер я да оларны азат эттилер, акимиет тек Лингни корьмемезликке урды, ве о, бутюн вакъыт шу пек уфакъ камерада къалды. Узун кунь девамында онъа не ятмагъа, не де диваргъа таянмагъа ёл бердилер. Оны тек аякъта турмагъа я да онъа кроват ерине олгъан агъач тахтада догърулып отурмагъа зорладылар. Бир кесек чибин ве чиркий оны бездирип, бу кирли камераны даа бетер пис эттилер.

Ниает, бир кунь полиция забити онынъ камерасынынъ къапусы янында къолунда бир кягъытнен пейда олды.

– Буны имзала, – деп, эмир этти о.

Линг кягъытны алмакъ ичюн пармакълыкъ арасындан къолуны узатты.

– Бу недир? – деп сорады о.

– Тек имзала, – деп, кягъытны онъа сокъып, ырылдады забит. – Сени кечирелер.

Линг тез-тез весикъаны козьден кечирип, оны «тербиевий-иш лагерине» учь йылгъа ёллагъанларыны корьгенде, онынъ отю патлады. Чин укюмге къаршылыкъ бермек ичюн, бойле хабер алувындан сонъ озюни къорчаламагъа тырышмакъ ичюн, мабюслерге он беш кунь берди. Амма Лингге бойле акъ-укъукъны бермедилер.

– Сени бугунь ёлларлар, – деди онъа полициялы.

Линг наразылыкъ бильдирмеге етиштирмезден эвель, о, къопайып, аписханенинъ узун аятынынъ цемент полундан корькемли йылтыравукъ потиклернинъ окчелеринен урып кетти.

Учь йыл. «Я Раббим, ялварам Санъа, иманлылар топлашувларына ярдым эт», – индемейип дува эте эди Линг, полиция машинасы исе Лингни лагерь ерлешкен ерге, «йигирми секиз километрнинъ Озени» киби белли олгъан больгеге алып кетти. О ве аркъадашлары бутюн мувафакъиетлери ичюн миннетдар эди, амма бунен берабер оларнен олаяткъан шейлерге де къасеветленди. Оларнынъ уфакъ ибадет эвлеринин-ъ агъындаки он ёлбашчыдан энъ аздан дёрти энди аписханеде эдилер, Линг буны бильди. Ондан гъайры даа Фоон-агъа ерли аписханеде эди, башкъа эки ёлбашчыны исе башкъа аписханеге ёлладылар.

Оларны кетиргенде, Лингге бир чанакъ пирнич ве шахсий шейлернен уфакъ пакет берип, камерагъа алып кеттилер.

Аписханедеки дува этюв

– Селям, Линг! Сени алып кетиреджеклерини бизге айттылар! – деп, камера къапусы жанъгъырдынен къапатылгъан

сонъ селямлады оны сес. О десенъ, лагерьде Лингнинъ камерадашлары онынъ такъымларындан биринден олгъан бир къач иманлы оладжакъ. Оларнынъ джанлы селямыны эшиткен сонъ, о кулюмсиремеге меджбур эди. Олар Лингнинъ аписханеге тюшкени ичюн бахытлы олгъанлары киби корюнди, амма о бильди: олар Лингнинъ оларнынъ камерасына тюшкенине къувандылар. Олар къучакълашып, тез-тез дуваны явашчыкътан айттылар, ве Линг къач иманлы оларгъа къошуладжагъыны тюшюнди.

Онъа юкъары кроватны бердилер. О биринджи гедже Линг кроваткъа минип, сесини чыкъарып дува окъумагъа башлады.

– Эй! – деп къычырды онъа мабюслерден бири. – Мында буны япмагъа ясакътыр. Эгер сени эшитселер, джезаларлар.

– Амма месихчилерге дува окъумагъа ясакъ этмеге мумкюн дегиль. Бу, оларгъа нефес алмагъа ясакъ киби, – деди Линг.

– Тамам ойле, – деди къадын. – Ве бундан да гъайры узун сачлы олмагъа да мумкюн дегиль.

Линг озь узун йылтыравукъ къара сачларыны къолунен сыйпады. О озь корюнишинен макътанмады, амма онынъ сачларыны кеседжеклерини козь огюне кетирип оламады. Анасы киби, о да эр вакъыт узун сачлы эди. О, къыскъа сачларнен насыл чиркин оладжагъыны тюшюнди. О, козьлерининъ козьяш толгъаныны дуйды ве Аллагъа сачларыны сакълап къалмагъа индемеден ялварды. О, риджасыны бильдирмеге битирмезден эвель, бу, акъылсыз олгъаныны бильди. О айланды ве камерадаки эр бир къадын къыскъа сачлы ве пек чиркин олгъаныны корьди.

Лагерьдеки яшайыш аписханенинъ яшайышындан фаркълы эди. Аписхане камерасында кечирильген узун афталардан сонъ, Линг кунь девамында тышарыгъа чыкъмагъа пек хошнут эди. Аш мында бираз яхшыджа эди, амма онъа сынав муддетининъ учь айы девамында парик ясап, куньде 15–16 саат чалышмагъа керек эди. «Меракълы шей», – тыраш этильген башыны сыйпап, тюшюнди Линг. Парик ясав иши меракъсыз ве пек агъыр эди. Мабюслер сыкъ-сыкъ къуса эдилер, чюнки олар куньделик къарарыны япып оламадылар. Линг башкъа ич бир шей акъкъында тюшюнип оламады.

Яшайышнынъ эр куню бир тюрлю олды – уянасынъ, ашайсынъ, чалышасынъ ве юкълайсынъ, ве сонъ кене – уянасынъ, ашайсынъ, чалышасынъ ве юкълайсынъ. Эгер сымарыш буюк олса, я да мабюслер куньделик къарарыны япып оламасалар, кимерде олар бутюн гедже биле чалыштылар. Линг ичюн энъ къыйын шей Алла акъкъында тюшюнмеге вакъыт тапып, алышкъан киби дува этмеге эди. Линг о къадар йыл девамында орта Чинде сербест сеяат этюв, джайратув, окъутув, башкъа адамлар акъкъында къайгъырув эткен сонъ, бу озь сынъырлавлары ве къаиделери олгъан янъы яшайыш онынъ ичюн пек агъыр эди.

«Алланынъ мында бизим ичюн макъсады бар»

Эр кунь саба, сызгъыравукъ сызгъыргъанда, мабюслер саат беште атылып турдылар. Сонъ оларда тёшеклерини джыймакъ ве азбарда тизильмек ичюн он дакъкъа, ашамакъ ичюн он беш дакъкъа ве фабрикада чалышмакъ ичюн бутюн кунь бар эди. Бойле тертип афтанынъ бутюн еди кунюне де бельгиленди, раатлыкъ ёкъ эди. Мабюслернинъ чокъусына ве Лингге де яшайыш денъишмез эди. Агъыр иш зорбалыгъындан олар алсызланып къалдылар. Линг ороспулар, хырсызлар, афиён сатыджылар, балаларны хырсызлагъанлар ве башкъаларнен берабер чалышты. Оларны «джемаат чёплюги» деп адландыра эдилер.

Агъыр ишнинъ узун саатлеринен къыйналгъан Лингге акъшам дува этмеге кет-кете агъыр эди, чюнки о пек юкъламагъа истеди.

Бир къач афтадан сонъ, Линг озюне кельгенини дуйды, чюнки озюни Алланынъ къолуна берди. О, башкъа иманлыларнен озь иманынен болюшмеге истегенини кене дуйды.

– Алла бизим эр бир алда итаат этмеге огренгенимизни истей, ойлеми? – деди Линг оларгъа. – Онынъ ичюн мен билем ки, Алланынъ бизим ичюн макъсады бар. Бизим этрафымыздаки адамлар – джинаетчилер, ве мен, Алла бизим бу адамларны да севмеге огренгенимизни истегенини билем.

Линг бу балабан иш лагеринде иманлылар такъымы олгъанына пек миннетдар эди. Олардан бири умютсизленсе, башкъасы Месихте олгъан тата-къардашынынынъ рухуны котерди. Линг оларнынъ ачыкътан дува этип оламагъанларына къаарьленсе де, эпбир дува этмеге ве къадынларны юреклендирмеге ер ве вакъыт тапты. Мисаль ичюн, иш куню девамында оларгъа аякъёлгъа чыкъмагъа разылыкъ бергенде, я да аш алмакъ ичюн невбетте тургъанда.

Тезден Лингнинъ ёлбашчы оларакъ къабилиетини лагерь башлыкълары да корьди, ве олар оны бригадир этип къойдылар. Бу, мабюслерге орьнек олмагъа зияде имкяныны берди, чюнки Линг бараkта элли къадын ичюн джевапкяр эди ве бригадир оларакъ парик ясав фабрикасында эки юз къадыннынъ ишини незарет этти.

Иш агъыр эди, ве мабюслер арасындаки къавгъалар кимерде Лингнинъ ачувыны чыкъардылар, лякин Линг озь вазифелерини минсиз беджерди. Ниает, Линг озь бригадасында чалышкъан бир къач къадыннынъ урьметини къазанды.

– Сен мында не ичюн тюштинъ? – деп сорадылар ондан базы къадынлар. – Сен пек мераметлисинъ, сен яхшы ёлбашчысынъ. Сен яхшы карьера япып олур эдинъ.

Линг оны аписханеге не себептен къапагъанлар акъкъында айтмагъа эр бир имкянынен файдаланды. Нетиджесинде, адамларнынъ чокъусы гизли иманлылар олды. Оларнынъ Мукъаддес Китабы олмаса да, Линг озю эзберден бильген Зебур йырларыны ве Мукъаддес Язынынъ парчаларыны оларгъа огретти. О, оларны дува этмеге огретти. О, къарт иманлынынъ къолунен дикъкъатнен язылгъан Мукъаддес Китабыны ве Мукъаддес Язынынъ буюк парчаларыны эзберлемеге меджбуриетини хатырлады. Линг озь сёзюни туткъанына энди пек къуванды.

«Мен киби адам инанып оламы?»

Аписханенинъ акимиети Лингнинъ яхшы чалышкъанына ве башкъа бригадаларгъа коре онынъ бригадасында иш костергичи

энъ яхшы олгъанына, котек ве къаза исе энъ аз олгъанына къулакъ асмагъа девам эттилер. Бир кунь Лингнинъ башлыгъы, мисс Тао, оны фабрика аятында токътатты.

– Линг, мен сенинъ ишинъни бакъып чыкътым, – деди о. – Сенинъ фаалиетинъни ве сен итибарлы месихчи ёлбашчы олгъаныны билем. Энди исе сен он бир ай мындасынъ. Сенинъ чалышкъанынъны ве башкъа, хусусан огъурсызлыкълар кетирген, къаба ве даима ачувлы мабюслернен озюнъни насыл туткъанынъны корем. Сен оларгъа пек багълы олгъанынъ киби корюне, амма олардан фаркълы, озюнъни башкъаджа тутасынъ. Не ичюн я?

Линг озь башлыгъына джевап бергенде, асабий эеджан дуйды.

– Олар япкъан киби мен япмам, чюнки мен месихчим ве омрюмни Иса Месихке багъышладым. Онынъ ичюн де яшайым. О, меним яшагъанымнынъ себебидир. Онынъ ичюн мен бутюн бу адамларны севип олам.

Линг мисс Таонынъ не дейджегини беклеп, нефесини тутты. Дин акъкъында тек бир хатырлав ичюн онынъ апис этюв муддетини арттырмакъ я да «къутугъа» (бир адам ичюн камерагъа) отуртып олур эдилер. Линг, суаль берген адам оны тузакъкъа тюшюрмеге истейми я да ёкъмы, бир вакъыт бильмеди. Амма онынъ айретине башлыгъы:

– Мен киби адам Исагъа инанып оламы? – деди.

– Эльбет! – деп джевапланды Линг. – Я сиз чалышкъан еринъизни джоймагъа къоркъмайсызмы? Укюмет сизни ордудан чыкъараджагъындан къоркъмайсызмы, аджеба?

– Я сен бойле сачма-сапан шейлер айткъанынъ ичюн мен апис этюв муддетинъни арттырып джезалайджагъымдан къоркъмайсынъмы? – деп, шу дакъкъасы джевап берди мисс Тао.

– Мен тек шимди меним мында булунувымнынъ бир макъсады олгъаныны билем, эгер мен сизинъ Исагъа инангъанынъызны бильсем, мен мында омюрлик къалып олам.

– Сен бу ерни бегенесинъми?

– Ёкъ, асла бегенмейим, – деп джевапланды Линг. – Амма

мен мындам, чюнки Иса сизни севе. Алла эм манъа, эм сизге омюр берген.

Мисс Тао даа бир къач суаль къойды. Линг эр бир суальге джевап берип, Алланынъ севгиси ве хайыры акъкъында озь башлыгъына айтмагъа девам этти.

Мисс Тао меракъланды, амма оны къандырмагъа къолай дегиль эди, ве оларнынъ гизли субетлери бири-бири артындан чокъ айлар девам этти. Ниает, бир кунь о, Лингге:

– Эгер мен иманлы олсам биле, манъа буны гизлемеге керек оладжакъ. Мен яшагъан еримде месихчилер бар, амма мен бир вакъыт оларнен лаф этмедим. Меним ишим ичюн, буны япмагъа манъа къыйын. Сен – мен акъикъатен бириндже бильген месихчисинъ, – деди.

Линг джевап оларакъ кулюмсиреди ве юрегинде мисс Тао ичюн дува окъуды.

Линг даа эки йыл лагерьде чалышмагъа ве къолундан кельгени киби Раббиге хызмет этмеге девам этти, амма девамлы агъыр иш ве ярамай аш себебинден онынъ сагълыгъы зайыфлашты. Кимерде о даа не къадар даянып олур экен, деп тюшюнди. Сонъ декабрьнинъ куньлеринден биринде мисс Тао Лингни озь кабинетине чагъырды. О, маса башында отурды. Корюниши джиддий, къолунда бир табакъ кягъыты бар эди.

– Не олды? – деп сорады Линг.

– Манъа апис этюв муддетинъ акъкъында эмир бердилер, ве манъа оны имзаламагъа керек, – деп джевапланды мисс Тао.

Линг шашып къалды. О, апис этюв муддетини чокълаштырмакъ ичюн сонъки вакъытларда себеп не олгъан экен, деп тюшюнип башлады.

О ич бир шей хатырламады, амма бирев башлыкъларгъа ялан айтып, оны чакъып да олды. Мисс Тао ве Линг дост олдылар, ве Линг онен Месих акъкъында лаф этмеге девам этти. Бельки бирев субетлерини эшитип, оны чакъты?

Онынъ тюшюнджелери бир ерде долашты. О, мисс Тао кягъыттан «...апис этюв муддетинъизни бир йылгъа» сёзлерни окъугъанда тек озюне кельди.

Лингнинъ отю патлады. Сонъ мисс Тао онынъ сёнюк

чырайына айретленип бакъты.

– Линг! Окъугъанларымны эшиттинъми? – деп апансыздан сорады мисс Тао. – Олар сени акъладылар ве апис этюв муддетинъни бир йылгъа къыскъарттылар!

Линг бир сёз биле айтып оламады.

– Мен биринджи кере сенинъ не айтмагъа бильмегенинъни корем.

Мисс Тао кулюмсиреди.

– Линг, хайырлайм. Сени учь афтадан аз муддетте азат этерлер.

Башкъа бир дюнья

Учь афтадан сонъ Линг Фоон-агъаны лагерь янында аякъ тобугъадже къарда эеджаннен беклеята эди. Саба сувугъы онынъ арыкъ беденини тельчеледи. «Акъладылар»,– деп тюшюнди о. Бу, онынъ башкъа мабюслерге Инджильни огреткенде оны тутмагъанларыны анълатты. Демек, бир къач вакъыткъа онъа раатлыкъ бериплер, деп умют этти Линг.

Линг озь огретиджи ишине къайтмагъа, ибадет эвине кельген иманлыларнынъ рухларыны котермеге мемнюн эди. Амма онынъ сагълыгъы эвельки киби олмагъаныны да бильди. Аписхане яшайышынынъ терен из къалдыргъан чокъ шейи бар эди. Я Раббим, азатлыкътаки яшайышына алышмагъа ярдым эт. Ялварам Санъа, аписханеде къалгъан тата-къардашларны къалдырма.

Фооннынъ ве Шеннинъ уфакъ машинасы кельди. Линг оларнынъ кене берабер олгъанына пек къуванды. Кечкен эки йыл девамында оны пек сийрек келип бакътылар, чюнки иманлылардан бириси оны келип бакъса эди, буюк огъурсызлыкъларгъа огърар эди.

Тезден Линг базы ёлбашчылар къоранталы олгъанларыны, базыларда энди бала догъулгъаныны ве янъы такъымлар тешкиль олгъаныны билир. Машина шоссеге чыкъкъанынен, Линг юреги булангъаныны дуйды. «Мына мен чокътан дуймагъан даа бир шейдир, – тюшюнди Линг. – Мен чокътан берли машинада юрмедим».

Олар машинада кеткен эписи дёрт саат девамында Лингни юрек буланувы чекиштирди. О, машина артында къалач киби букленди ве тек азатлыкъ къуванчы акъкъында тюшюнмеге тырышты.

Линг тюшюнгени киби, онъа адеттеки яшайышкъа кене алышмагъа къыйын эди. Лагерь – бу асла башкъа дюнья. Лагерьде ич бир вакъыт ярыкъны сёндюрмеге олмай эди. Фабрика эр вакъыт чалышты, ве камералар биле яхшы ярыкълатылды. О, аписханеде олгъан вакъытта, иманлылар джемиети башлыкълары къуветленди, ве о, къадын олгъаны ичюн озь ерине къайтмагъа онъа даа къыйын олды. О, иманлылар джемиети башлыкъларынынъ арасында онъа энди ер олмагъанына пек языкъсынды, амма онъа раатланмакъ ве тюзельмегендже устюне буюк месулиетни алмамагъа керек олгъаныны бильди.

Белькы, бунда да бир хайыр бардыр.

Эр кес апис этильди

Линг месихчи ёлбашчыларындан биринынъ къорантасында яшады. Олар меркезий Чинде балабан эвде яшадылар ве Лингге экинджи къатта бир оданы айырдылар. Ёлбашчылар бу эвде августнынъ 19-ынджы кунюнден 23-юнджи кунюнедже гизлиден корюштилер. Линг корюшювлерде олмагъа истеди, амма о вакъыт о, муим вазифенен гъарбий Чинде булунды. О, ёлбашчылар шай япып оны къувалавлардан къорчаламагъа истедилер, деп тюшюнди, амма бу ойлеми я да ёкъмы, о бильмеди. Корюшювге отуздан зияде ёлбашчы кельмек керек эди, ве бу, озь ёлбашчылыгъыны ве эвельки мунасебетлерни янъартмакъ ичюн фурсат олур эди. Амма къысмет олмады.

О:

– Линг! Тез-тез къайт. Эписи ёлбашчыларны апис эттилер – эписини! Ёлбашчылардан тек сен къалдынъ! – деген аджеле хаберни алгъанда, августнынъ 23-юнджи куню гъарбий Чинде озь вазифесини энди битирген эди.

Линг келеджек куню эвге къайтты ве иманлыларнынъ теляшкъа кельгенлерини анълады. Ёлбашчыларнынъ базы

апайлары бунда Лингнинъ къабаатыны корьдилер. Оны алты ай эвель азат эттилер, ве онынъ достлары онъа полициянынъ оны къыдыргъаныны айттылар.

Линг аман башлыгъыны озь къолуна алды. Энъ эвель Линг эписи ерли иманлыларны топлады ве эр бир такъымгъа бир-эки апис этильген ёлбашчыгъа ярдым этмеге вазифе берди. Олар урба, ашайт малларыны ве акъча топлап, «озь» ёлбашчыларына полиция болюгине алып кетмеге керек эдилер.

Апис этюв бутюн Чиндеки иманлылар топлашувларына тесир этти, чюнки апис этильген джемиет башлыкълары Чиннинъ чешит ерлеринде баш месихчи ёлбашчылары эди. Оларнынъ апис этюви акъкъында хабер электрон почтанынъ ве «Америка Сеси»нинъ радиоэшиттирювлери ярдымынен пек тез даркъалды. Линг хабер акъымыны баш этмеге тырышты. Сонъки хаберлерни бильмек ичюн, адамлар бутюн Чин ве дюньядан телефон вастасынен багъланмагъа башладылар. Тезден джемиет башлыкъларынынъ къоранталары келип башлады, ве Линг мусафирлерни къаршылап, беджерип олгъаны киби суаллерге джевапланды.

Беш афтадан сонъ, алты ёлбашчыдан гъайры, эписилерни азат эттилер, амма олар пек балабан акъча джезасыны (эр бир адам он бинъге якъын йена) тёлемеге меджбур эдилер. Линг акъча топлав ичюн джевапкяр эди. Иманлылар пек фукъаре эдилер ве сайысы чокъ олгъан ёлбашчылар ичюн акъча топламагъа пек къыйын эди. Амма Линг ред этювлерни къабул этмеди. Онынъ апис этильген аркъадашлары акъчадан къыйметли эди, ве о, етерли микъдарны джыймагъандже, акъчаны сорап топламагъа девам этти.

Линг пек къыйналды. Онъа бу бутюн агъырлыкълардан о йыкъыладжакъ киби корюнди. Амма о, аля даа аписханеде олгъан, оларнынъ тешкилятында энъ итибарлы эписи алты джемиет башлыгъыны да азат этмек ичюн къолундан кельгенини этмегендже, раатланып оламады. Полиция олар ичюн пек буюк акъча истеди. О, оларны ольдюрирлер, деп къоркъты.

Тек бир чаре къалды. Линг полиция болюгине телефон этти.

– Лютфен, мен баш забитнен лаф этмеге истер эдим.

– Сиз кимсиз? – деп сорады невбетчи.

– Меним адым Линг. Забит мен ким олгъанымны биле. О мени къыдыра.

– Линг! Меним эски достум! Телефон эткенинънен мени айретте къалдырдынъ, – эшитти о таныш сакин сесни. – Сен къайдан телефон этесинъ?

– Эмиети ёкъ. Манъа сиз аписханеде туткъан достларымнынъ акъкъында сизнен лаф этмеге керек.

– Эльбет, кель болюкке ве мында лаф этермиз.

– Ёкъ, мен сизнен Брейт Мун мусафирханесинде корюшмеге разым. Сиз бир озюнъиз кельмеге керексинъиз. Мен сизинъ артынъыздан незарет этеджегим. Эгер сизнен берабер бирев кельсе, мен сизнен корюшмейджегим.

Линг о разы оладжагъыны бильди. Онынъ мерагъы устюн чыкъар. Сонъки бир къач ай ондан сакъланып юрген ваиз не ичюн онен корюшмеге истей экен?

– Яхшы, сен не вакъыт корюшмеге истейсинъ?

– Бугунъ саат едиде, – деди о.

Лафны битирип, Линг ишангъан озь аркъадашларынынъ биринен корюшти. О, алны анълатып, онен берабер кетмеге ве мусафирхане янында беклемеге истемейми, деп ондан сорады.

– Эгер мен чыкъмасам, сиз мени апис эткенлерини биледжексинъиз.

Акъшам, едиге он дакъкъа къалгъанда, олар мусафирхане янында, оларны кимсе корьмесин деп, сакъланып, незарет этип бекледилер. Олар баш забитни аскерлер такъымынен корьдилер. Эеджандан Лингнинъ юреги сыкъ-сыкъ урып башлады, ве о кетмеге энди азыр эди, амма баш забит мусафирханеге тек озю киргенини, къалгъанлар исе оны бина огюнде беклегенини корьди. Линг арттаки къапудан кирди ве забит отургъан маса башына отурды.

– Линг, сени корьгениме пек мемнюним, – санки олар акъикъатен де дост олгъанлары киби деди о. – Мен сени якъаларым, деп къоркъмайсынъмы?

– Эгер къоркъса эдим, мен мында олмаз эдим. Амма мен мындам.

Олар экиси де уйлелик сымарлады, ве Линг официанткъа озю тёлейджегини айтты. Сонъ о догъру ишке янашты.

– Меним достларыма мунасебетинъиз насыл? Акъча джезасыны тёлемеге меджбур этип, базыларны азат эттинъиз. Эгер сиз акъча истесенъиз, мен беририм. Не къадар истейсиз?

– Ашыкъма, Линг, – деди забит. – Биз даа ашап битирмедик. Бундан гъайры, мен оларгъа ярдым этип оламайым, ве бу – сенинъ къабаатынъ. Бу шей джемааткъа белли олгъанында сен къабаатлысынъ.

Линг, о оны кыркъузмагъа истегенини бильди, амма дегенинден къалмады. О, башкъа тактиканы къулланмагъа азыр эди. Олар эки саат лаф эттилер, ве Линг вакъыт-вакъыт озь инамы акъкъында айтты. Аписханеде отургъан иманлылар джемиети башлыкълары ве о не ичюн Иса Месихнинъ огретювини ойле джошкъунлыкънен джайраткъанларыны анълатты. Забит урьметнен оны динъледи, ве Линг озь достлары акъкъында пек къасеветленгенини онынъ козьлеринден анълады. Амма онынъ эписи делиллери бошуна эди. Забит оларны азат этеджеклеринде оны ишандырмагъа ред этти.

Линг озь къара сачларыны сыйпады. Ниает олар осьти. О, озь анасынынъ къурбан акъкъында дуваны хатырлап, Мукъаддес Языдан парчаны эзберден айтты. « Ашлыкъ чокъ, ишчилер исе аз... къашкъырлар арасында къозулар».

Линг азап чекюв мектебине къайтмагъа вакъыт кельмегенми экен деп тюшюнди.

Кене мектепке

Забит уйлеликни ашамагъа энди битирди, ве Линг онынъ аз вакъты къалгъаныны бильди. О, мусафирханенинъ къапулары янында оны аскерлер беклегенини бильди. О, сонъки теклифни айтты.

– Сиз мени къыдырдынъыз, ве мен мындам. Мени апис этип, достларымны азат этинъиз.

Забит енгильден кулюмсиреди:

– Линг, – джан-юректен деди о,– сен, шубесиз, мен омрюмде

расткетирген къадынлардан энъ аджайипсинъ.

Сонъ, башкъа ич бир шей айтмайып, ресторандан турып чыкъты.

Линг макъсадына иришип оламагъаныны анълап, даа бир къач вакъыт къыбырдамайып отурды. Онынъ юрегинде бир агъырлыкъ бар эди. О, эвге умютсизлик дуйгъусынен къайтты. Линг аписханеде къалгъан онынъ достларына пек къыйын оладжагъыны бильди.

Вакъыт кечти, ве Линг даа эки месихчини апис этильгенини ве ерли аписханелерде джанаварджа къыйнагъан ёлбашчыларны, оларгъа бир ве эки йыл муддетни кечирмеге къарар чыкъарып, тербиевий-иш лагерине кечиргенлерини бильди.

Линг озь ишини девам этти. Оны терен ялынъызлыкъ дуйгъусы къаплап алды. Сонъки апис этюв муддетинден сонъ о аля даа пек хаста эди. Ёлбашчыларнынъ чокъусы онынъ сагълыгъы зайыфлашкъаныны корип, оны озь вазифелеринден вазгечмеге сорадылар. Амма о озь ишини ташламады. Линг, анасы онынъ рухуны котергенини, юреклендиргенини ве, Линг Инджильни тек огретсин деп, дегирменни айландырып, сояны чеккенде пек агъыр чалышкъаныны да акълында тутты. О, анасыны пек сагъынды, оны чокътан берли корьмеди. Амма оны барып бакъмагъа пек хавфлы эди.

Линг ёлбашчылар такъымында бирден бир къадын эди. О, озь ишини битирмек ичюн онъа кучь бермеге Аллагъа ялварып, сыкъ-сыкъ озь одасында агълады.

2002 сенеси апрель 16-нджы куню Лингнинъ телефоны чалды. Чинли культнинъ фанатиклери Лингнинъ такъымынынъ отуз месихчисини хырсызладылар. Линг полиция болюгине озь «достуна» телефон этти. Кене ишке янашмакъ керек.

Эпилог

Лингнинъ агъыр яшайышы девам эте, амма онынъ иши ичюн мукяфаты беллидир: баш забитнен онынъ тайин этильген корюшювлери ярдымынен Алла онъа Чиндеки уфакъ ибадет

эвлерининъ иманлылары азап чеккен акъсызлыкълар акъкъында айтмагъа къапуны ачты.

Амма онынъ акимиетнен багъы чокъ дава догъурды. Месихчилернинъ чокъусы онынъ арекетлерине къаршы эдилер. Линг оларнынъ тенкъидине бойле джеваплана:

– Биз – месихчимиз, амма биз даа чинлимиз, ве бу – бизим мемлекетимиз.

Линг бир вакъыт озь иманынен компромисске кетмеди ве озь огретиджи фаалиетини девам этти.

Линг, оны да апис этип олгъанларына бакъмадан, озь тата ве агъа-аркъадашларыны къорчаламакъ ичюн эр бир имкяннен файдалана. О, аля даа полиция незарети алтында олгъан адамларнынъ джедвелинде, амма о Раббининъ джедвелинде де бар, ве О, оны апис этювден къорчалай.

Амма керек олса, Линг бунъа азыр.

– Мен мектепке къайтмагъа азырым, – дей о. – Эгер Алла башымдаки сачларыны сайса, мен Онынъ ирадесинде ве Онынъ къолунда олгъанымны билем.

О, иманлылар топлашувы къавийлешмегендже, акъайгъа чыкъмамагъа сёз бергенде, яшайыш онъа даа бир сынав азырлады.

О вакъыт такъым, оларнынъ анты он йылгъа сюрюледжегини тюшюндилер. Линг бундан сонъ онынъ акъайгъа чыкъмакъ ичюн даа баягъы вакъты оладжагъыны белледи. (О вакъыт Линг тек он алты яшында эди). Амма энди Линг отуз яшында эди, Чинде исе яшы отуздан кечкен бекяр къадынгъа акъайгъа чыкъмагъа пек къыйын.

Онъа: «Апайнынъ ери эвде, иши исе – аш пиширмек, орталыкъны джыйыштырмакъ ве балаларны бакъмакътыр», – сыкъ-сыкъ айттылар. О, тешкиль этмеге ярдым эткен уфакъ ибадет эвлерининъ башлыкълары биле буны айтты. Линг, бунынъ пек муим олгъаныны ред этмей, амма Аллада кимерде бус-бутюн башкъа планлары олгъаныны да биле. О, оны тенкъит эткенлерге уфакъ ибадет эвлери тек ачылмагъа башлагъанда, энъ хавфлы ишни – месихчиликни огретмеге тамам къадынлар беджергенлерини хатырлата. Инджильни

огреткенлернинъ учьте эки къысмы къадынлар олгъаныны ве оларны Чиннинъ энъ узакъ кошелерине ёллагъанларыны Линг хатырлата. Ёлбашчыларнынъ эписи буны биле.

Шимди Линг уфакъ ибадет эвлерининъ илерилеви ве осюви ичюн бу пек яхшы фурсат оладжагъына инана.

Кене ишке янашмакъ керек...

Глэдис:

Багъышлавда къуртарув

Индистан.
1981 сене, ноябрь.

Отуз яшлы Глэдис Везерхед Бенгальск корьфезининъ янында, Орисса штатында Калькуттадан 175 километр дженюбий-гъарбий тарафкъа, Маюрбхандж районына кельгенде, сыджакъ дымлы кунь эди.

«Мен акъикъатен де мында олгъаныма инанып оламайым», – орталыкъта эр шейге ве эр бир сеске къулакъ асып, тюшюнди о. Ачыкъ эвлерден ве тюкянлардан чыкъкъан адджы бибернинъ кескин къокъусы чёплюк обаларындан, ачыкъ акъар сувлар арыкълар ве сокъакъларда сербест долангъан мукъаддес сыгъырлардан чыкъкъан чюрюк къокъусынен къарышты. Сыджакътан къокъулар даа къою олдылар, амма Глэдис сувукъ шимальден сыджакъ мемлекетке кельгенине пек къуванды.

Пакистан сынъырындан Индистаннынъ теренлигине сеят Глэдис ичюн иман сынавы эди. Онынъ айдавджысы айдагъан машина рикшаларны, таксини, сыгъырларны, юк машиналарыны, аякъмашиналарны ве сонъсуз адам къатнашувыны озып, ёлдан догъру кетип оламады. Бу эр шей сокъакъларда акъылгъа ятмагъан къарышыкълыкъкъа къарышты. Австралиянынъ сакин уфакъ шеэрчигинде оскен Глэдис Индистанда куньделик яшайышнынъ бир къысмы олгъан къарышыкълыкъкъа шашып къалды.

О, озь мусафирханесининъ пенджересинден бу къарышыкълыкънынъ артындан къоркъунен незарет этти. Эр сефер ана озь баласыны къолундан тутып, ёлдан кечкенде, Глэдиснинъ нефеси тутулды. Къадынлар, айдавджыны тутмакъ ерине, озь сатын алынгъан шейлерине япышып, мотоциклнинъ

артында ян отургъанларыны корьгенде, о, дува этти. Олар сыкъ-сыкъ транспорт толу Индистан сокъакъларында догъру кетмеген автобуслар я да юк машиналарындан бир къач сантиметр месафеде кечип кеттилер.

Индистан халкъынынъ сайысы миллиардгъа якъын адам эди. Глэдис эр ерде пек чокъ адам корьмеге мумкюн олгъанына шашып къалды. О, сокъакъларда чешит-тюрлю адамлар оны сарып алгъанына айретленди: кирли, ялынаякъ балалар, манълайда аньаневий индус нокъталарнен ачыкъ ренкли сариге кийинген аналар, терилери къуругъан пергаментке ошагъан къартлар. Оларнынъ эписи Алла яраткъаны эди.

Глэдис эр шейни бегенди. Умютсизликнинъ он эки йылындан сонъ, о, ниает, озь истегенини беджерди ве шимди Алла оны чагъыргъан шейни япа: башкъа мемлекетте фукъарелерге хызмет эте.

О, озь истегини беджерир экенми, о кунь келир экенми, деп тюшюнди...

Хызмет этювге берильген

Глэдис озь тувгъан Австралияда конференцияда булунып, Алланынъ Сёзюни огретиджи ишине Алланынъ чагъырувына джеваплангъанда, тек он секиз яшында эди. Глэдис Квинсленд штатында фермада осьти. О, ибадет эвинде кечирильген чокъ ваазларны эшитти ве ана-бабасы озь эвлерине давет эткен базы огретиджилернен корюшти биле. Эр джума эртеси Глэдиснинъ анасы эписи балаларны топлап, оларгъа огретиджилернинъ икяелерини окъуды. Африка, Индистан, Чин... Глэдис узакъ улькелердеки меракълы яшайыш икяелерден мефтюн олды ве огретиджилернинъ озь ишине садыкълыгъындан айретленди.

Алланынъ Сёзюни огретиджилернинъ иши акъкъында баягъы шей билип, Глэдис конференциянынъ онъа о къадар тесир этеджегине айретленмемек керек эди, амма оладжагъы олды. Онда Алланынъ оны башкъа мемлекетте хызмет этювге чагъыргъанында шубе къалмады. О, огретиджилер озь ишине ойле бир авесликнен не себептен янашкъанларыны анълямагъа башлады.

Омрюнинъ невбеттеки эписи йылларында Глэдис озь къарарларына, келеджекте оладжакъ Алланынъ Сёзюни огретиджи киби, бакъты. О, окъувны битирип, онынъ келеджек ишине пек керек эмшире зенаатыны алды. Глэдис бар къуветинен четэльде чалышмагъа истемеген олуджы киевлерден узакъ турмагъа тырышты. Бу агъыр эди, амма Глэдис бильди ки, о, биревнен меракъланып да, озь ниетинден вазгечкенини Алла истемез. О, озь вазифелерини пек яхшы беджерди ве уфакъ хастаханенинъ башлыгъы олды. Эм де о, базар куню дерс берди ве, имкяны олгъанда, ибадет эвинде ярдым этти.

Оларнынъ уфакъ диний джемиетине эр сефер месихчи ваиз кельгенде, Глэдис янъы энергия кучюне толды. О да бир вакъыт айны ишини береджегини козь огюне кетирип, онынъ эр бир сёзюни буюк дикъкъатнен динъледи. Бир вакъыт чокъ сайылы джемаатлар огюнде сёзге чыкъмагъа онъа насип олур экенми, деп тюшюнди о. Чюнки огретиджи ишининъ бу къысмы оны пек джельп этмеди, къоркъузды оны. Глэдис къоркъакъ дегиль эди, амма о, Алланынъ онъа бу къабилиетни бергенине инанмады.

«Мен эмшире чалышып, озь ишлеримнен Алланынъ севгисини костереджегим», – деди о озь-озюне.

1980 сенеси Глэдис йигирми докъуз яшыны толдурды. О, онынъ истеги бир вакъыт ерине келир экенми, деп тюшюнип башлады. Гонълюнде о, эр шей Алланынъ къолунда олгъанына ве эр шей Алла истегенде ерине кельгенине эмин эди. Амма онынъ бир сыра суали бар эди, ве о, акъайгъа чыкъмакъ акъкъында да тюшюнди. О энди яш дегиль эди. Башкъа мемлекетлерде чалышкъанларнынъ чокъусы исе, йигирми яшны толдургъанда я да олар даа яш олгъанда, Алла оларны хызметке чагъыргъаныны айттылар. Глэдиснинъ зенаатдашларынынъ чокъусы акъайгъа чыкътылар, бала догъдылар. Олар бала догъувына къувангъанларыны корьгенде, онъа башкъа мемлекетлерде фукъарелерге ярдым этмеге истемек даа агъыр эди.

1980 сененинъ сонъунда Глэдис «Оперейшн Мобилизейшн» тешкилятында чалышкъан Майк Хейнен расткельди. О энди бир къач йыл Индистанда чалышты, ве онынъ ильхамы Глэдисни

айретленди. О онъа Индистанда алып барылгъан иш акъкъында бир сыра суаль къойды.

– Андаки адамлар насыл? Сизлерни насыл къабул этелер? Тешкилятынъыз насыл чалыша? Сизге ким къол тута?

Майк кулюмсиреди. О кет-кете даа чокъ меракълангъаныны корип, онынъ эписи суаллерине сабырнен джевап берди.

Глэдис: «Бельки бу меним ичюн? Бельки, ниает, меним де къысметим кельди!» – деп тюшюнди. Бир къач афта девамында Глэдис бу тешкилят акъкъында эписи эдебиятны окъуды. О, эр бир адам эки йыл чалышып, къайсы мемлекетте чалышаджагъы акъкъында Алланынъ эмирини къыдырмагъа меджбур олгъаныны бильди. О, бу насыл тешкилят, башлыкълары ве эписи азалары озь ишине пек садыкъ ве бу тамам онъа керек шей олгъаныны анълады. Онынъ гонълю тынчланды, ве о, анълашмагъа башлады.

1981 сенеси майыс айына таба Глэдис омрюнде биринджи кере Австралиядан кетмеге азыр эди. О, невбеттеки эки йыл къайда чалышаджагъыны даа бильмеди, амма язгъа Авропагъа окъувгъа кетти. Къорантасы ве достларынен сагълыкълашкъанда, о, умютке толу эди. Авескяр огретиджи Майк Хейнен озь корюшювини хатырлап, о, Индистанда чалышмагъа истегенини эр вакъыт тюшюнди. Амма Рабби ёллайджакъ ерге чалышмагъа кетмеге азыр эди. Кетюв куню арфесинде къорантасы этрафыны сарып, зебур йырларындан энъ севимли союны йырладылар: «Чюнки О яшай».

– Мен келеджегимни къаршылап олам, чюнки о, Раббининъ къолунда олгъаныны билем, – олар йырламагъа битирген сонъ, деди оларгъа Глэдис.

Язда Глэдис Авропада окъуды ве оны анда кетирген айны садыкълыкъ рухунен бутюн шейлерни менимседи. О, сувукъ полда юкълады, афтада бир кере ювунды, ятакъханелерде аякъёлларны темизледи, Англияда яшагъан асиялыларны бакъты ве окъувы биткен сонъ къайда кетмеге Алланынъ эмирини къыдырды. Бу эписи – башкъа мемлекетте чалышмагъа азырланувынынъ бир къысмы эди. Глэдис озь ниетини яхшы билип, эписи къыйынлыкъларны енъди ве Индистан акъкъында

арзу этмеге девам этти. О, Индистан ве онынъ халкъы акъкъында аз бильди, амма мерагъы ве анда кетмек истеги ятышмады.

Бир кунь яз окъувынынъ сонъунда Глэдис Англиядан Алланынъ Сёзюни огретиджи программаларынынъ координаторларынен олгъан эвли бир акъай-апайнен аш ашады. Олар, ондан къайда чалышмагъа кетеджегини сорадылар.

Глэдис, тешкилятнынъ миссияларынынъ биринде Индистангъа чалышмакъ ичюн ариза бергенини анълатты.

– Асылында, мен къайда кетмеге истегенимни шимди даа бильмейим, – деди о. – Мен Аллагъа пек керек олгъан ерге кетмеге истейим.

– Глэдис, сен буюксинъ, – деди йымшакълыкънен апай. Глэдис «буюк» олгъаныны эшитип джанланды. О, озь ишини, башкъаларгъа коре, кечче башлады, амма о даа тек отуз яшында. Онынъ айретли бакъышыны корип, апай кулюмсиреди ве:

– Ёкъ, ёкъ. Сен къарт дегильсинъ. Сен тек башкъалардан буюкчесинъ ве теджрибенъ чокъча. Сен Мукъаддес Китапны чокъча огрендинъ, ёлбашчы олмагъа огрендинъ, буюк омюр теджрибенъ бар. Сен киби адамлар Индистанда керек, – деп анълатмагъа ашыкъты.

Глэдис кулюмсиреди ве апайнынъ икметли сёзлери ве о, онынъ рухуны котергени ичюн Аллагъа шукюр этти. О да, Майк Хей киби, айны тевсиени онъа берди. Энди о, дува эткен шейге тасдыкъ алып, тынчланды. Омюрлик энъ севимли олып къалгъан тюркюнинъ сёзлери кене акълына кельди: «Келеджегим Раббининъ къолунда олгъаныны билем, ве О яшагъаны ичюн, ич олмадым, биз де яшамакъ керекмиз».

Лепра хасталыгъынен хасталар ичюн эв

Глэдис Индистанда Куттакагъа озь бельгиленген ерине бараяткъанда, оны алып кеткен айдавджы бир ерге кирмеге ондан разылыкъ сорады. Ёл бою кеткен сонъсуз адамлар, акъайлар, апайлар, балалар сюрюлери онынъ дикъкъатыны чектилер, онынъ ичюн о, айдавджыны эшитмеди, тек онынъ:

– ...Маюрбханджкъа, лепра хасталыгъынен хасталар ичюн

эвге. Глэдис, сен къаршы дегильсинъми? Бу чокъкъа сюрюльмез, – дегенини эшитти.

Лепра хасталыгъынен хасталар ичюн эвде о, юксек бойлу дюльбер австралиялы Грэм Стейнзнен корюшти. Глэдис о ерде башкъа австралиялылар чалышкъаныны эшитти, амма адларыны бильмеди. Грэм Глэдисни миссия эвине озгъарды. Акъайлар озь ишлерини битиргендже, о анда беклеп турды.

Глэдис миссия эвини козь этти ве мында чалышкъан бириндже апай Кейт Алленби акъкъында уфакъ китапчыкъны бакъып чыкъты ве бу миссиянынъ тарихынен меракъланды. Етмиш йыллыкъ бунгалолар бир тынчлыкъны яраттылар. Бир къатлы биналарнынъ эр бир къысмы ойле эски корюнмеди – салкъын бетон полларындан ве 45 сантиметр къалынлыгъында чокъ кере сылангъан диварлардан, даянылмаз сыджакътан одаларны сакъламагъа ярдым эткен кенъ верандагъадже.

Беклеген вакъытта Глэдис, не ичюн Грэмнинъ апайы чай бермек ичюн чыкъмагъаныны тюшюнди. О, энди бунынъ Индистан урф-адети олгъаныны бильди. Амма апайы чыкъмады. Тезден Глэдис ве айдавджы дженюбий тарафкъа догърулып, Куттаккъа кеттилер.

Бириндже бир къач ай яшайыш пек агъыр олса да, аджайип эди. Глэдис ерли урф-адетлерни огренмеге тырышты. О, Куттактаки бириндже алты айны ерли сакинлернинъ арасындан олгъан ярдымджыларнен кечирди. Алты къадын китапларнен къутулар толу эки уфакъ одада яшадылар. Ашнынъ устю эр вакъыт куфленди, сувны къопкъаларнен ташыдылар, аякъёл ерине исе ерде къазылгъан чукъур эди, онынъ устюнде тешиги олгъан цемент ташы бар эди. Глэдис фермада оськенине ве агъыр иш не олгъаныны бильгенине Аллагъа шукюр этти, амма кимерде о, умютсизленди ве эр шейге озь яхшы мунасебетини сакъламагъа тырышты:

– Алла манъа берген эр шей – яхшыдыр.

Эр кунь олар экишер адам кетип, месихчи китапларыны сатмагъа ве адамларнен Рабби акъкъында лаф этмеге тырышып, эв-эвден юрдилер. Глэдис шеэрли адамларнен лаф этмеге бегенди, амма гонълю дагъларда, Барипададан шималий ве гъарбий тарафта ерлешкен узакъ Санталь койлерине ынтылды.

Олар Барипаданынъ чевре-четинден биринджи кере кечкенде, бу койлернинъ этрафындан кечтилер. Балчыкътан ясалгъан тобан дамлы къулюбелер тереклер арасында ёлгъа якъын турдылар. Къулюбелерге якъын ерчикте къолнен къазылгъан хавуз ерлешти.

Онъа Санталанынъ урф-адетлери ве рухларгъа табынув акъкъында, рухларны тынчландырмакъ ичюн кимерде къурбан оларакъ адамларны кетиргенлерини икяе эттилер. Яшайыш шараитлери пек саде эди, балаларнынъ чокъусы тедавийлемеге мумкюн олгъан хасталыкълардан ольдилер. Къоранталар исе акъчаны къокъулы отлар ве къурбан айванларыны сатын алмакъ ичюн масраф этип, рухларны тынчландырмагъа ве озь балаларыны къуртармагъа бошуна тырыштылар.

Эмшире оларакъ, Глэдис бу адамларны огретмеге ве бойле этип, ярдым этмеге мумкюн олгъаныны бильди. Месихчи оларакъ, о бильди: Рабби оларгъа даа буюк тедавийлев берип ве олар аллалар деп сайгъан рухларгъа табынувдан къуртарып олды. Оларнынъ хор алы акъкъында тюшюнип, оны кучьлю бир дуйгъу къаплап алды. О, онынъ юрегинде яшагъан къуванчлы хаберни бу кой сакинлерине барып айтмагъа истеди.

1982 сенеси январьде Глэдисте бойле имкян олды. Онынъ невбеттеки вазифеси бир къач койге барып кельмек эди. Анда Алланынъ Сёзюни огретиджилер ерли месихчилернен тешкиль этильген «джунглидеки лагерьлерде» иштирак эттилер. Бойле койлернинъ бирине дагълыкътан он бир километр кетмек керек эди, амма Глэдис анда тюшкенине пек къуванды. О, мемнюниетнен эр шейде иштирак этти: къуюдан сув кетирди, озенде ювунды, ерде миндер устюнде юкълады. Ерли къадынлар юксек бойлу беяз тенли австралиялынынъ компаниясыны бегендилер, ве олар Глэдиске озь яшайышы акъкъында айтмагъа тырыштылар.

Алчакълардан энъ алчакъ олгъанларгъа севги

Кой Маюрбханджджаки лепра хасталыгъынен хасталар ичюн эвден узакъ дегиль эди, ве Глэдис, о бильгени киби, ич бир вакъыт эвли олмагъан Грэмнен бир къач кере корюшти. Корюшювлерде олар, эсасен, миссиянынъ ишлери акъкъында

лаф эттилер, амма Глэдис озь дуйгъуларына дикъкъат этмемеге ве иш акъкъында тюшюнмеге тырышса да, онынъ Грэмге мерагъы кеткен сайын оськенини дуйды.

Сонъра онъа невбеттеки вазифе берильди. Глэдис Индистанны бакъмакъ имкяны олгъанына миннетдар эди, чюнки о, «ОМ» такъымынен ер-ерден юрди. Амма лепра хасталыгъынен хасталар ичюн эв ве Санталадаки ерли сакинлер арасында яшайыш силинмез из къалдырдылар. О, Грэмнинъ ве башкъаларнынъ лепра хасталыгъынен чекишкен ве койден къувалангъан озь хасталары акъкъында къайгъыргъанларыны корьди. Индуизм лепра хасталыгъынен чекишкен адамларны оларнынъ хасталыгъы кечмиш яшайышнынъ гуналары себебинден олгъанында къандырды. Оларгъа олар бир пиала сувгъа биле ляйыкъ олмагъанларыны айттылар. Шу себептен лепра хасталыгъынен чекишкенлер яшайышны хорлукъта кечирдилер: сокъакъларда тилендилер, оларны эв ве къорантадан къувдылар. Лепра хасталыгъынен чекишкенлерден бетер бахытсыз адам ёкъ эди, ве Грэмден зияде оларны кимсе севмеди.

Лепра хасталыгъынен чекишкенлер ичюн эвге кельген азап чеккен адамлар хасталыкънынъ илерилемесини токътаткъан илядж ичтилер, эв хадимлери оларгъа озь къайгъырув ве севгисини косьтердилер. Олар бу хасталыкънынъ тедавийленгенини ве бу Алланынъ къаргъышы олмагъаныны оларгъа айттылар. Хасталар севги сёзлерини эшиткенде ве шефкъат толу токъунувны дуйгъанда, чокъ денъиштилер. Глэдис бунъа айретленди. Иляджлар оларнынъ яраларыны, эв хадимлерининъ дуйгъудашлыгъы исе оларнынъ рухларыны яхшы эттилер.

Глэдис лепра хасталыгъынен чекишкенлер ичюн эвде алып баргъан ишинен пек мемнюн эди, амма кимерде озь чалышувынынъ себеплери акъкъында тюшюнди. Оны Грэм я да миссия джельп этти? Онынъ Грэмге олгъан дуйгъусы самимий олса да, о онынъ келювининъ макъсады олмагъаныны бильди. Бундан да гъайры, о, Гремде де айны дуйгъулар онъа бармыёкъмы, бильмеди.

«Я бу акъикъатен де бойле олса?» – тюшюнди о. Оларнынъ

арасында бир де бир мунасебетлер олмакъ ичюн, Грем эвельден тешкилят башлыкъларынен лаф этмеге керек эди. Къаиделер бойле эди.

Баарьде Глэдиске Грэмнинъ ниетлери акъкъында тюшюнмеге керекмей эди. Грэм онынъ башлыкъларындан оларгъа мектюп язышмагъа разылыкъ сорады. Буны билип, Глэдис пек къуванды. Баарь ве яз девамында мектюп язышып, олар бири-бирини якъшыджа бильдилер. Олар араларында пек чокъ умумий шей олгъанына шаштылар. Олар бири-бириндэн къыркъ километр узакълыгъында осьтилер ве бир тюрлю тербие корьдилер, экиси де Алланынъ Сёзюни огретиджи ишини эрте башладылар. Не къадар чокъ язышсалар, о къадар Алланынъ олар берабер олгъаныны пек истегенини анъладылар. Олар Австралияда 1983 сенеси август 6 куню айретленген сой-соплары ве достлары янында эвлендилер.

Лепра хасталыгъынен чекишкенлер ичюн эвде эр кес Грэм ве Глэдис ичюн къувандылар. Ерли сакинлер Грэмни севип, оны «Дада» адландырдылар. Садыкълыкънен ве болдурмадан о, Маюрбханджда энди 20 йыл къадар хызмет этти. Энди исе Алла оны, Грэм киби Алланы джошкъун севген ве Грэм киби индусларны севген, пек гузель апайнен мукяфатландырды. Кой сакинлери ве эвдеки хасталар ичюн Грэм ве Глэдиснинъ эвленюви Алла севгисининъ айретиджи делили эди, ве олар эписи сабырсызлыкънен мистер ве миссис Стейнзнинъ Австралиядан къайтувыны бекледилер.

Амма бу къолай иш дегиль эди. Апай-акъай олгъан Глэдис ве Грэм бириндже къыйынлыкънен расткельдилер. Индистаннынъ укюмети Глэдиске янъы рухсетнамени бермеге ред этти. Буны анъламагъа къыйын эди, амма онъа къайтмагъа разылыкъ бермедилер. Ниает, олар Грэм бир озю къайтаджагъыны ве энди Индистандан онъа рухсетнаме япмагъа тырышаджагъына къарар чыкъардылар.

Укюмет Глэдиске рухсетнаме бермезден огюне, бир къач ай ве чокъ дувалар керек олды. Амма рухсетнаме онъа четэль тешкилятынынъ хадимине киби берильмеди де, тек Грэмнинъ апайына киби берильди. О, индуслар месихчиликни къабул

этювине ярдым этмейджегине сёз бермеге керек эди. О разы олды. Ахыры, Глэдис ве Грэм, олар ич бир кимсени Месихке инанмагъа зорлап оламагъанларыны бильдилер. Оларнынъ эсас макъсады лепра хасталыгъына огърагъанларынен чалышып, Алла севгисини косьтермеге эди. Эгер де бу адамлар озь сайлавыны япып, бу севгиге джеваплансалар, бу тек оларнынъ сайлавы эди.

Юрек ирадесинен

Глэдис Барипадагъа 1984 сененинъ сонъунда къайтты. О, оларнынъ кене берабер олгъанына къуванды, ве апай ве менеджернинъ янъы вазифелерине тез янашты. Глэдис эвель киби кой-койден юрип оламагъанына пек языкъсынды, амма озь янъы вазифелерине, омрюнде чокъ денъишювлерге алышкъаны киби, тез алышты.

Эски дюльбер миссия эвининъ бунгалосынынъ диварында асылгъан Мукъаддес Язынынъ сёзлери онынъ шиары олды:

«Раббиден теселли ал, ве О сенинъ юрегинънинъ истегини ерине кетирир»[1]. О, озь янъы эвинде чалышмагъа ве лепра хасталыгъынен чекишкенлер ичюн эвнинъ хасталарына ярдым этмеге бегенди. Хусусан о, Грэмнен сандаль ибадет эвлерини барып бакъмагъа бегенди. Анда о, базар куню кечирильген хызметини динъледи ве къадынларнынъ рухуну котерди.

1985 сенеси Глэдис ве Грэмде биринджи бала догъулды – Эстер Джой, сонъ исе онынъ эки огълан къардашы – 1988 сене Филипп ве 1992 сене Тимоти догъулды. Глэдис озь балаларына ана севгисини косьтерди ве, балалар оскен сонъ ве койдеки башкъа балаларнен ойнамагъа башлагъанларда, даа бир имкян пейда олгъаныны анълады.

Эр шейни Аллагъа ташлайым

20-нджи асырнынъ 90-ынджы йылларынынъ девамында Глэдис ве Грэм лепра хасталыгъынен чекишкен адамларгъа ве санталь койлерининъ сакинлерине ярдым этип, чалышмагъа девам

эттилер. Глэдис кой балаларыны ерли балаларнен ойнатмагъа бегенди. Онынъ балалары бабасынен берабер джунглиде ерли иманлыларнынъ джемиети башлыкъларыны кечирген беш куньлюк конференцияларгъа бардылар. Грэм джемиет башлыкъларына Алланынъ Сёзюни огретмеге ярдым этмек ичюн анда къатнады.

Глэдис ве Грэм санталь койлерининъ чокъусы сакинлерини месихчи инамлары ичюн даима къувалагъанларыны бильдилер. Олар эр вакъыт кой сакинлерининъ ихтияджларына дикъкъатнен бакъмагъа тырыштылар, ве Алла оларнен мунасебетлерде оларгъа икмет берсин деп, дува эттилер. Грэм адамларнынъ иманыны денъиштирмеге къандырмакъ ичюн койлерге ич бир вакъыт бармады. О, Алла темель къойгъан ерли ибадет эвлерине ве джемиет башлыкъларына къол тутты. Амма санталь месихчилерни оларнынъ месихчиликни зорбалыкънен къабул эткенлеринде я да четэль адамларындан акъча алгъанларында сыкъ-сыкъ къабаатладылар.

Бир он эки яшлы огъланчыкъкъа уджюм эттилер, чюнки о, месихчи эди. О, озь айванларыны къыдырмакъ ичюн терекке чыкъкъанда, башкъа кой огъланлары, о, месихчи олгъанына ачувланып, терекнинъ этрафыны сарып, онъа тюшмеге имкян бермедилер. Олар онынъ иманы ичюн оны мыскъыллладылар ве хорладылар, ве о ольмегендже, онъа таякълар санчтылар. Онынъ оксюз къалгъан анасы аз къалды делирмеге.

Индуслар такъымы даа бир башкъа генчни иманы ичюн ташнен урды, сонъ исе сувгъа богъуп ташлады. Эм де беден уджюмларындан гъайры месихчилерге ерли халкъ куньде раатлыкъ бермеди. Оларнынъ мал-мулькюни я хырсызладылар, я да харап эттилер, топракъта чалышмагъа ве къуюдан сув алмагъа ёл бермедилер. Йыл-йылдан олар къувалавлар акъкъында эшиттилер, амма не Глэдисни, не де Грэмни къоркъузмадылар, ве олар фанатиклер ичюн нишан олмакътан ич бир вакъыт къоркъмадылар. Глэдис:

– Биз лепра хасталыгъынен чекишкенлерге ярдым этемиз. Кимни къоркъузамыз биз? – деп тюшюнди.

1999 сенеси январь кунюнинъ базар куню сабасында Глэдис раатланып зевкъ сюрьди ве китап окъуды. О куню о, козьлери

эп зайыфлашкъан он эки яшлы къызчыкъ акъкъында икяени окъуды. Иманлыларнынъ джемиет башлыгъы оны хастаханеде бакъмакъ ичюн кельгенде, о:

– Пастор, Алла меним корювимни ала, – деди онъа.

Пастор индемейип турды. Сонъ:

– Джеси, Онъа корювинъни алмагъа разылыкъ берме, – деди онъа.

Къызчыкъ айретленди, сонъра исе икметли джемиет башлыгъы девам этти:

– Онъа озь корювинъни бер.

Бу икяе Глэдиснинъ юрегининъ энъ терен кошелеринедже тесир этти. О, Алла ондан эписи севген шейлерини – акъайыны, балаларыны, оларда бутюн олгъан шейлерини Онъа бермеге истейми, деп сорагъаныны дуйды. О бунынъ акъкъында тюшюнди ве козьяшлары янакъларындан акъты. О, он учь яшында олгъанда, озь юрегини Месихке берди ве о замандан берли тек Онынъ ичюн яшамагъа тырышты. О, Индистангъа кельгенде, Грэм ве о озь омрюни Раббиге хызмет этмек ичюн багъышладылар. О, Аллагъа эр шейини берген, деп тюшюнди, амма юрегинде бильди: озь абур-чубурларына ве эр шейден зияде севген акъайы ве балаларына япышмагъа чекиджи шей де бар.

О дува этти ве Аллагъа О ляйыкъ олгъан джевап берди.

– Э, Иса Раббим, э, истейим. Менде эписи олгъан шейимни ал – акъайымны, балаларымны, бутюн олгъан шейлеримни. Мен эр шейни Санъа берем.

О «амин» дегенде, оны сарып алгъан Мукъаддес Рух онъа теселли бере ве Ибраим озь Исхакъ огълуны Аллагъа бергенини хатырлагъанда, оны рухландыра. О, онынъ къорантасыны не беклегенини бильмеди, амма Алла оларнен оладжагъына эмин эди.

Келеджек афта Грэм даа бир лагерьде иштирак этмек ичюн, Манохарпур коюне кетмеге азырланды. О янына он яшлы Филиппны ве алты яшлы Тимотини аладжагъы ичюн пек къуванды. Огъланчыкълар да къуванды. Олар лагерьге бармагъа севдилер. Олар ичюн бу бир сергузешт эди. Олар джипте

юкъладылар, адеттеки шараитлер ёкъ эди: не электрик, не де сув агъы. Амма олар бабасынен берабер олмагъа эсасен бегендилер. Милят байрамы бир ашыкъыш эди. Мусафир чокъ эди, ве Глэдис огъланчыкъларнынъ бабасынен берабер олмагъа мемнюн оладжакъларыны бильди. Дёрт саатлик сеят онен токътамадан лаф этмеге имкяныны берир.

О вакъыт энди он учь яшында олгъан Эстерге онынъ интернат-мектебинден эки досту кельди. О, эвде достларынен ве анасынен къалгъанына пек мемнюн эди.

Йигирминджи январь чаршенбе куню Глэдис анда-мында чапкъалап, эр шейни джыйып, огъланчыкъларны бабасынен ёлламагъа тырышты.

– Фил, озь шейлеринъни джыйдынъмы? – деп сорады о озь буюк огълундан. О пек беджерикли эди, бабасы киби эр вакъыт онъа ярдым этти. О мерametли, пек яхшы мунис бир огълан эди. Глэдис онынъ эр кеске незакетли мунасебети олгъаны ичюн гъурурланды. О, огълу бир къач айдан он бир яшыны толдураджагъына инанмады биле. Олар эр вакъыт ойле мешгъуль эдилер ки, балаларынынъ яшайышы кимерде онъа четтен кечкени киби корюнди. Онда исе олардан толусынен зевкъ алмакъ вакъыт биле ёкъ.

– Огъланчыкъларым, кетмеге вакъыт кельди, – деп чагъырды оларны Грэм. Глэдис огъланчыкъларны бабасы беклеген машинагъа озгъарды. О оларны опип къучакълады, сонъ Грэмни. Олар сагълыкълашмакъ ичюн даима вакъыт къалдырдылар, чюнки эр бир шей ола билир, хусусан Индистаннынъ къыймылдавукъ ёл арекетинде. Глэдис Тимнинъ азчыкъ тарсыкъкъаныны бильди, чюнки кечкен йыл ноябрьде олгъан къазадан сонъ машинада юрьмеге къоркъа. Машинада оны огге атты, ве о къазаланмады, амма пек къоркъты. Бир къач афта эвель исе балабан юк машинасы дагъ ёлунда аз къалды джипке келип урмагъа. Глэдис Тимнинъ къоркъусыны анълап, оны тынчландырмагъа тырышты.

– Вакъытны яхшы кечирмеге тилейим! Базар эртеси кунюнедже! – деп, оларнынъ артына къычырды о.

Эвге къайткъан сонъ, Филнинъ рюкзагъыны бакъмагъаныны

хатырлады. «Мен беллесем, о озь курткасыны алмагъа унутмагъандыр», – къасеветнен тюшюнди о.

Сонъ Тим акъкъында тюшюнмеге башлады. О, сувукъны севмеди, ве Глэдис, дагъларда пек сувукъ олгъаныны билип, онъа бир къач свитер къойды. Тим йырлагъанда пек зорланмайджагъына умют эткенде, Глэдис кулюмсиреди. Эвде о, йырлады ве ваиз эди. Бабасы киби, о Алланынъ Сёзюни огретмеге севди. Кимерде Глэдис о, мусафир одасында ибадет эвине ойнамакъ ичюн скемлелерни тизгенини корьди. Сонъ Тим бир къач вакъыткъа бу оюнны унутты. Базар эртеси куню исе Глэдис мусафир одасына кирди, анда исе Тим, тасавур этильген озь ибадет эви ичюн скемлелерни тизип, мемнюниетнен йырлады ве джайратты.

О, бошагъанынен, оны отурып динълемеге истеди, амма о кельгенде, бала энди башкъа шейнен огърашты.

О, Тим ибадет эви оюныны сонъки кере ойнагъаныны бильмеди.

Саба дёрт ярымда, январь йигирми учюнде, базар куню телефон чалды. О, тёшектен турды ве къаранлыкъта сюрюнип, телефонны алды, оны сувукъ къылыч киби тельчелеген къоркъугъа берильмемеге тырышып, азчыкъ динъледи. Телефон сесинден уянгъан Эстер ве онынъ достлары Глэдис телефоны къойгъанда, къапуда корюндилер.

– Ана, не олды? – деп сорады Эстер.

– Бирев миссиянынъ джипини якъты, – деп джевапланды Глэдис. – Башкъа бир шей бильмейим, онынъ ичюн озюмизни къолда тутмагъа тырышайыкъ. Келинъиз, дува окъуйыкъ, сонъ исе сиз, къызчыкълар, даа бираз юкъламагъа тырышынъыз. Эр шей яхшы олгъанына эминим, ве огюмизде иш толу кунюмиз бар. Бир шей бильген сонъ, сизлерге тафсилятларны айтырым.

Амма бу тафсилятларны бильген сонъ, Глэдис козь огюне кетирип олгъанындан бетер къоркъунчлы эди...

Къорлангъан гъазап

Кичкенечик Манохарпур кою насылдыр бир вакъыт девамында эки лагерьге болюнди. Бу арада койде яшагъан 150-ге якъын къорантадан 22 къоранта месихчи олдылар. Эсасен эки такъым

муаббет яшадылар, амма сонъки вакъытларда башкъа такъымны кеткен сайын месихчилер къозгъадылар.

1998 сененинъ язында, бир къач месихчи-фермер Раджа байрамында чалышмагъа девам эткенде (санталлар о вакъыт топракънынъ устю кельгенине инаналар), кергинлик энъ юксек нокътасына етти. Ерли халкъ пек ачувланды. Месихчилер ве акъикъий санталлар арасында атешин давалар ахыры биттилер, амма кергинлик къалды. Сонъ, Грэм ве огъуллары кетмеге азырлангъан лагерьге кетмезден бир къач афта эвель, даа бир вакъиа олды. Сакинлернинъ бир такъымы месихчи тоюнда месихчи аваларыны чалмасына къаршы чыкътылар. Санталларнынъ къабилеси озь урф-адетлерини гъайретнен къорчаладылар, онынъ ичюн адамларнынъ медений айырылмасы къабиленинъ энъ акъикъий азаларыны ачувландырып, къорлангъан гъазапны якъты.

Грэмнинъ койге келюви санталлагъа олар беклеген имкянны берди. Энди олар темеллешкен урф-адетлерге къаршы чыкъмагъа джесаретленген адамларны джезалап ола эдилер. Олагъа ярдым этмек ичюн олар джемаатнынъ мемнюниетсизлигини усталыкънен ишлеткен, диний фанатикке Дара Сингхкъа мураджаат эттилер. Онынъ фааллиги адет узьре зорбалыкъ шеклинде эди: о эм месихчилерге, эм де мусульманлагъа къаршы куреш этти.

Январьнинъ йигирминджи кунюнинъ саба эртесинде онынъ къара аркетлери янъы къоркъунчлы хорлавгъа чевирильди.

Кечкен акъшам Грэм ве огъланчыкълар акъшамлыкъны битирип, эр кеске хайыр геджелер тиледилер. Олар машинагъа къайтып, юкъламагъа яткъанларда, саат он ярымгъа якъын эди. Гедже сувукъ эди, ве Грэм, сыджакъча олсун деп, эвельден машинанынъ устюне тобан миндерлерини ташлады. О эр вакъыт огъланчыкъларны онъайтлыджа ерлештирмеге тырышты ве, эр вакъыт юкъламагъа ятмаздан эвель, оларнен берабер дува окъуды.

Оларнынъ джипи ибадет одасы огюнде башкъа джипнинъ янында турды. Грэмнинъ достларындан бири, эким Гош, якъын ерде, месихчи къоранталарындан бирининъ эвинде юкълады. Яры геджеге якъын оны гурь сеслер уятты. О, тёшектен

атылып, пенджереге чапты. О, тарлада чапкъан пек балабан адам сюрюсини балталарнен, таякъларнен, пычакъларнен силялангъан, башлары устюнде мешъаллер олгъан акъайлар джиплер тургъан ерге чапкъанларыны корьгенде, дешетке кельди.

Ачувлы къычырувларнен фанатиклер Грэмнинъ джипине уджюм эттилер, шиналарны кестилер ве пенджерелерни парладылар. Олар Грэмни ве балаларны урып балталадылар. Грэм озь къыйметли огъланчыкъларыны къорчаламагъа тырышты. Эким Гош къапу янына чапты, амма оны тышарыдан бир шейнен тиредилер, ве о, джиплер янында къоркъунчлы вакъианы тек азаплы агърынен козь этип олды.

Къызгъын сюрю Грэмни ве огъланчыкъларны аджымады. Олар къуртулып оламадылар. Эм де уджюм къурбанларына бир кимсе ярдым этмесин деп, сюрю эр бир кой эвининъ янында къаравулларны къойды. Энди олар имдатсыз кой халкъына:

– Чыкъманъыз, я да сизни де ольдюрирмиз! – деп къычырдылар.

Грэмнен йигирми йылдан зияде чалышкъан Хасда мераметсиз котекни токътатмакъ ичюн ялварып къычырды. О, уджюм эткенлер джип тюбюне тобан къойгъанларына дешетнен бакъты. Дара Сингх оны бириндже якъты. Хасда, атешни сувнен бастырмагъа тырышып, машинагъа атылгъанда, оны мераметсиз котекледилер. Атеш гъарип Грэм, Филипп ве Тимотини къычырувларыны токътатмагъандже ве беденлерини куль обасына чевирмегендже, таш юрекли сюрю оларнынъ азаплы агърыдан къычыргъанларыны турып бакътылар.

Бутюн бу зорбалыкъ вакътында, джиплерден тек юз метр узакълыгъында, санки айретте къалдырыджы ич бир шей олмагъаны киби, яш санталларнынъ такъымы тюзгюн давул сеслери алтында аньаневий Дангри оюныны ойнадылар.

Бир сааттен сонъ сюрю тарлаларда даркъалды. Сюрю эвель котеклеп къувалагъан, делирген Хасда кой акъсакъалына ярдым сорамагъа кетти. Йигирми километр узакълыгъында ерлешкен башкъа койге полиция артындан кеттилер. Амма

пек кеч эди. Хасда къайткъан сонъ, Грэмнинъ машинасынынъ янгъан каркасыны корип, белядан агълады. Ичинде янып комюр олгъан, сонъки къучакълавда бири-бирине сыкъ басылгъан учь джесет ачыкъ корюнди.

Отю патлагъан месихчилер озь къулюбелеринден чыкъып, машина янында топландылар ве олгъан шейден шашып, индемейип турдылар. Олар эписи айны шей акъкъында тюшюндилер: буны Глэдис ве Эстерге насыл айтырмыз экен?

Белянынъ юксельген далгъасы

Саба саат секизде Глэдис кийинип, даа бир иш толу куньге азырланды. Саба энди экинджи кере телефон чалды. Бу репортёр эди, о, Грэмнинъ ве огъланчыкъларнынъ яшыны сорады.

– Сиз не акъкъында айтасыз? – деп сорады Глэдис.

Глэдис бир шей бильмегенини анълап ве къара хаберни биринджи айтмагъа истемейип, репортёр сагълыкълашып телефонны асты. Амма телефон эп чалды ве къомшу койлерден адамлар суаллер къойдылар.

– Глэдис, Грэм ве огъланлар ёкъ олгъаныны айталар, – деди достларындан бири.

– Ёкъ олдылар? Я Раббим! – деп къычырды Глэдис. – Меним къыйметли огъланчыкъларымнен не ола? Олар ялынъызмы?

Ниает онынъ досту Гаятри кельди ве телефон багълантыларына джевап берди, амма Глэдис аля даа не олгъаныны бильмеди. Юреги раатсыз эди, амма о, Грэм ве огъланчыкълар тезден эвге келеджегине умют этти. Онынъ акълы акъикъатта ярамай бир шей олып чыкъмакънынъ имкяныны ред этти ве оларнынъ тезден келеджегине умют багълады.

Бир къач сааттен сонъ достлар келип башлады, Глэдисни суретке алмакъ истеген даа чокъ репортёрлар пейда олды. Онларнен адамлар эв янында, эвде, верандада, эр ерде эдилер. Эр ерде къарышыкълыкъ эди, ве Глэдис кельгенлерни къаршыламакъ ве Эстернинъ артындан бакъмакънен мешгъуль эди. О аля даа бутюн олгъан шейни толусынен анъламады. Кимсе бу къара хаберни онъа насыл айтмагъа бильмеди.

Ниает, саат он ярымда Гаятри оны къолундан алып:

– Глэдис, санъа лафым бар, – деди онъа. О, адамларгъа одадан чыкъмагъа риджа этти, ве олар чыкъкъан сонъ: – Глэдис, сенинъ таш киби олгъанынъны истемейим, амма сен Эстер ичюн кучьлю олмагъа керексинъ, – деди онъа.

Глэдис эшиткен хаберге инанмады. Онынъ акълы досту айткъаннынъ керчеклигини къабул этмеге истемеди, амма бу акъикъат эди. Сёзлер айтылды, оларны кери алмагъа мумкюн дегиль эди.

«Ёкъ, – деп къычырды онынъ акълы. – Бу ялан! Олар джипте ёкъ эди. Янълышлыкъ олды. Оларны джанлы алда якъмадылар. Бу насыл олды? Бойле инсаниетсиз арекетни ким япып олды?»

Белянынъ далгъасы оны къаплап алмагъа азыр эди, амма Глэдис достундан даа бир кере сорамакъ керек эди. Бельки о янълышты. Бельки бу шей олмады...

– Гаятри, сен олар... ольгенини... айтмагъа истейсинъми? Грэм ве Филипп ве Тимоти – эр кес ольдими?

Гаятрининъ кедерли козьлери бу янълышлыкъ олмагъаныны онъа айттылар, ве такъатсызлангъан Глэдис скемлеге йиберильди.

– Мен буны Эстерге насыл айтырым? – деп агълады о.

Вакъыт токътады, амма яшайыш девам этти. Невбеттеки бир къач дакъкъа азаплы сускъунлыкъ ичинде кечти. Глэдис Эстерге къара хаберни айтмагъа азырланды. Телефон чалды, Австралиядан адамлар телефон эттилер, олгъан шейни бильмеге истедилер. Онынъ дертине бир чаре тапмакъ ичюн даа чокъ дост ве къомшулар кельди, фоторепортёрлар аля даа оны суретке чыкъардылар, амма Глэдис тек озюнинъ къызы акъкъында тюшюнип олды.

– Аначыгъым, насыл хаберлер бар? – деп сорады Эстер.

Глэдис къызыны къолундан алып, масюм козьлерине бакъты.

– Гъалиба, биз бир озюмиз къалдыкъ, – незакетликнен деди къызына о. Сонъ, бир дакъкъа шубеленмейип: – Амма биз оларны багъышлармыз, – деп къошты.

– Эбет, аначыгъым, багъышлармыз.

Олгъан шейнинъ фаркъына баргъанда, Эстернинъ козьлеринде дешет пейда олды. Глэдис оны пек къучакълады ве оларнынъ

яшайышыны ойле фаджиалы ве тез денъиштирген бу дешетли арекетни анъламагъа тырышты. Бутюн олгъан шейден о, къатып къалды, амма даимий фааллик онъа озюни тутмагъа ярдым этти. Ниает, ерли экимнинъ огълу Глэдиснинъ янына келип:

– Олар джесетлернен не япмакъны сорайлар, – явштан деди.

Онынъ лафынынъ текмиллиги бу къоркъунчлы бир янълышлыкъ олгъанында ич бир шубе къалдырмады.

– Оларны Барипадагъа кетиринъиз. Грэм бу мемлекет ичюн озь джаныны берди. О, оны мында дефн эткенлерини истер эди, – деди о.

Бутюн келеджек афта Глэдис кельгенлернен, репортёрларнен ве шеэр акимиетинен мешгъуль эди. Ниает, Манохарпурдан Грэмнинъ эмекдашлары кельди, ве къоркъунчлы уджюмнинъ тафсилятлары белли олды. Глэдис, кой халкъынынъ чокъусы машинагъа тёпеден тюшкен парлакъ ярыкънынъ кенъ нуруны корьгенлерини бильди. Эм де ярдым этмеге имкян берильмеген месихчилер озьлерини пек ярамай дуйгъанларыны да бильди, атешни ятыштырмагъа тырышкъан Хасда достунынъ джесюрлиги акъкъында да бильди.

Бираздан саргъош я да бу мемнюн олмагъан кой сакинлеринен озь-озюнден япылгъан инцидент олмагъаныны да бильди. Бу, месихчи джемиетини екюнлейиджи уджюмгъа огъратмакъ макъсадынен япылгъан фитненинъ бир къысмы эди. Фитнеджилер Грэмни озь къурбан оларакъ сайладылар.

Гъарип Хасда дертке пек янды. Онынъ ана-бабасы лепра хасталыкънен чекишкен хасталарнынъ эвинде яшады, ве Хасда анда догъулды. Глэдис о, Грэмни ве огъланчыкъларны пек севгенини бильди. Онынъ джаны онен берабер агълады.

«Я Раббим, багъышла оларны…»

Дженазе базар эртеси куню саат онда эди, Грэм ве огъланчыкълар лагерьден къайтмакъ керек олгъан айны вакъытта. Гуллернен яраштырылгъан учь табут кетирдилер, ве Барипадада яшайыш токътагъаныны санки киби корюнди. Тюкянлар ве мектеплер япыкъ эди. Шеэр акимиетининъ чокъусы Грэм ве

огъланчыкъларгъа озь урьметини бильдирмеге кельдилер. Глэдис ве Эстер озь «Дада» артындан кедерленген лепра хасталыгынен чекишкенлернинъ эвининъ сакинлеринининъ янында отургъанда, бинълернен адамларны айретте къалдырдылар. Аньаневий Индистан дженазеси юкъарыдан планлаштырылгъан киби корюнди, чокъусы тазие бильдирдилер я да Мукъаддес Языдан аетлер окъудылар. Глэдиске бир къач сёз айтмагъа риджа эттилер, амма о къадар чокъ адам огюнде о айтмагъа азыр дегиль эди. О, Эстерге риджа этти:

– Лютфен, эгер йырлап олсанъ, меннен йырла.

Эстер разы олды. Глэдис ве къызы юкселикке кеткенде, адам сюрюси сусты. Олар чокъ йыллар Глэдиснинъ рухуны котерген тюркюни йырладылар.

– О яшагъаны ичюн, мен ярынки кунни къаршылап олам...

О, Эстернен берабер эминликнен зебур йырыны йырлады, амма акъикъатта озю акъкъында йырлады:

– О яшагъаны ичюн, мен бугуньки кунни къаршылап олам....

Акъикъат ойле ки, о, келеджекке тек саат-сааттен бакъып олды. Амма яшамагъа девам этмек ичюн, бу, етерли эди. Бираздан онынъ яшайышы фаджианынъ энъ агъыр куньлеринде сарсылмаз иманынынъ делили олды. Глэдис чокъ дерт чекип, эмоциональ къыйналгъан олса да, юрекнинъ теренлигинде о тынч эди ве бутюн дюньягъа акъайы ве балалары Месих ичюн ольгенлери онынъ ичюн шереф олгъаныны косьтермеге истеди.

Джесюр Эстер журналистлерге бойле деди:

– Алла оларгъа Онынъ ичюн азап чекмеге имкян бергени ичюн Онъа миннетдарым.

Глэдис Эстернинъ сёзлерини текрарлады ве даа къошты:

– Я Раббим, мен акъикъатен де дува этем, багъышла оларны, чюнки япкъанларыны анъламайлар. Ве мен инанам ки, Алланы севгенлерге, Онынъ эмиринен чагъырылгъанларгъа эр шей яхшылыкъкъа хызмет эте. Шубесиз, бу вакъианен Алла Озь эбедий макъсадына ирише. Шуретленсин Онынъ Ады![2]

Достларнынъ ве къоранта азаларынынъ чокъусы Глэдисни къызынен берабер тувгъан Австралиягъа къайтмагъа айтып къандырмагъа башладылар. Олар, эгер Глэдис Грэмнинъ ерине

биревни тапмаса, лепра хасталыгъындан чекишкенлер ичюн эвде иш токътар, деп тюшюндилер. Эм де олар онъа бир сыра суаллер къойды:

– Джесетлерни Австралиягъа алып кетеджексинъми? Сен ве Эстер энди не япаджакъсынъыз? Лепра хасталыгъынен чекишкенлер ичюн эвнен не оладжакъ?

Оларнынъ фикирлери оны айретлендирдилер. Индистан онъа эв олды, ве кетмеге онынъ акълында биле ёкъ эди. Репортёрлар оны келеджек акъкъында сорагъанда, о:

– Меним Аллам эр шейни незарет эте. О, тек яхшылыкъ япа. О, меним умютим ве таянгъычым. О сёз берди: «сени ич бир вакъыт къалдырмам ве ташламам»[3]. Мен бунъа умют багълап, Индистангъа хызмет этеджегим, – деп джевап берди.

Багъышлав тедавийни кетире

Эки айдан сонъ Глэдис Грэмнинъ шерефине Инд-Австралия мукяфаты алды. Онъа мерасимде чыкъышта булунмагъа риджа эттилер. Адамлар анда Глэдис оладжагъыны бильген сонъ, уфакъ одачыкъкъа учь юзден зияде адам толушты. Грэм ве огъланчыкълар ольген сонъ, о биринджи кере адамлар огюнде чыкъышта булунмагъа разы олды. Глэдисни къаравулламакъ ичюн орталыкъ полиция толу эди.

Чыкъышкъа азырланып, Глэдис онъа кучь берген Анни Джонсон Флинтнинъ эски шиирини ичинден окъуды:

Юкюмиз не къадар агъыр олса, Алла даа зияде хайыр бере.
Биз не къадар чокъ чалышсакъ, О, даа зияде чокъ кучь бере.
Кедер не къадар чокъ олса, даа зияде Онынъ мерамети.
Сынав не къадар чокъ олса, даа зияде раатлыкъ олур.
Онынъ севгиси сынъырсыз,
Онынъ хайыры сонъсуз,
Онынъ адамлар устюнде акимиети сынъырланмагъан.
Озь адсыз-эсапсыз байлыгъындан
О бизге бере, бере, ве бере.

Конферансье оны таныштырмагъа тамам битиргенде, о, сонъки сатырны окъуды.

Глэдис санагъа чыкъты ве Грэм пек мерaметли олгъаныны айтмагъа башлады.

– Эгер бирев хасталанса, о анда эди, – деди о. – О буны акъшам кеч я да саба эрте япып ола эди. Грэмге ярдымгъа мухтадж адамгъа насыл ярдым этмеге тюшюнмеге керекмей эди. О бирден арекет этти.

О сёзюни битирип, мукяфатны алды. Сонъ онъа уйлеликке къалмагъа риджа эттилер. Кимсе кетмеди, эр кес акъайыны ве эки огълуны мерaметсиз ольдюргенлер акъкъында бир ярамай сёз биле айтмады. Эр бир адам джесюр тул къадынны хайырламагъа истеди.

Уйлелик вакътында апайлардан бири Глэдиске:

– Сиз насыл этип багъышлагъанынъызны анъламайым, – деди.

Глэдис тюшюнмейип:

– Багъышламакъ керек. Багъышлав тедавийни кетире, – деп джевап берди.

Глэдис озю де, бу сёзлерни айтмагъандже, буны анъламады. О, къара хаберни эшиткенинен, акъайынынъ ве огъланларынынъ къатиллерини багъышлады. Амма багъышлав акъикъатен де тедавийни тезлештирди, ве о вакъыт Глэдис келеджек сефер не акъкъында айтаджагъыны энди бильди.

Оны чокъ кере чыкъышта булунмагъа давет эттилер ве Глэдис, къолундан кельгенде, даветлерни къабул этти. О эр вакъыт багъышлав акъкъында айтты. Эр бир чыкъышта о:

– Севги самимий олмагъа керек, азиз эльчи Павелнинъ Римлилерге мектюбинде язылгъаны киби, биз бири-биримизни урьмет этмеге керекмиз: «Сизни къувалагъанларгъа яхшылыкъ тиленъиз, яхшылыкъ тиленъиз ве къаргъаманъыз. Къувангъанларнен берабер къуванынъыз, агълагъанларнен берабер агъланъыз. Озьара бир фикирде олунъыз, озюнъизни башкъалардан акъыллы косьтерменъиз, лякин итаатлы олгъанларнынъ артындан кетейик; озюнъизнинъ акъкъынъызда тюшюнменъиз. Кимсеге яманлыкъ ичюн яманлыкъ япманъыз,

амма эписи адамлар огюнде яхшылыкъ акъкъында къасевет этинъиз. Эгер чаренъиз олса, эписи адамларнен муаббет олунъыз»[4], – деди.

Глэдиснинъ мукяфат мерасиминде биринджи чыкъышындан сонъ, адамлар оны чокъ мектеплерге, ибадет эвлерине, тешкилятларгъа давет эттилер. Кимерде 36 саат ичинде о, алты корюшюв я да топлашувда чыкъышта булунды. Бугуньки куньде онынъ мейдангъа чыкъарыджы чыкъышлары – миллетке бир эслетмедир, чюнки месихчилерге къаршы ачув толу уджюмлер эп артмакъталар, ве Глэдис Стейнзден гъайры буны кимсе яхшы айтып оламаз.

Эпилог

Глэдис аля даа Маюрбханджда лепра хасталыгъынен чекишкенлер ичюн эвде яшай, амма о, бутюн дюньяда сеяат этти, багъышлав ве Индистанда месихчилерни къувалав акъкъында нутукъларнен чыкъышларда булунды. Индистаннынъ бутюн халкъы бу четэль апайындан... тул къадындан... фукъарелерге ве пек мухтаджларгъа хызмет этмеге бирден бир макъсады олгъан адий бир апайдан эшиткен Месихнинъ севгисининъ делилинден ве бу севгининъ тасдыкълавындан айретте къалды.

Языкъ ки, адамларнынъ дикъкъатыны джельп этмек ичюн онынъ акъайынынъ ве эки огълунынъ мераметсиз ольдюрюви керек олды. Амма Глэдис «Алланы севгенлерге ве Онынъ эмиринен чагъырылгъан адамларгъа эр шей яхшылыкъкъа хызмет эткенини»[5] исбатлап, Алланынъ сеси киби садыкълыкънен хызмет этти.

Озь чыкъышларына джевап оларакъ Глэдис Индистаннынъ эписи ерлеринден бинълернен адамлардан мектюп алды. О, онынъ къорантасына къаршы къоркъунчлы арекетлер ичюн индуслардан биле афу алды.

Глэдис озь теджрибесинде багъышлавнынъ кучюни дуйып, месихчилер ичюн де бу, энъ эсас къаладжагъыны биле. Глэдис апайлар конференциясында чыкъышта булунгъанда, онъа,

тышарыда озь къорантасынынъ къатиллерини багъышлап олгъан апайнен корюшмеге истеген докъсан яшында бир адам беклегенини айттылар. О, ниает, Глэдиснен лаф этти. О, чокъ йыллар эвель онынъ къызы экимнинъ къабааты ичюн ольгенини, ве о, ич бир вакъыт экимни багъышлап оламагъаныны айтты. Глэдис бир къач вакъыт онен лаф этти, ве олар берабер багъышлав дуасыны окъудылар.

Грэм ве огъланчыкъларнынъ ольдюрювинден бир йыл кечкен сонъ Дара Сингх ве даа он дёрт башкъа акъай апис этильди. Оларны Грэм, Филипп ве Тимоти Стейнзлернинъ ольдюрювинде къабаатладылар. 2002 сенеси июнь айында Глэдиске судда шаат олмагъа риджа эттилер. Акъайы ве огъуллары ольгенлерини бильген вакъыттан сонъ, Глэдиске бу ерде энъ агъыр шейни енъмек керек эди: буны япкъан адамнен корюшмек. Бу, онынъ багъышлав къабилиетининъ сынавы эди.

Адвокат, Сингхнинъ къабаатсыз олгъаныны тасдыкълады. О, Грэмни итибардан тюшюрмеге тырышты ве Грэмнинъ собаны якъып, мукъайтсызлыкъ себебинден машинаны озю якъкъаныны айтты. Адвокат лаф эткенде, Глэдис Дара Сингхке бакъа эди, сонъ исе озь гонълюне бакъты. О, Аллагъа ялварды, Алла онъа севги ве мерametлик косьтермеге ве Дара Сингхке ич бир вакъыт нефретнен бакъмамагъа ярдым этсин. Бу китапны нешир эткенде, суд даа девам этти.

Биз Глэдис ве Эстерни Калькуттада расткетирдик. Сагълыкъла шувдан эвель, Глэдис акъайы ве огъуллары ольген сонъ онъа кучь берген даа бир шиирнен болюшти. Шиирни о бир дюньягъа кеткен Эдгар Гест язды, онынъ серлевасы «Мен эвнинъ хавфсызлыгъындам».

Къыйметли достларым, мен эвдем,
Ойле парлакъ ве къуванчлы дженнетте.
Онынъ эбедий ярыгъында
Мукеммель къуванч ве дюльберлик бар.

Агъры ве къаарь битти,
Бутюн раатсызлыкъ кечип кетти.
Мен шимди эбедий раатлыкътам,
Мен, ниает, эвдем, дженнеттем.

Мен кольге вадийинде ойле
Раат юргениме айретлендинъиз,
Амма Исанынъ севгиси эр бир къаранлыкъны
Ве къоркъунчлы аланны ярыкълатты.

Енгиль юрюшинен адымлап,
О, Озю мени къаршыламагъа кельди.
Ве Исанынъ къолуна таянып,
Къоркъып я да шубеленип ола эдимми?

Сиз ойле кедерленменъиз,
Чюнки мен аля даа сизни севем.
Топракънынъ кольгесине бакъмагъа тырышынъыз,
Бабамызнынъ къолуна озюнъизни беринъиз.

Сизни даа иш беклей,
Ве сизге тенбель киби четте турмагъа керекмей.
Сагъ олгъанджe, беджеринъиз оны,
Исанынъ топрагъында раатланырсыз.

Бутюн иш биткенде,
О сизни татлы сеснен эвге чагъырыр.
Ах, бу корюшюв пек къуванчлыдыр,
Сизни корьмеге пек мемнюн оладжам!

Мей:

Кене Вьетнамгъа… Инджильни огретмек ичюн

Вьетнам.
1989 сене, ноябрь.

Олар океанны корьмезден эвель, онынъ къокъусыны дуйдылар. Мей озь Хонг агъасынынъ артындан тар сокъачыкътан адым-адым кетти. Даа бир дагъгъа котерильмеге керек эди. Океаннынъ тузлу авасы оларнынъ сачларыны къыбырдатып, кейфлерини котерди. Мей къуванды: эр бир адымнен азатлыкъ эп якъынлашты!

Ниает, олар тёпеге чыкътылар, ве Мей зифтленген, къаба ёнулгъан агъачтан ясалгъан, устюнде уфакъ бамбук асмасы тургъан къайыкъ-салны корьди. Къайыкъ, эгер бирев оны итесе, парчаларгъа дагъылыр киби корюнди. Мей токъталды, ве Хонг даа узакъ кетмесин деп, оны къолундан тутты.

– Мен бу къайыкъкъа отурмам, – оны къолундан чекип, деди о. – Биз лимандан бу къайыкъта чыкъып оламамыз, Гонконггъа да барып етмемиз.

– Мей, санъа разы олмагъа керек оладжакъ, – сувгъа бакъып, деди онъа Хонг ве оны артындан чекти. Мей, оны къоркъу къаплап алгъаныны дуйып, кене къайыкъкъа бакъты. Къайыкъта бамбук къулюбеден гъайры башкъа бир шей ёкъ эди. Башкъа Вьетнам къачакълары этрафкъа мукъайтлыкънен бакъынып кеттилер. Олар, Чин полициясы рейд тешкиль этип, оларнынъ эписини Вьетнамгъа къайтараджагъындан къоркътылар.

– Мен… мен япып оламам, – тутукъланып деди Мей. – Мен… мен бунъа азыр дегилим.

– Сен сынъырдан Чинге гизли кечмеге де къоркътынъ. Амма биз буны яптыкъ. Энди биз кетемиз, биз буны япмагъа керекмиз.

Бабамыз бунынъ ичюн неден ред эткенини бильмейсинъми, аджеба?

Хонг къолуны джебине сокъты ве эски, йыртыкъ пошуны чыкъарды. Мукъайтлыкънен оны ачты ве, этрафкъа бакъынып, кене онъа эки алтын акъчасыны косьтерди. Эр бири ярым унциядан зияде кельди ве эр бирине Гонконггъадже бир билет, азатлыкъкъа билет алмагъа мумкюн эди.

– О къадар акъчаны топламакъ ичюн бабамызгъа не къадар чалышмагъа керек олгъаныны билесинъми? – девам этти о. – О буны планлаштырды ве чокъ йыллар девамында буны бекледи. О озю ич бир вакъыт азат олмайджакъ, амма сен азат олгъанынъа эр шей япты. О санъа билет алды, отур гемиге!

– О буны мен ичюн дегиль де, Трунг ичюн япты, – деп сабырсызлыкънен джевап берди Мей. – Бу Трунгнынъ билети.

Мейнинъ даа бир агъасы Хонгнен кетмеге керек эди. Мейнинъ бабасы огъулларынынъ азат оладжакъларыны истеди. Бабасы олар акъча къазанып, озь тата ве агъа-къардашларына Вьетнамдан кетмеге ярдым этип оладжагъына умют этти.

– Э, бу Трунгнынъ билети эди. Амма сен онынъ апайы якъында догъгъаныны ве о шимди кетип оламагъаныны билесинъ, демек, бу сенинъ къысметинъ. Сен Америкада я да Австралияда азат оладжакъсынъ. Сен яхшы тасиль алып олурсынъ... Ве келеджекте бай олурсынъ!

О аля даа Мейнинъ къолундан тутып, къайыкъкъа тараф сюйреди.

– Амма бу къайыкъта аякъёл биле ёкъ. Чаремизни насыл тапармыз? – деп сызлады о.

– Аякъёл этрафымызда олур, – кулюмсиреп деди Хонг. Ниает, о токътады ве онъа тараф айланды. – Бу бизим имкянымыз, Мей, – деди о. – Бу, бабамыз бизим ичюн истегени – бизим Вьетнамдан кеткенимизни, азат олгъанымызны, тасиль алгъанымызны, яхшы ишимиз олгъаныны. О, онынъ эписи балалары фукъареликте омюрлерини кечиреджеклери акъкъында фикирден чекишти. Сенинъ шубеленгенинъе о язык съсыныр эди, юр!

Олар искелеге чыкътылар, ве акъай оларгъа козьлерини къысып бакъты ве къолуны узатты. О не истегенини Хонг бильди – алтын. Онынъ къолуна пошуны къойып, Хонг уджундан чекти ве алтынлар онынъ къолунынъ ичине тюшти. Капитан дикъкъатнен оларгъа бакъты, бирини агъзына къойды ве бу акъикъатен де алтын олгъанына эмин олмакъ ичюн, тишлеп бакъты.

– Отурынъыз, – деп сомурданды о.

Олар къайыкъкъа отурдылар. Мей кетмезден эвель даа бир кере озь анасыны къучакъламагъа пек истер эди! Я да бабасынен лаф этмеге! О, геминиңъ (ниает о, оны ойле адландырып башлады) акъикъатен де олар кетмеге истеген ерге оларны алып кетеджегини тюшюнип башлады. О, деделеринiңъ рухларына сеяатнынъ хавфсызлыгъы ичюн тез-тез дува окъуды.

Олар мотор гурюльтисинден узакъча, геминiңъ бурнуна якъынджа ерни озюне сайладылар. Даа кетмезден эвель, Мей къасеветтен ве геми далгъаларда саллангъанындан озюни ярамай дуйды. Мей ялы яваштан уфукъ артындан ёкъ олгъаныны козетип агълады.

Гемиде кечкен куньлер сонъсуз ве меракъсыз эди. Мей ве Хонг бойле девамлы сеяаткъа оларнынъ ашы етмейджегини тез анъладылар. Бутюн ашыны ашагъан сонъ, олар башкъа ёлджулардан аш сорамагъа меджбур эдилер. Гемиде олардан гъайры къыркъ учь адам эди. Куньлер созулды ве вакъыт уфакълары бир дакъкъада бирер дане тюшкен киби эди.

Фуртуна

Мей тузлу сувны тюкюрип ве нефес алмагъа тырышып, кене сув тюбюнден корюнди.

– Ярдым этинъиз! – Хонгны, я да геми, я да даа бир шей корьмеге умют этип, къаранлыкъкъа умютсизликнен бакъып къычырды Мей. Невбеттеки далгъа онынъ устюни къапатты. Далгъа кене оны къапатмаздан эвель, о, умютсизликнен нефес алмагъа тырышты.

Сув тюбюнден корюнип о, оны биревнинъ къолу туткъаныны дуйды.

– Ялыгъа тараф ялданъыз, – деп къычырды онынъ къулагъына акъай. Мей оны таныды. О, Мей киби бу эски гемиде озь мемлекетинден къачкъан къачакълардан бири эди. Олар берабер ялдадылар. Мей келеяткъан далгъаларгъа чевирилип бакъты ве эр сефер невбеттеки далгъа якъынлашкъанда хабер этти. О исе ялыгъа тараф дикъкъатнен бакъты.

Ниает, олар аякъкъа турып олдылар ве даа бир къач адым кечип, пек къыйналгъан алда къумгъа йыкъылдылар. Гемиден башкъа адамлар да шиддетли сувукъ ельден къалтырап, ялыгъа ялдап чыкътылар. Оларнынъ урбалары бутюн къум толу эди. Мей Хонгны тапкъанда, пек къуванды. Олар къучакълашты. Фуртуна вакътында атеш якъмагъа имкянсыз эди ве, къызынмагъа тырышып, олар кунеш догъувыны умютнен беклеп, уймелештип отурдылар.

Мей озь такъдирнинъ денъишмелерине шашып къалды. Даа бир къач кунь эвель о, шималий Вьетнамда он секиз яшында мектеп баласы эди ве Чин сынъырындан узакъ олмагъан къырмызы кирамет дамлы эвде ана-бабасынен бахытлы яшады. Энди о, башкъа къачакъларнен берабер Чинде, ель уфюрген ялыда эди ве бир вакъытлары Гонконггъа барып етеджекмиёкъмы ве азат оладжакъмы-ёкъмы, бильмеди.

Мейнинъ бабасы, онынъ эписи еди баласы ондан яхшы яшагъанларыны истеди. Мей онынъ тасиль акъкъында лафларыны пек сыкъ эшиткени ичюн, оларны эзберден бильди. Амма о ич бир вакъыт денъиз къазасы акъкъында айтмады.

Мей балаларнен багълы бабанынъ ниетлери устюнден эр вакъыт кульген анасыны тюшюнди. Мектеп – бу, акъча ве вакъыт масрафы, деп тюшюнди о. Бутюн къоранта акъчалары анасынынъ къолунда эди, ве о, озь балаларына китапларгъа ве мектепке керек шейлерге акъча бермеди. Мейнинъ бабасы чипче ве башкъа айванларны сыкъ-сыкъ сатып, балаларына келеджек афтагъа мектеп ичюн акъча берди. Апайы онынъ япкъаныны бильген сонъ, олар бири-биринен къавгъалашмагъа башладылар. Балалар бу къавгъалардан четленмеге тырыштылар. Олар мектепке къатнамагъа девам эткенлери эр шейден эсас эди.

Мейнинъ агъаларындан бири Вьетнамдан кетип, бир

къач вакъыт Булгъаристанда чалышты. О, башкъа дюньяны корьди. Онынъ икяелеринден сонъ бабасы озь балаларынынъ Вьетнамдан кеткенлерини даа бетер истеди.

Энди Мей Вьетнамдан кетти, амма бабасы онъа истеген ерге тюшмеди. О, ялыда сувукътан букшейди, онынъ ёргъаны фуртуналы денъизде бир ерде ялдады. Фуртуна эписи ёлджуларны ялыгъа тараф ялдамагъа меджбур этти. Капитан гемиде къалды. О, гемини далгъаларгъа къаршы тутмагъа тырышып, фуртуна биткенини бекледи. Ель токътагъандже, бир эбедийлик кечкени киби олды, ве, ниает, кунеш корюнди. Мей янъы кунь башлангъанына бир вакъыт ойле къуванмады.

Капитан къачакъларгъа гемиге къайтмагъа къолуны салламагъандже, олар ялыда бири-бирине япышып турдылар. Олар далгъаларны енъип, озь азатлыкъ гемисине кене тырмаштылар. Фуртуна гемининъ когертесинден эр шейни алып кетти. Оларнынъ урба ве аш тутумларыны, ёргъанларыны, савут-сабаларыны – эр шейни сув алып кетти. Мей ве Хонг, олар Гонконггъадже барып еткендже, фуртуна артыкъ олмайджагъына умют эттилер. Олар, эписи ёлджулар гемиге къайткъанынен, энди, фуртунадан сонъ, геми кетеджекми-ёкъмы, деп тюшюндилер.

Фуртунадан сонъ сонъсуз къыркъ эки куньден олар Гонконггъа кельдилер. Амма олар анда керексиз эдилер, полиция оларгъа гемиден тюшмеге разылыкъ бермеди. Оларны эльверишсиз топракъкъа, фермерлер сыгъыр бакъкъан ерге, Кау адасына ёлладылар. Ниает, Мей, Хонг ве башкъалар гемиден тюшип олдылар, амма оларны анда беклеген шей, олар къачкъан шейден яхшы дегиль эди. Кау адасында эр кунь олар кельген къайыкъкъа ошагъан юзге якъын къайыкъ юк бошатты. Гуманитар тешкилятларында чалышкъан адамлар консерва банкаларында аш даркъаттылар. Амма Мей бойле ашкъа алышмады ве эр ашагъанындан сонъ ярамады.

Лагерьдеки яшайыш

Кау адасына аякъ баскъанындан бир афтадан сонъ, Мейни, Хонгны ве башкъаларны олар къачакълар олгъаны

ичюн, биринджи лагерьге кечирдилер. Бир айдан оларны кене кечирдилер, бу сефер докъуз санлы лагерьге, бир йылдан – учь санлы лагерьге.

Оларны эр сефер янъы лагерьге кечиргенде, олар озьлерине яшамакъ ве юкъламакъ ичюн ер тапмагъа керек эдилер. Лагерьнинъ чокъусы сакинлери ер ичюн къавгъалаштылар. Мей ве Хонг бири-бирининъ артындан бакъмагъа ве оларгъа уджюм эткенлерден къорчаланмагъа меджбур эдилер. Учюнджи лагерь пек къоркъунчлы, акъикъий дженк мейданы эди. Вьетнамнынъ бир еринден олгъан къачакълар такъымларгъа топлашып, башкъа ерлеринден олгъан къачакъларнен талаштылар. Лагерьде эр шей силя киби къулланды – тулалар, электрик лампатлар, кроват къысымлары, къайралгъан челик миллер. Кимерде урушлар бир къач кунь девам эттилер. Тюрлю такъымлар лагерь устюнде незаретини озь къолуна алмагъа тырыштылар. Гонконг полициясы лагерьни незарет этип оламай эди, онынъ ичюн диварлар ичиндеки яшайыш анархиягъа бойсунды.

Бойле урушларда, акъайлар талашкъан вакътында апайлар ве балалар корюльмемеге тырышып, сакъланды. Мей де, башкъалар киби, котек тезден битеджегине умют этип, кроватта, ташлар устюне къоюлгъан тахта артына сакъланды. Башкъалар киби, о да, лагерьден чыкъып, ниает, азат олмагъа истеди.

«Алла адамларны пек севди»

Бир айрыджа хышымлы уруштан сонъ, Хонгны ве Мейни башкъа лагерьге кечирдилер – Ланг Джин. Бу лагерь «тынчлыкъны бозгъанлар»ны этраф дюньядан айырмакъ ичюн эди, амма Мей оларны анда не ичюн кечиргенлерини бильмеди. Бу джезада яхшы бир шей бар эди, чюнки лагерьде ибадет эви олгъан бина бар эди, амма Мей ибадет эви не олгъаныны бильмеди. Амма бир кунь о, бу бина яныдан кечип, одаларнынъ бирине бакъты. Диварнынъ ортасында къырмызы хачы олгъан балабан беяз байракъ асылы эди. Хачнынъ тюбюнде вьетнам тилинде бир къач сёз язылгъан эди. О, босагъада турып, оларны окъуп олды:

– «Алла адамларны пек севди».

Меракъланып, Мей одагъа кирди. Адамлар о, эвель бир вакъыт эшитмеген тюркюни йырладылар. Сонъ бир акъай турды ве вьетнам тилинде лаф этмеге башлады. Мей дикъкъатнен динъледи. Мей онынъ айткъаныны бегенди. О, адамларны къоркъузгъан ве оларгъа укюм эткен дегиль де, оларны севген Алла акъкъында айтты. Мей бу адамлар такъымы ве оларнынъ аджайип огретюви акъкъында чокъча бильмеге истеди, амма озь ана-бабасынынъ дининден де вазгечмеге истемеди. Адамларны севген Алланы онынъ ичюн тек даа бир алла эди. О онъа ибадет этмек мумкюн, баба-деделеринининъ аллаларыны да ибадет этмеге девам этип олды.

Мей Гонконгда къачакълар ичюн лагерьде энди эки йыл кечирди. Достларындан бири оны фалджыгъа алып кетти. О, бу апайнынъ къаршысында отурып, о ве агъасы не вакъыт лагерьден кетеджеклерини апай онъа айтаджагъына умют этти. Къартий, Мейнинъ козьлерине тикленип, оны къолундан алды.

– А, э, энди мен корем, сенинъ достунъ бар.

Мей утанды.

– Меним достум ёкъ.

Фалджы къасеветленди.

– А, – тез-тез башыны саллап, деди о. – Бу янълыш, бу дост шимдики яшайышкъа сенинъ артынъдан кечмиш яшайыштан кельди.

– Кельди? – шубенен де фалджыгъа, де достуна бакъып деди Мей. Къартий онъа оны къувалагъан шейтан акъкъында айта, деп тюшюнди о.

– Онъа не керек? О манъа раатлыкъ берсин деп, мен не япайым?

– Сен эвге барып, онъа ибадет этмеге керексинъ. Дува окъуп, о санъа раатлыкъ берсин, деп ялвар.

Мей шейтан акъкъында даа эвель эшитти. О, еди яшында олгъанда, пек хаста эди. Онынъ пек юксек сыджагъы бар эди, о не аш ашап, не де ичип олды. Онынъ анасы къызчыкъны хасталаткъан яман рухларны къуваламакъ ичюн, онынъ эмджесини, ырымджыны чагъырды. Эмджеси, яман рухны

къоркъузыр ве онынъ хасталыгъыны къуваларым, деп, оны чубукънен урды. Мей ярдымгъа чагъырды, амма эмджеси оны ургъанда, къоранта азалары оны туттылар. Сонъ эмджеси сачларына япышты ве, ичинден рухларны къакъып чыкъармагъа тырышып, башыны кроватнынъ демир пармакълыгъына урды. Кимерде эмджеси оны бутюн гедже котекледи. Мей агърыдан къычырды, амма онынъ къычырувы, эмджеси гъурурнен айткъаны киби, тек онъа кучь берди.

– Энди шейтан ондан чыкъа.

Онда даа уфачыкъ демир атчыкъ бар эди. О, яман рухларны алдатып чыкъармакъ ичюн, оны Мейге санчты.

Онынъ бутюн гъайрети файдасыз эди. Мей эп хаста эди. Ниает, бабасы оны хастаханеге алып кетти. Эким онъа илядж берди, ве бир къач куньден Мей тюзельди. Мей, илядж ырымджыдан баягъы къуветли олгъанына пек айретленди. Энди о, фалджы онъа догърусыны айта экенми, деп тюшюнди. Эгер о, бу «досткъа» ибадет этсе, онъа раатлыкъ бермеге шейтанны къандырыр экенми?

Мей лагерьдеки балабан буддист эвине кетти ве анабабасы япкъаны киби япты. О, фалджынынъ сёзлерине пек инанмады, амма озюни хавфкъа огъратмагъа истемеди, хусусан, бу «дост» онъа рухсетнамени алмагъа ве азат олмагъа кедер этсе. О, къокъулы отлар якъты ве рухкъа кетмеге ве онъа раатлыкъ бермеге риджа этти.

Амма о алтар огюнде не къадар чокъ дува этсе, о къадар чокъ къасеветленмеге башлады. Юрегинде Мей онынъ раатсыз дуйгъусынынъ рухлар дюньясынен ич бир умумий шейи олмагъаныны бильди. Мей къачакълар лагеринде бир къафес ичинде киби олгъаныны дуйды, ве о андан чыкъмагъа истеди. Яшайыш ичюн токътамагъан уруш онъа тесир этти, ве онынъ догъма достане дуйгъусы къасеветке ве язык съынувгъа чевирильди. О, юрегине тамыр аткъан къасеветни анълап оламады. О башкъа бир шей истеди, ве о, яшайышта дуйгъан бошлукъны азат мемлекеттеки яшайыш толдурырмы экен, деп тюшюнди.

Келеджек куню о кене ибадет эви янында эди. Алланынъ севгиси акъкъында язувны корип, о, бу Алла акъикъатта ким олгъаны ве не ичюн О, адамларны пек севгени акъкъында тюшюнди. Я О, оны да севеми?

О кирди. Рафлардаки китапларны бакъып, энъ балабан китап бу севги Алласы акъкъында бир шейлер айтар, деп умют этип, оны алды. Мей китапны ачып окъуды: «Башта Алла кок ве ерни яратты...»

– Бу тарихий китаптыр, – даа бир къач сатыр окъуп, тюшюнди о. Мектепте о, тарихны бутюн онынъ акълында тутмагъа керек санларынен, адларынен ве адамларнынъ исимлеринен севмеди. О тез-тез китапны япты ве ерине рафкъа къойды. Сонъ энъ инджe дюльбер мешин къаплы китапны сайлап алды, оны ачып, башыны – сойадларнынъ узун джедвелини козьден кечирди, сонъ дикъкъатлыджа окъумагъа башлады. Бу, бала догъувыны беклеген яш акъай-апай акъкъында икяе эди. Амма бу бала башкъаларгъа ошамагъан эди, чюнки Онынъ догъулувыны бельгилемек ичюн кокке йылдыз котерильди, ве Онынъ догъулувыны алгъышламакъ ичюн тылсымджы алимлер кельди.

«Бу бала ким экен? – деп тюшюнди о. – Иса ким экен?»

Мей оны севген Аллагъа тараф кете

О базар куню Мей топлашувлар одасына кельди. Анда ваиз Алланынъ кучю акъкъында айтты.

– Шейтан, – деди иманлылар джемиети башлыгъы, – тек бир адамдан гъайры, ич бир кимседен ве ич бир шейден къоркъмай. О, Алладан къоркъа. Алла олгъан ерде, шейтан олмаз.

Мей айреттен козьлерини акъайтты. О, бельки де джемиет башлыгъы, онъа айткъанлары киби, оны къувалагъан, кечмиштен олгъан «дост» акъкъында насылдыр бильгендир, деп тюшюнди. Мей бу сёзлерни эшиткенинен, Аллагъа инанмагъа истеди. О, онъа балалыкътан пек чокъ къоркъу ве агъры кетирген рухлар дюньясынен ич бир умумий шейи олгъаныны истемеди. О тек раатлыкъ истеди.

Джемиет башлыгъы озь нуткъунынъ сонъунда эр кесни тёвбе этмеге чагъыргъанда, Мей огге чапып чыкъты. О, тафсилятларда эмин дегиль эди, амма оны севген ве онъа инангъан Аллагъа ибадет этмеге истегенини бильди.

О вакъыттан башлап, Мейни къоркъу къаплап алгъанда, адет узьре о, кроватта яткъанда ве лагерьде къавгъа шаматасыны эшиткенде, о, Янъы Васиетни окъуды ве Аллагъа дува этти. Джемиет башлыгъы, Мей Алланынъ Сёзюни окъугъанда, шейтан къоркъаджагъыны онъа айтты, ве о оны эр кунь окъумагъа девам этти.

Лагерьдеки чокъусы адамлар буддист ибадет эвине бардылар, ве Мей, о, ибадет эвинде огге чыкъып дува эткенинден сонъ биле, оларнен барды. О, Мукъаддес Китапны окъугъанда, шейтанлар ондан къоркъарлар, деп тюшюнди, амма эр алда оларгъа насылдыр бир къурбанны тевсие этмеге акъылане олур. Онынъ чадырында даа путлар тура эди, ве Мей эр кунь месихчилернинъ Алласына ве озь аллаларына да дува этти. Бир дин – яхшы, эки дин – даа яхшыдыр. Лагерьдеки башкъа адамлар да шай япты. Олар лагерьде чешит-тюрлю теклиф этильген динлерден бегенгенини сайладылар.

Сонъ базар куньлеринден биринде месихчилернинъ джемиет башлыгъы башкъа аллалар ве башкъа динлер олмамакъ керек акъкъында айтты. О, месихчилер бир динни тутмакъ ве бир акъикъий Аллагъа инанмагъа керек олгъаныны айтты. Ибадеттен сонъ Мей озь чадырына къайтып, эписи путларны алып ташлады. Базы буддистлер оны токътатмагъа тырыштылар, амма Мей дегенинден къалмады. Эгер Алла Мейнинъ тек Онынъ артындан кеткенини истесе, о, эвельки диннен багълы эр шейни котерип атар.

«Меннен файдалан!»

Келеджек базар куню, Мей озь эписи путларыны алып ташлагъандан сонъ, вааз Исанынъ хачта олюми, бизим гуналарымыз ичюн Онынъ джеза чекюви акъкъында эди. Мей, озь гунасыны биринджи кере анълап ве тёвбе этип, кене огге чыкъты.

– Я Раббим, багъышла мени, – деп дува этти о. – Меннен истегенинъ киби, истеген ерде файдалан. Меннен файдалан.

Мукъаддес Китап ве месихчилернинъ дини акъкъында чокъ бильмесе де, Мей бу акъкъында лагерьде эр кеснен лаф этмеге башлады. О, джошкъунлыкънен Мукъаддес Китапны окъумагъа девам этти ве Мукъаддес Рух онъа озь бильгилерини арттырмагъа ярдым этти. О, не къадар чокъ бильсе, о къадар чокъ Алла акъкъында айтты.

Хонг къыз-къардашы къайда къатнагъанынен меракъланып, озю де ибадет эвиндеки топлашувгъа кельди. Ниает, о да Месихни къабул этти, амма онынъ садыкълыгъы Мейнинъ киби дегиль эди. Оны меракъландыргъан эсас шей – азатлыкъ эди, чюнки о, лагерьден чыкъып, о, азат оладжакъ мемлекетте яшамагъа истеди. Акълында онынъ чокъ планлары бар эди: къайда чалышаджакъ, озь ишини насыл башлайджакъ, насыл илерилейджек. Хонг, бельки де, о, месихчи олса, рухсетнамени тездже алыр ве гъарпкъа кетер, деп белледи.

Ибадет эвинде Мей ондан он яш буюк акъайны расткетирди. Олар корюшип башладылар. О да гъарпкъа кетмеге, озь ишини башлап, акъча къазанмагъа ниет этти. Оларнынъ аралары къавийлешти, ве Мей онынъ бакъышларыны бегенгенини дуйды. Онынъ Мукъаддес Языгъа мерагъы ятышты, о азджа дува этти. О, азат олгъанда, озь акъчаларыны насыл масраф этеджегини чокъча тюшюнди, ве Иса оны къабул эткенини дуймакъ ве, къайткъан сонъ, дженнетке киргизеджеги ичюн азчыкъ дува этти.

Эвельден онынъ гонълюни толдурып таштыргъан, юректен чыкъкъан самимий дувалар ёкъ олды. Энди о тек Алла онъа лагерьден чыкъмагъа ве азатлыкъ бермеге ярдым этсин деп, дува этти. О ве онынъ досту эвленюв акъкъында лаф эттилер. Мей, керчектен де, бу адамгъа акъайгъа чыкъмагъа истеди. Амма о тек йигирми яшында ве акъайгъа чыкъмагъа даа пек эрте олгъаны акъкъында тюшюнди.

Бир кунь акъшам, тёшекте яткъанда, Мей бир сес эшитти.

«Мен сени къалдырмам, – деди онъа сес. – Мен кене кельгенимде, сени Яныма алып кетеджегим».

Мей уянды ве даа бир шейлер эшитти: гурь, кескин, азаплы къычырувны.

– Сен бу къычырувны эшиттинъми? – Мукъаддес Рух санки онынъ гонълюне догъру мураджаат эткени киби корюнди.

– Э, – джевап берди Мей. – Бу насыл шей?

– Бу, къалдырылгъанларнынъ къычырувы. Бу, ынджытув ве агъры къычырувыдыр.

«Онъа къурмандан тыш чыкъайыкъ...»

Келеджек саба Мей озь рухий тенбеллигини четке алып ташлады. Онынъ дувалары кене джошкъун олды. Энди Мей тек байлыкъ ве гъарпкъа билет ичюн дува этмеди. О, Вьетнамда къалгъан къорантасы ве Месих ичюн азап чеккен ватанындаки месихчилер ичюн дува этти.

Бир кунь Мей Мукъаддес Китаптан Еудийлерге мектюпни 13:12–15 окъуды:

«Иса да, адамларны Озь къанынен азиз этмек ичюн, араба къапудан тыш джезаланды. Демек, Онынъ акъаретини ташып, Онъа къурмандан тыш чыкъайыкъ, чюнки мында даимий шеэримиз ёкъ, амма келеджекни къыдырамыз. Онынъ ярдымынен токътамайып Аллагъа Онынъ адыны шуретлеген агъыздан чыкъкъан макътав къурбаныны кетирейик».

«Онъа къурмандан тыш чыкъайыкъ». Бу сёзлер китап саифесинден сычрап, Мейнинъ рухунда тешик япкъанлары киби корюнди. О, Алланынъ онынъ юрегине чагъырувынен айретте къалды:

– Вьетнамгъа къайт, Меним сёзюмни анда огрет. Бугуньки куньде четте тургъанларгъа Манъа кельсинлер, деп айт.

Мей Вьетнамда Месихке хызмет этмеге пек къыйын оладжагъыны бильди. О, эгер де Раббининъ чагъырувына джевапланса, азап чекеджегини бильди. Амма о кетмеге истеди. О, Алланынъ ондан эр бир шейни беджереджегини Онъа айтты.

Эгер О, Вьетнамгъа онъа къайтмагъа риджа этсе, демек, о бунъа азыр.

О, Вьетнамдаки джаилликнинъ теренлигини бильди, о оны озь къорантасында корьди. О, мектепте окъугъанда, эвде къою къырмызы тюсте алтар бар эди. Онынъ устюнде олар ибадет эткен учь эждат ичюн – Мейнинъ къартбабасы, къартбабасынынъ бабасы ве къартбабасынынъ бабасынынъ бабасы ичюн – къокъулы отларнен тютеген учь савут тура эди. Онынъ бабасы ольген сонъ, къорантасы мюрнен энъ эски савутны янъы союна денъиштирир.

Вьетнамлылар рухлар эр ерде олгъанларыны айттылар. Буддистлернинъ чокъусы киби, Мейнинъ къорантасы бар кучюнен оларны тынчландырмагъа тырышты. Олар домузны я да тавукъны къурбан чалып, алтар устюне къойдылар, этне сёзлерини айттылар ве, оларнынъ разылыгъыны алмагъа ниетленип, эждатларны аш келип ашамагъа давет эттилер. Мей Алланынъ сёзю акъкъында акъикъатны къорантасына ве Вьетнамда къоркъунчлы джаилликте яшагъан башкъа адамларгъа айтмагъа ашыкъты.

Келеджек сефер месихчилер берабер топлашкъанда, Мей онынъ илян олгъаныны айтты. О кулюмсиреп турды ве:

– Мен Раббининъ чагъырувыны эшиттим, – деди. – О меннен лаф этти.

О, энди экинджи къорантасы киби олгъан озь достларыны козьден кечирди.

– Алла мени Вьетнамгъа къайтмагъа чагъырды. О, меним оларгъа Онынъ севгиси акъкъында, акъикъатны анда айткъанымны истей.

Адамлар тез сесленди, амма Мей беклеген киби дегиль.

– Бу шейтаннынъ сеси! – деп къычырды бир акъай.

– Бу Раббиден чыкъкъан сес дегильдир! – озь Мукъаддес Китабыны тез-тез япып, деди эсли-башлы къадын. – Алла сени Гонконггъа алып кельди, ве Алла сени азатлыкъкъа алып кетирир. О, сен къорантанъа ярдым этмек ичюн санъа осьмеге ярдым этер. Алла Вьетнамгъа сенинъ къайткъанынъны истемей.

– Эгер сен анда къайтсанъ, азап чекеджексинъ, – деди

башкъа акъай. – Мен билем. Мен буны корьдим. Азап чекюв, бельки де, сени Алладан биле ред этмеге меджбур этер. Ич бир вакъыт О санъа анда къайтмагъа риджа этмез.

Мей бетинде къол тутувы тебессюмини корьмеге умют этип, озь достуна бакъты. Амма тебессюм ёкъ эди, къол тутувы да ёкъ эди. Ондан чевирилип, о, чыкъышкъа догърулды ве одадан чыкъты.

Ибадет эвиндеки чокъ адам Мейни дегининден вазгечирмеге тырыштылар, агъасы исе, о онъа буны айткъан сонъ, бетине шамар урды.

– Бабамызнынъ ниетине насыл этип тюкюрип оласынъ? – деп сорады о. – О, сен мында келип, азат олгъанынъ ичюн йылларнен акъча топлады. Ве сен бу эр шейни ташларсынъмы? Сен ана-бабанънынъ гонъюллерини къырарсынъ! Къайтув акъкъында башкъа айтма! Агъзынъны ачма!

Мей: «Не ичюн агъам манъа ойле мунасебеттедир? Инджиль бильгилеринен пайлашмагъа истегеним ичюн месихчи достларым не ичюн мени ойле сёгелер?» – тюшюнди о. О, агъасы онынъ къайтувына къаршы чыкъкъанына бакъмадан, озь агъасыны севмеге Алла онъа икмет ве сабыр берсин деп, дува этти. О, Алланынъ оны чагъыргъанына эмин эди, ве башкъалары да буны анълясынлар деп, дува этти.

Амма агъасынынъ шамарлары энъ адджжы маниа дегиль эди. Бундан да даа агъыр эмоциональ сарсынтылар эди, ве бунынъ себеби онынъ досту эди.

– О сени Вьетнамдан алып чыкъты, – деди Мейге о. – О сенинъ къайтаджагъынъны не себептен истер эди? Сен кетмейджексинъ!

О оны дегининден вазгечирип оламады ве оларнынъ достлугъыны бозды.

– Мен озь арзусындан вазгечкен апайгъа эвленип оламайым, – деди онъа о. – Алла сени мында алып кельди. Эгер сен къайтсанъ, сен Оны ве сенинъ къорантанъны масхара этерсинъ.

– Меним арзуларым бар, – козьяш толу козьлеринен деди Мей онъа.

– Энди Алла манъа янъы арзуларны берди. Мен озь ватандашларыма Месихнинъ севгиси акъкъында айтмагъа арзу этем. Мен оларгъа айван ольдюрмеге артыкъ керекмей деп, къурбан энди кетирильгенини айтмагъа истейим!

– Ойле олса, бизим арзуларымыз чешит-тюрлю экен, – сувукъ бир сеснен деди о. – Бизим арамызда энди бир шей ёкъ.

Мей онынъ кеткенине бакъты, козьлеринден козьяшлар акъты.

Ярамай аш ве ярамай шараитлер ичюн лагерьде Мейнинъ беден сагълыгъы зайыфлашты. Амма онынъ рухий сагълыгъы пек яхшы эди. Досту оны ташласа, иманлылар топлашувы исе онда шубеленсе де, онъа не япаджагъында о шубеленмеди. Алла оны кери Вьетнамгъа къайтмагъа чагъырды.

Джедвельдеки бирден бир сойады

Мей, Вьетнамгъа къайтмагъа ариза бермек ичюн, лагерь башлыкъларынен корюшмеге анълашты. Корюшюв огюндеки геджеде Мей юкълап оламады, озь къарары акъкъында тюшюнди. Онъа не ичюн лагерьде аз адам онъа къол туткъанлары меракълы эди. О, Алла истеген ерге кетеджегине ве О, эписи айткъан шейлерни беджереджегине сёз берип дува этти. О, гонълю раат олгъаныны ве Вьетнамда адамларгъа Исанынъ севгиси акъкъында айтаджагъыны тюшюнгенде, эеджанны дуйды.

Ниает, о юкълап къалды ве тюшюнде Вьетнамгъа къайткъаныны корьди, амма о, бир озю дегиль эди. Онен берабер бир апай ве акъай бар эди. Мей Алланынъ о, бир озю къайтмайджагъында оны къандыргъаныны анълады.

Мей келеджек куню контора янына баргъанда, догъру къарар чыкъаргъанына ич шубеленмеди. Мей къапуны ачты ве маса янына якъынлашты.

– Мен Вьетнамгъа къайтмагъа истейим.

Маса башында отургъан акъай дуйгъудашлыкъ ве шашкъынлыкънен яш къызгъа бакъты.

– Сиз къайтмагъа истейсизми?

– Э.

– Гонконгда не къадар вакъыт яшадынъыз?

– Беш йылгъа якъын.

– Тезден сизинъ лагерьде булунувынъыз битеджек. Сиз олгъаны-оладжагъы бир къач айдан рухсетнамени аладжакъсынъыз. Сонъ сиз Америкагъа я да Австралиягъа кетип олурсынъыз. Теслим олманъыз!

– Мен теслим олмайым, – деп къатты джевапланды Мей. – Мен артыкъ гъарпкъа кетмеге истемейим. Мен ватаныма къайтмагъа истейим.

– Бизде къайтмагъа истеген адам чокъ дегиль. Ватангъа къайтув ичюн фиятны биле тюшюрдилер, чюнки кимсе къайтмай. Сиз, акъикъатен де, бу не олгъаныны билесизми?

– Мен бу не олгъаныны билем, – эминликнен деди Мей. – Амма Алла мени чагъырды.

– Алла сизни чагъырды? – айретленип сорады о. – Анълайым, айса сизинъ рухсетнаме алмагъа аризанъыз ве файл ёкъ этиледжек. Сиз мында асла ич бир вакъыт олмагъанынъыз киби чыкъаджакъ... санки сонъки беш йыл олмагъан киби.

– Мен билем. Мен гъарпкъа кетмейим.

– Я Вьетнамнынъ акимиети кеткенлерни арткъа кимерде алмагъаныны билесизми? – деди о. – Хусусан гизли кеткенлерни.

– Мен билем.

Акъай дикъкъатнен онъа бакъты, сонъ къутудан ватангъа къайтув ичюн толдурмагъа керек олгъан кягъытны чыкъарды.

– Манъа сизинъ шахсий шеадетнаменъиз керек.

Мей весикъаны онъа берди, къалемни алды ве кягъытны толдурды. Онынъ юрегини аджайип мемнюниет ве къуванч биле дуйгъусы толдурды. О, гъарпта азат яшамагъа имкяныдан вазгечип, кягъытны шубеленмейип имзалады.

Акъай кягъытны алды. Кягъытнынъ юкъарысында «*Вьетнамгъа Къайтув*» сёзлери язылгъан эди. О дикъкъатнен Мейнинъ сойадыны юкъары сатыргъа язды. Джедвельде башкъа сойадлары ёкъ эди.

Хонг Мейнинъ ватангъа къайтув кягъытны имзалагъаныны бильген сонъ, кене оны котекледи.

Мейнинъ месихчи досту мисс Ксюен Мейнинъ делиргенини айтты. Амма келеджек куню Ксюен Мейни корьгенде, башкъаджа лаф этип башлады.

– Сен делирмединъ, – деп къандырды оны о. – Мен ойле дегеним ичюн багъышла.

– Я не олды? – деп сорады достундан о. – Тюневин сен мен дели олгъанымны айттынъ, чюнки Вьетнамгъа къайтам, бугунь исе меним къарарым санъа догъру корюне.

– Рабби меннен тюневин акъшам лаф этти, – деди онъа Ксюен. – Ве О манъа да Вьетнамгъа къайтмагъа ве Онынъ сёзюни адамларгъа огретмеге керек олгъаныны айтты.

Мейнинъ юреги къуванчтан ойнады, о бир озю къайтмайджагъыны бильди. О, онен даа бир къадын къайткъаны акъкъында тюшюни хатырлады. Тюште даа акъай бар эди. Мей Алла насыл акъайны оларнен ёлайджагъыны тюшюнмеге башлады.

Ксюен конторагъа кетти ве Мей толдургъан айны кягъытны толдурды. Онынъ ады джедвельде экинджи эди.

Бир къач куньден оларнынъ уфакъ ибадет эвининъ даа бир азасы, мистер Троунг, Мейнинъ янына келип, Алла оны да Вьетнамгъа къайтмагъа дуйгъаныны онъа айтты.

– Амма Вьетнамда пек агъыр яшайыш, – деди о. – Мен анда насыл яшарым ве Аллагъа хызмет этерим?

– Къасеветленме, – деди онъа Мей. – Алла эр шей акъкъында къайгъырыр.

Мей кетмеге азырлангъанда, Алла башкъа къапуларыны ачкъаныны ве сеяатнынъ тафсилятлары ичюн къасеветленгенини корьди. 1994 сенеси эди. Мей Гонконгда беш йылгъа якъын эди. Ибадет эви азалары учь иманлыны озгъармакъ ичюн топлашкъанда, чокъусы оларны къалмагъа сонъки кере къандырмагъа тырыштылар.

Хонг Мейни ве онынъ ёлдашларыны къачакълар лагерининъ боз маден араба къапусынадже озгъарды.

– Сен ойле насыл япып оласынъ? – деп кене сорады о. – Мен бабама яздым ве сенинъ делилигинъ акъкъында хабер эттим. О сенинъ къайткъанынъны истемей. О сен азат

олгъанынъны истей. Сен Вьетнамда насыл огъурсызлыкъларгъа огърайджагъынъны билесинъми? Анда месихчилерни къабул этмейлер. Месихчилерни къувалайлар, апис этелер, котеклейлер. Мей, фикринъни денъиштирмеге даа кеч дегиль.

– Мен энди къарар чыкъардым, – деди онъа Мей.

– Мен сени мында кетиргениме инанып оламайым, – ачувнен деди о. – Сонъки йыллар сени ким бакъты? Ким лагерьдеки къавгъалар вакътында сени къорчалады? Башкъалар сенден ашны тутып алмагъа истегенде, ким, пирничинъ олсун деп, къасеветленди? Мен сенинъ еринъе меннен берабер Труонг кельгенини истер эдим. О, сен киби, бабамны ве мени масхара этмез эди. Труонг бизни урьмет эте. Сен ойле насыл япып оласынъ?

Мей кедернен агъасына бакъты.

– Мей ойле япып олам, чюнки мени Алла чагъырды, – деди о. – Сен азат олмагъа истейсинъ, башкъа мемлекетке кетмеге истейсинъ. Я сен акъчадан я да сиясий азатлыкътан да даа эмиетли шейлер олгъаныны анълямайсынъми? Къорантамызгъа Иса акъкъында ким айтаджакъ? Ким оларгъа насыл азат олмагъа ве дженнетке насыл этип тюшмеге анълатыр? Алла буны япмагъа манъа риджа этти, ве мен буны япарым. Мен, бельки де, сен киби, бир вакъыт бай олмам, амма мен Алла риджа эткен шейни япам. Хонг, бир вакъытлары сен де буны анълярсынъ, деп умют этем.

Агъасы, бетини сытып, учеви оларны аэропорткъа алып кетеджек уфакъ сары машинагъа отургъанларыны бакъты. О Мейнинъ аркъасындан къолуны салламады. Башкъа месихчилер араба къапусынынъ пармакълыгъындан бакътылар. Оларнынъ янакъларындан козьяшлар акъты. Машина еринден къыбырдагъанда, Мей эр бир бетини акълында къалдырмагъа тырышып, олардан биревни даа корер экенми, тюшюнип, башыны чевирди.

Гизли иш

Учакъ Вьетнамда ерге къонгъан сонъ, Мей аэропорттан эвге озю барып чыкъмагъа меджбур эди. О сыджакъ къаршылавгъа умют этти, амма онъа кимсе къуванмады. Онъа яхшы келеджекни бермек ичюн пек агъыр чалышкъан бабасы онъа асла къулакъ асмады. О, онен лаф этмеди ве асла да онъа бакъмады. Мейнинъ анасы къаба шекильде онынъ устюне къычырды. Мей къоранта рухларыны не ичюн ачувландыра, не ичюн эждатларгъа ибадет этмей, деп сорады ондан о.

Къорантасы онъа бойле япкъанына бакъмадан, Мей оларнен яхшы мунасебетте олмагъа тырышты. О сыкъ-сыкъ дува этти ве озь одасында яваштан зебур йырларыны йырлады. Озь шаатлыкълары ве орьнеги нетиджесинде, Мей Вьетнамда озь бириндже динълейиджисине месихчи олмагъа ярдым этти.

Мейнинъ татасы онынъ дини акъкъында суаллер берип башлады ве, ниает, Месихни озь Къуртарыджысы оларакъ къабул этти. Эки тата-къардаш сыкъ-сыкъ берабер дува эттилер ве Мукъаддес Языны окъудылар. Амма ана-бабасы онъа раатлыкъ бермедилер, ве Мей пек къасеветленди.

«Я Рабби, Сен меним Вьетнамгъа къайткъанымны истегенсинъ, деп тюшюндим», – дува этти о. Джевап оларакъ о, Алланынъ эмирини эшитти:

– Меним къойларымны джый. Ван Донг виляетине бар.

Мей Ван Донг виляетине ич бир вакъыт бармагъан эди. Амма о, Гонконгда Месихни тапып, Вьетнамгъа къайткъан башкъа адамлар бар олгъаныны эшитти. О анда кетти ве ёл бою токътамадан дува этти. О, ёлдашларнен азджа лаф этмеге тырышты. Онынъ весикъалары ве сеяткъа разылыгъы ёкъ эди. Мей полиция о, месихчи олгъаныны бильген сонъ, оны апис этип олгъанындан къоркъты.

Ван Донгда Мей башкъа месихчилернен корюшти. Олар корюшип башлады. Полиция оларнынъ гизли корюшювлер акъкъында бильмесин деп, олар джунглиге кеттилер. Мей Раббининъ «джоюлгъан къойларны къыдырмагъа» чагъырувыны анълады ве узакъ ерлерге барып Алланынъ Сёзюни огретмеге башлады. О, даа ана-бабасынынъ эвинде яшады, амма Ван

Донг виляетине мунтазам суретте къатнап, анда топлашувлар кечирди. Тезден Ван Донгда уфакъ ибадет эви тешкиль этильди, амма ибадет эвине кельген адамларнынъ осювинен, ибадет эви азаларыны даа зияде сыкъыштырдылар.

Мейнинъ бабасы башкъа месихчилернен онынъ джунглиге баргъаныны билип, онъа эв ишини юклемеге башлады, ве Мейнинъ бош вакъты аз къалды. Къызы янъы динни исрарлыкънен кутькенини корип, бабасы, ниает, йымшады. О онъа ибадет эвиндеки ибадетлерге эр вакъыт къатнамагъа разылыкъ берди, амма дува этюв топлашувларына я да хусусий топлашувларгъа бармагъа ве башкъа иманлыларнен къонушмагъа аля даа разылыкъ бермеди. Амма Мей ясакъ этильген топлашувларгъа бармагъа ве озь месихчи ишини япмагъа девам этти, ве бабасы оны эвден къувды. Бир къач куньден бабасы эвге къайтмагъа онъа разылыкъ берди, амма тезден эр шей текрарланды.

Полиция Мейнинъ артындан дикъкъатнен козетмеге башлады. Онынъ месихчи фаалиети белли олды, ве полиция, онъа къаршы иш ачмакъ ичюн оларгъа ярдым этмеге къандырып, Мейнинъ бабасыны сыкъыштырып башлады.

– О кайда бара? – деп эр вакъыт сорады олар. – Кимнен корюше? Олар не акъкъында лаф этелер? Къызынъызгъа озюни ойле тутмагъа не ичюн разылыкъ бересинъиз?

Кет-кете бабасыны даа зияде сыкъыштырдылар, ве полиция онынъ эвине башкъа кельмеди. Онъа полиция болюгине кельмеге эмир бердилер.

– Эгер сиз къызынъызгъа тесир япамасанъыз, биз япармыз.

Бабасы озь ве Мейнинъ хавфсызлыгъы ичюн къасеветленип, чокъ кере онъа бир ерге бармамагъа эмир этти.

– Сен кетип оламайсынъ, – деди онъа бабасы. – Олар меннен не япаджакъларыны билесинъми? Я сеннен не япарлар?

Башта Мей достларынен корюшмеге я да бир шей япмагъа кеткенини айтты. О эп джесаретнен озь ишини беджерди ве бабасындан да азджа къоркъты:

– Мен Алланынъ ишини беджермеге кетем, – деди онъа Мей.

О, бабасы оны анълламагъанына ве онъа къаршы олгъанына пек къасеветленди. Онынъ дувалары даа атешин олды.

– Я Раббим, – дува этти о. – Сенинъ ичюн эр шей япарым. Сенинъ ичюн апис этювге азырым. Эгер Сенинъ ираденъ олса, мен Сенинъ ичюн олерим биле. Амма, ялварам Санъа, Раббим, бабама мени къуваламагъа ёл берме. Мен бунъа даянмам.

Амма къувалавлар токътамады. Йыллар кечти ве Мей, Алланынъ бу вакъытны оны ишке огретмек ичюн файдалангъаныны анълады. Эгер о, севимли бабасынынъ тарафындан уджюмларгъа ве сыкъыштырмаларгъа даянса, Алла оны япмагъа чагъыргъан ишни беджермеге ич бир къувалавлар кедер этмез.

Азатлыкътан ред этюв

Ахыр сонъу Мей Вьетнамда чалышкъан бир къач америкалы Алланынъ Сёзюни огретиджини расткетирди. Мейнинъ джурьатнен ишке янашкъаныны корип, олар онъа Америка Къошма Штатларына Мукъаддес Китапны огренюв мектебине кетмеге тевсие эттилер. Бу пек яхшы фырсат эди. Мей гъарпкъа кетмеге имкяныны беклеп, беш йыл Гонконгда къачакълар лагеринде кечирди. Шимди исе, о кене Вьетнамда олгъанда, оны Америкагъа давет этелер ве бутюн масрафларны тёлейлер.

Мей ана-бабасына бу теклиф акъкъында айткъанда, бабасы:

– Бу пек яхшы фырсат. Сенинъ «америкалы ана-бабанъ» сенинъ Америкагъа кеткенинъни истейлер. Анда сенде азатлыкъ олур, ве сен тасиль алырсынъ. Бу пек яхшы хабер! Сен кетмеге меджбурсынъ! – деди къуванчнен.

Амма Мейнинъ арзусы денъишмеди. О Еудийлерге мектюпнинъ 13:12–15 бабыны, Алла оны Вьетнамгъа къайтмагъа чагъыргъан аетлерини текрар окъуды. О онынъ ватанында «къурмандан тыш» олгъанларгъа атешин дуйгъулары денъишмеди.

– Мен Вьетнамда чалышмагъа истейим, – деди о озь ана-бабасына. – Алла мени мында, Вьетнамда адамлар арасында чалышмагъа чагъырды.

– Я Алла санъа бойлеликнен ярдым этмейми, аджеба? – деп сорады ондан бабасы. – Сен делирдинъ!

Амма Мей Вьетнамда къалмагъа къарар чыкъарды. Америкагъа сеяат ерине, о, Сайгонда окъутув курсуны битирди. Онъа теджрибени къайда алмагъа ве Инджильни къайда огренмеге фаркъы ёкъ эди. Онынъ бир истеги Аллагъа хызмет этмек ве онынъ ватандашлары Аллагъа кельгенлерини корьмеге эди. Алланынъ Сёзюни огретиджилер онынъ Сайгонда масрафларыны тёлемеге теклиф эттилер, амма Мей незакетнен ред этти. Мей, эгер бу Алланынъ планында олса, О бутюн масрафларны тёлейджегини бильди.

Алты ай девамында Мей дженюбий Вьетнамда яшады. О, эвден аз чыкъты, тек мемлекетнинъ кой ерлерине огретмек ичюн ёлгъа чыкъты. Эгер де о, Сайгонда тышарыгъа чыкъса, онынъ шималь шивеси эр кеске белли олур. О, озюни хавфкъа огъратып олмаз эди. Мей весикъаларыны тешкермектен пек къоркъты, чюнки дженюбий Вьетнамда булунмагъа разылыгъы ёкъ эди. Бу себептен о бутюн алты ай эвден чыкъмамагъа тырышты. Кимерде о, асретнен кечип кеткен машиналаргъа пенджереден бакъты. О, бир дакъкъагъа олса да, эвден чыкъып, пенджереден корьген яшайышнынъ бир къысмы олмагъа истеди. Амма о, эвден чыкъмады.

Куньлер узун эди, окъутув шиддетли ве эр шей гизли олмакъ керек эди. Куньде олар чокъ саат дува эттилер, Мукъаддес Языны окъудылар ве иманлылар джемиети башлыгъы олмакъ ичюн огрендилер.

Къабилелер арасында огретмеге ынтылув

Окъутув курсунда Вьетнамдаки къабилелер акъкъында малюмат бар эди. Мейге ойле тербие бердилер ки, о, Вьетнамдаки эписи этник халкълар къабиле мерасимлерини туткъан ве хурафатларгъа инангъан, ачувлы, яман бир адамлар олгъанына эмин эди. Амма о, тюрлю къабилелер арасында чалышкъан месихчилернен корюшкенде, Алла олар Месихке кельгенлерини корьмек истегини онынъ юрегинде догъурды.

Вьетнамда эллиден зияде этник халкълар яшайлар, ве оларнынъ медениетини бир япмакъ ичюн, оларны даима къувалайлар. Акимиет бир де бир шей къабилелернинъ тиллеринде нешир этмеге ясакъ этти, тек вьетнам тилинде нешир этмеге мумкюн эди. Тюрлю къабилелернинъ адамларынынъ устюнден кулелер ве хорлайлар. Олар месихчи олмасалар биле, оларны даима къувалайлар.

Бу адамларгъа барып етмек ичюн, мотоцикллер устюнде он алты адамдан ибарет такъым (джемиет башлыгъы олмакъ ичюн окъутылгъанлар) кой ерлерине ёл алдылар. Ерлер дагълыкъ эди, ве сеяат агъыр эди. Къургъакъ вакътында тоз ойле къою эди ки, мотоциклнинъ огюнден эки метрден энди бир шей корюнмеди. Ягъмурлар мевсиминде ёллар сылакъ джам киби эди. Полициянынъ козюне илишмемек ичюн, такъым эсасен гедже ёлгъа чыкъты ве пек чокъ къазаларгъа огърады. Бир кунь Мейнинъ мотоцикли копекни къакъты, о ве онынъ ёлдашлары дюменден атылып йыкъылдылар. Мей бетинен урунды, ве не олгъаныны анълагъанджа, бети, омузлары, башы къан олды. Арыкъ сары копек ольди.

Яра излери яш ёлбашчылар арасында фаркъ бельгилери олды, ве такъым озь «гъаниметлер» акъкъында шакъалашты. Инфекция олмасын деп, олар яраларгъа туз сепип, къолундан кельгени киби сардылар ве кене ёлуны девам эттилер.

– Эр шей яхшы оладжакъ, – йыкъылувдан сонъ Мейге яраларыны ювмагъа ве сармагъа ярдым этип, деди онъа башкъа къадын. – Джемиет башлыгъынынъ айткъаныны хатырлайсынъ? Эгер сенде яра излери олмаса, демек, сен Вьетнамда месихчи ишини даа беджермеге азыр дегильсинъ. Энди исе, Мей, сен азырсынъ!

Месихчи олгъан адам

Окъутувнынъ алты айындан сонъ Мей шимальге къайтты. О, ибадет эвлерини тешкиль этип ве ёлбашчыларны огретип, токътамайып чалышты, амма ана-бабасы о, озь ишини ташласын деп, исрар этмеге девам эттилер. Ниает, Мейнинъ бабасы

ачувланды ве бутюн къорантаны, узакъ сой-сопларны биле топлады.

– Мейнен не япмалымыз? – деп ялваргъан бакъышнен эр кеске невбетнен бакъып, сорады о. – О тиреле ве бу четэль хурафатларына инанмагъа девам эте. Биз оны дегенинден къалмагъа, эждатларынынъ динине къайтмагъа къандырмагъа тырыштыкъ, амма файдасыз. Бу раатлыкъны бозгъан къызнен разы оладжакъмызмы я да къорантамыздан къувмагъа меджбур оладжакъмызмы?

Мей, бабасыны динълеп, кедерленди, ве о, бутюн омюр севген ве бильген озь топлашкъан сой-сопларына бакъты. Олар лаф эттилер, о исе олар ичюн дува окъуды. Алла онъа оларнынъ суаллерине джевап бермек ичюн де икмет берсин деп, дува окъуды.

Суаллер исе пек чокъ эди.

Мей эписи суаллерге джевап бергендже, эр кеске сабырлыкънен, севгинен джевап берди. Одада сюкют пейда олды. Эр кес къарар чыкъармагъа вакъыт кельгенини бильди. Мей кене огге чыкъты. О, бабасынынъ козьлерине бакъып, озь сонъки риджасыны айтмакъ ичюн, эр кеснинъ огюнде турды. О, Аллагъа онъа догъру сёзлерни огретмеге тез-тез риджа этти.

– Баба, – деп башлады о. – Мен Исадан вазгечмем. Амма мен сенден де вазгечмем. Сен меним Алламны къабул этмесенъ де ола, Оны ред этип оласынъ, амма О, эпбир Алла оладжакъ. Сен менден вазгечип оласынъ, эгер истесенъ, амма мен эпбир сенинъ къызынъ оладжам. Эгер мени башкъа корьмеге истемесенъ, не япайым. Амма юрегинъде мен эпбир сенинъ къызынъ олам. Сен мени къувсанъ ве танымасанъ биле, мен сени таныйджагъым. Сен эр вакъыт меним бабам оладжакъсынъ. Ве мен эр вакъыт сени севеджегим.

Сой-соплар, Мей озь къорантасында къалсын ве Аллагъа хызмет этювини девам этсин деп, къарар чыкъарды. Кечче, шу куньде, Мейнинъ бабасы оны четке чекип, озь дуйгъуларыны косьтермемеге тырышып:

– Эгер геджелемеге ер керек олса, биз эр вакъыт сени мында корьмеге мемнюнмиз, – деди онъа.

Мей бутюн къорантасы оны къабул эткени ичюн Аллагъа шукюр этти. О, олар да Аллагъа кельсинлер деп, джошкъунлыкънен дува этмеге девам этти.

Мей чалышкъан огретиджи группасы онъа окъутувны девам этмеге тевсие этти. О, бир къач кере Сайгонгъа барып, Мукъаддес Китапны огренюв гизли мектебинде окъуды. Эр сефер баягъы треннен, мотоциклнен кетмеге ве джаяв юрмеге керек эди. Мей эр бир сеяттан эвель, ве тешкерюв ве полиция болюгине якъынлашкъан сайын, дува окъуды. Онда сеяткъа акимиетнинъ разылыгъы ве Сайгонгъа бармакъ ичюн ич бир къануний себеплери ёкъ эди. О чокъ вакъыт треннен кетти, ве бу, онъа тюшюнмек ве дува окъумакъ имкяныны берди. О, пек чокъ бабасы акъкъында тюшюнди. О, ич бир шей япып оламай эди, тек онынъ къуртарувы акъкъында дува окъуп ола эди, ве буны о пек буюк истекнен япты.

Бир кунь Мей кеткенде, онъа тез-тез эвге къайтмагъа керек олгъаныны хабер эттилер.

– Бабанъ пек агъыр, – дедилер онъа. – О, хастаханеде ята.

Бабасына эр бир тильде къоркъу ве юрек адждысыны анълаткъан диагноз къоюлды: ярамай хасталыкъ. Мей шу дакъкъасы хастаханеге кельди ве бутюн вакъыт бабасыны бакъты. О, керек олгъан бутюн шейлерни япты, бутюн вакъыт онынъ ичюн дува окъуды ве озь иманы акъкъында онен лаф этмеге башлады.

О, тёшекте яткъан бабасына Мукъаддес Китапны сес чыкъарып окъуп, чокъ вакъыт кечирди.

Онынъ базы достлары онынъ бабасыны бакъмагъа кельдилер, ве бабасы олар онынъ акъкъында къайгъыргъанларыны корьди. О, къызынынъ худжур дини акъкъында азджа къасеветленип башлады ве кеткен сайын озь джаны акъкъында къасеветленди. Мейни огреткен джемиет башлыгъы онынъ бабасыны хастаханеге бакъмагъа кельгенде, чокъ вакъыт онынъ одасында эди, онен лаф этти, башкъа иманлылар исе аятта топлашып дува эттилер. Джемиет башлыгъы одадан чыкъкъанда, Мейнинъ бабасы янъы месихчи олды. О бирден озь къызыны, о бильген биринджи акъикъий месихчини чагъырды.

Олар къатты къучакълаштылар, ве бабасы онъа бу дюньяда яшамагъа бутюн къалгъан вакъыт месихчи олмагъа озь къарарыны айтты.

– Энди мен акимиет иманлылар топлашувыны къувалагъаныны анълайым, – деди бабасы онъа. – Эвель бунынъ фаркъына бармадым. Мен оларгъа меним къызымны къуваламакъ ичюн меннен файдаланмагъа биле имкян бердим.

О пек языкъсынды. Мей бабасыны къучакълады ве къувалавлар – бу, Алланынъ планынынъ бир къысмы, иманны сынамакъ ве къавийлештирмек ичюн бир усул олгъаныны онъа айтты.

Джоюлгъан къойлар акъкъында къасеветнинъ хавфы

Бабасынынъ олюминден сонъ, Мей пек агълады, пек кедерленди, амма бир вакъытлары бабасыны дженнетте кореджегине къуванды. О, месихчи ишине янъы кучьнен янашты. 1996 сене Мей чалышкъан Алланынъ Сёзюни огретиджилер группасы месихчи ёлбашчылары ичюн учь куньлюк семинар тешкиль этти. Мей корюшювге азырланып, дува эткенде, Рабби оны Вьетнамгъа къайтмагъа чагъырып, лаф эткени киби, тюште онен лаф этип башлады.

Тюште Мей къою джунгли ичинде турды.

– Мен къайдам? – деп сорады о.

– Бу бир къабиленинъ ери. Менде мында сенинъ ичюн пек чокъ ишим бар.

– Не вакъыт ёлгъа чыкъайым? – деп сорады о. – Бу ишни беджермек ичюн, меннен даа бирев кетип оламы?

Алла онынъ суалине джевап берди ве:

– Мен сеннен акъайны, аскерни ёлларым, – деп сёз берди.

Сонъ онынъ козю огюнде ренкли урбада чокъ адамлар корюнип гъайып олдылар. Оларнынъ эр бири Мей Инджильни огретмек керек олгъан тюрлю къабилелернинъ векиллери эди.

Бу тюштен ве окъутувдан сонъ Мей мунтазам суретте тюрлю къабилелернен чалышып башлады. Озь мотоциклде Мей гизли огретип ве къуртарув акъкъында хаберни кетирип, бутюн

Вьетнамдан кечти. Чокъ ерлерде полиция тешкерюв пунктларыны къойды. Саде бамбук сырыгъы полиция ёлджуларны токътатып, весикъаларны тешкерген ерде ёлны къапатты. Эгер эр шей керекли киби олмаса, адамларны апис эттилер я да къапар талап эттилер.

Разылыкъсыз, къанунсыз кетирильген Мукъаддес Китапларны сакълап, Мей тешкерюв пунктларыны доланып, къою дагъ ичинден кетти. О, акимиет онынъ месихчи фаалиети акъкъында хабери олгъаныны ве онынъ ады къыдырылгъанларнынъ джедвелинде олгъаныны бильди. Хавф буюк эди. Тешкерюв пунктларыны доланып кечкенлерни къуршунгъа тизип ола эдилер.

Кимерде Мей полиция къолуна тюшти, ве оны бутюн гедже полиция болюгинде туттылар, кимерде онда олгъан эписи Мукъаддес Китапларны тутып алдылар. Кимерде Алла Мукъаддес Китапларны олардан муджизенен сакълады. Мей, олар онъа чантаны къайтарып да, къыйметли юк тийильмеген къалгъанда, эр сефер къуванды.

Яш Инджиль огретиджи къабилелер арасында ибадет эвлерининъ тез осювини корьди. Мей оларнынъ кучьлю къувалавлар огюнде пек джесюр олгъанына бахытлы эди. Къабилелер – дагъыныкъ даркъалгъан къойлар киби. Раббиден гъайры оларны кимсе къорчаламай.

Мей къабилелернинъ азаларынынъ къувалавлар акъкъында икяелерини динъледи ве оларнынъ рухларыны котермеге тырышты. Бир къартны тёпеге астылар ве, йип узюльмегендже, урдылар. Къарт устю-башы къан олып ерге тюшти. Полиция Хмонг коюнинъ месихчилерини бутюн къабиледен айырмакъ ичюн, мемлекетнинъ бир еринден башкъа ерине кочьмеге зорлады. Месихчилер кимерде эр шейни ташлап, полициядан джунглиге къачмагъа меджбур эдилер.

Бир койде Мейни ве башкъа месихчилерни къоркъунчлы хасталыкънен чекишкен къабиле азаларындан биринининъ эвине давет эттилер. Мей къулюбеге киргенде, сасыктан юреги буланды. Къоранта ондан о, эким дегильми ве илядж кетирмегенми, деп сорады.

– Биз экимлер дегильмиз, – деди оларгъа Мей, – иляджымыз да ёкъ. Амма биз сизни тедавийлеп олгъан, дюньяда энъ яхшы экимни билемиз.

О, хаста яхшы олсун деп, дува окъуды. Бир айдан олар кене койге кельгенде, акъай энди яхшы олды десек оладжакъ. Бир айдан сонъ о озюни бутюнлей сагълам дуйды. О, Мейнен лаф этмеге истеди.

– Мен сиз меннен кеткенинъизни истейим, – деди о. – Мен сизни озь халкъыма алып кетеджегим. Амма бу мындан узакъ, джунглиде. Бу агъыр ве узун ёл оладжакъ. Сизге отуз кунь кетмеге керек оладжакъ.

Мей дува этип, бу акъайнынъ теклифи акъкъында тюшюнди, ве Алла онынъ истегини тасдыкълагъаныны дуйды. О, акъайнен шималий Вьетнамнынъ узакъ еринде ерлешкен онынъ тувгъан коюне кетмеге разы олды. Халкъ анда пек фукъаре, эр адамда тек бир къат урбасы бар эди, оны йыл девамында кийип юрдилер. Базы месихчилерни пек саде яшайыш шараитлери ве койлердеки сасыкълыкъ айретте къалдырды. Башкъаларнынъ кой халкъынынъ оларгъа пек шубели мунасебетинден козю къайтты. Амма бу койде оскен адам Мейни таныштырды ве оны кулерюзьнен къаршыладылар. Тезден анда осьмеге башлагъан иманлылар топлашувы тешкиль олунды. Бу акъай, Мей оны Месихке кетиргени ичюн, чокъ кере тешеккюр этти.

– Олар бизде Месихни корьгенде, – деп анълатты кечче о, – Месихни къолайлыкънен къабул этелер.

Мей Хмонг къабилесининъ адамларыны пек бегенди, ве о, бутюн айгъа оларгъа къошма сеяатларны планлаштырмагъа башлады. Сеяатлар пек къоркъунчлы эди: башта бир гедже треннен, сонъ исе бутюн кунь сасыкъ топ-толу автобуснен кетмеге керек эди. Сонъ келеджек куню даа ярым кунь автобуснен ве къалгъан ёлны джаяв кетмеге керек эди. Дагъдаки сокъачыкълар тик эди, ве ягъмурлар вакътында олар пек хавфлы эди. Бир янълыш адым япсанъ, озенге, узакъ тюпке йыкъылмагъа мумкюн. Кимерде о, эр метрни зорнен кечип, дагъгъа дёртаякълап тырмашмагъа меджбур эди.

Полиция бу узакъ ерлерде месихчилерге ибадетлерге топлашмагъа кедер этмектен вазгечти, чюнки ёллар пек хавфлы эди. Олар етип олгъан бир койде элли месихчи къорантасыны котекледилер, сонъ исе оларны мемлекетнинъ башкъа ерине кочьмеге зорладылар.

Мей Хмонг къабилесининъ адамларына Инджильни огретти ве кеткен сайын Алла Сёзюнинъ денъиштириджи кучюнде къанды. Месихчиликни къабул этмезден эвель, халкънынъ чокъусы ичкиджилер эди, башкъалары исе айван къаныны ичип, худжур ырымджы мерасимлеринде иштирак эттилер. Месихчиликни къабул эткен сонъ, олар бу мерасимлерден вазгечтилер ве озь иманы ичюн къувалавларгъа даянмагъа азыр эдилер. Олар Месихнинъ тезден къайтаджагъына инанып, Онынъ келювине азыр олмагъа истедилер.

Мей оларнынъ чокъча бильмеге истегини анълады ве Хмонг къабилесининъ месихчилерини ёлбашчы олмагъа огретип башлады. Чокъусына огретюв кечкен ерге барып етмек ичюн, эки кунь джаяв кетмеге керек эди. Базы койлерде Мукъаддес Китаплар ёкъ эди, башкъа койлерде, эгер къыркъ-къыркъ беш къорантагъа бир Мукъаддес Китап олса, койлюлер бахытлы эди. Базы къоранталар Ханойгъа барып, бир дане Мукъаддес Китапны биле алмакъ ичюн, олгъан шейлерини саттылар. Амма анда да олар хмонг тилинде Мукъаддес Китап тапып оламадылар. Эр сеяатнен Мей миссиядан олгъан достларынынъ ярдымынен оларнынъ тилинде нешир этильген Мукъаддес Китапларны чокъча кетирди. О, хмонг месихчилери къолларында Алланынъ Сёзюни туткъанда, оларнынъ тешеккюр козьяшларыны ве козьлеринде къуванчны корьгенде, эр вакъыт къуванды.

Узун сеяатлар Мейни чекиштирди. О, Гонконггъа къайыкъта кеткен вакъытта киби, озюни сеяат вакътында да ярамай дуйды. О, юрек буланувынен курешип, Алла оны сеяат этип огретмеге чагъырды, амма бу юрек буланувындан не ичюн тедавийлемегенини кимерде тюшюнди. Тренде о, аякъёлгъа якъынджа отурмагъа тырышты, чюнки юреги буланаджагъыны бильди. Мей Мукъаддес Китапларнен чувалларны догъру тутмагъа тырышып, бири-бири артындан чокъ саатлер

мотоциклде кирли ёлларда кетти. О, чокъ километр джаяв кечип, эр вакъыт Мукъаддес Китапларны ташыды. О, полиция оны апис эткенде, тапмасын деп, таныш месихчилернинъ сойадларыны урбасынынъ тикишлерине тикип къойды.

Башкъа азатлыкъ

Эсасен онынъ сеяатлары тынч кечти, амма полиция Мейни бильди. Оны он кере апис эттилер ве адет узьре бир къач сааттен 15 куньге къадар аписханеге къапаттылар. Эр сефер о алып кеткен Мукъаддес Китапларны тутып алдылар ве бунен месихчилерни Алла Сёзюнден марум эттилер. О, Гонконгда лагерьден кеткенде, агъасы онъа айткъаныны сыкъ-сыкъ хатырлады. О вакъыт агъасы не къадар акълы олгъаныны озю де бильмеди. Мей къайткъанда, пек чокъ дерт, огъурсызлыкълар башындан кечирди.

– Сизинъ огреткенинъиз къанунгъа къаршыдыр, – дедилер онъа полицияда. – Вьетнамнынъ эсас къануны диний инам азатлыгъыны бере, амма тек акимиетнен дува этмек ичюн айырылгъан ерлерде ве акимиетнен бельгиленген вакъытта.

Бир кунь полицияда онъа о, къанунсыз огреткени акъкъында весикъаны имзаламагъа бердилер.

– Бу весикъа акъикъий дегиль, – бир сёз айтмайып, саифе тюбюнде язды Мей.

Полиция забити онынъ янына кельди. О, месихчини бойсундырды, ве о, весикъаны имзалады, деп тюшюнди. Забит Мей язгъаныны окъугъан сонъ, къягъытны чиль-уфакъ йыртты.

– Сиз бизни дели ерине саясызмы? – деп къычырды о.

Невбеттеки апис этювден сонъ, полициялылар Мейнинъ Мукъаддес Языны ве «ясакъ этильген» эдебиятны къанунсыз нешир эткени акъкъында танувны имзаламагъа оны зорламагъа истедилер.

– Алла манъа бу акъкъыны бере, – деди оларгъа Мей. – Сиз манъа ясакъ этип оламайсыз. Бизде Вьетнамда дин азатлыгъы, онынъ ичюн мен инангъан шейге, тюрлю динге инанып олам. Мен къолумда Мукъаддес Китапнен кеткенде, бу меним диним.

Мен бу адамларнен (семинарларда месихчи ёлбашчыларнен) лаф эткенде, олар исе иманлылар олгъанда, демек, бу дин джайратувы дегиль. Биз тек берабер инанамыз.

– Азатлыкъ бар, – дедилер онъа полицияда. – Амма биз Вьетнамда азатлыкъны къутуда тутамыз. Ким азат оладжакъ, ким исе ёкъ, биз озюмиз къарар чыкъарамыз.

Полицияда Мейге озь ишини тасвирлемеге ве о, башкъа огретмейджеги акъкъында вадени имзаламагъа риджа эттилер. Мей озь иши акъкъында эсабат язмагъа разы олды. О насыл оськенини, эждатларгъа ибадет эткенини, Гонконгда къачакълар лагеринде Алла акъкъында бильгенини ве Вьетнамгъа къайткъаныны, Алла онынъ яшайышыны насыл денъиштиргенини тасвир этти. О, озь танувыны язды.

О, башкъа огретмейджеги акъкъында вадени язмагъа вакъыт кельгенде, бунынъ ерине о язды:

– Мукъаддес Китап – бу акимиет нешир этмеге (не къадар олса олсун) ве даркъатмагъа разылыкъ берген китаптыр. Мукъаддес Китапта биз Аллагъа ибадет этмеге, эвде Мукъаддес Китапны окъумагъа ве Къуванчлы Хабернен болюшмеге керек олгъанымыз акъкъында айтыла. Мен Мукъаддес Китап айткъаныны япам.

Полициялылар онынъ «танувыны» окъудылар, сонъ исе оны азат этмеге къарар чыкъардылар.

Эр сефер, Мей бир ерге огретмеге кеткенде, сеяткъа азырланып, чокъ вакъыт девамында дува этти. Бир кере саба, Мей келеджек сеят акъкъында дува эткенде, о, огъурсызлыкъларгъа огърайджагъыны дуйды. Озь дуйгъусы акъкъында Мей эмекдешлерине айтты, амма эр шейге, о, аписханедеми я да азатлыкъта оладжакъмы, Алланынъ ирадеси олгъаныны оларгъа айтты. Мей озь дуйгъуларыны онен кетмеге керек олгъан эмекдешине тасвир эткенде, о агълады.

– Алла буны биле, – деп джесаретлендирди оны Мей. – О буны сен бу сефер меннен кетип, биз бири-биримизге къол тутып олгъанымыз ичюн япты. Къасеветленме. Мен корюшювни тешкиль эттим. Сен бунынъ ичюн джевапкяр олмайджакъсынъ. Мен бутюн къабаатны озь бойнума алырым.

Эки къадын, бир акъай ве айдавджы машинада ёлгъа чыкътылар. Рабби Мейге эвельден айткъаны киби, олар огъурсызлыкъларгъа огърадылар. Полиция оларны апис этти. Полиция болюгинде эки акъайны бир одада къапаттылар, эки къадынны исе башкъа одада. Къадынларнынъ одасынынъ кошесинде полда пис тешик бар эди – аякъёл. Дивarларда, полда, бутюн одада бир кесек чибин бар эди. Эписи Мукъаддес Китаплар ве башкъа китаплар тутып алынды.

Раатлыкъ куньлерден сонъ Мейни Лан аписханесине алып кеттилер. О, камерагъа киргенде, анда энди бир къач чинли къадын бар эди. Оларны Вьетнам полициясы апис эткенде, олар Чинден къачып, Малайзиягъа барып етмеге тырыштылар. Къадынлар инглиз тилинде лаф этмеге тырыштылар, ве Мей, бильгени киби, оларнен лаф этти.

Къадынларгъа бир чёльмек пирнич бере эдилер, эр бири ондан озь къашыгъынен ашады. Мей ве онынъ месихчи досту чокъ вакъыт девамында дува эттилер. Олар камерада оларнен отургъан къадынлар ичюн де дува окъудылар.

Эр саба саат секизде къаравул Мейни соргъугъа алып кетти. Оны учь саат девамында соргъугъа чектилер. Оны сиясий мабюс сайдылар ве дикъкъатнен соргъугъа чектилер.

– Сиз не ичюн акимиетке нефрет беслейсинъиз? – деп сорады бир забит.

– Мен акимиетимизге нефрет беслемейим, – тынч къалмагъа тырышып, тегиз сеснен джевапланды о. – Мен Месихнинъ издешим, О исе бизге акимиетни урьмет этмеге керек олгъаныны айтты. Мен олар ичюн дува этем.

– Сиз олар ичюн дува этесинъизми? – деп мыскъылнен сорады забит. – Бу Мукъаддес Китаплар къайдан? Сиз четэль джасусларынен корюштинъиз, ойле ми? Догърусыны айтынъыз!

– Мен Мукъаддес Китапларны Ханой ве Сайгон (Хо-Ши-Мин) шеэрлеринде алдым, – деп джевап берди о. – Ве мен ич бир четэль джасусларыны бильмейим.

– Сиз оларны билесинъиз, – сесини котерип, деди забит, – сиз оларгъа чалышасынъыз! Сиз озь мемлекетинъизге къаршы олып, четэль адамларына чалышасынъыз!

– Мен мемлекетимни севем! – деп, исрар этти Мей. – Озь халкъымны севгеним ичюн де мында, ватаныма къайттым.

– Башлыгъынъыз ким? Сизинъ ёлбашчыларынъыз, сиз берабер чалышкъан башкъа месихчилер ким?

Мей башкъа иманлыларнынъ адларыны айтмагъа ред этти.

– Олар акъкъында бильмеге истесенъиз, олардан соранъыз, – деди Мей. Мей, олар онынъ урбасынынъ тикишлерине тикильген сойадларыны тапмагъанлары ичюн, индемеден Раббиге шукюр этти.

Соргъу токъталувгъа къадар девам этти. Сонъ Мейге камерагъа къайтмагъа разылыкъ бердилер. Уйледен сонъ оны кене чагъырдылар ве учь саат девамында соргъугъа чектилер. Он кунь бойле кечти, ве эр кунь оны янъы полициялылар соргъугъа чекти. Оларнынъ базылары онъа къычырдылар, маса устюне къолнен урдылар. Башкъалары, олар месихчилернинъ топлашувлары акъкъында энди эр шей бильгенлерини, демек, онъа энъ яхшысы акъикъатны айтмагъа олгъаныны сакин, яваш дедилер.

Онунджы куньде онъа озь шейлерини джыймагъа айттылар, чюнки оны башкъа камерагъа кечирелер. Бунынъ ерине оны бир одагъа алып кетирдилер. О, анда азатлыкъ акъкъында весикъаны имзаламагъа керек эди. Мей бойле весикъаны сонъки кере имзалагъаныны хатырлады. Оны азатлыкъ акъкъында весикъа ичюн ресимге чыкъаргъанда, о, Гонконгдан энди чокътан кеткен киби корюнди. Мей кулюмсиреди. О ич бир джинает япмады ве аписханеде кечирильген вакъыт Алла онен ве «къурмандан тыш» олгъанларгъа огретмеге онынъ макъсады олгъаныны тасдыкълады.

– Мен азатым, – аписханеден чыкъып, ичинден тюшюнди о, – акъикъатен де азатым.

Мей озь бабасы акъкъында ве гъарпкъа кетип, азатлыкъ олмагъа керек олгъаны акъкъында тюшюнди. «Амма мен башкъа азатлыкъны таптым. Бабам умют эткен азатлыкъны дегиль, амма даа буюк азатлыкъны!»

Эпилог

Инджильнинъ мувафакъиетли джайратувына бакъмадан, Мей достане мунасебетлерге ынтылды. Мей, Алла онъа ваде этильген, омюр боюнджа онынъ янында оладжакъ аскерни Онъа хатырлатты. Башкъа иманлылар онен берабер Алла онъа бу «аскерни» ачсын деп, дува эттилер. Ве О, шай да япты.

Нам месихчи ве сабыкъ коммунист полициялы эди. Алла Мейге севгинен онынъ юрегини тийди, амма о, чокъ айлар девамында онъа буны айтмады. О, тек Алла Мейге онынъ дуйгъуларыны вакъты-саати кельгенде ачсын деп, дува этти. Ве тезден Алла ойле япты ки, Мейге ве иманлыларнынъ ёлбашчыларына олар бир-бири ичюн яратылгъанларыны анъладылар. Олар эвленди ве, Инджильни джайратмакъ ве месихчи ёлбашчыларыны огретмек ичюн, кой ерлерине берабер сеяат этип, озь хызметини девам эттилер.

Намнынъ бабасы коммунист акимиетинде юксек ернинъ саиби эди ве, эльбетте, огълунынъ сайлавына къуванмады. Башта о, Мейнен лаф этмеге ве бир одада олмагъа биле истемеди. Мей ве онынъ акъайы озьлерине месихчилерни давет эткенде, къайната эвнинъ огюнде турып, мусафирлерни къувды. Ахыр сонъу, Нам ве Мей озь эвининъ чевре-четинде дивар къурдылар. О вакъыт олар иман достларынен корюшкенде, бабасы буны корьмеди.

Джунглиге сеяатларнынъ биринде Мейнинъ баласы тюшти. Экимлер биринджи бала тюшювинден сонъ о, башкъа ич бир вакъыт бала догъып оламайджагъыны онъа айттылар. Амма янъ эвлилер, оларгъа бала къысмет олсун деп, исрарлыкънен Аллагъа ялвардылар. Мей кене юкке къалды, амма пек агъыр юрди. Экимлер баланы тюшюрмеге тевсие эттилер, амма Мей ред этти. Догъмагъа вакъыт кельгенде, догъув агърысы башланды, амма догъурув башланмады. Экимлер Намгъа экисинден ким – апайы я да баласы сагъ къаладжагъыны сайласын, дедилер. Олар экиси де сагъ къаладжагъыны тюшюнмедилер. Мей ве Нам дува эттилер ве Аллагъа оларнынъ баласыны аджымагъа онъа мерамет косьтермеге риджа эттилер.

Алла экисини де къорчалады. Мей сагълам къызчыкъны догъды ве тезден озю де тюзельди.

Бала догъулгъан сонъ, Мей Вьетнамнынъ узакъ ерлерине барып оламады, амма о, эвге якъын ерли ибадет эвлеринде фааль чалыша ве шеэрге кой ерлеринден кельген месихчи ёлбашчыларыны огрете. Нам джунглидеки узакъ койлерге, энъ аздан айда бир кере, къатнамагъа девам эте.

Алла Мейге оксюз ве эвлери олмагъан балаларгъа ярдым этмеге истекни берди. О бу ишни башлады, ве къызынынъ «къурмандан тыш» олгъан балаларгъа «дюньяны севген, яманлыкъны ёкъ эткен ве бизни азат этип олгъан екяне Алла акъкъында айтмагъа ичюн», онен берабер чалышаджакъ кунюни беклей.

Изаат

Адель: Дешет арасында… умют

1. Филиплер шеэриндеки иманлыларгъа мектюп 4.13.
2. Джихат – арап сёзю, манасы «мукъаддес дженк».

Пурнима: Бала аписханеде, гонълю исе азат

1. Инджиль: Матта 10.28.
2. Инджиль: Матта 5.10.

Аида: Сеслери олмагъанлар ичюн сес

1. Бу ясакълангъан месихчи меджмуалар Советлер Бирлигинде гизли баптист ибадет эвлери тарафындан нешир этильди. Коммунистлер тек бир «тасдыкълангъан» месихчи меджмуасыны нешир этмеге разылыкъ бердилер. Онда совет акимиетине келишикли макъалелер басылды. Иманлылар джемиетининъ акъикъий тарихыны айтып бермеге истеген гизли месихчилер озь меджмуаларыны нешир эткенлери ве даркъаткъанлары ичюн аписханеге тюшмеге хавфына озюни огъраттылар.
2. Бакъынъыз: Филиплер шеэриндеки иманлыларгъа мектюп 3.10.

3. Аида ве онынъ сынавлары акъкъында къошма малюматны Майкл Бордонынъ «The evidence that convicted Aida Skripnikova» китабында окъунъыз (Англия: Коммунизм ве дин огренюв меркези, 1972 сене), (Америкалы нешир: Elgin, 111: David C. Cook Publishing Company, 1973).

Сабина: Месих севгисининъ шааты

1. Теврат: Башланув 19.17.
2. Инджиль: Матта 16.25.

Линг: Азап мектебинде

1. Инджиль: Лука 10.2–3.
2. Инджиль: Матта 25.1–13.

Глэдис: Багъышлавда къуртарув

1. Зебур: Йырлар 37.4.
2. Инджиль: Лука 23.34; Римлилерге мектюп 8.28.
3. Еудийлерге мектюп 13.5.
4. Римлилерге мектюп 12.14–18.
5. Римлилерге мектюп 8.28.

Мундеридже

Кириш Сёзю 4

Миннетдарлыкъ. 6

Кириш 8

Адель: Дешет арасында... умют 11

Пурнима: Бала аписханеде, гонълю исе азат. 51

Аида: Сеслери олмагъанлар ичюн сес 82

Сабина: Месих севгисининъ шааты 113

Тара: Даима гизленип яшамакъ. 164

Линг: Азап мектебинде 199

Глэдис: Багъышлавда къуртарув 240

Мей: Кене Вьетнамгъа... Инджильни огретмек ичюн . . . 265

Изаат 300

«Сен я акъайгъа чыкъарсынъ, я да олерсинъ... Эгер сен месихчи къадын олсанъ, бу шеэрде санъа ер ёкъ... Сен мында ялынъызлыкъта олерсинъ».

Таранынъ бабасынынъ сагълыкълашув сёзлери он алты яшындаки къызынынъ акъылына тек бир фикирни кетирди – озь джаныны къуртармакъ ичюн онъа тез-тез къачмагъа керек. Тара, Пакистанда белли мусульманнынъ къызы, аписханеде ашсыз ве тиббий ярдымсыз махбюс киби, озь одасында олюмге якъын алда къапалы эди.

Таранынъ тарихы – къоркъу бильмез месихчи къадынларнынъ секиз тарихларындан тек биридир. Оларгъа «Алевли юреклер» китабы багъышлангъандыр. Бу къадынлар буюк агъырлыкъларны енъип, ер юзюнинъ чешит-тюрлю кошелеринде гизли иманлылар топлашувынынъ башлыкълары ве хызметчилери олдылар.

Азап Чеккенлернинъ Сеси («Месих ичюн акъылсызлар» ве «Сийрек расткельген садыкълыкъ» бестселлерлеринынъ муэллифдеши), сизинъ дикъкъатынъызгъа иманнынъ къараманлары, къоркъу бильмез къадынларнынъ акъикъий тарихларыны такъдим эте. Олар бойле алгъа расткельген бутюн ер юзюндеки къадынларнынъ сайысыз микъдарынынъ уфакъ къысмыдыр. Оларнынъ иман ве азапларынынъ орьнеклери сизни туташып янгъан юрекнен, не олса олсун, Месихнинъ артындан, кетмеге ильхамландырыр.

«Къадынлар Месихнинъ ишинде эр вакъыт муим ерини туттылар. «Алевли юреклер» секиз къадыннынъ ишини тасвир эте. Оларнынъ вазифелери бугуньге къадар бутюн ер юзюне Онынъ Тирилюви ве Онынъ Тирилювинен дюньягъа севги, хайыр ве багъышлав кельгенини икяе этмектен ибареттир. Оларны къачырманъыз!»

Мэри Грэхем, «Иман къадынлары» тешкилятынынъ президенти

Голос мучеников
EAST
Книга призначена для БЕЗКОШТОВНОГО розповсюдження
ISBN: 978-617-503-075-2
9 786175 030776